

Brieven uit Amerika.

I.

Plotseling reisplan. — Herinnering aan de kennis-making met Mrs. Caroline Atwater Mason. — De vertaling van „De Lelie van ons Vorstenhuis.” — De N. A. S. M. — Een vragenlijst. — De „Holland-American Line Monthly.”

„Yes.” —

Pijlsnel kabellede dit woordje door de diepten van den Atlantischen Oceaan uit de Nieuwe Wereld naar de Oude.

Het hield een gewichtige beslissing voor mij in: het beteekende niet meer of minder, dan dat ik over een maand naar Amerika zou vertrekken.

Het was het afgesproken antwoord, dat Mrs. Caroline Atwater Mason, schrijfster van „De Lelie van ons Vorstenhuis,” mij zou zenden, als zij zich met mijn vrij plotseling opgekomen plan, om haar uitnoodiging, „om eens naar Amerika te komen,” aan te nemen, en einde September de Trans-Atlantische reis te aanvaarden, — vereenigen kon.

Tien dagen later kwam de hartelijkste brief in de hartelijkste bewoordingen mij het welkom toeroepen en mij verzekeren, dat alles zou gedaan worden, om mijn verblijf in Amerika zoo aangenaam en zoo interessant mogelijk te maken.

Een persoonlijke herinnering, voor ik verder ga.

Het was in het vroege voorjaar van 1900, dat ik het voorrecht had te Amsterdam met Mrs. Caroline Atwater Mason kennis te maken. Ik had nooit iets van haar gelezen, wist niet eens, dat zij bestond.

Zij was destijds in ons land gekomen, om studies te maken voor „De Lelie van ons Vorstenhuis.” Onze schoone geschiedenis, vooral het heldentijdperk van onze worsteling met Spanje, had reeds lang hare bekoring op deze begaafde Amerikaansche schrijfster uitgeoefend. De historische roman was destijds zeer in de mode in Amerika, en op dringend verzoek van haar uitgevers had Mrs. Mason besloten een boek te schrijven, waarvan Willem van Oranje de held, zijn derde gemalin, Charlotte van Bourbon de heldin zou zijn. Daartoe was zij naar Europa gekomen, had gereisd door Duitschland en Frankrijk, overal waar het leven van haar held en heldin zich had afgespeeld, en kwam nu in Holland met een aanbeveling van Dr. Strong, president van het *Baptist Seminary* te Rochester, aan mijn vader, dien hij, gedurende diens reis in Amerika, persoonlijk had leeren kennen.

Mijn vader was echter in Den Haag voor een zitting der Tweede Kamer, zond Dr. Strong's brief aan mij, met de opdracht Mrs. Mason, die blijkens den brief geen Hollandsch verstond, te gaan opzoeken, en, zooveel ik kon, behulpzaam te zijn.

Hoe weinig weten wij toch, in welke oogenblikken van ons leven gewichtige beslissingen voor onze toekomst verborgen liggen! Nu ik mijn reis naar Amerika, die de vrucht is geweest van deze opdracht, volbracht heb — moet ik onwillekeurig lachen als ik terugdenk aan de stemming, waarin die opdracht mij bracht.

Ik hield een alleenspraak ongeveer als volgt: „Die vervelende, Amerikaansche blauwkousen! Waarom leeren die menschen toch ook geen Hollandsch als ze over onze geschiedenis willen schrijven! Ik zou 't niet in mijn hoofd halen naar een vreemd land te gaan, om er een boek over te schrijven, zonder de taal te kennen.” En ik stelde mij voor te zullen vinden een (wat wij hier noemen, en ik toen,

Amerika nog niet kennende, óók noemde) „echte” Amerikaansche *bluestocking*, (blauwkous) slecht gekleed, met lang uitgestreken gezicht, harde stem en korte haren, die wel heele dagen beslag op mij zou leggen en het onmogelijke van mij vergen zou. Ik had in die dagen juist allerlei andere plannen, en de plotselinge verschijning van die onbekende Mrs. Mason in mijn leven kwam mij hoogst onaankelbaar voor.

Ik beken het maar eerlijk. In deze stemming richtte ik mijn schreden naar het pension in de Vondelstraat, waar Mrs. Mason verblijf hield.

Poogt u mijn verrassing in te denken, toen ik, in plaats van het beeld, dat ik mij in mijn baloorige stemming geschetst had, vóór mij zag een allervriendelijkste dame met lief gezicht, met zóó iets innemends en zóó iets vrouwelijks en moederlijks over zich, dat ik mij onmiddellijk tot haar aangetrokken voelde.

Zij nam mijn beide handen in de hare, was „delighted to see me,” (zeer verheugt mij te zien) en wist schier geen woorden te vinden, om haar dankbaarheid te betuigen, dat ik haar helpen wilde. Dit was nu die echte Hollandsche vriendelijkheid en hulpvaardigheid, waarvan zij zooveel gehoord had, enz. enz. Ik stond een beetje met beschaamde kaken, maar vertelde haar toen nog niets natuurlijk. Later, toen ik in Rochester bij haar logeerde, heb ik haar alles eerlijk opgebiecht, en hebben wij er samen hartelijk over gelachen.

En in plaats van de nare dagen, die ik gevreesd had, volgden heerlijke dagen, besteed aan studiën in bibliotheken, bezoeken bij allerlei deskundigen, die ons met raad en daad ter zijde stonden, gesprekken over ons land, onze geschiedenis, Willem den Zwijger en vooral over Charlotte van Bourbon, die voor Mrs. Mason een der heldinnen uit de geschiedenis der gansche menschheid is.

En al pratende en werkende, sloten wij een vriendschap, die gebleken is voor ons leven te zijn.

En twee vragen deden wij elkander.

Ik vroeg haar, of ik haar boek in 't Hollandsch vertalen mocht — en zij vroeg mij, of ik naar Amerika wilde komen en bij haar logeeren. De eerste zaak was spoedig genoeg beklonken — maar de tweede had meer voeten in de aard. O, ja, ik *wilde* wel, natuurlijk! Maar ik zag geen kans het ooit zoo ver te brengen. Ik nam haar vriendelijke uitnoodiging dus maar ongelooft lachend aan — het leek mij iets onbereikbaar. Maar ik moest het beloven — en zoo namen wij na ruim een week van samenleven afscheid.

Sedert onderhielden wij geregelde briefwisseling. Hoofdzakelijk over de vertaling van haar boek. Ik had bij deze vertaling het groote voorrecht, met de schrijfster zelve over alle moeilijkheden, die zich bij mijn werk voordeden, te kunnen correspondeeren, en dus steeds uit de beste bron alle inlichtingen, die ik noodig had, te ontvangen.

En het reïrein van iederen brief harerzijds was steeds: „Wanneer komt ge nu naar Amerika?” En altijd antwoordde ik weer, dat ik er voorloopig niet aan denken kon.

En zie — plotseling kon het. Zóó plotseling, dat ik telegrafisch antwoord verzocht, en slechts een maand had voor de noodige voorbereidselen.

Het groote punt in die voorbereidselen is natuurlijk het nemen van een plaats op een der booten, die tusschen Amerika en Europa heen en weer stoomen. De meeste landen van Europa hebben een of meer maatschappijen, die voor dien Trans-Atlantischen dienst zorgen. Ons land heeft er één: de goede en wel befaamde *Holland-Amerika-lijn* of zooals de officiële titel der maatschappij eigenlijk luidt: *Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaart-Maatschappij*, afgekort tot het meer bekende *N. A. S. M.*, welke letters prijken op de witte baan tusschen de twee groene banen van de vlag, die de maatschappij voert.

Op verzoek zendt de maatschappij u een welgevulde enveloppe uit Rotterdam, wier inhoud u alle gewenschte inlichtingen betreffende de reis geeft. Zulk een Stoomvaart-Maatschappij weet nóg meer dan de hedendaagsche

Spoorweg-Maatschappijen het den reizigers geriefelijk te maken. Zij zendt u b. v. de keurigste *labels* voor uw koffers. Drieërlei soort. Kleine bordpapieren met een touwtje er aan voor handkoffers. Gegomde adressen — afbeeldingen van de vlag der Maatschappij — in twee soorten. Ze zijn met *wanted* of *not wanted* (= noodig en niet noodig) bedrukt, om scheiding te maken tusschen bagage, die ge wèl en die ge niet op reis noodig hebt, die in uw hut gebracht moet worden en die in het bagageruim geladen wordt. Alle *labels* dragen goed zichtbaar de eerste letters van uw naam. Dat is Amerika, dat reeds beslag op u komt leggen. Door de douanen in New-York moeten nl. de koffers in alphabetische volgorde worden opgesteld. De A's bij de A's — de B's bij de B's enz. Een zeer praktische methode, zooals ik later ondervond.

Maar de enveloppe bevat ook een allereigenaardigste verrassing. Een papier, waarop ge niet minder dan twee-en-twintig vragen te beantwoorden hebt. De gebruikelijke over leeftijd, beroep, naam, nationaliteit, enz. Maar ook eenige ongebruikelijke.

B. v.

Kunt gij lezen en schrijven?

Hebt gij uw overtocht zelf betaald, of wordt die door anderen voor u betaald?

Zijt gij in het bezit van \$50.—, of indien minder, van welk bedrag dan?

Waart gij ooit in de gevangenis, in het armhuis, of in een krankzinnigengesticht? of door liefdadigheid ondersteund?

Zijt gij Polygamist?

Zijt gij Anarchist?

Zijt gij zedelijk en lichamelijk gezond?

Zijt gij misvormd of kreupel, en zoo ja, hoe lang en tengevolge van welke oorzaak?

Ge begrijpt, dat het niet de Maatschappij zelve is, die u deze vragen stelt. Ook hier weer zijn we reeds in voeling met Amerika. De Amerikaansche regeering begint — en geen wonder! — een weinig kieskeurig te worden, welke Europeanen zij in haar land wil ontvangen en welke niet. Jaren lang heeft zij het uitvaagsel aller landen van Europa, en waarlijk niet alleen dat van de lagere standen, maar laten landen op hare kusten. Maar zij begint nu haar voorwaarden te stellen, en, wie niet voldoet, te weren. En men zegt, dat, aangezien het immigranten-tal desalniettemin nog steeds wassende is, het systeem van keuring en schifting nog strenger zal worden toegepast.

De vloot der N. A. S. M. bestaat uit de volgende Dubbelschroef-Stoomschepen,¹⁾ „speciaal voor de Trans-Atlantische vaart gebouwd”: de *Noordam*, de *Rijndam*, de *Potsdam*, de *Statendam*, en de pas bijgebouwde reuzenboot de *Nieuw-Amsterdam*, van 17250 ton. De kleinste boot, de *Rotterdam*, die voor de *Nieuw-Amsterdam* is afgeschaft, was van 8140 ton. De *Nieuw-Amsterdam* is meer dan tweemaal zoo groot als de *Rotterdam*. Zij herbergt ruim drie duizend menschen, en haar machines vertegenwoordigen 10.500 paardekracht. Geen wonder, dat de *Nieuw-Amsterdam* de trots der Maatschappij is, tot tijd en wijle ook zij op haar beurt het lot harer vier zusters gaat deelen en haar eereplaats aan een nóg grootere, nóg weelderiger ingerichte boot zal moeten afstaan.²⁾

Want zoo werken alle Trans-Atlantische stoomvaartlijnen. Om de zooveel jaar wordt een boot bijgebouwd, die altijd in afmeting en inrichting de overige weer overtreft. De kleinste boot gaat dan over op kleiner vaart en wordt verkocht aan een maatschappij, die b. v. op de Middell-

¹⁾ Een dubbelschroefstoomschip heeft, zooals haar naam aanduidt, twee schroeven. Deze werken geheel onafhankelijk van elkaar. Staakt de eene schroef, om wat reden dan ook, haar arbeid, dan is de andere schroef in staat alléén de boot naar het oord harer bestemming te brengen.

²⁾ Het plan er toe is reeds aanstonds gevormd. Een schip van 23.000 ton is reeds besteld te Belfast. Dit schip zal in grootte kunnen wedijveren met de allergrootste stoomers van buitenlandsche maatschappijen.

landsche zee vaart. En dat proces gaat steeds door. Zoo het niet eenmaal tot staan komt, mag men verwachten, zooals ik een geestig Engelschman hoorde opmerken, dat er eindelijk een boot zal gebouwd worden, zóó lang, dat de voorsteven te Rotterdam en de achtersteven te New-York ligt, die dus niet eens behoeft te varen, maar waarover men van Europa naar Amerika zal kunnen wandelen, rijden, fietsen of sporen!

Van geriefelijkheden gesproken, die de Holland-Amerika-lijnen haren reizigers weet te bezorgen. Zij geeft een blaadje uit, de *Holland-America Line Monthly*, waarin haar reizigers allerlei wetenswaardigs over Amerika en Holland bijeen vinden. De omslag is alleraardigst geïllustreerd in kleuren met Hollandsche molens, boertjes en boerinnetjes.

Vóór mij ligt de *Holland-America Monthly* van Juli 1906. Het eerste blad geeft een goed geslaagd panorama van Amsterdam. De voornaamste illustraties tusschen den tekst zijn: de groote Markt en St. Bavo-kerk te Haarlem, een gracht in Rotterdam, nog een gracht van dezelfde plaats, die vol schepen ligt, de Amsterdamsche poort te Haarlem. En de titels der stukjes: *As seen from a Dutch window*, — *Story of the Doings of an American Tourist in Holland*, — *Among the Dutch farmers*, — *Beauty of the Hague*, — *Holland a monument to pluck*, — *The seat of the tulip craze*, — *Holland costumes*, — *The fascination of Holland* — enz. ¹⁾ Het geheel ziet er smakelijk uit, terwijl de advertenties, die onfeilbare middelen tegen zeeziekte aanprijzen, natuurlijk niet ontbreken.

Deze brief is te lang geworden, om nu reeds op reis te gaan. Dat doen we bij leven en welzijn de volgende week. De plaats is genomen op de *Potsdam*, die 30 September, 'smorgens vroeg, nog in het nachtelijk duister, uit Rotterdam vertrekt. De passagiers moeten den vorigen avond, om 9 uur, aan boord zijn.

H. S. S. K.

¹⁾ Gezien van uit een Hollandsch venster. — Avonturen van een Amerikaansch reiziger in Holland. — Onder de Hollandsche boeren. — Schoonheid van Den Haag. — Holland een monument voor „pluck.” (Een woord, dat niet te vertalen is; zoo iets als energie, ondernemingsgeest.) — De zetel van de tulpenteelt. — Hollandsche kleederdrachten. — De betoovering van Holland, enz.

Een nieuw metaalmengsel.

In de middeleeuwen hielden de alchimisten zich bezig met het zoeken naar den „steen der wijzen,” d. w. z. de kunst om goud te maken. Ze mengden en smolten daartoe allerlei stoffen dooreen, en hoewel het maken van goud nimmer gelukt is, heeft het zoeken toch tot vele nuttige uitvindingen geleid. We noemen b. v. porcelein en buskruit.

In onzen tijd houden geleerden zich met dergelijke proeven bezig, niet om goud te maken, maar om nuttige stoffen te vinden. Een paar Italianen, Travaglian en Fabiani, hebben onlangs een nieuw metaalmengsel gevonden, dat ze „radium argentiferum” hebben genoemd.

Het bestaat uit koper, ijzer, fosforus, een zeer kleine hoeveelheid radium, en een weinigje zilver. Naar hun zeggen geeft juist het fosforus de eigenschappen, die ze gezocht hadden. Het mengsel is harder dan staal; het is vrij van roest, is een betere geleider voor electriciteit dan koper, en kost veel minder dan brons. Zonder zilver kon men de begeerde eigenschappen niet verkrijgen, en het zilver is toch eerst door knorrigheid in het mengsel gekomen. Travaglian, die uren lang bij het koken had gestaan en zijn zin niet kon krijgen, werd driftig en wierp in boosheid een twee-lire-stuk in de gesmolten massa. En toen het nu afgekoeld was, had men juist wat men zocht!

Brieven uit Amerika.

II.

Laatste rit door Rotterdam. — Afscheid aan boord van de „Potsdam.” — Eerste nacht en eerste dag. — De goede zorgen der N. A. S. M. — Langs de kust van Frankrijk. — Boulogne. — Loods aan boord en nieuwe passagiers. — Langs de kust van Engeland.

Het laatste, dat ik van Holland zag, was Rotterdam in avondlicht.

Hoe verrukkelijk schoon dat gezicht van de Maasbrug! Het kalme, breede, donkere rivierwater — en dan rechts en links die bijna tooverachtige verlichting. Als een illuminatie was het — een geschitter en geglinster van duizenden lichten en lichtjes van allerlei vorm en afmeting, en dan die weelde van tinten! Geel — oranje — goud — koper — brons, die hadden de boventoon, maar er was ook rood en groen en blauw en violet. En al die lichten weerspiegelden in dezelfde kleuren nog eens als lange strepen in de donkere diepte van het water — als een menigte van lange, dunne kaarsen flikkerend tegen een achtergrond van zwart fluweel . . . .

't Is al weer voorbij en voort rolt het rijtuig door het avond-duister.

Wij zijn er. Als een geweldig gebouw ligt de „Potsdam” op het water. Een lange trap voert van den wal naar het dak, anders gezegd het dek.

Welk een drukte! Onophoudelijk loopen menschen heen en weer, van boven op het dek naar beneden aan den wal en omgekeerd. Met reusachtige kranen en ooverdoovend lawaai worden kisten en koffers in het ruim geladen. De handbagage en de hutkoffers gaan langs de loopplank naar boven. De boot krioelt van menschen. De meeste passagiers worden weggebracht door familie en vrienden, die allen graag „de boot” en „de hut” van hun reiziger nog even willen zien. Alles loopt door elkander. Er zijn blijde gezichten die lachen en praten, ook bedroefde gezichten, die zwijgend voor zich uitstaren. Wat weten wij er van, wat zoo'n reis en zoo'n afscheid beteekent van al die menschen om ons heen? Eén reis — één boot — maar wie weet welke tegenstellingen van menschelijk lot hier vereenigd zijn? Welk geluk — en welke ellende?

En toch — is het niet feitelijk een gansch andere, véél diepere tegenstelling, die scheiding maakt tusschen deze menschen? Of ze „met God” gaan, of „zonder God.” Dat ten slotte is de groote vraag in 't leven. Niet uw „omstandigheden,” niet uw geluk, niet uw verdriet. Dat is alles nog maar bijzaak. Hoofdzaak is *of ge een kind zijt van uw Vader die in de hemelen is*. Dan is uw reis door het leven altijd goed, áltijd veilig, en brengt iedere dag u nader tot de haven der rust.

Daar luidt de bel! Het is half elf en de bezoekers moeten van boord. Alles loopt naar boven naar de loopplank. Laatste afscheid — laatste vroolijkheid — laatste tranen. Eén voor één gaan de bezoekers weer naar beneden, en wij, die blijven, kijken ze na, en we wuiven en wuiven ieder „de onzen” toe, tot ook zij om den hoek van het gebouw dat voor ons staat verdwijnen . . . .

En als ze allen weg zijn, voelen we ons ineens heel anders. Een gevoel van saamhoorigheid als reizigers op één boot en met één doel, bindt ons samen. En ook, voelen we ons niet meer „in Rotterdam,” zooals tot nu toe, maar „op reis.” Het nieuwe leven is eensklaps begonnen.

We gebruiken wat avondeten aan boord en dan gaan we tijdig onze „slaapkamers” opzoeken, die we nu in „boottaal” natuurlijk „hutten” noemen.

Maar de gansche boot en al de hutten zijn doordaverd van het lawaai van 't laden, en als onze arme trommelvliezen zich goedschiks, kwaadschiks bij 't onvermijdelijke beginnen neer te leggen, steekt de boot, al waggelend, en schommelend, en stootend van wal en maken we kennis met den prozaïschen kant van het poëtische

„Rocked on the cradle of the deep.”¹⁾

Ik geloof niet, dat Morpheus goede zaken deed dien eersten nacht van onze reis naar Amerika.

Maar den volgenden morgen was iedereen toch in de beste stemming. Het was heerlijk weer en er was weinig deining, en 't was de eerste dag op zee, de eerste dag van 't nieuwe leven.

De atmosfeer is verrukkelijk. Zeelucht en zonlicht maken samen een heerlijk recept voor menschenlongen. Dan was 't lekker warm, weinig wind, en we konden „buiten” wandelen, zelfs buiten zitten! Dat „buiten” is op een boot het *promenade-dek*, een soort veranda, die rondom de boot loopt. Aan de beide lange zijden staan naast elkander op een rij de „dekstoelen,” waarop ge u op kussens en onder een *plaid* allerbehaaglijkst uitstrekt, wat leest of handwerkt, een praatje met uw beide buurlieden maakt, of wel u aansluit bij het gezelschap der slapers, dat op alle uren van den dag goed vertegenwoordigd is. Dat doet de zeelucht, — ouder gewoonte.

En haar tweede uitwerking, vermeerdering van den eetlust doet zich ook gevoelen. De N. A. S. M. weet er alles van. Ze zorgt niet alleen, dat ge den ganschen dag goed slapen kunt — ze zorgt er ook voor, dat ge den ganschen dag goed eten kunt. Den ganschen dag — 't scheelt ten minste niet veel! Behalve drie quantitief en kwalitatief onovertreffelijke maaltijden, zijn er nog twee tusschenmaaltijdjes. 's Morgens om 11 uur bouillon en met vleesch belegde sandwiches — 's middags om 4 uur thee met *cake*, koekjes en nog eens sandwiches.

Niemand toeft echter lang in de eetzaal. De lekkere zeelucht heeft in de boot nu overal de Rotterdamsche lucht verdrongen, en lokt ons naar buiten.

Heerlijk die vrije ruimte om ons heen. De zee onder ons — de hemel boven ons — tot aan den versten horizont, die ongebroken, als een reusachtige, zuivere cirkel, zich spant om het wiegelend watervlak.

Niets is te zien dan water en lucht. Maar we wachten de kust van Frankrijk en turen reeds zuidwaarts . . . .

Maar ook op het dek toeft niemand lang dezen eersten morgen van de reis. Om één uur komen de passagiers van Boulogne (die uit Parijs) aan boord. Het bootje, dat ze brengt, brengt brieven en neemt brieven mee. De reizigers verzamelen zich in de *library*,²⁾ waar keurige schrijftafeltjes staan, en papier, met de groene N. A. S. M. vlag versierd, gereed ligt. Een algemeen gepen belooft een goeden buit.

En iedereen die klaar is, brengt zijn pennevruchten naar de groote, grijs-linnen *mailbag*,³⁾ die voor ieder zichtbaar „uithangt.”

En dan weer gauw naar het dek . . . .

Dáár is de kust van Frankrijk! Heerlijke tinten — lila land tegen groen water. En zoo helder als het weer is! Duidelijk zichtbaar zijn de duinen met bijna schitterend verlichte witte vlakken en sterke schaduwen. Het is een deel van de duinenrij, die zich van kaap Skagen, het noordelijkste punt van Denemarken, tot Calais uitstrekt, en waarvan onze Nederlandsche duinen een onderdeel uitmaken. Duinkerken zien we liggen — en weinig later Calais ook — als miniatuur-stadjes en *overdreven* verlicht, zouden we bijna zeggen, zoo scherp teekenen zich de lijntjes en kleurtjes af in het felle middaglicht.

Na Calais wordt de kust rotsachtig, en duidelijk zien

1) Geschommeld in de wieg van de diepte.

2) Bibliotheek.

3) Brievenzak.

we hoe de golven, hóóg opspattend hun wit schuim, breken tegen de steile kusten.

Een heerlijke afleiding aan boord! Alle passagiers hangen over de verschansing aan bakboord. We naderen nu Boulogne, en stoomen kustwaarts. De vlag „loods noodig” wordt geheschen aan den voormast, vroeger en ook nu nog wel naar 't zeil, dat hij in den zeil-tijd droeg, „fokkemast” geheeten. Want er zijn zandbanken bij de Fransche kust, en geen zeeman dan een Fransche loods weet den veiligen weg er tusschen door te vinden. Hoe kijken we uit of de loods komt!

Daar komt hij of liever zijn stoombootje. Dan slaan we met de grootste belangstelling gade hoe de loods in een roeibootje overgaat — hij nadert — hij is er! Diep onder ons dobbert hij op het golvend water. Hoe benauwend nietig lijkt dat kleine roeibootje bij het zoekasteel, van welks hoogte wij er op neerzien. Vlugs als een „kat in het want” klimt de loods langs een touwen ladder van 't roeibootje in het schip. Dan klimt een matroos in 't „kraaiennest” — een soort bak rondom den voormast, dicht onder den top — om uit te kijken, de loods gaat bij den stuurman, en alles is veilig. Langzaam en voorzichtig gaan we voorwaarts.

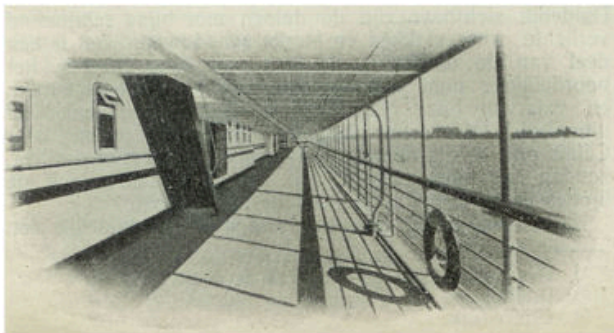
En weer staan we allen op den uitkijk in de richting van Boulogne. Want we verwachten nu de boot, ook met een groen en witte **N-A-S-M**-vlag, die de passagiers uit Boulogne aan boord zal brengen. We wachten en wachten, maar niets verschijnt.

Eindelijk, daar wordt de boot, of liever het bootje, want hoe klein is zelfs deze boot bij de onze vergeleken, merkbaar.

De passagiers van de „Potsdam” hangen naast en op elkaar over de verschansing, om de passagiers te zien binnenkomen, en als dit merkwaardig incident goed en wel is afgelopen, blijven ze nog langen tijd aandachtig toeschouwen om de nieuwe koffers te zien bijladen in 't enorme bagageruim.

Maar sommigen onzer hebben wat beters te doen. Er is ook „mail” binnengebracht. En telegrammen, brieven en briefkaarten worden uitgedeeld, tot bloemen en mandjes met fruit en versnaperingen toe. Altemaal bewijzen, dat wij nog niet door Europa vergeten zijn!

En dan gaat 't in den namiddag dwars door het Kanaal op Kaap Lizzard en de Scilly-eilanden af. O, de schoonheid van zoo'n zonnigen herfstmiddag op zee! De lucht en het water toonen letterlijk alle tinten en daarbij nog de gloedvolle kleuren der metalen, goud, zilver, brons, koper, staal. 't Is een feest van kleuren vandaag. En de zon weerspiegelt op het deinend watervlak als een breede, schitterende lichtweg. Vaart er een bootje in dien lichtweg dan vormen zich aan het bootje rag-fijne gouden strepen, als naalden van vuur — net een sprookje. Over een uur is 't weer anders. Zwarte wolken trekken over de zon. Weg is het gulden licht; en de zee, zoo pas nog blauw-groen, is nu donker-blauw, waartegen de witte schuimkuifjes vroolijk afsteken. En eensklaps verandert weer alles. De zon poogt weer door te komen, maar 't lukt niet geheel. De wolken onderscheppen ten deele het zonlicht, dat nu niet meer in goud-glans schittert op helder-blauw en groen, maar

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

lange zilverstrepen vormt op het donker-blauwe zee-water.

En dan gaat de zon onder. Weg is kleurenfeest en lichtspel, en als we dicht langs Englands mooie Zuidkust stoomen, zien we niets van de witte rotsen van het eiland Wight, noch van de roode rotsen van Devonshire, noch van de landbrokjes der Scilly-eilanden, want we slapen allen in onze hutten, en ditmaal goed, want het ladings-lawaaï behoort tot het verleden, aan de bootbeweging raken we gewend en, leest best, de zilte zee-lucht zelve heeft ons de oogen geloken.

H. S. S. K.

Galveston.

Een stukje Amerikaansche ondernemingsgeest.

Den 10^{den} September 1900 werd Galveston, de zeehaven van Texas aan de Golf van Mexico, verwoest door een stormvloed. Wie de kaart van het land daar bekijkt, zal waarnemen, dat zich daar een reeks van kustmeren en inhammen bevindt, van de groote zee afgescheiden door smalle landtongen. Bij den ingang van zulk een strandmeer, Galveston Bay, ligt de stad Galveston op de landtong. Van overstromingen heeft de stad meer last gehad, en geen wonder: het laagste gedeelte ligt maar een M. boven zeepeil, het hoogste drie M. en geen dijken of duinen waren er tot bescherming. Met den storm van September 1900 rees het water in korten tijd zes of zeven voet en daarna nog hooger, zoodat er een groote verwoesting plaats had. Zesduizend menschen, het tiende deel der bevolking, verloren het leven door verdrinking, en groot was de schade, toegebracht aan huizen, koopwaren en levensmiddelen.

Thans is men bezig de geheele stad met huizen en scholen, kerken en schouwburgen, met gas- en waterleiding, trams en riolen een paar Meter in de hoogte te brengen! En dat bekostigt de stad zelf met geen andere hulp, dan dat de inwoners gedurende zeventien jaar zijn vrijgesteld van staatsbelastingen.

In de eerste plaats heeft men aan de zeezijde een muur gebouwd van betonblokken; anderhalf uur lang en ruim vier Meter hoog boven den zeespiegel, een karweitje, dat f 3.750.000 gekost heeft. Doch achter dien muur wilde de stad niet blijven zitten. Ze had zand genoeg in de baai, en besloot daarom wat hooger te gaan liggen. Van den ingang van de baai tot de havens aan de achterzijde der stad bestond reeds een waterweg van tien M. diepte; aan weerszijden daarvan waren echter zandbanken, en daar heeft men machines aan het werk gezet, schepen met stoompompen, die het zand ophalen van den bodem en in het schip werpen. Om dat zand overal te kunnen krijgen, is er een kanaal door de stad gegraven. En thans aan het ophoogen! De huizen van een straat — ze zijn van hout — worden in de eerste plaats een voor een omhooggeheven en op palen gezet, zoodat de bewoners een tijdlang per ladder naar huis moeten. Vervolgens wordt onder de huizen het zand aangebracht tot voldoende hoogte; daarna worden de straten opgehoogd en de gasbuizen, enz. tot behoorlijke hoogte gebracht, en dan is zulk een straat voorloopig klaar. Als alles terechtgezakt is, wordt het plaveisel vernieuwd en intusschen is men met andere straten voortgegaan. Tot dusver heeft men het derde deel der stad reeds in de hoogte gebracht; in het geheel moeten negen millioen M³ zand verwerkt worden, 900.000 spoorwagens vol, eer de geheele stad op peil is. En intusschen gaan de zaken in de stad geregeld hun gang; de inwoners schikken zich in de lasten met het oog op de toekomst hunner stad. Zij verwachten n.l. dat bij de toenemende bevolking van Texas, Kansas, Colorado, Arizona en Nieuw-Mexico, Galveston een groote handelsstad zal worden.

Brieven uit Amerika.

III.

Tweede dag op zee. — Wereldzee. — Gods heerlijkheid op de groote wateren. — Kennismaking met mede-passagiers. — De zusters Redemptoristinnen. — Joseph Hollman en andere kunstenaars aan boord. — Derde dag op zee. — Deining en zeezieken. — „Sunny Jim.” — Vierde dag op zee. — Sunny Jim heeft het ongeluk met de Veendam meegemaakt. — Een half uur winst per dag. — Vijfde dag op zee. — Mooie zonsondergang. — Mist op de Newfoundlandse banken.

W e hebben nu Engeland en Ierland achter den rug en zijn in 't „ruime sop,” zooals onze zeevarende vaders 't noemden. Onze eerste dag op de wereldzee, over welks ontzaglijk watervlak we nu een week lang Westwaarts zullen stoomen.

Wij, landbewoners, in wier voorstelling de zee bijnaak is, realiseeren gewoonlijk niet, dat het land op de aarde slechts zowat $\frac{1}{4}$ van de aardoppervlakte inneemt, en de overal samenhangende watermassa $\frac{3}{4}$ van die oppervlakte uitmaakt. Van de drie groote wereldzeeën, de *Groote Oceaan*, de *Atlantische Oceaan* en de *Indische Oceaan*, is die, welke wij nu bevaren, de middelste in grootte.

Het weer is prachtig, en na 't ontbijt spoedt zich iedereen naar boven, naar 't dek.

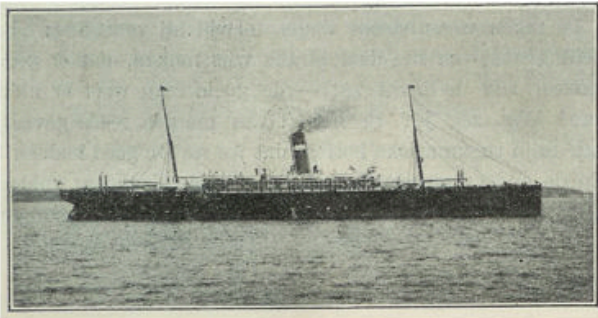
Hoe geheel anders ziet de zee er uit dan gisteren! In 't Kanaal was het water lichter of donkerder blauw-groen. Hier is het donker staalkleurig — als de avond valt, zelfs inktkleurig.

Hoe plechtig is het om ons heen, als in een grooten tempel van Romaanschen stijl. Maar hier is niets, dat de majestät van cirkel en rondboog verstoort. Wij bevinden ons precies in 't midden van een zuiver cirkelvlak van donkerkleurig oceaanwater, en daarboven spant zich een zuiver halfrood van blauwe lucht met witte wolken. Schijnbaar verandert ons standpunt nooit, en daardoor onze omgeving ook nooit. Niets dan ronde lijn alom. De horizon schijnt dichterbij. En hoe plechtig klinkt door dit ontzaglijk gewelf het „Lied der Zee” — het eentonige ruischen en klotsen der golven.

Toen de zon onderging, deden in deze omgeving zoo vreemd aan, in 't Westen, waar grijze wolk-massa's openden op een achtergrond van bleek-goud, de *rechte zonnestrallen*, die eensklaps schoten van wolkenbank naar horizont.

Welk een verschil van schoonheid heeft de Schepper toch in Zijn schepping neergelegd. Verplaats u in een berglandschap. Welk een onrust van lijn en vlak, alles is hier „gebroken,” hoeken en punten, waar ge den blik wendt, geen twee lijnen volgen dezelfde richting of schijnen ooit in eigen richting te kunnen volharden. En toch — welk een *schoonheid* rust er op deze schepping der bergen.

En uit dezelfde Kunstenaarshand komt de oceaan voort met zijn geweldig koepeldak van lucht — zulk een dood-simpel gegeven, zou men zeggen, één lijn maar, één onge-

broken cirkel, dat is al in die onmetelijke ruimte. En toch, welk een *schoonheid* rust er op deze schepping der zee.

Denk niet, als ge aan onze stranden de zee ziet, dat ge haar kent. Wat onze kusten bespoelt, is slechts de dunne, doorzichtige zoom der zee, met haar broze franje van schuim, door het gretige zand telkens weer opgeslorpt.

Maar hier zijn we in het eigenlijke rijk der golven. Onder ons onpeilbare diepten van rotsen en bergen, geheele werelden van dieren en planten. Geen nadering van land doet den zeebodem rijzen, ongerept blijft de wonderlijke staalkleur van het water. Eerst hier zien we de zee in haar majestät. Eerst hier verstaan we, welk een wonder God wrocht, toen Hij de zee schiep. En als met nieuwen klank weerklinkt in ons binnenste:

Zijns is de zee, z' is door Zijn kracht
Met al het droge voortgebracht.

In de massale staalkleur van het water brengt alleen de beweging onzer boot verandering. Het donkere water schuimt op. Om de boot heen blijft het water vlak, zonder deining — eerst op een vijftien meter afstand bruist het verplaatste water tegen de andere golven aan. Maar in het vlakke water rondom de boot woelt het schuim onder de oppervlakte, met zulk een prachtig kleur-effect, dat ik nooit moede werd er naar te kijken. Op alle plekken, waar het schuim bruist, ontstaat ineens die mooie, teere, licht-blauwe kleur van de *Gletscherspalten*. En daar vlak naast wordt dan door de tegenstelling het water bijna zwart. En over dat mozaïek van blauw als glas en zwart als ijzer, een wonder weefsel van schuim, wit als sneeuw en fijn als kantwerk.

En inmiddels beginnen wij kennis te maken met onze mede-passagiers.

Hebt ge wel eens opgemerkt, dat een groep menschen, die ge voor 't eerst ziet, zelden of ooit een prettigen indruk op u maakt? Ze zijn u vreemd, en tegenover 't „vreemde” staat onze natuur altijd eerst min of meer vijandig over. Het is er mee als met een „nieuw” huis, een „nieuwe” stad, een „nieuw” gewaad. We moeten eerst „wennen.” Eerst dan gaan we belangstellen en ons hechten. De keerzij van het spreekwoord: „Onbekend maakt onbemind.”

Voor al bij een nieuwe groep menschen generaliseeren we te veel. Eerst na verloop van tijd zien we verschillen, gaan we onderscheiden. En allerlei moois en merkwaardigs treft ons.

Wat 't eerst mijn aandacht trok in de kleine menschenwereld van de *Potsdam*, was de kleurige rood-en-blauwe kleedij van zes nonnen, die het promenade-dek op en neer wandelden.

Ik spreek ze aan.

„Do you speak English?”

„Ye-ës, a liedl.”

Ik begrijp, dat 't Duitschen zijn, verander van taal, en kom 't volgende te weten.

Het zijn zusters *Redemptoristinnen*, of zooals haar officiële titel eigenlijk luidt: *Zusters der orde van den allerheiligsten Verlosser*, een orde, die in 1731 werd gesticht, en in 1848 ook in Nederland haar intree deed. Zij heeft thans in ons land drie kloosters, te Witlem (bij Maastricht), te Sambeek (bij 's Hertogenbosch) en te Velp. Het eerste heet Mariënthel en is een Duitsch klooster. Hieruit zijn onze nonnen afkomstig. Het klooster heeft een stichting begonnen bij Québec in Canada. Derwaarts gaat ook dit zestal. Ik vroeg, welken arbeid zij te verrichten hebben.

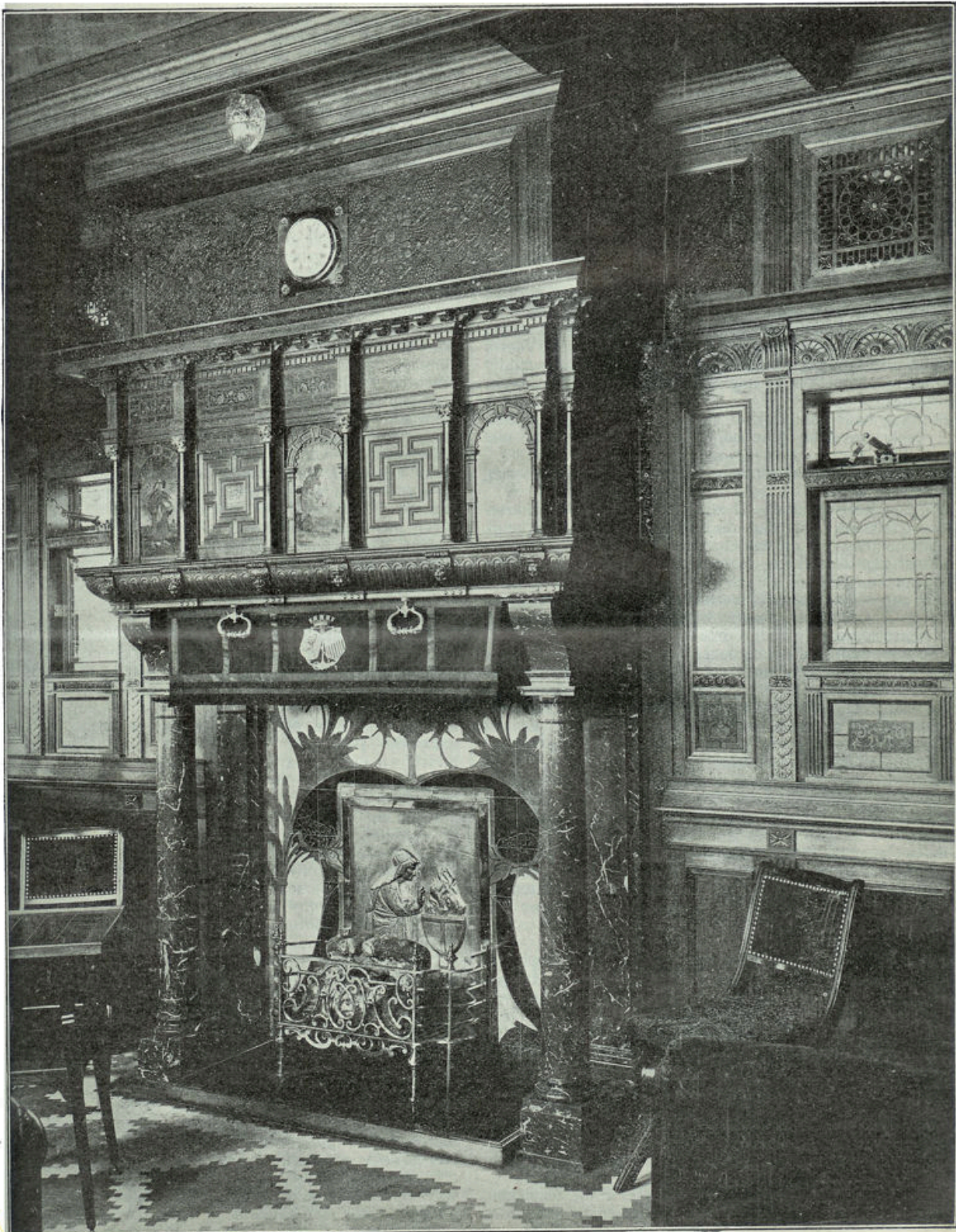
O, geen arbeid. Zij maken alleen mooie handwerken, en bidden voorts voor de missies. Het is een z.g. „beschouwende” orde, gewijd aan gebed en boete, ter volmaking van het geestelijk leven harer leden . . . . om daardoor den zegen Gods over den arbeid der priesters te verdienen.

Dat is Rome! Genade, ja, — maar óók verdienste.

Vanwaar die kleuren van haar kleed, vroeg ik verder.

Dat zijn „die Farben der Mutter Gottes.” Hemelsblauw en rood. Aan den rozenkrans bengelt een gouden medaille. De eene zijde vertoont de beeltenis van den stichter der

Een der salons aan boord van de Potsdam.

orde: den heiligen Alfonsus di Signori. De andere zijde de teekenen van het lijden van Christus: den geesel, de nagelen, doorboorde handen en voeten, de doornenkroon, de dobbelsteenen.

Als ik afscheid genomen heb van de vriendelijke zusters, dingen drie gedachten in mijn binnenste naar den voorrang. Hoe weinig weten wij, Protestantsche Christenen, toch van het leven en arbeiden der Roomsche Christenen, — hoeveel is er, dat ons vereenigt met Rome — en toch, hoeveel scheidt ons van Rome, onherroepelijk.

Een ontdekking. Hollman is aan boord! Onze groote violoncellist, Joseph Hollman. Een kennismaking met den vriendelijken, eenvoudigen kunstenaar behoort tot de gemakkelijkste en aangenaamste zaken ter wereld. En menig interessant en ontwikkelend gesprek over kunst en kunstenaars heb ik met hem mogen voeren, wandelende over het promenade-dek of staande bij de verschansing en uitzieende naar het eentonige en altijd weer verrassende vergezicht van water en lucht, — lucht en water.

Er zijn nog meer kunstenaars aan boord, op weg naar Amerika. Een Hollandsche zangeres, — en dan de schrijver — Eigen Haard-lezers zeker wel bekend — Theo de Veer¹⁾ en zijn vrouw, een dochter van onzen grooten schilder Blommers. Voorts is er nog een Hollandsche pianiste, die te Rochester woont.

Ik vraag haar natuurlijk of zij Mrs. Mason kent. Neen, wel veel van haar gehoord, maar zij kent haar niet persoonlijk.

En aan al deze mensen, die Amerika kennen, vraag ik, hoe het er is.

„O, een heerlijk land! U zult eens zien. Geen hartelijker, gastvrijer volk dan de Amerikanen. En makkelijk in den omgang.... en eenvoudig....”

„Maar zijn ze niet erg materialistisch? Hebben ze eenig idee van kunst?”

„Ze zijn zéér muzikaal,” vertelt Hollman. „Ik speel graag voor de Amerikanen. En daarbij zijn ze zoo enthousiast, zoo apprecieerend.”

„Ze zijn verbazend dankbaar,” vertelt een ander deskundige. „’t Zijn net kinderen — ’t is een deel van hun kinderlijk karakter.”

En Mrs. D., de pianiste uit Rochester, vertelt dat Rochester zoo’n mooie stad is, een „buitenstad,” en dat de menschen er zoo aardig zijn, — de dames zoo ontwikkeld, en veel deelnemend aan ’t publieke leven, veel clubs voor studie — en daarbij zoo dood-eenvoudig, de omgang zoo weinig formeel. „’t Is al een van de aardigste steden, waar u zoudt kunnen logeeren, en u komt in zoo’n prettigen kring.....”

Ik luister en vraag maar. Maar iederen dag begin ik meer te verlangen naar die nieuwe, onbekende Wereld, waarover in Europa de meest tegenstrijdige berichten de ronde doen. Ik verlang uit eigen oogen te zien en zelf te oordeelen.

Derde dag op zee. Nu is er nog eens deining! De kolossale boot danst en zwalkt over de baren — bergend op en dalend in — dat we soms het gevoel hebben van in een *montagne russe* te zitten.....

Van nacht is ’t al begonnen, en de ontbijt tafel toonde meer leege plaatsen dan bezette stoelen. De arme slachtoffers der zeeziekte hebben het zwaar te verantwoorden vandaag! In de I^{ste} klasse alleen zijn er 80, in de II^{de} en III^{de} klasse 400 ziek. De patiënten liggen allen op ’t promenade-dek, warm toegestopt, uitgestrekt op hun dekstoelen. Dat is ’t beste. Niet beneden blijven. Boven op de boot in de frissche lucht, zijn de lijdens er ’t beste aan toe.

„Sunny Jim”²⁾ heeft de handen vol met al die zeezieken. „Sunny Jim” is een *deck-steward*. De bediening aan boord

wordt verricht door *stewards*¹⁾ — de kellners van een hôtél. Op de slaapkamer-verdieping is ook nog een *stewardess*. Voorts zijn er „hut-stewards,” die de hutten aan kant maken, „tafel-stewards” in onderscheiden rangen, die voor de bediening in de eetzaal zorgen. En er zijn „dek-stewards,” die de zorg voor het dek hebben. *Sunny Jim* is een beroemde dek-steward. Zijn naam is hem door de Amerikanen gegeven. Hij is een gewone Hollander. Maar niemand noemt hem anders dan Sunny Jim. Want hij is altijd vroolijk, en weet iedereen vroolijk te maken.

Vandaag is hij in ’t touw. Als een dokter gaat hij rond bij zijn patiënten, die als in de veranda van een ziekenhuis buiten liggen. Voor ieder heeft hij een goed woordje, den allermiserabelste weet hij nog een glimlach te ontlokken. En hij brengt den stakkerds van alles. Want eten moeten ze. Als de lunch gereed is, gaat hij rond met een groot blad vleesch en groenten, dat bijna allen met een amechtig hoofdschudden weigeren. Na vijf minuten verschijnt Sunny Jim weer met een nieuw blad. Rijst met pruimen prijst hij aan. En bij iederen stoel loopt hij weer een blauwtje. Maar Sunny Jim weet niet, wat ontmoedigd zijn beteekent. Daar verschijnt hij ten derden male, met den onverstoorbaren glimlach op zijn gelaat, dragende een groot blad met vruchten en beschuit. Dat moeten ze nu toch eten! En dan legt hij ze weer eens gemakkelijk op de kussens, stopt ze wat beter in, en neemt hier en daar de nauwelijks aangeroerde borden maar weer mee.

De stakkers voelen zich te ziek om hem te bedanken. Maar als tegen den middag de zee bedaart, en de kleur op de wangen en de levenslust in de oogen terugkeert, dan wordt Jim overladen met lofuitingen.

„O, Jim! You *have* been good to me!”²⁾

„Jim, Sie sind ja ein *Engel!*”³⁾

En dan grinnikt Jim net zoo genoegelijk als ’s morgens, toen iedereen zeeziek was.

Vierde dag op zee. —

Prachtig weer. Sunny Jim heeft weinig te doen. Er zijn geen zeezieken in den eigenlijken zin des woords. Nog wel menschen, die bleek en stil op hun stoel liggen.

Ik maak een praatje met Jim. En hij vertelt me, hoe hij aan zijn bijnaam komt. „Heel Europa kent me,” zegt hij, en ’t schijnt hem bijzonder gelukkig te maken. Ik vraag naar zijn patiënten. „Maar er is veel verbeelding bij, hoor!” en met een knipoogje: „*Would be!*”⁴⁾

De kapitein van de *Potsdam* — met wien we beste maatjes zijn — en Sunny Jim hebben destijds het ongeluk van de *Veendam* meegemaakt. Daarvan weet Jim wat te vertellen! Al de passagiers werden overgebracht op een Amerikaansche boot, die op het sein om hulp afkwam. „En toen ik aankwam in de sloep, hingen al die Amerikanen over de verschansing, en toen ze me zagen, riepen ze allemaal: „*Sunny Jim!* There is *Sunny Jim!*” — Dat had u moeten hooren! Ze kennen me allemaal.”

„Waren jullie niet bang, Jim, met dat ongeluk?”

„Wel neen! — Er varen op dezen weg zooveel booten heen en weer, dat je wel altijd hulp kan krijgen.” Jim is een onverstoorbare optimist.

Iederen dag, dat we Westwaarts stoomen, wordt de dag een half uur langer, en moeten we dus, om de tijdsverdeling van 24 uur getrouw te blijven, ons horloge iederen avond een half uur achteruit zetten. We reizen met de zon mee, of juist gezegd, we reizen tegen de aarde in — zoodat de afstand, die zonsopgang van zonsopgang scheidt, telkens met een half uur vermeerdert, en op de wijzerplaat van ons horloge een half uur inkrimpt.

Terwijl de vriendelijke kapitein ons van allerlei en nog wat vertelt, komt er in eens een jongen binnen met een telegram voor den kapitein, in volle zee ontvangen! Een

1) In „Eigen Haard” van 4 November 1905 gaf hij een schets, getiteld „Joseph Hollman,” waar hij zijn ontmoeting met den „maestro” aan boord van de *Potsdam* beschrijft.

2) Zonnige Jim!

1) Eigenlijk hofmeester.

2) Wat ben je goed voor me geweest!

3) Je bent een engel, hoor!

4) Een beetje aanstellerij.

Marconi-telegram van de *Statendam*, die op reis is naar Europa. We zijn nu midden op den Atlantischen Oceaan. De diepte is hier meer dan 9000 Meter, vertelt ons de kapitein. Dus bijna tweemaal de hoogte van den Mont-Blanc! Op sommige plaatsen is de diepte der zee nog nooit door menschenhanden kunnen gepeild worden.

We hooren, dat Hollman de piano, die in de eetzaal staat, heeft laten stemmen, en hebben alle hoop, dat ons een „concert” aan boord te wachten staat.

En zoo waar! 's Avonds is er repetitie. Hollman heeft blijkbaar in Mrs. D. uit Rochester een goede „begeleidster” gevonden, en de zangeres zal zingen. We zijn er diep van doordrongen, welk een buitenkansje ons wacht.

In de tweede klasse is ook „concert.” Daar zingen ze bij een harmonium. 't Klinkt aardig over 't water, en wij luisteren er graag naar.

Vijfde dag op zee. — 't Is weer den ganschen dag mooi weer. Naar den kant van Amerika is de lucht helder blauw, naar den kant van Europa bewolkt. Het is zoo frisch en zoo helder vandaag! De zee is ook meer blauwachtig van tint. We zijn de diepste diepten van den Atlantischen Oceaan reeds voorbij.

's Avonds een prachtige zonsondergang. Aan den westelijken hemel liggen horizontaal onder elkaar gulden, lichtende, bijna rechte vuurstrepen, waar de zonnepool langzaam doorheenzakt. Bij iedere streep, waar hij doorzakt, een anderen vorm aannemend, nu eens langer, dan weer breeder. Het gedeelte van de strepen, waar de zon achter schijnt, wordt zwart. Soms zijn er meerdere zulke strepen op de zon, die lijken dan wel een equator met eenige breedte-cirkels. En al de wolken aan den hemel hebben lange, uitgerekte einden, die naar de zon toewijzen.

's Avonds schijnt de maan eerste kwartier, maar er zijn overal zwarte wolkjes.

't Is een lang gekoesterde wensch van mij, om eens de zon te zien opgaan uit de zee.

Ik raadpleeg Sunny Jim over het volvoeren van dit plan den volgende morgen.

„Morgen? — morgen mist het dik. We komen morgen in de New-foundlandsche banken.”

En den volgende morgen om zeven uur weerklinkt de eerste mistfluit, om verder iedere minuut haar waarschuwend geluid te doen hooren.

De stemming aan boord is min of meer gedrukt. Nergens is eenig uitzicht. De hemel is niet te zien, maar ook bijna niets van de zee. We gevoelen ons als ingesloten. Een benauwende gewaarwording, die zich ook, hoog in de bergen, als de wolken dicht om u saampakken, en ge niets ziet dan een klein stukje van het pad, waarop ge loopt, van u meester maakt.

Bijna alle passagiers zitten binnen en schrijven vast brieven. De *mailbag* hangt al weer uit. De dikke mist is de eerste groet, die ons van Amerika's kusten tegenkomt.

De mistfluit is een fluit, aangebracht aan de groote pijp, en wordt in de hut van den kapitein op het sloependek door een electricische automaat in werking gesteld. Klaart de mist even op, dan wordt ook de fluit — tot ons aller blijdschap — stopgezet.

Het sloependek — een verdieping hooger dan het promenade-dek — is afgesloten. Geen passagier wordt er toegelaten. „They don't want no noise,” vertelt Jims collega aan een Amerikaan, die uitlegging van 't verbod vraagt. Zelfs pianospel is verboden. Want nauw moeten zij, die waken over onze veiligheid, luisteren naar andere geluiden, die uit den dichten mist tot ons komen. Zeilschepen bellen; andere stoombooten waarschuwen, evenals wij, door fluiten. Voorzichtigheidshalve varen we veel langzamer. Den kapitein zien we den geheelen dag niet, zelfs niet aan de maaltijden, waar hij anders steeds tegenwoordig is.

H. S. S. K.

EEN NALEZING.

In drie zalen van het stedelijk museum te Amsterdam is bijeengebracht, en voor liefhebbers te bezichtigen, wat op Mr. Willem Bilderdijk en zijn tijd betrekking heeft. Het loonde waarlijk de moeite, dit alles te zien, en reeds een vluchtige beschouwing doet u zeggen, wat ge reeds wist: de werkkraft van dezen heros op zoo velerlei gebied is ongeëvenaard geweest.

De eerste zaal bevat al wat op Bilderdijk en zijne familie rechtstreeks betrekking heeft. Aan den wand hangen familieportretten. Ge vindt er die van Bilderdijks ouders, van de eerste en tweede vrouw van Bilderdijk, en één van Julius Willem, zontje van Bilderdijk, op ongeveer tienjarigen leeftijd, staande bij een grooten ouderwetschen stoel met een hoepel in de hand. Natuurlijk zijn er vele portretten van den dichter zelf, waarvan dat, 't welk door Schmidt is vervaardigd in 1787, nadat de advocaat Kaat Mossel had verdedigd, en het geschilderde door C. van Cuylenburg in 1795 in Januari, toen de Oranje-gezinde man in Maart verbannen werd, wel 't meest mijn aandacht trokken.

Vele verjaarverzen, die B. „aan zijn egade,” „aan zijn eenige,” „aan mijn dierbare op haar geboortedag,” enz., geschreven heeft, vindt ge hier mede tentoongesteld.

Bij zijn tweede vrouw, Catharina Rebecca Woesthoven, zijn er opschriften als: „Aanbiddeijke,” „Engel des hemels,” enz.

Verjaarverzen te schrijven was de mode van dien tijd, en men ziet, dat zelfs een man als B. in dit opzicht kind zijns tijds is geweest. Behalve de verjaarverzen aan zijn vrouwen, zijn er ook nog vele andere, waarvan 't „verjaarvers aan mijn overgrootmoeder op den 18^{den} April 1769,” behalve de vastheid van schrift, die men bij een 13-jarigen knaap niet zou verwachten, ook reeds blijken geeft van wat méér te zijn dan enkel rijmelarij.

Hoeveel handschriften van 's dichters werken zijn bijeengebracht, waag ik niet te gissen. Er komen doorhalingen, verbeteringen en kanteekeningen in voor, maar telt ge deze niet mee, dan staat ge verbaasd over het sierlijke schrift en de regelmatige vaste hand, waarmee zoowel 't een als 't ander is geschreven. En die beginletters? Hoe zuiver van vorm, en hoe mooi gekruld! En die in één trek gezette handteekening, beginnende en eindigende in een krul! Als in Bilderdijk's tijd akte schoonschrijven was uitgereikt, dan had, bij al de diploma's, B. ook dit nog met gemak kunnen behalen. Van diploma's gesproken, uit wat tentoongesteld is heb ik de resolutie van „'t Hof van Holland” gelezen, die „de promotiebrief van de Leydsche Universiteit van 19 October 1782 heeft gezien, en nu admitteert Guilichmus Bilderdijk als advocaat.”

Als teekenaar was B. ook niet onverdienstelijk. Er hangen en liggen hier tal van zijn teekeningen, die het bewijzen. Eigenaardig is die, waarop over elkander gelegd, en daardoor ten deele zichtbaar worden: een speelkaart, een tekst, Luk. 6 vs. 31, (nog wel in 't voor B. zoo gehate Fransch) een kaartje (Hunzingo) een almanak, een oud-Hollandsch landschap en een vrouwtje in de kleederdracht van B.'s tijd.

Met zekeren eerbied beschouwde ik de midden-legkast, waarin o. m. Bilderdijks Bijbel, uitgegeven te Dordrecht 1762, met vele aantekeningen van zijn hand; zijn „Nieuwe Testament,” te Amsterdam 1788, familieportretten en portretjes, zijn cachetten, vouwbeen, inktkoker, zandstrooier, boekje met aantekeningen omtrent lesuren, en, op een klein stukje papier een:

Grafschrift voor mij, aldus luidende:

Eens Christens lijk rust hier in 't zand,
Die Christen was door 't overtuigd verstand;
Ach! waar hij 't ook in 't hart geweest,
Door heiliging van Christus' Geest,
En had geen aardsche trek of lust
Het Hemellicht weer telkens uitgebluscht. (1821.)

Merkwaardig is voorts een brief van Leidsche studenten,

Brieven uit Amerika.

IV.

Zevende dag. — Het begint warm te worden. — Shovel-board. — Een ontdekkingsocht onder den zeespiegel. — De slagerswinkel. — De commestibleswinkel. — De wijnkelder. — De bakkerij. — Het huishouden van de Potsdam. — Concert van Hollandsche artisten aan boord. — De boot staat stil! — Hoe de kapitein de passagiers kalmeerde. — Achtste dag. — Zondag.

evende dag op zee.

Als om weer goed te maken, wat we gisteren door den mist gemist hebben, is 't een zeldzaam mooie dag. De lucht is schitterend blauw met witte wolken. De zee, maar we varen dan ook over gestadig rijzenden bodem, is nu ook blauw van kleur, zóó blauw, dat volgens een Duitsche dame, die er juist geweest is, „es gerade aus- sieht wie die Italienischen See.”¹⁾ Witte schuim-kuiven schitteren tot aan den horizon, die nu zeer ver lijkt, in tegenstelling met de nevelen van gisteren.

Het is warm, *plaids*, doeken en *capés* worden op non-activiteit gezet. We zijn dan ook gaandeweg een heel eind zuidelijk afgezakt, en zijn nu zoo wat op de hoogte van Noord-Spanje. New-York ligt op dezelfde breedte

¹⁾ De zee er net zoo uitziet als de Italiaansche meren.

ongeveer als Madrid. We zijn dus, al voortstoomende, niet alleen vooruitgeraakt op den dag-tijd, maar ook op den jaar-tijd. Het is niet alleen iederen dag een half uur vroeger, maar ook iederen dag zoowat een week warmer.

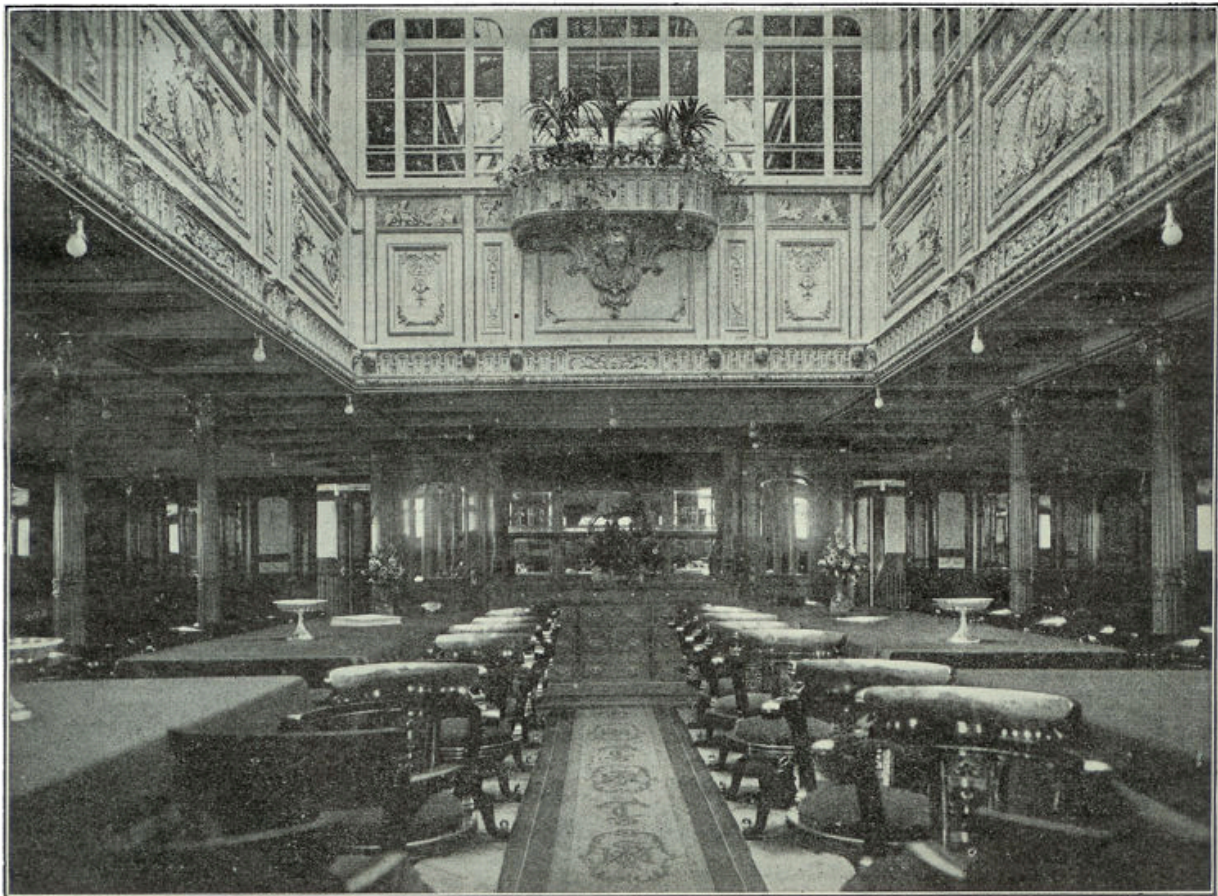
We spelen 's morgens *shovel-board* op het sloependek, waar nu weer vrije toegang is. *Shovel-board* is een spel, dat bestaat in het met een langen stok houten schijven schuiven naar een vergelegen vak, dat in kleinere vakken, ieder van een cijfer voorzien, verdeeld is. Men speelt in partijen, en de kunst is, niet alleen zelf op een hoog cijfer te komen of zijn medestander er mee heen te „schuiven” of er te beschermen — maar ook om den tegenstander er uit te „schuiven,” of hem den toegang tot een hoog punt te versperren.

Dat „shovel-en,” schuiven, lijkt zeer gemakkelijk, maar is het toch niet. Want de op- en neergaande beweging der boot maakt het bijna onmogelijk, de kracht waarmede gij uw stok hanteeren moet om uw schijf een zeker punt te doen bereiken, juist te berekenen. Gaat de boot, gezien van het punt, waar ge staat, néér, dan vliegt de schijf veel te ver — en omgekeerd. Zoo is ook de richting zeer moeilijk te beheerschen. Ge moet, al „shovelende,” met het feitelijk onberekenbare *Spiel der Wellen*²⁾ rekening houden. Dat is de moeilijkheid van het spel — en de aardigheid er van.

Vóór den middag wacht ons een aardige verrassing. Wij hebben de belofte van den chef-hofmeester, dat hij ons de proviand-kamers beneden in de boot zal laten zien.

Om twee uur komt hij ons halen en volgen wij hem naar de geheime schatkamers beneden, twee verdiepingen lager dan de eetzaal, die reeds twee verdiepingen lager is

²⁾ Spel der golven.

Eetzaal van de „Potsdam.”

dan het sloependek. Weldra zijn wij onder den waterspiegel en voelen de bootbeweging hier bijna niet.

Eerst ontsluit onze vriendelijke geleider voor ons de ijskamer, waar de „brooden” ijs opgestapeld liggen. Voor deze reis in October is „slechts” 6000 K.G. ijs meegenomen; in den zomer is deze hoeveelheid dikwijls 12000 à 13000 K.G.

De temperatuur is hier 25° Fahrenheit onder 0.

In deze koude wordt het vleesch bewaard. 't Is net als

of we ons in een reusachtigen slagerswinkel bevinden. Halve ossen, kalveren, varkens en schapen hangen aan groote ijzeren haken. En de planken langs den muur zijn vol wild en gevogelte. Alles is stijf bevroren. „Pakt u maar eens een kip aan een poot,” zegt onze geleider. We doen het en rechttuit blijft ze staan! Ook de boter wordt hier bewaard. Vroeger nam men levende dieren mee, die dan op reis geslacht werden. Men begrijpt, hoeveel praktischer en zindelijkker de methode is, die hier gevolgd wordt. Er zijn twee slagers aan boord, die met de zorg voor het uitsnijden van vleesch belast zijn.

We rillen van de kou en zijn blij deze ijskelders te kunnen verlaten.

Na den „slagerswinkel” komen we in den „comestibleswinkel,” niet minder reusachtig van afmeting. Alle soorten van blikken en blikjes opeengestapeld. In 't midden een toonbank met weegschaal. Langs den muur groote bakken bruine boonen, rijst, capucijners, — stapels kazen van allerlei soort, — tallooze potjes jam, — koffie — thee — suiker.

Aan 't hoofd staat een „magazijnmeester” met een assistent.

Van daglicht is in deze onderzeesche diepte natuurlijk geen sprake. Overal zijn electriche lampjes aan lange touwen, die men kan ophangen, neerzetten of meenemen, naar verkiezing.

Hier is weer een andere afdeeling: de bewaarplaats van vruchten en groenten. Een lekkere geur van bladeren en ooft vervult de ruimte.

Dan komen we in den wijnkelder, die 2000 flesschen kan bevatten. En in andere kelders, waar minerale wateren en limonades bewaard worden.

Ook is er een bakkerij aan boord. Vijf bakkers zijn er,

— drie gewone broodbakkers, die 's nachts, en twee banketbakkers, die overdag bakken. Om 4 uur 's morgens gaan de bakkers ter rust, en dan reeds moeten de koks beginnen te werken, willen zij klaar komen met hun arbeid.

Heel achter in 't schip onder de stuurkamer liggen de groote zakken meel en de aardappelen.

Ook zien we de II^{de} klasse en de III^{de} klasse, waar, hoewel eenvoudiger, toch alles keurig netjes en volmaakt in orde is.

Nog een paar cijfers uit de linnenkamer: Er zijn 2500

lakens — 2500 sloopen — 6000 handdoeken — 4800 servetten — 2500 diverse droogdoeken.

En heel aardig vinden we het, eens met het huishoudelijk gedeelte van de „Potsdam” te hebben kennis gemaakt. Gewoonlijk eet en drinkt en slaapt men maar aan boord, alsof dat alles de gewoonste zaak ter wereld was. Maar welke voorraden bergt de boot in haar ongeziene diepten, hoeveel werkkrachten zijn er noodig, om voor de passagiers alles genietbaar te maken, en dat op het peil, waarop de **N. A. S. M.** u in de I^{ste} klasse reizen laat — welk een organisatie, om den ontzaglijken arbeid, die iederen dag te verrichten valt, zóó te verdeelen, dat alles op den gezetten tijd klaar komt, en toch overall toezicht en verantwoording mogelijk is.

Eenige cijfers, die van dien arbeid een voorstelling geven.

Bij het vertrek uit Rotterdam lagen in de onderzeesche voorraadschuren: 25 ossen, 20 kalveren, 45 lammeren, 20 varkens — 600 eenden, 600 kippen, 300 duiven, 200 sneeuwoenders, 30 ganzen,

200 poulardes, 100 korhoenders, 100 piepkuikens, 150 fazanten — 2000 kroppen salade, 200 bloemkoolen, 300 roode koolen, 300 witte koolen, 200 flesschen postelein, 500 bos wortelen, 20 H.L. uien, 400 bos prij, 5 H.L. krooten, 1000 komkommers, 200 bos radijs, 200 K.G. tomaten, 28000 K.G. aardappelen — 150 meloenen, 15 trossen bananen, 40 ananassen, 5000 appelen, 5000 peren, 150 K.G. druiven, 1000 perziken, 6000 pruimen, 10.000 sinaasappelen, 10.000 citroenen, 100 K.G. noten — 20.000 K.G. meel, 1500 K.G. boter, 1700 K.G. kaas, 1800 L. room en melk, 100 K.G. koffie en thee, 2500 K.G. suiker, 10.000 L. grutterwaren, 30.000 eieren, 10.000 L. bier,

Het electriche verlichte Vrijheidsbeeld in de haven van New-York.

10.500 flesschen wijn en mineraalwater — met en benevens nog een „Reserve-voorraad” levensmiddelen voor een reis van dertig dagen.

Maar vergeet dan ook niet, dat dagelijks 2400 menschen gevoed moeten worden!

En 's avonds is er concert. *Sunny Jim* heeft een werkelijk niet onverdienstelijke aquarel gemaakt, waarop de kunstenaars, van wier talenten wij 's avonds zullen genieten, in groot galatoilet zingend of spelend zijn afgebeeld. Vooral Hollman lijkt werkelijk. Het concert zal zijn ten voordeele van de Hollandsche en Amerikaansche Reddingboot-Maatschappijen.

De boot ligt bijna geheel stil, zoo kalm is de zee. En weldra zitten wij bijeen in de electricisch verlichte eetzaal, waar de lange tafels nu bedekt zijn met rood-laken tafelkleeden met gouden randen, die mooi uitkomen tegen de glanzend witte betimmering met verguld versiersel. We hebben eigenlijk nog nooit gezien, hoe mooi de eetzaal van de „Potsdam” is. Want anders zijn de tafels gedekt, en is er iets onrustigs in de deels etende, deels komende en weggaande passagiers.

Nu zitten ze allen rustig om de rustige tafels. En vroolijk en deftig staan de lichte toiletten der dames — iedereen heeft zich in zijn beste plunje gestoken. De heeren zijn in den rok.

Daar komen de kunstenaars van den avond binnen. Een kort, daverend applaus, waarin duidelijk weerklinkt, hoe hoog de verwachting gespannen is, begroet hen.

Dan is er stilte.

Even het stemmen van de violoncel . . . en dan geeft Hollman ons de plechtige melodie van een Aria van Bach, daarna de dartele tonen van Poppers¹⁾ „Arlequin.” Beide malen sleept de groote violoncellist zijn gehoor mede, dat in een geestdriftige ovatie uiting geeft van groote bewondering en dankbaarheid.

Over de „Arlequin” geeft onze mede-passagier, Theo de Veer, in reeds genoemd Eigen Haard-artikel de volgende interessante bijzonderheid: „Eens gaf Popper op een concert voor Grootvorst Constantijn te St. Petersburg zijn Arlequin te hooren, niet wetende, dat Hollman hetzelfde stuk daar eenige weken te voren ook had gespeeld. Toen na afloop de vorst zich dan ook uitte met de woorden „Bien joué, très bien, mais il faut l'entendre par Hollman!”²⁾ vond Popper dit zóo aardig, dat hij het als kameraad overal vertelde. Zij waren dan ook groote vrienden, die twee artisten, en een van Hollmans grootste schatten is een portret van Popper, waarop de woorden: à mon cher Hollman — Possesseur du plus grand son.”³⁾

En onder 't kunstgenot was het schier niet te realiseeren, dat we nu in een boot op den Oceaan voeren. Maar welke muziek aan boord is dan ook wel een buitenkansje, en fier klopte ons het hart, dat het Hollanders waren, die telkens weer een welverdiend applaus inoogstten.

De kapitein zat ook onder de luisterende schare, en droeg er het zijne toe bij, om door een extra ronddiening van limonade, wijn en gebakjes de stemming nog wat feestelijkheid bij te zetten.

In den daarop volgenden nacht staat plotseling om vier uur de boot stil. Den eersten nacht aan boord kan men niet slapen door de beweging, die de boot maakt, den negenden nacht is men er zóo aan gewend, dat men met een schrik wakker wordt, als de boot stil ligt.

¹⁾ Een Oostenrijker, evenals Hollman, beroemd violoncellist. Hij is leeraar aan de door Liszt gestichte muziek-academie te Budapest, en componeerde verscheidene stukken voor zijn instrument.

²⁾ Goed gespeeld, heel goed, maar men moet het door Hollman hooren spelen.

³⁾ Aan mijn vriend Hollman — Eigenaar van het grootste geluid.

Gelukkig neemt mijn Duitsche slaapgenootte het geval even kalm op als ik. In een ommezentje zijn we uit de veeren en in de kleeren. Als we onze hut verlaten, om op inspectie uit te gaan, zien we, dat zoowat alle passagiers gedaan hebben als wij. Er is een kleine paniek aan boord. Aan de meesten is duidelijk te merken, dat zij angst hebben. Een paar oudere dames loopen reeds met reddinggordels om!

Wat is er gebeurd? Weldra vernemen we het. Er is een stoompijp gesprongen, en we moeten rustig wachten tot bekwame handen de wonde geheeld en de boot weer in staat hebben gebracht haar tocht te vervolgen.

Hoe vreemd stil is het in eens aan boord. Het is bepaald een gemis, het stampen niet meer te voelen en te hooren, en bijna geheel stil te liggen. Maar de ongewone rust maakt de passagiers, waarvan sommigen in de meest potsierlijke kleedij rondwandelen, onrustig, en de *stewards* en de hofmeesters worden overladen met vragen, wat er toch precies gesprongen is, hoe het gekomen is, wat er ter reparatie gedaan wordt, hoe lang we nu nog stil moeten liggen enz. Vooral *Sunny Jim* wordt duchtig aangeklampt.

Onze brave kapitein weet raad te schaffen. Fluks laat hij koffie en thee zetten, wat *sandwiches* en koek gereed maken en op groote bladen aan de bleeke, geeuwende, verward dooreenlopende passagiers presenteren. Dat helpt. Dankbaar wordt het aangebodene aanvaard, dat zijn kalmeerende en afleidende uitwerking niet mist. En aangezien men nu tot de overtuiging komt, dat er feitelijk niets is en er ook niets aan te doen is, verdwijnt de meerderheid weer naar haar hutten om door nog eenige uren slaap de verloren schade in te halen.

Om negen uur is 't oponthoud voorbij en klieft de boot als met nieuwe kracht de golven.

„Vijf uur oponthoud van morgen, dat is jammer,” zeggen de deskundigen. „Want nu komen we morgen niet in New-York aan bij daglicht.” — „Wanneer zullen we aankomen, denkt u?” vragen we dan altijd weer. „Zéker is 't nog niet te zeggen, 't kan wel morgenmiddag laat, maar ik denk morgenavond.”

Deze dag is een Zondag.

's Middags wordt er godsdienstoefening in de eetzaal gehouden. Een predikant uit New-York, Rev. A. E. Myers, zal den dienst leiden. Heerlijk om te zien, zoovelen der passagiers als er tegenwoordig zijn. We zingen:

Eternal Father, strong to save,
Whose arm doth bind the restless wave,
Who bidst the mighty ocean deep
Its own appointed limits keep;
Oh hear us when we cry to Thee
For those in peril on the sea,¹⁾

een der schoonste Engelsche hymns „for those, that travel by Land or by Water.”²⁾

En dan leest de predikant ons Lukas XV voor, en spreekt kort en gevoelvol over de gelijkenis van den verloren zoon. Hij kende zijn gehoor hier niet, wist niet waarom zij binnengekomen waren. Wist ook niets van hun verleden, van het doel hunner reis. Maar misschien waren er onder hen, die ook weggevlucht waren van hun Vader, die in de hemelen is, en poogden, vèr van Hem, een geluk te vinden, grooter dan 't geen in 't Vaderhuis kon gesmaakt worden. Ijdele waan! Vroeger of later zouden ook hun de schellen van de oogen vallen, zouden ook zij „hun buik begeeren te vullen met den draf, dien de zwijnen aten,” en het uitsnikken: „Hoevele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood en ik verga van honger!”

¹⁾ Eeuwige Vader, machtig om te redden,
Wiens arm de onrustige baren bedwingt;
Die de machtige diepten der zee
Binnen de haar gestelde perken houdt,
O, hoor ons, als wij tot U roepen
Voor hen die op zee in gevaar zijn.

²⁾ Voor hen, die te land of te water reizen.

Of misschien waren er anderen, die dit alles leden, maar niet meer terug dorsten, of niet gelooven durfden, dat de Vader daarboven ook hen nog weer in liefde zou aannemen.

En toen schetste hij ons het beeld van dien Vader. Hij zegt niet eerst tot zijn zoon: Reinig u, kleed u beter, en dan zal ik u ontvangen. Hij wacht hem niet af, maar gaat hem met open armen tegemoet. En zoo armoedig, onrein en ellendig als hij is, drukt hij hem aan zijn hart, kust hem en vergeeft hem alles. Niet één verwijt komt over zijn lippen. Er is niets dan de groote vreugde der liefde, die wedergevonden heeft, wat verloren was.

En aan 't eind vraagt hij ons allen: „Zijt gij opgestaan en tot uwen Vader gegaan? Hebt gij uw Vader wedergevonden? Heeft uw Vader u wedergevonden?”

Misschien zijn er onder u, die op deze vragen ontkenend moeten antwoorden, of erger nog, die zich deze vragen nog nooit gesteld hebben, ze misschien voor 't eerst hooren.

Zou het niet kunnen, dat God u om deze reden op deze boot, en dezen middag bij deze godsdienstoefening gebracht heeft? O, laat Zijn roepstem toch niet tevergeefs weerklinken. Het is de stem, de zoekende stem van den Vader, die in de hemelen is, die ook op u wacht, die, als gij tot Hem komt, met een hart vol vergeving en liefde ook u welkom heeten zal in het Vaderhuis.

Dan zal, welk het doel van uw reis zij, welke de smart van het afscheid geweest zij, deze reis een zegen voor uw geheele verdere leven afwerpen. Want dan zal het een reis geweest zijn, die u teruggeleid heeft naar de schatten van geluk en vrede en kracht, die ge misschien eenmaal, in een dwaze ure, den rug hebt toegekeerd.

Het was zeer stil in de zaal, en allen luisterden met groote aandacht.

Hoe heerlijk was het, het Evangelie van Gods genade hier te hooren verkondigen op de groote wateren.

Toen zongen we het lied van het verloren schaap en den goeden Herder.

There were ninety and nine that safely lay
In the shelter of the fold;
But one was out on the hills away
Far away from the gates of gold. *)

en eindigden met dankgebed.

Het was een liefelijke Zondagmiddag geweest.

H. S. S. K.

*) Hier zijn negen en negentig bij elkaar
In de schaduw van het woud;
Maar één was verdwaald, ver in 't gevaar,
Ver weg van de poort van goud.

* LETTERKUNDE. *

Beeld en Vergelijking.

Een beeld en een vergelijking zijn niet volkomen hetzelfde. In vele gevallen echter is er welbeschouwd alleen onderscheid in den vorm, die, als men ze bezigt, gebruikt wordt.

Zeg ik b.v. van den vrome met de woorden van Ps. 1: „Hij zal zijn gelijk een frissche boom,” dan is duidelijk, dat ik den mensch met den boom *vergelijk*. Daarentegen, als ik den Heer noem (Ps. 84) een Zon en een Schild, dan stel ik Hem onder die *beelden* voor. Doch ieder gevoelt, hoe het feitelijk geen verschil maakt. En zoo is het meer.

Beeld en vergelijking dienen, gelijk we reeds zeiden, tot *verduidelijking*. Dit is zelfs het geval, als zij schijnbaar slechts tot versiering strekken. Want ook die laatste bedoelt eigenlijk, het gezegde beter te doen uitkomen, er de aandacht op te vestigen, het beter in den geest te prenten. Zeg ik, dat Christus zachtmoedig was, dan spreekt dit niet *zoo* duidelijk tot ons, als wanneer de profeet Hem een *Lam* noemt. „De Heer zal opstaan tot den strijd” is een krachtig gezegde. Maar veel sterker spreekt toch de dichter, die Hem voorstelt als den Leeuw, die uit Sion brullen zal.

Indien nu de vergelijking haar doel zal bereiken, dan is dus allereerst noodig, dat hetgeen waarbij vergeleken wordt, den lezer of den hoorder duidelijk zij.

In den Bijbel lezen wij, hoe de grijsheid is te vergelijken bij een bloeienden amandelboom. Zoo lang nu iemand niet weet, hoe het met dien boom geschapen staat, heeft hij aan het gebruikte beeld niets.

In mijn boek „God zoekt het weggedrevene,” komt iemand voor uit het oude Amsterdam, die een zijner medemenschen teekent in het liefelijk beeld: „afgedankte aap van 't Leprozenhuis.” Voor lezers uit de 20e eeuw moest ik dat echter toelichten, wilden ze er iets aan hebben.

Een veertig jaar geleden verscheen van Dr. A. Kuyper een rede, getiteld: „Het Modernisme een Fata Morgana op kerkelijk gebied.” Tal van lezers en hoorders begrepen de beteekenis en de kracht dier betiteling niet, wijl zij niet wisten wat een Fata Morgana is. Dr. K. achtte het dan ook noodig dit in den breedte uit te leggen.

Nu is 't natuurlijk het beste, zoo mogelijk steeds vergelijkingen te gebruiken, die binnen de bevattning liggen van hen, voor wie ze dienen moeten. Anders toch is opnieuw verduidelijking noodig.

Tevens echter dient vooral gelet op de *juistheid* van vergelijking of beeld. Het beeld is als de plaat of prent, die een voorwerp of een gebeurtenis duidelijk voor het oog plaatst, om zodoende de beschrijving te hulp te komen, aan te vullen. Maar nu mag b.v. een afbeelding van een eik niet louter een boom te zien geven, maar zulk een, die toont, dat het een eik en geen beuk is. Een tafereel uit de 16e eeuw mag de menschen *niet* voorstellen, gekleed als in de 20e, enz.

Zaak en beeld moeten bij elkaar passen.

Wij vinden in de Schrift de aarde genoemd de voetbank van des Heeren voeten, het leven vergeleken bij een bloem, den goddelooze bij een woelige zee, den rechtvaardige bij een leeuw. Al deze vergelijkingen zijn treffend schoon en juist. Trouwens, het Oosten is het land der beelden. Wij kinderen van het Westen zijn er niet sterk in, ja worden ten dezen al zwakker, hoe „praktischer” we worden. De Oosterling gebruikt soms zelfs zeer stoute beelden, die in onze ooren bijna te sterk klinken. Zoo noemt b.v. Jeremia den Heere God „een loerenden beer.” En Da Costa, die getuigt:

„Mijn vaderland is waar de zon ontwaakt,”
die was

„geen zoon der lauwe westerstranden,”

stelt zichzelf in een zijner verzen voor als het strijdros, 't welk hij hoopt, dat God in den heiligen krijg zal berijden. Dit vinden wij, kalme Nederlanders, wel wat sterk.

Nu, de hoofdzaak is dat het beeld passend zij. Een bosch een „tempel van ongekorven hout” te noemen, een kudde een „witgewolde zee,” (Vondel) is even gepast als

„Hij droomt — de laatste troon ligt reeds omvergestooten;
„Hij droomt — en 't blauw gewelf des hemels wordt
[ontsloten;

„Hij zelf is Jupiter; zijn aadlaar Ganymeed!
„Hij droomt — en hoort een stem uit d'afgrond opgezonden:
„Nur nicht nach Norden!”

Maar een ander sterveling, Bernhard van Monthon, de stichter van het St.-Bernhards-klooster, weefde schitterender aureool om den verglaasden bergtop.

De sneeuwjacht huilt door de spleten en kloven, en maakt den weg onkenbaar, zelfs voor den ervaren reiziger. De scherpe koude verstijft hem, zijn krachten gaan hem begeven. Hij zijgt neer, en de winter weeft in één oogenblik een doodskleed over hem. Daar klinkt het geblaf van honden temidden der heilige stilte in dit oord der verschrikking. Zij snuffelen langs den grond, en hollen voort. Nu staan zij stil en graven. Andermaal weerkaatsen de ijsvlakten hun geblaf. Twee monniken naderen de plaats vanwaar het komt. Zij wrijven den bewusteloze met sneeuw en als hij de oogen opent, versterken zij het weder ontwaakte leven met een teug wijns. Nu leiden en steunen of dragen zij hem naar hun klooster, en als hun gast hen verlaat, dan blikht hij nog eenmaal om en zegent de broederen dáár.

O zeker, 't was grootsch, toen Napoleon de Grootte van den top van den St. Bernhard

„den bliksem met zijn vingren
„Bestuurde, en op uw hoofd, Itaalje! neer dorst slingren,
„Dat sidd'rend opsprong, door zijn reuzentred vervaard;”
Maar Bernhard van Monthon, die hier
„'t eerst zijn voet als kluiznaar richtte,
„Bij kruis en bedecel dat weldoend klooster stichtte,
„Heeft schooner dank verdiend van de aard.”

P. J. K.

Brieven uit Amerika.

V.

Negende dag. — Zonsopgang op zee. — Land in 't zicht.
— Loods aan boord. — Op den uitkijk. — In de haven van Hoboken.

Negende dag op zee. —
Naar alle waarschijnlijkheid de laatste dag van de reis. Wilde ik dus mijn plan, om de zón te zien opgaan, volvoeren, dan moest het heden geschieden.

Mijn slaapgenoot, wie ik gisteren avond mijn plan heb medegedeeld, verklaart zich dadelijk bereid, de nachtelijke expeditie te deelen.

Het weer is ons gunstig. Aan 't einde van den nacht staan we op, en vinden in 't donker onzen weg naar 't sloependek.

Welk een aanblik! Een sterrenhemel, zoo vol, zoo flonkerend van licht, als mij dien alleen van late nachturen in het hooggebergte heugt. Twee planeten, Jupiter en Venus, met haar zacht liefelijk licht zijn duidelijk tusschen de duizenden schitterende sterren herkenbaar. En als was er nog geen licht genoeg, vuurt de zee ook, en rollen de golven op en neer met vreemde electrische lichtglansen.

Wat zijn die lichtjes overal op de zee? Weerspiegelen de sterren en planeten in de donkere diepte van het water? Wij meenen 't eerst — maar neen, ook dát is vuren, 't zijn millioenen en millioenen lichtgevende diertjes, die flikkerend op en neer gaan met de donkere golven.

Een prachtig gezicht, net groote, lichtende diamanten op zwart fluweel — een herhaling van den sterrenhemel boven ons hoofd. Ook de zee-lichten vormen groepen als sterrenbeelden, ook zij hebben allerlei licht, roodachtig

en blauwachtig en oranje en geel, fel en teer. Sommige zijn grooter en stralen met den zachten glans der planeten.

Doch nu moeten we gaan letten op den oostelijken hemel. Naar den kant van Europa is aan den horizont reeds een vaal licht zichtbaar. Het is nog kleurloos — een heel teere glans, meer niet. Maar iedere minuut wordt het duidelijker, dieper van gloed — nu is 't geel — gulden — goud — oranje. Nu wordt 't al rooder van tint — purper — dan violet . . . nu mindert de gloed weer, verbleekt, wordt groenachtig.

Onder ons en om ons heen hebben inmiddels groote veranderingen plaats gegrepen. De lichtjes in de zee en de lichten aan den hemel zijn een voor een verdwenen, de hemel en de zee hebben hun blauwe dagkleur weer aangenomen. De grootste lichten schijnen nog door, flauw, als in droeven glans — maar tegen het steeds sterker wordende zonnelicht zijn ook zij niet bestand, en weldra is geen enkele lichtbron meer te zien dan de twee planeten, één boven ons hoofd, en één die de wacht betreft boven de poort, waar de zón weldra door zal komen. En al sterker straalt het daglicht uit de ongeziene diepte aan den oostelijken horizont, waar nu een kleine wolkenbank zichtbaar wordt.

Daar toont zich in de wolkenbank een vuurrood lichtpunt. Is het de zón? We hebben geen tijd, om te antwoorden. Het volgend oogenblik is het punt een streep, de streep een vlak, rond van boven en recht van onderen, steeds stijgend, steeds grooter en ronder vorm aannemend, steeds blijvend van lichtend purper. De zón is opgegaan, ze verheft zich glorieus boven de wolkenbank en

heeft haar zwaai en spoor
den ganschen hemel door.

Het weder blijft den ganschen dag verrukkelijk. Hoewel de kalender 9 October aanwijst, lijkt het wel zomer. Er is iets zuidelijks in de koesterende atmosfeer en in de schitterend blauwe lucht. De zee is als rimpelend satijn.

De groote vraag, die aller hoofden bezig houdt, het middelpunt van alle gesprekken is: Zouden we vandaag nog aankomen en hoe laat? — En iedereen kijkt naar 't Westen, of er nog geen land te zien is.

't Eerste, dat we ontwaren, zijn eenige schepen aan den horizont. Als we naderbij komen, blijken het kleine scheepjes te zijn, en weldra zien we ze overal om ons heen. Dat is het eerste teeken van de nadering van land.

Dan vliegen er vogeltjes rond en komen op 't dek zitten. Nog later komen kapellen op ons aanfladderen, mooie, groote exemplaren met oranjevleugels. Hoe welkom zijn al die diertjes ons, — de eerste boden van het land, waar wij heengaan.

Het uithijnschen der bagage is ook al begonnen, de koffers komen weer uit hun donkere diepte te voorschijn.

's Middags ga ik naar 't sloependek, en herken in den vriendelijk uitzienenden man, met witte haren en witte baard, den predikant van gisterenmiddag, die ook staat uit te kijken. Ik neem de gelegenheid waar, hem te zeggen, hoe zeer ik van de godsdienstoefening en zijn prediking gisterenmiddag genoten heb. Wij wisselen onze kaartjes en hij blijkt te zijn predikant van de oude *Dutch Reformed Church* te New-York. Hij vertelt mij een en ander van die kerk, en belooft mij, wanneer ik te New-York kom, mij te zullen laten zien, wat deze kerk nog aan Oud-Hollandsche historische herinneringen herbergt. Met beide handen neem ik zijn aanbod aan.

Daar komt de kapitein op ons toe wandelen.

„Is er nog geen land te zien, kapitein?”

„Wel zeker, ziet u daar rechts geen land?”

Ik tuur en tuur, maar zie niets. Dan leent de kapitein mij zijn verrekijker en met moeite zie ik eindelijk de kust, die zijn geoefend oog zonder verrekijker reeds gezien had. Het is de Zuidkust van Long Island, waar wij langs stoomen, om de monding van de Hudson en New-York te bereiken.

„Kijk, daar zijn de Highlands, recht voor ons uit.”

Maar ik moet weer den verrekijker gebruiken, om de schoone berggroep langs de Hudson zich tegen den horizon te zien afteekenen. Weldra zie ik ze met 't bloote oog.

Dan wijst de kapitein mij 't vuurschip van de Hudson aan, en eindelijk den loods, die aan komt stoomen, en die ons geleiden zal bij 't opvaren van de Hudson. De loodsvlag hangt in top.

„Hij brengt couranten mee,” vertelt de kapitein.

Daar komt een troepje Amerikaansche jongelui naar boven rennen.

Een meisje duwt een jongen naar voren en schreeuwt ons toe: „*This poor boy has not been in the States for eleven years.*”¹⁾ En opgewonden zwaait ze met haar Amerikaansch vlaggetje.

De kapitein lacht en zegt, dat ze nog maar wat geduld moeten hebben. Van avond komen we nog wel aan.

„Bah!” zegt ze met een meewarigen blik op het voorwerp van haar medelijden, „*just imagine living eleven years in a poor, miserable little village like Berlin!*”²⁾

Plotseling voel ik mij een onsympathieke wind uit Amerika tegenwaaien. Zou dat de geest zijn van het land waar ik heenga? Zouden zóó de menschen spreken, die ik zou ontmoeten?

Om vijf uur luidt de bel voor het eten reeds. Dat is een goed teeken, want dan rekent men er blijkbaar op nog heden avond te landen.

Na het eten gaan we allen weer „op den uitkijk” staan. De avond begint te vallen en het wordt donker, de gezichtseinder krimpt in. Overal om ons heen zijn nu booten en schepen. We naderen de tweede zeevarende stad der wereld. We stoomen Coney Island om, zeggen den Oceaan voorgoed vaarwel, en komen op de Hudson. Het Vrijheidsbeeld teekent zich schaduwwachtig af tegen donkeren achtergrond. Hoe meer we naderen, hoe meer het uitzicht zich hult in duister. Nu is het geheel donker.

Daar wordt New-York zichtbaar als een reusachtige illuminatie. Lijnen noch kleuren zijn te onderscheiden, maar een wereld van licht straalt ons tegen. Uit alle verdiepingen der *scy-scrapers*, uit ieder raam der torenhooge huizen, schijnt licht. Het lijkt een stad tegen een berg gebouwd. Pal Noord gaat het nu. Een druk gevaar van stoombooten om ons heen. Gefluit en getoeter, dat ons hooren en zien vergaaf. We zien de prachtige, schitterend verlichte *ferry-boats* (veerbooten), die tusschen den Westelijken en den Oostelijken oever heen en weer varen — als groote geillumineerde gondels, hun geweldigen lichtgloed weerkaatsend in het water. En over alles heen giet de maan haar zilvergansen.

Als we tijd hebben voor één eersten indruk, dan is het: snelheid van beweging, grootheid van afmetingen.

We worden nu het dok in *geduwd*, niet gesleept, door eenige stoombootjes, wier kapitein op de „brug” klimt en ze vandaar uit commandeert.

En dan gaan we langzaam het dok in. Voor alle deur- openingen van de werf beneden ons aan den wal staan menschen-massa's zingend, gillend, fluitend en wuivend met zakdoeken en Amerikaansche vlaggetjes. En van de boot schreeuwt en wuift men terug. Iedereen poogt zijn buurman te overstemmen, maar schier geen woord is te begrijpen.

Eindelijk ligt de Potsdam stil. Zij heeft haar taak volbracht, en één voor één dalen we de lange loopplank af naar beneden, en zetten den voet op Amerikaansch grondgebied. We zijn geland in *Hoboken*, vlak tegenover New-York, dat aan de overzijde van de Hudson, Oostelijk van ons gelegen is.

H. S. S. K.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

(Vervolg Brief I.)

Geens naar buiten, mijn vriend, in het vrije veld, zet je daar rustig neer, en bekijk eens de natuur in haar arbeid. Luister naar het fluisteren van den wind; let op de voorbijtrekkende wolken; geef acht op het rimpelen van het water in de sloot voor je voeten; zie toe, hoe de bloemknoppen de eene na de andere opengaan, en zeg dan eens tegen je zelf: „Hoe zou dat alles toch gebeuren?”

Of let er eens op, hoe des avonds aan het lange gras de eene dauwdroppeel na den anderen verschijnt, hoe in den winter elk halmpje met een korstje van ijs wordt bekleed. Volg met uw oogen de krommingen van den bliksemstraal en luister naar het majestueuze ratelen van den donder, en vraag dan eens, door welke middelen God dit alles doet, welke krachten Hij in de natuur heeft gelegd en hoe die krachten hun arbeid verrichten. Kijk, ik heb die krachten tooverfeeën genoemd; ik had ze ook Godsgezanten kunnen noemen, gelijk David doet in den 148sten Psalm: „Vuur en hagel, sneeuw en damp, gij stormwind, die Zijn woord doet.” Over die Godsgezanten wilde ik gaarne eens wat met je praten; met je acht geven op hun werk.

Eén ding hebben we daartoe noodig; we moeten *verbeeldingskracht* bezitten. Dat wil niet zeggen de fantasie, waardoor we ons allerlei dingen voorstellen, die toch niet bestaan: vliegende paarden, dansende slakken en dergelijke; maar de kracht, waardoor we, hetgeen we hooren en lezen, ons zóó voorstellen, alsof we het werkelijk zien. Als ik dezen brief aan je schrijf, dan zie ik je werkelijk zitten aan de tafel met mijn brief in de hand om hem te lezen, en als jij hem leest, zie je mij in je verbeelding hem schrijven. Zie, dat is verbeeldingskracht, een kracht, die iedereen bezit, maar die we niet altijd gebruiken.

Willen we, met die verbeeldingskracht gewapend, eens een paar van onze tooverfeeën zien verschijnen?

Er valt een regenbui. Waar komen die druppels vandaan? Waarom zijn ze rond of eigenlijk langwerpig rond?

De onzichtbare kracht, die wij „warmte” noemen, heeft de waterdeeltjes in de lucht zóóver uit elkaar gedreven, zóó fijn verdeeld, dat je ze niet zien kon. Die warmte is echter verminderd, en toen deze fee wegging, kwamen de waterdeeltjes in de macht van een andere fee, de „cohesie,” die ze samenbond tot druppels. Toen die druppels grooter en grooter werden, kwamen ze onder het bereik van een derde kracht, „de zwaartekracht” of aantrekkingskracht, en deze fee trok de druppels met onweerstaanbaar geweld naar de aarde. Je hebt wel eens gehoord van de aantrekkingskracht, waarmee de zon de aarde en de andere planeten vasthoudt, en in regelmatige banen laat draaien; welnu, diezelfde kracht laat de regendruppels op de aarde vallen, en je zal me toegeven, dat deze fee een reuzin is, die haar groote en kleine zaken doet, zonder dat wij haar behoeven te helpen.

De bui is over, de zon schijnt weer, en de grond is weldra zóó droog, alsof het niet geregend had. Waar is het water gebleven? Een deel is in den grond gezakt, en het overige, zul je zeggen, is door de zon opgedroogd. Jawel, maar de zon is 147.520.000 Kilometer ver weg; hoe kan die met de waterdruppels hier op aarde in aanraking komen? Heb je wel eens gehoord, dat er zich tusschen de zon en de aarde onzichtbare golven bewegen? Nu, die golven zijn de boden, door de zon gezonden om de waterdruppeltjes te vernietigen en uit elkaar te doen springen. „Zonnestrallen” heeten die boden, en we zullen straks wel hooren, hoe machtige tovenaars die kleine zonnestrallen zijn.

En als je nu komt kijken op een kouden, vriezenden

¹⁾ Deze arme jongen is in geen elf jaar in „de Staten” geweest!

²⁾ Verbeeld u, om elf jaar in een arm, ellendig dorpje als Berlijn te wonen.

Brieven uit Amerika.

VI.

Het Amerikaansche Douanenkantoor. — Naar Brooklijn. — Eerste kennismaking met Amerikanen. — „Geen noodelooze omslag.” — De Amerikaansche meid-alleen. — De inrichting van het Amerikaansche huis. — Eerste indrukken van de Brooklijners. — „Geen noodelooze omslag,” ook op straat. — De beteekenis van den straat-hoek. — De tram-halte. — De lantaaripaal. — De brievenbus. — De apotheek. — Hollandsche woorden in het Amerikaansch.

De eerste kennismaking met Amerika is — *the customhouse*, het douanenkantoor. Nog vóór ge aan wal gaat, komen de douanen aan boord, en laten u op een wit papier eenige vragen beantwoorden. Hierop kunt ge ook aangeven, wat ge te declareeren hebt.

Een reusachtige ruimte, dit douanenkantoor. We zijn in de wereld der „grooten” dingen, en onze uit Europa meegebrachte maatstaf dient een goed eind langer te worden.

Maar we zijn ook in de wereld der „practische” dingen. De koffers staan in alphabetische volgorde, gerangschikt naar de beginletters van de namen der eigenaars. Iedere letter is in reuzengestalte aan den muur bevestigd. En ook is de beginletter van iederen naam duidelijk zichtbaar op de koffers aangebracht. De kofferdragers weten dus onmiddellijk, waar ze de koffers moeten neerzetten, en de reiziger behoeft niet naar zijn bagage te zoeken.

Dan begint de inspectie, die verbazend streng is. Amerika heft hooge belasting van „imported goods”, en de koffers worden van boven tot beneden nagesnuffeld.

Een echtpaar, waarmede ik op de Potsdam had kennis gemaakt, had op zijn koffers het etiket *Parijs* staan.

„Niets meegebracht uit Parijs?”

„Nee, niets.”

„Met uw vrouw in Parijs geweest en geen japonnen gekocht?”

„Nee, niets.”

„Onmogelijk,” — verklaarde de *custom-house-officer* en alles moest worden uitgepakt.

Mij diende het geluk dien avond. Mijn hutkoffer was nog niet aangeland en de douanen inspecteeren niet, tenzij al uw bagage bijeen is. Koffers en reizigers verdwenen een voor een, en nog steeds stond ik te wachten. Een onderzoekstocht in alle richtingen, waarbij ik ijverig geholpen werd door mijn Amerikaansche nichtjes, die mij van de boot waren komen halen, bleef zonder resultaat. Eindelijk was ik de laatste reiziger, die overbleef, en eindelijk kwam de vermiste koffer voor den dag. Maar nu waren de douanen ook eindelijk inspecteereus-moede, en mocht ik vertrekken zonder zelfs iets te hoeven openen.

En toen, laat in den avond, de tocht naar Brooklyn, waar mijn bloedverwanten woonden. Eerst in een elektrische tram, hier „car” genoemd, die snel als een trein door de straten vliegt, — dan in een prachtige *ferry-boat* (veerboot) over de Hudson, — even door New-York, — dan over de *Brooklynbridge* de *East-River* over naar Brooklyn — en overal herhalen zich de eerste indrukken van groote snelheid van beweging en reusachtige afmetingen, — dan weer Brooklijn dóór in een „car,” — een klein eindje wandelen, — en dan wordt ik op de hartelijkste wijze in mijn eerste *American home* verwelkomd.

October. Ik ben nu een week in Amerika, dat is te zeggen in Brooklijn. Jules Huret zegt in zijn *En Amérique*, dat hij de eerste dagen na zijn aankomst te New-York niet in staat was, een letter op 't papier te zetten, zóó had de geweldige drukte en snelheid van beweging zijn

zenuwen aangegrepen, „Het is, na aankomst, inderdaad onmogelijk een pen ter hand te nemen, om iets anders te schrijven dan een telegram. Wanneer men uit een stille provincie stad voor 't eerst te Parijs komt, is het dezelfde ontroering, die u aangrijpt: de boulevards schijnen u toe bewogen te worden door een hevige en blinde koorts; men gevoelt zich van alles en allen verlaten, en het duurt geruimen tijd vóór ge van den eersten schrik bekomen zijt. Uit Parijs naar New-York gaande is de indruk dezelfde, maar nog heviger door den afstand en de vreemdheid.”

Ik kan niet zeggen, dat ik ook maar een oogenblik dezelfde gewaarwording gehad heb. Wel is waar begon ik met Brooklyn en niet met New-York. Maar al wat ik zag van de snelheid, de drukte, de actie om mij heen, doet mij niet buitengewoon, ik kan zelfs zeggen aangenaam aan. In ieder geval, ik voel er mij in thuis. Er is orde, rythme in, en men merkt aan alles: er ligt een verstandige organisatie aan ten grondslag. Die menschen hier willen niet alleen veel afdoen, vlug vooruit komen, maar ze hebben het zich, door de veel minder omslachtige inrichting van het leven dan in de Oude Wereld, mogelijk, ja gemakkelijk gemaakt.

De Amerikanen, die ik ontmoet, vragen mij gedurig: „*Don't you think we hurry too much?*”¹⁾

„Nee, zeg ik. „*I like your hurry, because it is a well organised hurry.*”²⁾ Maar dan glimlachen ze ongeloofig, ze vinden het complimentje te mooi, ze durven het eigenlijk niet aannemen.

Dit is iets, wat mij al dadelijk in de Amerikanen, die ik dusver ontmoette, bevalt. Ze zijn niet ijdel, niet hooghartig, ze bluffen niet, hoewel ze er in menig opzicht wel aanleiding voor zouden kunnen vinden. Wie iets wilde weten over mijn indrukken van hun land, deed mij altijd vragen als bovenstaande. Of ook: „*Don't you miss your beautiful old cathedrals very much?*”³⁾ En dan komt meestal meteen de bewondering voor Holland los.

Wat mij ook treft in deze menschen, is de gemakelijkheid, waarmede ze zich bewegen, de eenvoudige opvatting van hun onderlingen omgang. Ook vind ik ze vroolijk en hartelijk. Een prettig soort menschen, om mee op te schieten. Ze maken den indruk van 't leven makkelijk op te vatten, en dankbaar en gelukkig te genieten van wat het leven hun geeft. En ze weten 't zich makkelijk te maken ook. „Geen noodelooze omslag” schijnt hier 't wachtwoord te zijn.

Zoo valt al dadelijk de zooveel tijd en krachten uitsparende inrichting der Amerikaansche huizen in 't oog.

Deze is deels de vrucht van den practischen zin der Amerikanen, deels van het dienstboden-probleem, waarvoor Amerika staat, en dat, naar mijn nicht — een echte Amerikaansche — mij zuchtend vertelde, al moeilijker wordt.

Een eigenlijke „dienstbare stand,” zooals wij dien b.v. in Holland kennen, heeft Amerika niet. Alleen in de Zuidelijke Staten worden negerinnen en negers als dienstboden gebruikt. Maar in het Noorden en Oosten neemt men eigenlijk een soort juffrouw, die in het huishouden komt helpen. Zulk een „meid-alleen” kan men niet krijgen onder de f 700.— à f 800.— per jaar. Ze kleedt zich zooals ze wil, eet en drinkt naar welgevallen, heeft een middag in de week vrij, en ontvangt in de keuken *ad libitum*.⁴⁾ Ze komt en vertrekt met de maand — en dat zijn nog de zeer fatsoenlijke — men heeft er ook, die 's avonds uitgaan en eenvoudig niet meer terugkomen.

H. S. S. K.

(Slot van dezen brief in No. 7.)

¹⁾ Vindt gij niet, dat wij teveel haasten?

²⁾ Ik houd van uw haast, omdat het een goed georganiseerde haast is.

³⁾ Mist gij uw mooie oude kathedralen niet erg?

⁴⁾ Naar verlangen.

voor die warmte hadden kalium en zuurstof wel gezorgd bij hun verbinding en door die hitte kwam de verbinding tusschen zuurstof en waterstof tot stand, waarbij zich een blauwe vlam vertoonde. Kalium met zuurstof en een deel der waterstof vormden samen potasch; de overgebleven waterstof met de zuurstof uit de lucht vormden water. Eerst had je dus K. en (Z. + W.) en bovendien Z. in de lucht. Toen kreeg je (K. + Z. + W.) en vrije W. Daarop werd het (K. + Z. + W.) en (Z. + W.) of met gewone woorden potasch en water. En die heele geschiedenis door de geheimzinnige aantrekking, die er bestaat tusschen verschillende stoffen, in ons geval tusschen kalium en zuurstof en tusschen waterstof en zuurstof.

Zie, ik heb je dat eens uitgelegd, opdat je een idee zou krijgen van de machtige toovenaars, die chemische aantrekking heet, en wier werking aan zoovele menschen onbekend blijft. Je zult ze overal in de natuur aan 't werk vinden; zij is het, die de meeste veranderingen op aarde teweeg brengt. Door haar veranderen de meststoffen, die de boer in den grond brengt, met de lucht die boven den akker hangt, in aardappels en koren; door haar verandert op dit oogenblik de spijs die je gegeten hebt, in je lichaam in vleesch en bloed.

Nu zou een ander dan jij wel kunnen vragen: Wat geeft het mij nu, of ik dat alles weet? Ik zou hem antwoorden: Ach, wat ben je arm! Die heele rijke natuur is van mij, juist zoover als ik ze ken. Jij kan een plantje ook wel zien, en je kan wel tellen hoeveel meeldraden en stampertjes een bloempje heeft, maar als dat al je natuurstudie is, oh, schei er dan maar mee uit. Je kan even goed de steenen tellen van den kerktoeren en dan heb je nog langer werk. Maar als ik een plant zie leven, dan weet ik, welke onzichtbare krachten daar aan 't werk zijn; ik zie de veranderingen, die zij bewerken. En als door den zonneschijn het water verdampt in slooten en plassen, dan zie ik voor mij die milliarden golvingen, die boodschappers, door de zon gezonden om waterdruppels om te zetten in damp. Als je de natuur liefhebt, dan wil je haar leeren kennen en als je haar leert kennen, krijg je haar meer lief.

En ten slotte zie je, dat die krachten der natuur geen meesteressen zijn, maar dienaressen, gehoorzame dienaressen Gods. Hij leidt en bestuurt die krachten, Hij heeft ze haar vaste wetten voorgeschreven, die ze niet mogen overtreden, wetten van arduin, onbewegelijk. En omdat Wonderland Zijn Wonderland is, daarom verkeer ik er zoo graag, en ik weet, dat je het met me doet.

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief VI.)

De werkzaamheden van de Amerikaansche meid-alleen zijn geheel verschillend van die der Hollandsche. Ook de werkzaamheden der Amerikaansche dame met weinig bediening zijn van geheel anderen aard dan die der Hollandsche in gelijke omstandigheden.

Den eersten avond zette ik, als de gewoonste zaak ter wereld, mijn laarzen buiten de deur. Toen mijn nicht mij den volgenden morgen kwam wekken, had zij mijn laarzen in de hand.

„Waarom hebt ge die vannacht buiten uw kamer gezet?” vroeg ze met een ondeugenden glimlach.

Ik begreep volstrekt niet, wat voor belachelijks er in stak. „Om gepoetst te worden, natuurlijk.”

„En door wie?”

„Wel, door de meid.”

„Goed dat ze 't niet geweten heeft! Wilt ge wel gelooven, dat ze vandaag nog weg zou gaan, als ik haar zoo iets vroeg?”

„Maar wie poetst dan schoenen hier?”

„Dat doen we zelf.” En ik kreeg den goeden raad, maar dadelijk een potje schoensmeer en verdere benooidigheden te koop.

De Amerikaansche meid-alleen poetst dus geen schoenen, maar zij kookt drie maal per dag warm eten — voor ontbijt, *lunch* en middagmaal, en wast alles weer af. De Amerikaansche dame wast nooit iets af, maar doet iederen dag haar eigen slaapkamer en neemt stof af in het geheele huis, trappen en gangen inkluis.

De meid-alleen wast alles in huis. Iederen Maandag wordt er gewasschen. Iederen Dinsdag gestreken. Heeft de dienstbode het druk, dan doet de vrouw des huizes zelf open, of helpt het eten klaarmaken. Maar geen kopje wast zij af. Ik spreek hier van dames uit den goeden stand, die niet zoo rijk zijn, dat ze twee dienstboden kunnen houden. Ieder lid van de familie heeft ook een huissleutel en 't is een van de eerste dingen, die een gast ontvangt. 't Bespaart de dienstbode heel wat opendoen.

Maar op zulk een leven moet het huis zijn ingericht. Ten eerste is de keuken makkelijk verbonden met de eetkamer, of door een enkele deur of door een lift. Een huis, waar de keuken onder de eetkamer is, en waar geen lift zou zijn, (ondenkbaar in Amerika) zou eenvoudig geen dienstbode kunnen krijgen.

Dan heeft het Amerikaansche huis centrale verwarming. Iedere kamer een stookplaats, een kachel die aangehouden moet worden, die uit kan gaan, een turfbak, een kolenbak, een doofpot, een pook, een tang, met al het onderhoud er aan verbonden — naar iedere kamer brandstoffen brengen, — van iedere kamer de verbrande asch weer weghalen — véél te omslachtig. In Amerika heeft iedere kamer een klep, die open, toe, of half toe kan — de bewoner regelt zelf zijn kamerwarmte, zonder iemands hulp te behoeven.

In verband met deze centrale verwarming heeft een Amerikaansch huis zoo weinig mogelijk deuren. In plaats van de koud-harde afsluitende deur heeft men hier het warme, gezellige gordijn, dat zoover mogelijk open geschoven, de kamer laat zien en tot binnenkomen schijnt te nooden. Voeg hierbij, dat men weinig „gang” heeft in onzen zin des woords, of liever dat de Amerikaansche gang „hall” is, die gezellig gemeubeld, deel uitmaakt van het „woonhuis” en dus niet, zooals bij ons *scheiding* maakt tusschen kamer en kamer, maar ze tot een dóórlopend geheel verbindt — en ge kunt u eenigszins voorstellen, welk een aangename, gezelligen indruk een Amerikaansch huis maakt. Het *huis* — want komt ge binnen, dan wordt ge niet in een kamer ontvangen en opgesloten. Van uit de kamer of *hall*, waar ge u bevindt, is, in alle richtingen, vrije circulatie naar het overige huis.

„Wij hebben hier geen tijd, om altijd deuren open en dicht te doen!” zegt mijn nicht, die Holland heel goed kent, lachend.

„Blijkbaar spreekt men in Amerika minder kwaad van afwezigen,” zegt Tutein Nolthenius in zijn boek over Amerika.*)

Ja, blijkbaar — ten minste, onder de dingen, die mij getroffen hebben nu reeds, is de groote welwillendheid en vriendelijkheid, waarmede de menschen elkander bejegenen en over elkander spreken. Het is de combinatie van die twee die mij getroffen heeft. Want men kan het eerste doen en het laatste nalaten. De menschen hier maken den indruk veel van elkander te houden, elkanders belangen op 't hart te dragen, hartelijk te deelen in elkan-

(*) Nieuwe Wereld.

ders lief en leed, elkaar te helpen waar ze kunnen. Daarbij is de toon vroolijk, er wordt veel gelachen. Ik luister altijd graag, als ze met elkander spreken, of 't over elkander hebben. Er is iets opwekkends in de atmosfeer hier, dat weldadig aandoet.

Maar — ik ken nu nog alleen 't kleine Brooklynsche kringetje, dat bij mijn nicht aan huis komt. Mijn reis door Amerika moet eigenlijk nog beginnen. „Ik wed er wat om, dat ge de menschen overal zoo zult vinden,” zegt mijn nicht. „Dat is zoo onze opvatting in Amerika. We houden véél van elkaar, en kibbelen en kwaadspreken vinden we . . . „poor taste.” En „poor taste” te hebben, te zondigen tegen den goeden smaak, ontdek ik, is al zoowat een der ergste nummers op het Amerikaansche zondenregister.

„Geen noodelooze omslag” — ook het leven op straat draagt er den stempel van.

Neem b.v. de halte-plaatsen der electriche trams. Denken we eerst even terug aan de „tram-halten” in Den Haag of Amsterdam. Ze zijn er, zeker, maar naar welke methode zijn ze neergezet? Als ge toevallig niet wéét, waar de halte is, moet ge er naar gaan zoeken. Eindelijk hebt ge haar gevonden. Maar zie, het pijltje dat precies de omgekeerde richting uit wijst van die welke gij noodig hebt, doet u zien, dat uw tocht noodeloos is geweest. Nu moet het regenen — of zéér warm zijn — of ge moet haast hebben — of moede zijn. . .

Zulke toestanden bestaan in Amerika niet. Het publieke leven dient het publiek — schijnt hier een ander wachwoord te zijn. En ik verzeker u, dat het Amerikaansche publiek hoo-ge eischen stelt.

Een der centra van de organisatie van 't straatleven zijn de hoeken der straten. De straten zijn lang, recht en breed, een gevolg van haar nieuwhed, waardoor vóór alle dingen rekening is kunnen gehouden worden met de eischen van 't moderne leven. De zijstraten zijn even regelmatig gebouwd als de hoofdstraten. Vandaar dat de Amerikaan zijn steden indeelt in *blocks* = blokken huizen. Vraagt ge den weg, dan zegt hij, dat ge 2 of 3 *blocks* verder moet zijn, niet zooals wij zeggen, de 2^e of 3^e zijstraat. Bij het begin van ieder nieuw *block* stopt, zoo er iemand staat te wachten, de electriche tram, die „rechts houdt.” Ziedaar de halte-methode, die in geheel Amerika is aangenomen. Zoo eenvoudig, zoo practisch mogelijk. En weet ge 't eens, dan kunt ge u overal in Amerika redden.

Een tweede punt. — Op iederen hoek der straat staat een lantaarnpaal. De lantaarn is vierkant, en de vier zijden loopen evenwijdig met de straten. Op de twee zijden, die evenwijdig loopen met de hoofdstraat, staat de naam der hoofdstraat, en op de twee andere zijden, die evenwijdig loopen met de zijstraat, de naam der zijstraat. 's Avonds, als de lantaarn aangestoken is, zijn de namen even duidelijk zichtbaar als overdag.

Denk u nu weer in, hoe practisch dit is. Ge behoeft, als ge u oriënteren wilt, geen enkele straat over te steken, nergens te zoeken naar het „bordje.” De lantaarnpaal,

op vaste plaatsen neergezet, ontsteekt u in eens àl het licht, dat ge noodig hebt.

De straathoek is tevens de plaats der brievenbus, en van de daar in Amerika nauw mee samenhangende . . . apotheek. Een Amerikaansche apotheek is nl. heel iets anders dan de Hollandsche. De apotheker verkoopt ook wel drankjes en pijftjes, maar vooral postzegels, briefkaarten, limonaden, die ge er aan de toonbank per glas kunt drinken, tandenborstels, zeep, haarkammen en wat dies meer zij. Een Amerikaansche apotheker is een soort manusje-van-alles.

Kent ge het geheim van de hoeken der straten eenmaal — dan zijt ge klaar voor heel Amerika. Zooals het hier in Brooklyn is, zoo is het overal.

Het publiek op straat maakt den indruk, zich makkelijker en sneller te bewegen, en meer op eigen beenen te staan, dan het onze b.v. Men zoekt en informeert minder, men weet meer en handelt meer zelf.

Dit zijn, na een week, mijn eerste indrukken van de menschen en van hun bestaan. Maar een mysterie is het mij nog, ik vermoed een breed en belangrijk veld van

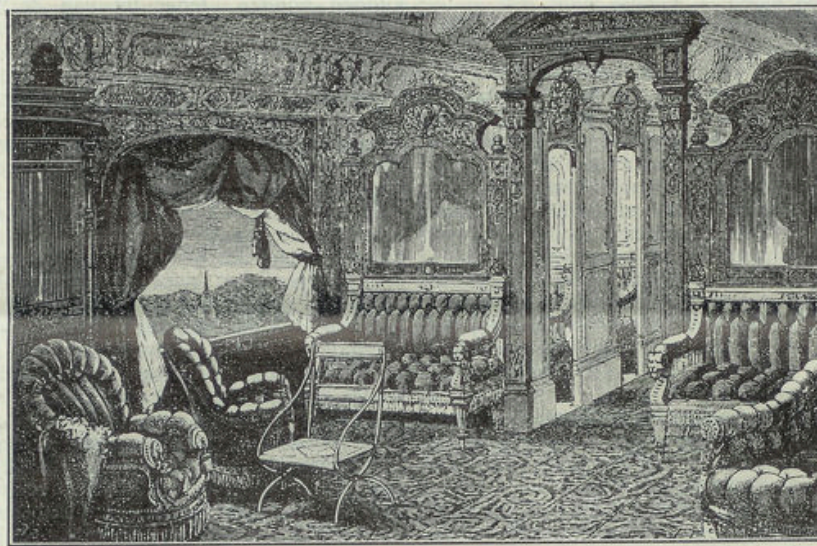
studie, dat mij doet branden van verlangen op ontdekking uit te gaan. Want dit voel ik wel reeds aan alles — in niets lijkt het leven, de levensopvatting en de levensinrichting op wat wij in Holland gewend zijn, of wat ik in het overige Europa zag. Het is alles anders. De menschen *bestaan* hier anders. Hun houding is fierder, hun tred veerkrachtiger, hun beweging vlugger. Hun geest bestaat en werkt anders, ook *l'âme de la foule* *) is anders dan bij ons. En

bovenal 't is of alles veel gemakkelijker gaat dan bij ons. Men schijnt een hooger standpunt van leven in te nemen — en, dat is het eigenaardige, met minder moeite, met minder tijd, met minder omslag.

Ik heb nog weinig gesproken over Brooklyn zelf. Mijn eerste en blijvende indruk, vooral na de geweldige drukte van New-York, is die van weldadige kalmte en rust. De huizen zijn hier van drie of vier verdiepingen, de straten stil en breed, de lucht frisch door de nabijheid der zee. De kinderen spelen tusschen de schooluren op straat, en de huismoeder zit op de stoep (spreek uit: stoep) met haar naaiwerk. *Stoop* is een der Amerikaansche woorden, die indertijd met onze Hollandsche kolonisten mee naar Amerika zijn gekomen en daar sinds burgerrecht verkregen hebben. Zoo ook „*boss*” van 't Hollandsche „baas,” *cookie* (spreek uit: „koekje”) van 't Hollandsche „koekje,” *peek-a-boo* (spreek uit: piekeboe) van 't Hollandsche „kiekeboe,” en — *Brooklyn* (spreek uit: Broeklin) van 't Hollandsche Breukelen.

Wat er verder van Brooklyn te vertellen valt, stel ik uit tot mijn volgenden brief.

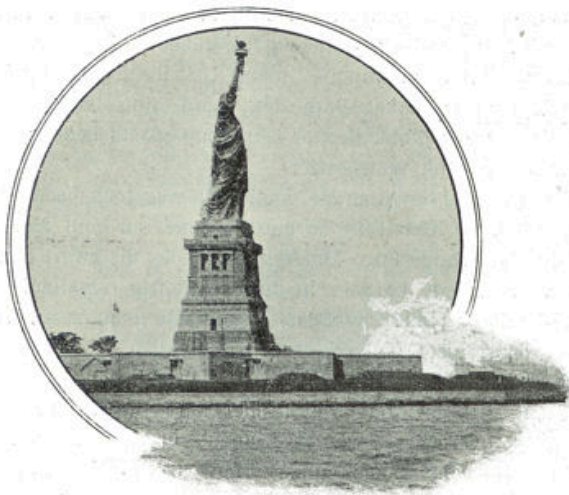
H. S. S. K.

Een Amerikaansche salonwagen.

*) De ziel der menigte.

Vrijheidsbeeld in de haven van New-York.

Brieven uit Amerika.

VII.

BROOKLYN.

Ligging van New-York en Brooklyn. — In en uit een Amerikaansche tram. — The City of churches, en the Dormitory of New York. — De levensgevaarlijke „rush” om 5 uur. — St. Catharina's Hall. — Huishoudkunde onder de gewone leervakken der „Opvoeding voor 't leven.” — De morgen-godsdienstoefening. — Een aanplakbord. — Indrukken van de bijgewoonde lessen. — Eerste kennismaking met het Amerik. opvoedingssysteem.

Oud Grootmoedertje Breukelen op de Utrechtsche rivierklei aan de Vecht mag trotsch zijn op haar flink opgewassen petekind Brooklyn aan Hudson en Atlantischen Oceaan.

Het loont de moeite op de kaart even de eigenaardige ligging van *Greater New-York*, waarvan Brooklyn een onderdeel uitmaakt, na te gaan.

De Hudson stroomt van Noord naar Zuid en snijdt de van Oost naar West wijkende kust van den staat New-York met een scherp hoek, waar hij tegenover *Long Island*, dat ongeveer parallel met de kust loopt, in zee valt. Die kust spitst zich naast het Zuidelijke deel van den Hudson toe tot wat ik zou willen noemen een smalle landtong, — hoewel het tengevolge van de doorstroming der *Harlem River* in het Noorden een eiland genoemd wordt, — *Manhattan* geheeten, waarop de eigenlijke stad New-York gebouwd is. Van *Long Island*, aan welks Westkust Brooklyn ligt, is *Manhattan* gescheiden door de z.g. *East River*, die in verbinding staat met *Long Island Sound*, dat *Long Island* van de kust scheidt.

Hudson River en East River vereenigen zich ten Zuiden van *Manhattan* tot de *New-York Bay*, die door *The narrows* in verbinding staat met den Atlantischen Oceaan.

Over dit complex van wateren, kusten, eilanden en landtongen, heeft New-York zijn vleugelen uitgebreid. Vier geweldige bruggen over de East-River verbinden de stad New-York, of zooals zij, sinds in 1897 „*Greater New-York*” gesticht werd, heet: de „borough” of *Manhattan*, met de „borough of Brooklyn” — terwijl de reeds genoemde prachtige ferry-booten de communicatie tusschen de verschillende landdeelen der wereldstad onderhouden.

Brooklyn is een stad bijna zoo groot als Berlijn, met

ongeveer 1½ miljoen inwoners. Het heeft een voortreffelijk stel elektrische trams, en ook een „El,” afkorting van „*Elevated Railroad*,” een tram, — om zijn vaart zouden wij Hollanders gerust „*trein*” kunnen zeggen — die op hooggelegen rails boven over de straat voortsnelt.

Het Oostelijk gedeelte van Brooklyn, dat naar New-York gekeerd is, is het voornaamste. Het heet „*Columbia Heights*,” een terras hoog boven de rivier gelegen, met prachtig uitzicht op New-York en zijn haven. Het Zuidelijk gedeelte, heuvelachtig en boschrijk, is gebruikt voor „*Prospect park*” en „*Greenwood Cemetery*,” twee van Brooklyn's beroemdheden, en beide zeer schoon aangelegd.

Brooklyn is, zooals alle Amerikaansche steden, verdeeld in „*up-town*” en „*down-town*.”²⁾ *Down-town* is de benedenstad, waar de hooge gebouwen staan, de winkels, de kantoren — het gedeelte, waar men zaken en boodschappen doet. *Up-town* woont men. Hier zijn hoofdzakelijk woonhuizen, niet hoog van verdieping, rustige, breede straten, en fraaie wandelparken.

Tusschen *up-town* en *down-town* snorren de trams. De richting, die een tram uitgaat, heet dan ook *up-town* of *down-town*. Als vreemdeling is het niet altijd makkelijk zich met deze termen te oriënteren. De Amerikanen weten het vanzelf. En als ge eerst even gaat uitrekenen voor ge in de tram stapt... weg is zij alweer. Wachten en talmen, dat doet men hier niet. De tram komt in volle vaart aanrijden, — de menschen staan al klaar, stellen zich reeds in postuur — de tram stopt even — snel, als vluchten zij om huns levens wil, stappen de menschen binnen — gezeten of niet gezeten — voort gaat de tram weer. Er behoeft dan ook nooit gevraagd: Is er nog plaats, conducteur? De Amerikaansche trams zijn van elastiek, er is altijd plaats! Zijn alle zitplaatsen ingenomen, dan staat men in de tram, zich vasthoudend aan de lederen handvatten. En bij die staande menigte is altijd nog plaats voor een paar meer. En is de ruimte eindelijk verzadigd, dan staat men buiten, — aantal plaatsen onbegrensd! En is de toestand hier eindelijk zóó, dat men er bijna afvalt, dan komen er toch nog nieuwe passagiers bij... op de treden. Alles doet een Amerikaan liever dan wachten en tijd verliezen.

En in het ergste geval, als hij — of zij — niet kan of niet wil indringen in de reizende schare — dan, vóór men nog tijd heeft den verloren tijd te betreuren, komt er al weer een andere tram.

Voor al op drukke uren, b.v. in den namiddag als de kantoren uitgaan, volgen de trams elkander als waggons van een spoorlijn op.

„Kom ik er vandaag niet, dan kom ik er morgen,” zegt een onzer nationale spreekwoorden. „Kom ik er vandaag niet, kom ik er nu niet — dan ben ik verloren,” schijnt de Amerikaan te denken. Zoo vlug mogelijk uit het heden naar de toekomst. Ook in dit opzicht is de Amerikaan de volmaakte antipode van den Rus, die met zijn eeuwige *siestjäs* de toekomst altijd weer op de lange baan schuift. Uitsluitend geeft hem rust — uitsluitend agiteert den Amerikaan. *Do it now* is een voor Amerika karakteristiek motto, dat ik reeds in verscheiden kamers en kantoren vond opgehangen. Actie maakt de Amerikanen rustig. Zoo vertelt Max Orell in zijn geestig „*Jonathan et son Continent*,”³⁾ dat de Amerikanen zooveel van actie houden, dat zij uitrusten in schommelstoelen — hun rust zelve is een beweging!

Het leven in huis, evenals het leven op straat, maakt den indruk gebaseerd te zijn op de drievoudige leest van: gemakkelijk, praktisch en dus vlug!

Wegens twee dingen is Brooklyn bekend, die het twee bijnamen hebben bezorgd. Wegens zijn vele kerken — er zijn er meer dan vijfhonderd — draagt het den naam van „*City of Churches*.”⁴⁾ Meestal staan ze op de hoeken der

1) Lucht-Spoorweg.

2) Boven- en beneden-stad

3) Jonathan en zijn Werelddeel.

4) Stad van kerken.

straten, ik zag punten, waar op iedere der vier samenkomende hoeken een kerk gebouwd is. De kerken zijn hier flink van afmeting, kloek van bouw, neergezet in de beste buurten. Tot sommige kerkjes in sommige achterafbuurtjes in ons vaderland zou men willen zeggen: „Vriend, ga hooger op, ge hoort hier niet.” Niet aldus in Amerika. De kerk is er een eere-element in de samenleving — de kerkgebouwen hebben een eereplaats in de stad, mogelijk gemaakt door een eere-aandeel in den nationalen rijkdom. „Giften van een tonne gouds, of ook van een half miljoen en meer, zijn lang geen ongewone giften. Vandaar dat kerken niet op een zijgracht schuilen, maar op de deftigste straten voor een ieder in het oog loopen, en alle zonder onderscheid met torenspitsen, slank en hoog, zich van verre aankondigen.” (Dr. A. Kuyper, *Varia Americana*.)

In de tweede plaats is Brooklyn bekend als de „Dormitory of New-York.”¹⁾ De meeste heeren, die zaken in New-York hebben, wonen in Brooklyn, en slapen hier dus. Brooklyn is veel goedkooper dan New-York, en de afstand is niet meer dan een goed half uur. „Niet meer” — in dit opzicht lijkt Amerika op Rusland, — afstanden, die in een klein landje als het onze van belang zijn, tellen hier nauwelijks mee.

Als tegen vijf uur in den middag de *Brooklynites* uit New-York naar huis gaan, is het tram-bestormen, het dringen en duwen om een plaats, de „rush” zooals men hier zegt, zóó geweldig, dat mijn neef mij alleen wou veroorlooven dit typisch-Amerikaansche schouwspel op een veilige plaats van verre gade te slaan. Aan deze „struggle for space” deel te nemen, vond hij voor een ongeofende Oud-Wereldsche, levensgevaarlijk.

Van Brooklyns bezienswaardigheden heb ik bezocht in deze eerste week: een school, een inrichting, en een kerkhof.

De school is *St. Catharine's Hall*, een particuliere, Christelijke meisjesschool, en, zooals de naam reeds doet vermoeden, een school van de Episcopale kerk. *St. Catharina* is een der beroemdste heiligen der oude Christelijke kerk. Zij was een zeer geleerde en beeldschone maagd van 18 jaar, toen zij op bevel van keizer Maximinus, nadat zij de geleerden, die hij gezonden had, om haar tot het Heidendom terug te brengen, allen tot het Christendom had bekeerd, — op een rad gebonden en daarna onthoofd werd. Om de gedachtenis aan deze martelares levendig te houden, heeft Bisschop Little in 1877 deze meisjesschool gesticht. De emblemen der martelares zijn een wiel met mespunten, een palmtak en eenige boeken wegens haar groote geleerdheid. Het embleem der school is het rad op een rood schild, en iedere leerlinge heeft een broche met een afbeelding van dit embleem, dat zij als insigne draagt.

In het keurig ingebonden en geïllustreerd jaarverslag, dat mijn nichtje, een leerlinge der school, mij namens de directrice heeft ter hand gesteld, lees ik een en ander over de inrichting der school. Mededeelenswaard lijkt mij het volgende.

De school is kost- en dagschool en bestaat uit vier aangrenzende gebouwen, die onderling verbonden zijn. Een van de hoofdbeginselen is, „dat de school zooveel mogelijk het huiselijk leven vervangen zal, en dat het leven der leerlingen zich liever zal aansluiten bij het gezinsleven, dan bij dat van de best ingerichte scholen.” Een school, die zich zooveel mogelijk bij het gezinsleven wil aansluiten, en daartoe het gezin, en niet een of andere model-school tot voorbeeld neemt. Welk een gezonde, natuurlijke, en voor ons, bewoners der Oude Wereld, nog nieuwe gedachte. Ik ben benieuwd, of ik iets zal merken van wat dit beginsel uitwerkt.

Hier is reeds iets bij het program der leervakken. De Amerikaansche meisjes, — bijna uitsluitend uit den gegoeden stand, — die hier ter schole gaan, leeren behalve de gewone vakken van talen, geschiedenis, letterkunde enz.

¹⁾ Slaapzaal van New-York.

ook *Household Science* (Huishoudkunde). Ziehier de nadere omschrijving er van.

Het huiselijk leven met al wat er toe behoort, het huis en het gezin, zijn de onderwerpen, die onder *Household Science* behandeld worden.

Afzonderlijke kamers met eigen inrichting zijn voor dit doel in orde gebracht. Het is van het grootste belang voor iedere leerlinge, dat zij ten minste in hoofdtrekken de wetenschappelijke beginselen leert, waarop de goede verzorging van een huis gebaseerd is. Scheikunde, toegepast op hygiëne en voedsel; physiologie, toegepast op het verzorgen van kinderen; boekhouden en spaarzaamheid, toegepast op het geldelijk beheer van het huishouden; de begrippen van kleur en teekening, toegepast op de inrichting van het huis — iedere leerlinge van *St. Catherine's* kan van deze vakken een practische, zij het ook slechts aanvankelijke kennis verwerven.

Nadruk wordt gelegd door deze afdeling op al de volgende onderafdeelingen van *Household Science*.

De zedeleer van het gezinsleven, de hygiëne in huis, de kunst in huis, het bestuur der huishouding, het geldelijk beheer van het huishouden; het voedsel, verhouding van het voedsel tot het lichaam, verschillende soorten van voedsel, de chemische bestanddeelen van het voedsel, diëet, eerste hulp bij ongelukken, de verpleging in het gezin, hygiëne van het kind.

Het onderwijs wordt zoowel theoretisch als practisch gegeven. Verstandige inkoop op de markt te doen, smakelijk en netjes iets voor een zieke te kunnen bereiden en opdoen, een *afternoontea*, een *lunch* of een middagmaal te kunnen klaarmaken zijn eenige van de practische vereischten.

De voordeelen van een huis-school voor de practische uitvoering van deze belangrijke cursussen zullen op prijs worden gesteld door allen, die bekend zijn met de bijzonderheden van deze onderwerpen.

Geen afzonderlijke „huishoudschool,” maar de theorie en praktijk van het huishouden zijn opgenomen onder de gewone leervakken voor meisjes. Nog eens, welk een gezonde en natuurlijke, en voor ons bewoners der Oude Wereld immers nog nieuwe gedachte?

Nog iets treft mij. Er worden geregeld uitstapjes met de leerlingen gedaan, niet alleen om met de onderwijzers en onderwijzeressen musea, bibliotheken enz. te bezoeken, maar ook om b. v. tentoonstellingen te gaan zien. Vooraf wordt er wat over verteld, en later maken zij er een opstel over. Zelfs wordt er een cursus gegeven „as a preparation for foreign travel.”¹⁾

Dat noem ik nog eens „opvoeden voor 't leven!” Zoo ook 't volgende. De leerlingen plaatsen in 't begin van 't jaar een zeker bedrag in de „school-Bank.” Het is de som, noodig voor boeken, schriften, pennen, enz. Iedere leerling heeft een *cheque-book*, waarop zij met het door haar gestorte geld zich de noodige leermiddelen kan aanschaffen. Natuurlijk onder contróle van hoofdonderwijzeres en ouders. Maar welk een practisch reken-onderwijs, en hoe leert het kind reeds vroeg met geld en rekenen omgaan, zelf handelen, en er de verantwoordelijkheid van dragen.

De Amerikaansche scholen hebben, in navolging der Engelsche, Zaterdag den geheelen dag vacantie. „De Zaterdag mag niet geheel als een vrije dag beschouwd worden,” zegt het reglement der school in het verslag. „De Zaterdagmorgen heeft zijn eigen belangrijke plichten, waaronder verstellen en andere naailessen; de zorg voor rekeningen en boekhouden. De middag worde besteed voor uitstapjes, bezoek en ontvangst van familie en vrienden. Des Zondags worden geen bezoekers ontvangen.”

De schooltijden duren van 9—1 uur, en de vacaties zijn lang. (3 maanden in den zomer.) Het Amerikaansche schoolkind werkt veel meer dan 't onze zelfstandig. Meer huiswerk, minder schooluren. Het is typisch voor een volk, waar het *help-your-self* en de *self-education* zoo op den voorgrond staat.

H. S. S. K.

(Vervolg van dezen brief in No. 9.)

¹⁾ Als een voorbereiding voor reizen in het buitenland.

aan Petrus, of een symbool van den morgenwekker, die van 't hoogste punt uit het eerst de zonnestralen ziet gloren? De historie wijze het uit, wij wagen ons aan geen beslissing.

Genoeg voor een praatje bij plaatjes. Leven en dood staan er, als overal in deze wereld, dicht bij elkander, en uit het dierengewriemel klinkt wellicht een stem tot ons innerlijk oor, die van dezelfde dingen spreekt, als er in 't zinnend meisjeshoofd mogen rondgaan, waar treurigheid en teleurstelling haar dringen mogen tot ernstige levensvragen. — Maar — 't blijft om ons heen dartelen en schommelen, voor 't peinzen is een tijd, maar ook voor de vreugd van de jeugd, die nog menig oud hart mag verkwikken.

H. B. v. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief VII.)

De hoofdonderwijzeres voegde aan het verslag een allervriendelijkst en keurig gesteld briefje toe — van zulke brieven schijnt de Amerikaansche het geheim te bezitten, — om mij te verzoeken, of ik haar meisjes 's morgens vóór den aanvang der lessen wilde toespreken. „Something of interest about your charming country, or about Queen Wilhelmina, whom we all love and admire.”¹⁾

„Ja, daar zult ge hier aan moeten gelooven,” zegt mijn nicht, als ik bezwaren maak, daar ik mij, om in het publiek te spreken, het Engelsch niet genoeg meester voel. „Zoo'n klein speechje, dat vinden wij, Amerikaansche vrouwen, de gewoonste zaak der wereld, en dat hoort nu eenmaal bij uw schoolbezoek. Dat is nu onze etiquette. And you are Dutch, my dear, wat voor onze ooren beteekent, dat ge uit het merkwaardigste land van Europa komt. Een *Hollandsche*, die een Amerikaansche school bezoekt — en niet zou spreken, dat kan eenvoudig niet.”

En aangezien, zooals Beatrice Harraden zegt, *there is a sweet despotism which for us is an easy yoke to bear,*²⁾ zag ik mij wel genoodzaakt aan te nemen en een toespraakje gereed te maken.

Met dit dingsigheids in mijn hoofd, en, ik kan 't niet ontkennen, ook eenigszins in mijn maag, stappen mijn nichtje en ik *St. Catharina-hall*-waarts.

Wij worden door de directrice op de vriendelijkste wijze ontvangen.

De dag wordt begonnen met een gemeenschappelijke godsdienstoefening in de *lecture-hall*, een ruime zaal met podium en piano, en lange banken, waarop de leerlingen plaats nemen. „In deze *lecture-hall*,” vertelt mij de directrice, „laat ik ook lezingen houden in 't Fransch en Duitsch voor ver genoeg gevorderde leerlingen. 't Is zoo'n beetje ons publieke leven hier, en iederen morgen vereenigen wij ons hier voor de godsdienstoefening.”

Daar kwamen de leerlingen aan, en de spreekster gaat op 't podium achter den lessenaar staan.

Een aardig gezicht, als zij, twee aan twee, zingend binnenkomen, naar volgorde van haar leeftijd, de kleintjes voorop, alle gekleed in een soort zwart lustre *toga*, en met de zwarte Eton-cap met afhangende kwast op. In navolging van de Engelsche scholen, draagt ook de Amerikaansche „*student*” dit costume.

Weldra zijn de meisjes gezeten, we zingen een lied — eenige gebeden van het Engelsche *Prayerbook* worden knielende door allen te zamen hardop gebeden, — een gedeelte uit den Bijbel wordt voorgelezen, — weer een lied gezongen, en

¹⁾ Iets belangrijks over uw bekoorlijk land, of over Koningin Wilhelmina, die wij allen liefhebben en bewonderen.

²⁾ „Dat er een liefelijk despotisme is, dat voor ons een gemakkelijk juk is, om te dragen.”

dan vraagt de directrice de meisjes nog even te blijven. Er is een *visitor from Holland*, die haar iets over *Queen Wilhelmina* zal vertellen.

Dan beklimt de *visitor from Holland* het podium en vertelt van *Queen Wilhelmina*.

De meisjes luisteren goed, — het vreemde accent boeit ze blijkbaar. Maar er is niet één, tot de kleintjes van zeven jaar toe, die ook maar één spier tot lachen vertrekt, als de vreemdelinge fouten in uitspraak, woordkeus of zinsbouw maakt.

Ik noteerde dit in mijn dagboek, want ik vond het in vergelijking met wat een groep Hollandsche kinderen in dezelfde omstandigheden „niet zouden hebben kunnen helpen,” iets zéér bijzonder merkwaardigs.

Met een kort applaus werd ik bedankt. De meisjes wisten blijkbaar precies, hoe ze zich als „publiek” in een *lecture-hall* te gedragen hadden.

Niet weinig verlicht, treed ik uit de kathedr, en wil het podium verlaten. Maar mijn aandacht wordt nu getrokken door een met rood katoen bekleed kamerschut, waarop met punaises allerlei knipsels uit couranten en platen zijn vastgehecht.

De directrice is reeds bij mij. „Dit is ons „aanplakbord,”” zegt ze lachend. „Van al wat er merkwaardigs in de wereld gebeurt, brengen de meisjes knipsels uit couranten mee, — of uitgeknipte illustraties, die er betrekking op hebben. Zoo ziet u hier b.v. portretten van Koning Oscar en Prins Karel van Denemarken, — een uittreksel van het zoo juist bekrachtigde vredesverdrag tusschen Rusland en Japan, — een portret van Delcassé, — een bericht over het te vieren eeuwfeest van den slag van Trafalgar op 21 October, met een fotografie van Nelson, en van het Trafalgar-Square met de Nelson-zuil te Londen.

Is er iets bijzonders gaande in de wereld, dan brengen de meisjes er allerlei knipsels over mee. Wij kiezen samen uit, en het beste wordt op het schut bevestigd. Dan praten wij er samen over, de meisjes vertellen wat zij er van weten en er over hebben hooren spreken. Ik geef wat leiding en breng wat orde in den chaos. Maar ze moeten zélf leeren belangstellen, nadenken en meespreken. Ik help alleen maar.”

Zoo leeren dus Amerikaansche kinderen, — en dit zijn *meisjes*, — reeds vroeg zich bekommeren om de dingen des publieken levens, en er van op de hoogte zijn.

De lesuren zijn inmiddels begonnen, en ik woon een paar lessen bij. In alle lokalen vind ik mooie fotografieën en platen langs den zachtgekleurden muur, — bloemen en planten.

En overal bevestigen zich dezelfde indrukken. De leerlingen zijn stellig minder ver dan leerlingen van denzelfden leeftijd in ons land, b.v. De verhouding tusschen onderwijzers en leerlingen is geheel andere dan ik die ooit gekend of gezien heb. De afstand tusschen hen is véél minder. Mij dunkt, de onderwijzer bekleedt hier de plaats van een *helper*, hij is niet iemand, die uit de hoogte commandeert en doceert. Het onderwijs draagt meer den vorm van een conversatie dan van een redevoering, de opdrachten meer den vorm van een verzoek dan van een bevel.

De kinderen bewegen zich dan ook met de grootste vrijheid en het grootste gemak, vragen en spreken zonder een zweem van verlegenheid. Ik zag kleine dreumessen van zeven en acht jaar met de meest mogelijke vrijmoedigheid, onder het oog van directrice en bezoeker, optelsommen op het bord maken. Dit bord is zóó breed, dat drie, vier kinderen er tegelijk op schrijven kunnen, zonder elkander te hinderen.

En niettegenstaande dit schijnbaar ontbreken van alle tucht, van alle dressuur, heerscht er orde en een aangename, beschaafde toon.

Ik vertel aan de directrice, welk een wonderlijken indruk de geest, die hier heerscht, op mij maakt, en vraag haar of dit vrucht is van haar systeem van opvoeding.

„Ik begrijp uw verwondering,” is haar antwoord. „U kent alleen Europeesche scholen. Maar als ik op mijn school de ideeën van tucht en dressuur zou willen invoeren,

zoals die b.v. in Duitschland bestaan, dan zou ik morgen mijn school wel kunnen sluiten. Ik zou geen kind kunnen krijgen. Ik moet mij schikken naar het Amerikaansche opvoedingssysteem. Ik stem u toe, dat het Europeesche systeem veel voor heeft, maar men zou er hier niets mee kunnen uitrichten. Een Amerikaansch kind wordt geheel anders opgevoed dan het Europeesche.”

Ik begin dit te begrijpen.

Nu gaan we naar de „kleintjes,” die lezen leeren. Er zijn er maar drie zoo, die in een gewone kamer gezellig bijeen zitten. „Ik heb er te weinig om er een klas van te maken,” zegt de directrice, „en bovendien is op deze wijze de overgang van huis naar school voor 't kind makkelijker dan als het ineens in een schoollokaal komt.”

Een meisje staat te lezen bij de onderwijzeres. 't Gaat wat langzaam, en gedurig klinkt de aanmaning der onderwijzeres: „Hurry, honey! — Hurry, honey!”¹⁾

Een ander kleutertje, dat aan een klein tafeltje, met groote, roode steken naait op een witten lap, zooals de kinderen bij ons met streepjes schrijven leeren, legt eensklaps haar werk neer en zegt tot het lezeresje: „I would be ashamed of myself, Emily, if I had to be hurried in that way,”²⁾ en dan naait ze weer door. Noch zij zelve, noch de aangesprokene, noch de directrice, noch de onderwijzeres schijnt iets bijzonders in deze opmerking te vinden. Alleen de vreemdelinge verbaast zich.

Nu gaan we naar een handwerkles. Grootere meisjes, van negen en tien jaar krijgen hier onderwijs in naaien en borduren. Breien en haken zijn ongekende of liever lang vergeten kunsten. „Daar zouden ze hier niets aan hebben,” vertelde de directrice, „maar ze beginnen op zes- en zevenjarigen leeftijd te leeren naaien en twee jaren later te borduren. Naaien en borduren, dat moet ieder Amerikaansch meisje kennen.”

Ik ga tusschen de kinderen in zitten en maak een praatje met haar. Eén harer is in Europa geweest, maar niet in Holland. „Zou je het niet graag eens zien?” vraagde ik. „Jawel,” is het antwoord. „Het moet een heel interessant landje zijn. Maar ik wou nog veel liever Egypte zien. *That must be such a fine country!*”³⁾ Ook zou ik Japan wel eens graag willen zien. *I like the Japanese immensely!*⁴⁾

Welk een reis-ambitie in een negen-jarige!

Nu nog naar een „Shakespeare-les” van de hoogste klasse. *Julius Caesar* wordt gelezen en behandeld. Na afloop der les vertel ik de onderwijzeres, dat ik onlangs Royaart, Julius Caesar, in de uitstekende Hollandsche vertaling van Dr. Burgersdijk had hooren voordragen. . . . „Och, vertelt u dit even aan de meisjes.” En toen ik aan haar verzoek voldaan had: „Vinden jullie dat niet merkwaardig? Dat Shakespeare, nu nog, zóó in Holland wordt geëerd?” En ik moest den naam van „the remarkable artist,”⁵⁾ op 't bord schrijven, en nog eens duidelijk uitspreken, dan zouden zij 't goed onthouden.

In de „Salon” was een kleine receptie, gedurende het vrije half uurtje tusschen de lessen in. Keurig opgeknaapt kwamen de meisjes binnen, en presenteerden eenige versnaperingen. Ik merkte op, dat niemand haar eenig bevel gaf of iets verbood. 't Scheen alles vanzelf te gaan. De ouderen namen de leiding, de jongeren volgden vanzelf. Nu en dan kwamen ze me aanspreken en nog iets over Holland vragen.

Daar luidt de bel en de meisjes gaan heen.

Ik maak de directrice mijn welgemeend compliment over haar leerlingen.

„Ik leer mijn meisjes zich op allerlei terrein bewegen. Ze moeten zich weten te gedragen op school, in de keuken, in de *lecture-hall*, in de salon. Dat helpt ze later voor haar heele leven.”

¹⁾ Vlug wat, lievertje.

²⁾ Ik zou mij schamen, Emily, als ik op die manier geacht moest worden.

³⁾ Dat moet zulk een mooi land zijn!

⁴⁾ Ik vindt de Japaneezen zoo aardig.

⁵⁾ „den merkwaardigen kunstenaar.”

Ik neem afscheid en bedank de directrice voor haar vriendelijke ontvangst.

Ik begrijp, dat ik niet maar „een Amerikaansche school” gezien heb, maar voor 't eerst in aanraking ben geweest met een opvoedings-systeem, dat hemelsbreed verschilt van wat in de Oude Wereld norma en regel is.

H. S. S. K.

V R A G E N B U S .

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs” onder motto Gezondheidsleer. Men sluite een 12½ cts. postzegel in.)

J. P. A. G. te 's Gr. — Bouillon wordt, wat zijn voedingswaarde betreft, nog altijd overschat; het is een aangenaam smakend genotmiddel, dat door de extractief-stoffen, die het bevat, opwekkend op vermoeide zenuwen werkt en ook tot opwekking van den eetlust kan bijdragen. Er is dus niets tegen, bij het begin van den maaltijd een kleine hoeveelheid bouillon te gebruiken; men denke evenwel niet dat de voedingswaarde groot is; in geen geval beantwoordt zij aan den prijs, die er voor besteed moet worden. Wil men een werkelijk *voedzaam* vleeschsap bereiden, b.v. voor zieken, dat alle voedende bestanddeelen (eiwitstoffen) van het vleesch bevat, dan ga men op de volgende wijze te werk: men neme een pond malsch rundvleesch, vrij van vet en pezen, snijde het in kleine blokjes, doe deze in een breede flesch *zonder er water aan toe te voegen*, en plaatse de flesch, na ze met stroo omwikkeld te hebben, in een pot met heet water op den warmen haard, waar zij 2 à 3 uren moet blijven staan. De inhoud van de flesch mag niet koken. Deze zoogenaamde vleesch-thee voldoet aan bovengenoemde voorwaarden.

Cacao kan met meer recht dan bouillon een vleeschvormende drank genoemd worden. Zij wordt tot de *voedzame genotmiddelen* gerekend. De bereiding geschiedt uit de cacao-boonen, die bij een hitte van 130° tot 150° C. geroosterd worden, waarbij zich het bekende aroma ontwikkelt en die daarna van de schillen ontdaan worden. Door een gering gehalte aan coffeine en theobromine werkt cacao als een matig opwekkend genotmiddel, terwijl het tamelijk groot gehalte aan vet, eiwitstoffen en zetmeel het tot een zeer voedzamen drank maken. Cacao is daarom voor zwakken en herstellenden aan te bevelen, waarbij evenwel niet uit het oog verloren mag worden, dat personen met een zwakke maag ze dikwijls niet goed verdragen, terwijl voortgezet gebruik ook bij gezonden meestal tegenzin verwekt en ook verstopping werkt.

Levertraan eindelijk is voor gezonden overbodig, tenzij men bij de Eskimo's op bezoek is, waar deze welriekende vloeistof als tafeldrank in gebruik is! Hij wordt bereid uit de lever van den kabeljauw, die in gedroogden toestand „stokvisch” heet. Hij bevat, behalve een licht verteerbaar vet, enkele onaangenaam smakende en de spijsvertering min of meer storende vetzuren, en voorts geringe hoeveelheden *Jodium*, waaraan de heilzame werking die bij scrofuleuze en teringachtige personen niet te loochenen is, wordt toegeschreven. Kinderen nemen dezen drank dikwijls, hoewel lang niet altijd, gaarne; de beste tijd om hem in te nemen is na de maaltijden, daar hij dan de maag het minst aangrijpt. 's Zomers mag hij in geen geval genomen worden.

Soldiers and Sailors Arch. — Ingang van het Prospect-Park te Brooklyn.

Brieven uit Amerika.

VIII.

Pratt's Institute. — Een „cadeautje” aan Brooklyn. — Muurversiering met Europeesche kunst. — Stack-systeem. — De bibliotheek-school. — Een paar loonen uit de bibliotheek. — De Art Reference room. — De kinder-bibliotheek. — Greenwood Cemetery. — Familiegraven. — Hoe Amerika zijn dooden begraaft.

ijn tweede bezoek gold een inrichting: *Pratt's Institute*, „one of the best equipped technical institutions in the country,” ¹⁾ zegt Baedeker.

Een zekere heer Charles Pratt, die zijn leven als arme jongen begon en in Brooklyn zijn fortuin maakte, besloot, toen dat fortuin groot genoeg was, om er de stad zijner inwoning een geschenk van 2½ miljoen dollars van te maken, in 1887 een inrichting in 't leven te roepen, om onderwijs in handenarbeid en kunstnijverheid te bevorderen, zoo wel als in letterkunde, natuurwetenschappen, en kunst; om gewoonten van arbeidzaamheid en spaarzaamheid in te prenten, en alles aan te moedigen wat bijdraagt tot goed leven en goed burgerschap, en hen te helpen, die zichzelf willen helpen.

Een groot doel, waarvoor Charles Pratt acht groote gebouwen, door grasvelden met boomen en speelgronden gescheiden, liet neerzetten, en de inrichting nog een flink kapitaal ten geschenke gaf op den koop toe, „een ruime gift, die de inrichting in staat stelt, slechts een zeer gering bedrag in rekening te brengen voor het onderwijs, en terzelfder tijd de beste talenten en leermiddelen aan te wenden voor de bereiking van dit doel. Een zoon van

¹⁾ Een der best uitgeruste technische inrichtingen in het land.

den stichter staat nu aan 't hoofd der inrichting.”

Ieder der acht gebouwen vertegenwoordigt een *department*. (afdeeling) Er zijn nu bijna 4000 leerlingen, van wie een kleine vergoeding wordt gevraagd. Eén der gebouwen is de bibliotheek, het eenige gebouw, dat kosteloos voor het publiek toegankelijk is. De bibliotheek bevat meer dan 81000 boeken en een *Art Reference room*, waarin 17000 opgeplakte fotografieën ten dienste van 't publiek zijn. Aan de bibliotheek is ook verbonden een *library-school*, waar men voor allerlei diensten, van de laagste tot de hoogste, in een bibliotheek kan worden opgeleid.

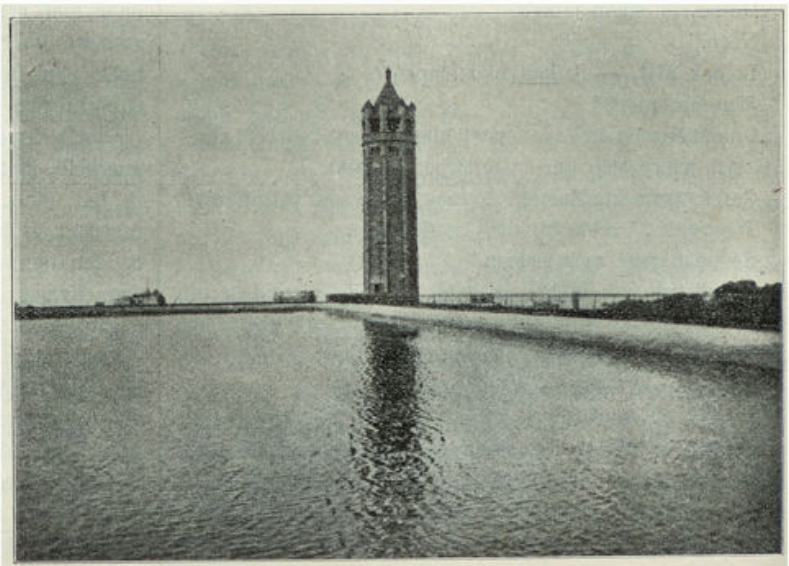
Willen we maar meegaan? Een der dames aan de bibliotheek verbonden — al de arbeid hier wordt door vrouwen verricht, er is slechts één man — zal ons rondleiden. We treden in de groote *hall* van de bibliotheek. De wanden zijn geschilderd in zachte abrikozenkleur, en behangen met Europeesche kunst. Ik noem slechts het Colosseum van Rome, de Sixtijsche Madonna, Rembrandts Staalmeesters, de Madonna van Sevilla door Murillo, de San Marco van Venetië. Ook staan hier en daar vazen en standbeelden, reproducties van klassieke Europeesche modellen. Ditzelfde sieren der muren met Europeesche kunst heb ik ook gezien in de schoollokalen van St. Catharina's Hall, en reeds meermalen in de huizen. Het is iets karakteristiek Amerikaansch.

En niet alleen de *hall* is zoo versierd, maar ook al de zalen van de bibliotheek. Dit is mogelijk gemaakt, doordat de boekenkasten maar tot halve hoogte van den muur staan. Voorts wordt er het z. g. *Stack-systeem* gevolgd. Midden in de zaal staan ook boekenkasten van dezelfde hoogte, waar aan beide zijden boeken kunnen worden ingezet. Natuurlijk spaart dit ruimte, en de dus gewonnen plaats aan de wanden wordt aangewend *for artistic purposes* ¹⁾ vertelt onze geleidster, de teekeningen en fotografieën op den muur, die overal in zachte tint gekleurd is, boven de kasten aanwijzend.

Wordt er een boek uit de kast genomen, dan wordt er op de ledige plaats een kaartje gelegd, dat titel en nummer van het boek toont.

In een der nieuwe zalen zag ik het *Stack-systeem* naar de nieuwste eischen doorgevoerd. Boven elkaar waren vijf verdiepingen van deze *stacks*, de vloeren waren van doorschijnend glas, zoodat op ieder boek het meest mogelijke licht valt. En een lift gaat tusschen de verdiepingen door, om de boeken gemakkelijk te verplaatsen. Deze lift heeft ook verbinding met de *library-school*, die aan de

¹⁾ Voor artistieke doeleinden.

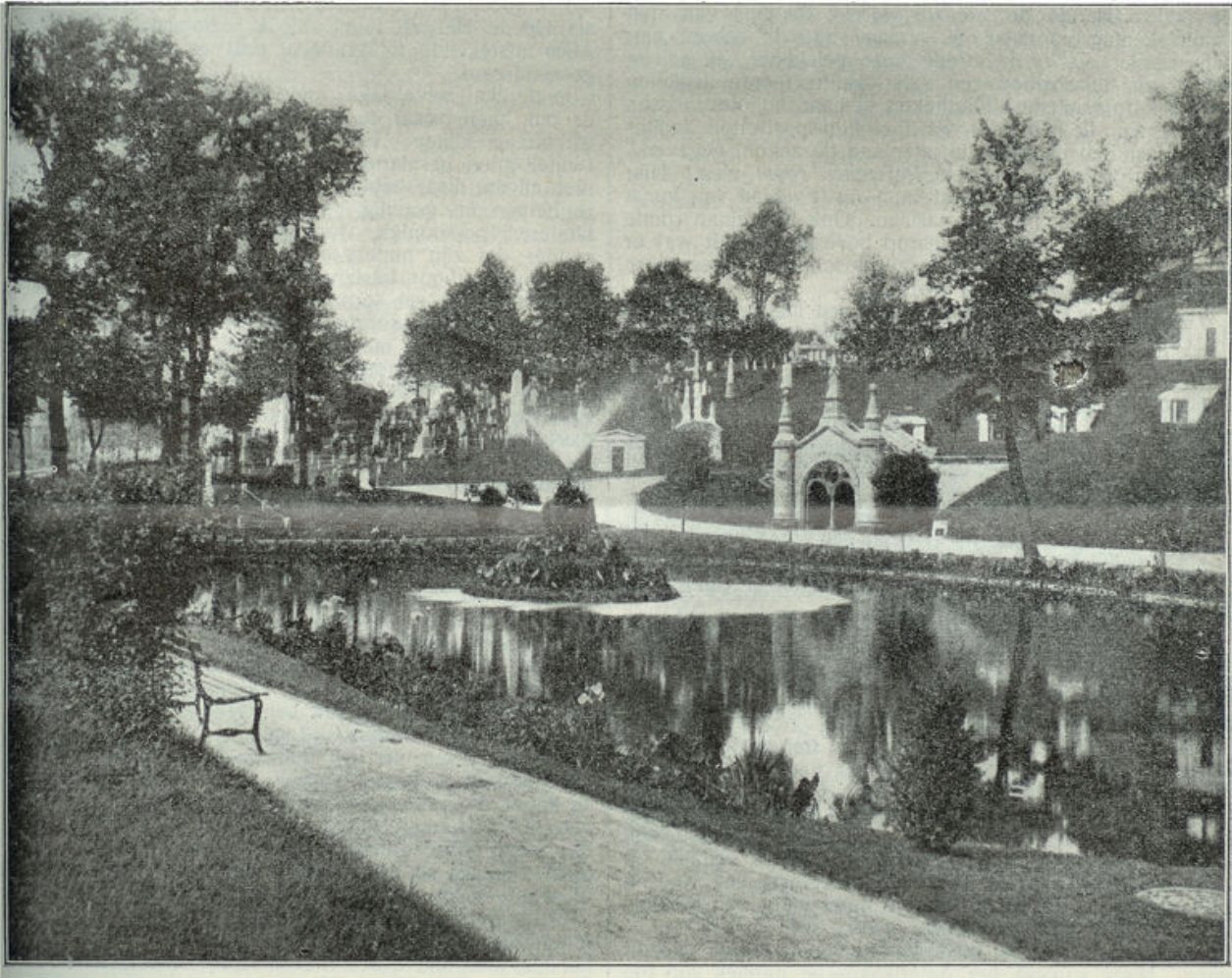
Watertoren en reservoir bij Prospect-Park.

bibliotheek verbonden is. Er was juist vakantie, zoodat ik tot mijn leedwezen de school niet in werking kon zien. Onze vriendelijke en kundige geleidster vertelde mij er een en ander van, ook, dat de leerlingen, onder leiding van die hun les geven, de voornaamste bibliotheken van het land bezoeken, en dat bekende bibliothecarissen, uitgevers en schrijvers worden uitgenoodigd, om voordrachten voor hen te komen houden. Het praktische werk leeren zij in de bibliotheek zelve. ¹⁾

Wat mij treft is de onberispelijke orde en netheid, die overal heerscht, de smaak, waarmee iets uitteraard zoo droog en stijf als een bibliotheek is ingericht, de zorg, die aan alles blijkbaar besteed is, de overvloed van licht door breede, lange ramen, de uitstekende ventilatie en de

beleefdheid en vriendelijkheid, als ik tusschen onderwijzers en leerlingen in St. Catharina's hall heb aangetroffen. Dezelfde gemakelijkheid en eenvoud — dezelfde ontstentenis van alle hoogheid bij de meerderen, van alle slaafsche onderworpenheid bij de minderen. 't Is of hier de harmonie niet door heerschen eenerzijds en bukken anderzijds, bewaard wordt, maar door een zich vrijwillig en zelfstandig schikken in de door het geheel aangewezen plaats. Ook hier zie ik weer bewaarheid, wat Prof. Münsterberg in zijn lijvig boek *The Americans* zegt, sprekende over hun „verbazingwekkend talent voor organisatie”: „Iedere Amerikaan heeft een instinct om in een organisatie de juiste plaats in te nemen. Het is waar, zoowel hoog als laag. Dit zekere instinct voor

Brooklyns Greenwood Cemetery.

vriendelijke aanwezigheid overal van bloemen en planten. Men heeft zich blijkbaar ten doel gesteld, deze bibliotheek *huiselijk* en *gezellig* te maken, en met welk een smaak en overleg heeft men de moeilijkheden van zulk een taak weten te overwinnen! Ik voeg er onmiddellijk bij: met welk een beurs! Maar ik prijs toch het laud gelukkig, waar het nationale etiquette is, dat een man, die zijn fortuin maakt, aan de stad zijner inwoning een geschenk geeft — en dan zulk een geschenk. En deze prachtige en praktische bibliotheek is nog maar één van de acht gebouwen.

Wat mij ook treft is tusschen meerderen en minderen dezelfde toon van gelijkheid, en toch van harmonie door

¹⁾ In ons land behoort een bibliotheek-school nog steeds tot de vrome wenschen.

organisatie, dat zich zoo prachtig aansluit bij den geest van initiatief, geeft den Amerikaanschen werkman zijn superioriteit over den Europeeschen. Want het ontbreekt op treurige wijze in den laatsten, en kan alleen door de strengste discipline vervangen worden.”

Een paar loonen uit de bibliotheek.

Een meisje, dat boeken repareert, ontvangt § 35 = f 87.50 per maand.

Er zijn afzonderlijke zalen voor encyclopedieën — voor couranten — voor tijdschriften enz. Aan 't hoofd van iedere zaal staat een dame, die midden in de zaal in een met planten versierd bureau zit; zij ontvangt § 1000 = f 2500 per jaar. De cursus, die het diploma voor deze betrekking geeft, duurt negen maanden. De hoogere betrekkingen, zooals deze, geven des zomers recht op twee maanden

vacantie, de mindere een maand. Moet om extra drukte 's avonds worden doorgewerkt, dan gaan er van den volgenden dag even zooveel werkuren af. De werkuren zijn voor allen, zonder onderscheid, 42 uren per week.

De minste betrekking in de bibliotheek is die van *errand-girl*. (loopmeisje) 't Zijn meestal meisjes van 14 en 15 jaar, die boodschappen overbrengen van de eene zaal naar de andere. Zij verdienen § 4 = f 10 per week.

Wij wandelen nu door de leege zalen van de bibliotheek-school. Ook hier zijn de muren in zachte tint gekleurd. Iedere leerling heeft zijn eigen bank of schrijfbureau, nergens zitten er twee naast elkaar. Langs de muren hangen afbeeldingen van beroemde bibliotheken in Amerika en Europa, o.a. van de bibliotheek van het Vaticaan. Voorts hangen overal portretten van beroemde bibliothecarissen, zoo uit de oude als uit de nieuwe wereld, dikwijls van hun handteekening voorzien. Ik vraag, hoe de school hier aan komt. „O,” antwoordde onze geleidster, „ik heb in een onzer tijdschriften een serie geïllustreerde artikelen over de voornaamste bibliotheken en haar bibliothecarissen geschreven. Ik heb voor dat doel hun portretten aangevraagd en heb de collectie later aan de school gegeven.”

Nu laat zij ons de *Art Reference room* zien. Hier vindt men alles bijeen, wat men op 't gebied van kunst en kunstenaars zou willen naslaan. Ook hier staan ronde schutten, *bulletin boards*, waarop bevestigd wordt wat er in couranten en geïllustreerde tijdschriften over deze onderwerpen gepubliceerd wordt.

Verscheidene „*students*,” jongens en meisjes, zijn hier aan 't werk. In een catalogus zoekt men eerst zijn onderwerp. B.v. *Italiaansche tuinen*. Een nummer verwijst naar een lade, waarin een geheele collectie fotografieën van Italiaansche tuinen met verklarende onderschriften ligt. Andere laden bevatten afbeeldingen van schilderijen, de werken van elken schilder liggen afzonderlijk bijeen. De voornaamste schilderijen van alle schilders van naam, uit alle landen, uit alle tijden, zijn hier saamgebracht. Evenzoo is het met de beeldhouwkunst — evenzoo met de bouwkunst. Bij de gebouwen is er eerst een afbeelding van het geheele gebouw, dan van ieder der onderdeelen. Onze geleidster toonde ons de Sixtinsche kapel in een dozijn fotografieën.

„Waar Europa, bewust in dezen het erfdeel van eeuwen te bezitten, inslaapt bij haar schatten, hunkert de Amerikaan om er tenminste den weerschijn van te mogen genieten; en gij zult . . . . uit den mond van kinderen meer de namen van Raphael en Michel Angelo hooren, dan in eenige hoofdstad van ons vasteland . . . . om maar liever van onze kleinere plaatsen geheel te zwijgen.” (Tutein Nolthenius, *Nieuwe Wereld*.)

Een zaal in de bibliotheek bevat afbeeldingen van de geheele inrichting, van het werk der leerlingen, statistieken, enz. De inrichting had juist den *Grand Prix* behaald op de tentoonstelling van St.-Louis. De inzending was nu geëxposeerd in deze zaal, er was mooi werk van de leerlingen van al de afdelingen.

Een Amerikaansche onderneming moet altijd vooruit gaan. Niets spreekt het Amerikaansche publiek zoo toe als een snelle groei in cijfers uitgedrukt. Zoo lees ik op een afbeelding van de inrichting: „De bouwgrond werd aangekocht in 1884, de bouwcontracten werden gesloten in 1885, het werk werd begonnen omstreeks 1 Juli 1885. Op 19 Mei 1887 kreeg de inrichting haar *charter*, en in October van dat jaar werden de eerste leerlingen toegelaten.” Voorts zijn er uitvoerige statistieken, die aantoonen in cijfers van geld en leerlingen; hoe ieder jaar alles toeneemt.

De fotografieën zijn tentoongesteld in het zoogenaamde *Wing-frame* systeem. Een gansche rij deurtjes prijkt met de titels van de onderafdeelingen der inrichting. Open b.v. het deurtje van de kookschool, en onmiddellijk treedt te voorschijn een reeks fotografieën, aan de rechterzijde beweegbaar aan elkander bevestigd. Aan de linkerzijde zijn zij vrij, ge kunt ze dus één voor één bekijken, zonder ze in de hand te hoeven houden, en zijt

ge klaar, dan sluit ge het deurtje weer, en de verzameling fotografieën is weer opgeborgen als in een doos. Practisch, eenvoudig, vlug, — echt Amerikaansch!

Maar niets was er in dit gansche merkwaardige bibliotheek-gebouw, dat zoozeer mijn bewondering wekte als de . . . kinderafdeeling.

Een bibliotheek met school en *Reference room*, die ook om de kinderen denkt, — en op welk een wijze! Gaat nog even mee naar de kinder-bibliotheek. Weer licht en lucht, planten en bloemen, breede ramen en zachte muurkleur; net als voor de groote menschen, hangt ook hier „Europeesche kunst” boven de lage boekenkasten. Maar onderwerpen voor kinderen. B.v. de beroemde *Bambini*, medaillons, die Andrea della Robbia voor het Hospitaal der Innocenti te Florence schilderde, en Murillo's Jezus als Goede Herder. Ook zag ik verscheidene Madonna's. Alles uitstekende fotografieën, eenvoudig, maar smaakvol geëncadreerd.

In de zaal zelve, lage ronde tafeltjes met kleine stoeltjes er om heen, waar de kinderen kunnen gaan zitten lezen of platen kijken. Eenige gediplomeerde — en zonder twijfel goed gesalarieerde — juffrouwen houden toezicht niet alleen, maar hebben in opdracht de kinderen vooruit te helpen en gezellig bezig te houden. Zij kennen de kinderen persoonlijk, want geen kind mag hier komen zonder dat zijn ouders door invulling en onderteekening van een hiervoor bestemd formulier toestemming hebben gegeven. Zulk een formulier hangt aan den muur.

Er zijn allerlei soorten boeken voor de kinderen. Gewone leesboeken met verhaaltjes. Boeken met platen met versjes er onder. Vogel-boeken. Bloemen-boeken. Boeken over 't stadsleven. Boeken over 't buiten-leven. Boeken met spelletjes. En alles met mooie, gekleurde platen en korte, kinderlijk gestelden onderschriften.

Dan zien wij zelfgemaakte platen, werk van de leerlingen der bibliotheek-school. Hier is een plaat over „St. Patrick's day” ¹⁾ voor Iersche kinderen. Plaatjes van Ierland, nationale versjes enz. zijn netjes en aardig gerangschikt. Deze plaat is voor Fransche kinderen: de Notre Dame van Parijs, portret van Napoleon, versjes, enkele geschiedkundige data. Zoo waren er platen voor Duitsche kinderen. Een Shakespeare-plaat. Een Queen Victoria-plaat. Een Longfellow-plaat. Een Washington-plaat. Een Hollandsche plaat was er niet! „Nog niet,” verbeterde onze geleidster glimlachend. „We zijn dit plaatwerk nog niet zoo lang geleden begonnen. Maar wij zullen zeker gauw een Hollandsche plaat hebben, met *Queen Wilhelmina* in 't midden.”

De juffrouwen, die hier helpen, gaan aan de tafeltjes bij de kinderen zitten, en vertellen van die platen, of liever ze laten de kinderen er van vertellen. Het lertje vertelt aan zijn medeburgertjes, wat hij weet van de St. Patrick-day-plaat, en het Amerikaantje vertelt van de Washington-plaat. En als ze willen, leeren ze de versjes uit 't hoofd, of schrijven ze over, om ze mee naar huis te nemen.

Ook voor de kinderen is een voorraad opgeplakte fotografieën. Bijbelsche voorstellingen, onderwerpen, die het kind toespreken, meerendeels reproducties naar beroemde Europeesche schilders. Naam van schilderij en schilder, diens nationaliteit, geboorte en sterfjaar, zijn in duidelijke letters op iedere fotografie vermeld. Al deze fotografieën zijn op stevig bordpapier geplakt, en voorzien van een ringetje; zij kunnen opgehangen worden. Dikwijls worden ze gebruikt in de kinder-bibliotheek zelve, als de kinderen iets naders willen weten over eenig onderwerp, of zij hangen ze op ter eere van bijzondere gelegenheden. Ik wed er wat om, dat er 15 Juli van dit jaar eenige Rembrandts gehangen hebben! Maar ze mogen ook mee naar huis genomen worden. Ze worden dikwijls aangevraagd „voor zieke broertjes of zusjes,” vertelt onze geleidster, en mogen dan een week boven de bedjes hangen. De foto's worden meegenomen in een enveloppe, en moeten daarin ook weer teruggebracht worden.

¹⁾ St. Patrick is de beschermheilige van Ierland. In de 4e eeuw predikte hij zijn heidenschen landgenooten het Evangelie.

„Krijgt u ze altijd netjes terug?” vraag ik.

„O, ja. Dat leeren we den kinderen wel. Maar meestal zorgen zij er uit zichzelf voor. *Our children are very good, you know.*”¹⁾

Ik was vergeten, dat ik in het land was, waar den kinderen de eerbied voor al wat 't publieke leven aangaat, is ingeboren, zóó ingeboren, dat men 't meer een natuurlijke neiging, dan een verdienste zou willen noemen. Maar welk voordeel is deze neiging voor een volk, vooral in onzen tijd, die meer en meer in het teeken van het publieke leven gaat staan.

Den dag daarop zag ik het kerkhof. Brooklyns beroemd *Greenwood Cemetery*, in het Zuidelijk gedeelte van de stad, naast *Prospect-Park* gelegen op heuvelachtigen, boschrijken grond.

Ook hier weer iets geheel anders dan wij in Europa gewend zijn. Ik zou haast zeggen: *Greenwood Cemetery* is een heerlijk aangelegd park, met breede rijwegen, kronkelende voetpaden, prachtige boomgroepen en mooie perspectieven, waar ook dooden begraven liggen.

Door een breede, met *bas-reliefs* versierde poort rijden we binnen.

Hoewel de kalender October aanwijst, is de temperatuur nog zomersch. De zon schittert aan den blauwen hemel, en in een weelde van allerlei geel en bruin prijkt het nog volle loover aan de zware boomen.

De lucht is frisch en opwekkend door de nabijheid der zee. Er is niets *lugubers*, niets drukkends op dit kerkhof. Het schijnt een liefelijk oord om te wandelen en uit te rusten van het stadsgewoel.

Wij stappen uit en bezien een paar graven. Een familiegraf is hier een stuk grond, dikwijls langs een helling of op een hoogte, beplant met boomen en struiken. Hier begraaft men zijn dooden, niet in één graf, maar naast elkander. De Amerikaansche, die zoo vriendelijk was, mij dit kerkhof te laten zien, toonde mij haar eigen familiegraf. „Daar is mijn vader begraven, en daar mijn moeder, en daar twee jonggestorven zusjes. Die plek hier is voor mijn graf, en die daar voor mijn zuster.” Een hekje, waarin een deurtje, omsluit het geheel; en een afzonderlijk pad — alle paden en wegen op dit kerkhof zijn met asphalt bedekt — geeft er toegang toe.

Ik vertel haar, hoe verschillend dat alles is van onze eigen begraafplaatsen. En op haar vraag: „*How do you bury?*”²⁾ begin ik haar een Hollandsche begrafenis te beschrijven. Haar verbazing kent geen grenzen, en als zij mij vertelt, hoe men een doode in Amerika behandelt, is het mijn beurt om verbaasd te zijn.

Zoodra er een doode in huis is, laat men den begrafenisondernemer komen. Het is de man, die van nu tot en met de begrafenis de leiding in handen neemt. Hij begint het doode lichaam zóódanig te bewerken, dat het er zoo min mogelijk als een lijk uitziet. Zijn de gelaatstrekken veranderd, dan weet hij dit bij te werken. Naar een portret van den overledene wordt het haar op de gebruikelijke wijze opgemaakt, en een kleed, dat allen kennen, wordt aangetrokken. De doode moet er zoo min mogelijk als een doode uitzien. Ook blijft het lijk niet op het bed liggen, maar wordt onmiddellijk in de kist gelegd. Ook die kist is iets anders dan bij ons, vooral niet zwart, gewoonlijk met witte zij gevoerd, de zijplanken zijn los en kunnen terug geslagen worden. Een wit zijden kussen ligt onder het hoofd, en de overledene wordt nedergelegd zooveel mogelijk als in slapende houding. Eigenlijk handelt men met een gewone doode hier, zooals men bij ons vorstelijke personen of andere grooten der aarde na hun dood behandelt.

Vóór de begrafenis wordt er in het sterfhuis een dienst gehouden, waarbij de familie meestal niet tegenwoordig is, maar waartoe vrienden en geburen vrijen toegang hebben.

En op het kerkhof gaat het ook anders toe. Het begraven graf is van binnen bekleed, soms met een wit laken, soms met sparregroen, waarin de kist wegzakt. De

eigenlijke lijkst, die gewoonlijk fraai bewerkt is, wordt neergelaten in een tweede, ruwere kist. De lijkst mag niet in onmiddellijke aanraking zijn met de aarde. En niet, zooals bij ons, werpt men één voor één een schop aarde op de kist. *Horrible* moet dat zijn, meende de Amerikaansche. Men verlaat het kerkhof na den dienst, terwijl het graf is bedekt met sparregroen en bloemen, of, zooals Tutein Nolthenius het beschrijft in zijn *Nieuwe Wereld*, „wordt de aarde, al de aarde op de kist geworpen. Het houten, wit bekleede deksel is op de wihouten kist geplaatst, welke de eigenlijke doodkist bergt; en op dat deksel is houtwol gelegd, welke den slag verdooft.”

Het is of men in Amerika alles doet, om de verschrikking van dood en graf zooveel mogelijk weg te nemen. En mijn geleidster huiverde even bij de gedachte, dat wij onze dooden „zoo maar” in nachtgewaad begroeven, en de kist „zoo maar” in de koude, donkere aarde zetten!

Ook vertelde zij mij, dat de Amerikanen hun dooden altijd zooveel mogelijk in Amerika begraven. Sterft een Amerikaan in Europa b.v., dan wordt het lijk, op ijs gezet, weer naar huis gebracht. Ook de soldaten, die gesneuveld zijn in den oorlog tegen Spanje, zijn bijna allen in de plaats hunner inwoning begraven.

H. S. S. K.

Beveel den Heere uw wegen.

Paul Gerhard, een bekend prediker en zanger, was in het midden van de zeventiende eeuw predikant te Berlijn. De toenmalige keurvorst van Brandenburg, Friedrich Wilhelm, voerde in de kerkregeling veranderingen in, waartegen Gerhard als streng Lutheraner zich verzette. Weldra werd hij genoodzaakt te kiezen tusschen de gunst van zijn vorst, en den eisch van zijn geweten. Hij koos het laatste, en ontving van den eerste zijn vonnis: ontzetting uit het predikambt en verbanning uit Brandenburg.

Paul Gerhard verloor den moed niet. Met zijn gezin trok hij de wijde wereld in om te zoeken, waar God thans werk voor hem had. In een kleine stad echter, waar ze vertoefden, werd Gerhards vrouw zóó overweldigd door zorg en smart, dat ze in weenen uitbarstte. Tevergeefs trachtte hij haar te troosten met het woord uit Psalm 37: „Wentel uwen weg op den Heere en vertrou op Hem; Hij zal het maken.” Toen ging hij in den tuin om in de eenzaamheid met zijn God te spreken. In het tuinhuis zette hij zich neer, en de overdenking van het Psalmwoord gaf hem het gedicht in, dat hij onmiddellijk neerschreef en waarvan het begin luidt:

„Beveel gerust uw wegen,
Al wat u 't harte deert,
Der trouwe hoede en zegen
Van Hem, die 't al regeert.”

De dichter ging naar binnen om zijn vrouw het nieuwe geloofslied voor te lezen, en het door God gegeven gedicht miste zijn werking niet. Zij droogde haar tranen en besloot opnieuw den Heere haar weg toe te vertrouwen.

Buiten voor de deur hadden nog twee personen naar het lied geluisterd, en thans traden zij binnen. Zij waren uitgezonden door hertog Christiaan van Merseburg, om een zekeren predikant met name Gerhard te zoeken, die uit Brandenburg verbannen was en wiens geestelijke liederen den vorst hadden verkwikt.

Het was Gerhard en zijn vrouw, of God Zijn engelen tot hulp had gezonden. Getroost reisden ze mee naar Merseburg. Daar kreeg de predikant eerst een jaargeld en straks een aanstelling tot predikant te Lübben, waar hij bleef tot zijn dood in 1676.

(Vrij naar het Zweedsch.)

A. L.

¹⁾ Onze kinderen zijn heel goed, weet u.

²⁾ Hoe begraaft men bij u?

De ouden hingen er in hun beschrijvingen wel eens wat bij, dat er niet bij te pas kwam, maar op allerlei gebied blijkt toch ook, dat zij op 't punt van 't aanschouwelijke op zijn minst even goede oogen hadden als de tegenwoordige bebrilde wereld.

In zijn strijd met wolven en beren komt de kracht van den eland uit. Hij ontwijkt ze zooveel mogelijk, maar — zijn ze niet te ontgaan, dan blijft hij meestal overwinnaar. Minder gelukkig is hij tegenover kleinere vijanden: de losch en de wezel b.v., die hem aan de keel springen en in een ommezien de slagaderen doorbijten. Daarmee is 'tafgeloopt.

Men heeft vooral in Zweden, waar 't rendier veel voorkomt en zoo geheel als huisdier beschouwd wordt, al verschillende proeven genomen, om ook elanden af te richten. Ze zijn ook wel te temmen, maar kunnen het verlies hunner vrijheid niet verdragen. Tot hertoe zijn de pogingen niet geslaagd, waarom men evenwel den moed nog niet opgeeft. Als men er aan gaat denken ook zebra's, quagga's en dergelijke in den stal te houden, en schildpadden als waterrijdieren te dresseeren, is de tijd ook wellicht niet meer veraf, dat de wilde eland in een tammen overgaat. Een groote moeilijkheid bestaat evenwel in het voedsel. De groote dikke bovenlip belet het dier om als een ander hert te grazen, de mogelijkheid om een berkenwei te planten is niet heel groot, wanneer het niet op een enkel dier, maar op kudden aankomt, en zoo wordt de verzorging zeer bezwaarlijk. Wanneer men berkenrijzen op den grond legt kan het dier ze zelf moeilijk tusschen de tanden brengen en men is dus genoodzaakt het uit een ruif te voederen. Met schors schijnt hij ook zeer tevreden.

In het hooge Noorden is de eland een jachtdier. Men tracht hem in netten te vangen, of 't ijs op te jagen, waar zijn lot gewoonlijk spoedig beslist is. Men gebruikt zijn vleesch, zijn gewei en zijn huid evenals die van rendieren en andere herten. Het vleesch is wat taai, maar de jagers vallen niet zoo heel kieskeurig. De huid moet evenwel bijzonder goed zijn. In vroeger tijd werd ze veel gezocht en goed betaald om er kolders van te maken, zooals men zei, tegen zwaard en pijl bestand. Deze omstandigheid bracht natuurlijk de jagers aan 't werk en maakte hen ijverig van belang, toen b.v. Keizer Paul I zijn ruiters voorzorg van elandskolders.

De beenderen van 't dier zijn voor allerlei huisraad, wapentuig en sieraad steeds zeer gezocht geweest, zooals ook darmen, pezen en haren. Kortom, alles wat van 't dier komt, wordt bijna door de jagers gebruikt.

Zooals ik reeds zei, legde de medicijnkunst beslag op de hoeven, ofschoon niet iedereen aan hun geneeskraft geloofde, en er ook waren, die dapper zeiden, dat het maar bijgeloof was en men om geld te maken in veel gevallen gebrande koehoeven voor elandshoeven deed doorgaan.

Over medicijnkunst kan ik heel niet meepraten, maar bij sommige raadslagen, b.v. ten opzichte van nier-, long- en hersenziekten, in onzen tijd nog openbaar geworden en geëxploiteerd, kan ik niet nalaten aan de oude tijden te denken en Salomo na te zeggen: Wat er geweest is, dat zal er zijn.

Hoeveel nut de eland ook kan aanbrengen, het weegt tegen de scha, die hij in bewoonde streken veroorzaakt, niet op. Zoolang hij in de wildernis blijft, waar de plaat hem zet, zal hij niet veel kwaad doen, maar in de beschaafde wereld, in onze wel onderhouden bosschen, tusschen onze akkers en weiden, kan men niet naar zijn aanwezigheid verlangen. Dat Pruisen er eenige duizenden 's jaars voor over heeft, om 't „wild” in 't leven te houden, en zoo mogelijk te vermenigvuldigen, moet Pruisen weten, waar de Nimrods ook wat in te brengen hebben. Wat ons betreft zouden we zeggen: laat het dier, waar 't goed is, en zoek, als ge dan toch jagen wilt, ander land en ander wild.

H. B. v. L.

Brieven uit Amerika.

IX.

Naar Vassar-college in Poughkeepsie. — De Hudson langs. — „Glorierijke schimmen uit het lang verleên.” — Kennismaking met miss Ruth Mason en Vassar-college. — Een jonge-meisjes-restauratie. — Geen discipline maar vrije organisatie. — In de drawing-room. — De evening-service. — Het feest op miss Mason's kamer. — The college's Inn. — Een diner om 9 uur 's morgens. — Wandeling op Vassar-college. — Terugvaart op de Hudson.

De overgang van Brooklyn naar New-York heb ik gemaakt langs een omweg — over Poughkeepsie ¹⁾ aan de Hudson.

Een dochter van Mrs. Mason ²⁾ studeert aan het aldaar gelegen Vassar-college en zond mij, reeds weinige dagen na mijn aankomst te Brooklyn, een uitnoodiging, om een dag en nacht op het college te komen doorbrengen.

De trein, die Poughkeepsie aandoet, begint midden in New-York, bij het Grand Central Station, en zet dan koers in bijna Noordelijke richting. Weldra gaan we de Harlem river over, die het eiland Manhattan van Hudson naar East River doorsnijdt. Met mijn Baedeker in de hand poog ik Grant's Tomb en de prachtige gebouwen der vermaarde Columbia universiteit te herkennen. Later hoop ik beide van nabij te bezien.

De trein slaat nu links om, om van Spuyten Duyvil af, pal langs den Oostelijken oever van de Hudson te stoomen. We zijn nu buiten.

Welk een genot, na negen dagen van zeeleven, gevolgd door negen dagen van stadsleven, weer heuvels en bosschen en stroomend rivierwater te zien. De schoonheid van den Amerikaanschen herfst, fall zegt men hier, is beroemd, en ik bewonder van uit het raam van den voortsnellenden trein de kleurenpracht van het loover der bosschen op de heuvels, die de Hudson omzoomen.

Spuyten Duyvil aan de Spuyten Duyvil creek, — Harlem river, — wij zijn hier op een terrein van oude Hollandsche kolonisten.

De Hudson draagt zijn naam naar den kloeken Engelschen zeevaarder, Henry Hudson, die in 1609, in Nederlandschen dienst, in zijn jacht de Halve Maan, de Hudson opzeilde. Een gedeelte van zijn derden ontdekkingsstocht, — hij had er reeds twee naar China achter den rug — om een Noordelijke doorvaart naar Indië te zoeken. Dergelijke ontdekkingsstochten waren toentertijd aan de orde van den dag.

Oorspronkelijk had de Hudson, evenals New-York, een Hollandschen naam: Riviere van den vorst Mauritius, naar Prins Maurits; maar ook hier heeft de kortere Engelsche den langeren Hollandschen naam verdrongen. Trouwens bij een Engelsch-sprekend volk geen wonder.

Na Hudson komen een geheele reeks Hollandsche kooplieden en kolonisten de rivier opvaren en zich langs de oevers vestigen.

Spuyten Duyvil zou afgeleid zijn van „Spijt den duyvel.” De Hollander Anthony van Corlaer, de trompetter van Gouverneur Stuyvesant, werd uitgezonden om de kolonisten op de oevers te waarschuwen, dat de schepen van den Hertog van York in de haven lagen, en de mannen op te roepen tot verdediging van Nieuw-Amsterdam. De trompetter ijde voort en kwam aan een rivier, waar geen brug over was. Het stormde. Anthony van Corlaer zwoer, dat hij „spijt den Duijvel” den bruisenden stroom zou overtrekken. Halverwege bezweken zijn krachten. Hij zette de trompet aan den mond, blies het alarm en zonk in de diepte.

¹⁾ Spreek uit: Pokipsie.

²⁾ Schrijfster van „De Lelie van ons Vorstenhuis.”

Ook in den naam der stad *Yonkers* meent men Hollandschen oorsprong te herkennen. In ieder geval dankt zij aan Hollandsche kolonisten haar ontstaan. Zij had later zelfs een Hollandschen „Patroon,” Adriaen van der Donck. De stad zou dan „des Jonkers,” een eeretitel voor den Patroon, geheeten hebben.

De trein snelt voort — *Tarry town* — weer een herinnering aan Holland. Wellicht is deze naam afgeleid van „Tarwe-dorp,” waarvan de Engelschen *Terwe-town* en toen, makkelijker, *Tarry-town* zouden gemaakt hebben.

Er staat hier nog een oude Hollandsche kerk, die in 1699 gebouwd werd met baksteen uit Holland medegebracht.

Dan zien we . . . . Mount Verdrietig Range. Later: Haver-Strau (Haverstroo) baai . . . . Verplank's point . . . . Dunder (Donder) berg . . . en meer Hollandsche namen. *Peekskill* — *Fiskkill*, hooger op ligt *Catskill* — woorden samengesteld met het Hollandsche woord *kil*, dat water beteekent. (Dordsche kil.)

De Hudson-oevers

Waar wij hen betreên,
Glorierijke schimmen
Uit het lang verleên.
't Hollandsch hart klopt fierder.

De bladzijden onzer grootheid, zij zijn waarlijk niet alleen geschreven in onze geschiedboeken. Tal van landen en volken — wij noemen slechts Amerika, Rusland, Japan, Zuid-Afrika, Oost-Indië — bewaren in taal, gebruiken, gebouwen en monumenten, kunstvoortbrengselen of plaatsnamen, de heugenis aan den vèr-strekkenden invloed der kleine Nederlandsche republiek aan de Noordzee. En dan, welke afstanden waren toen te overwinnen. Van welk een moed en ondernemingsgeest getuigde het, om destijds in zeilschepen reizen van weken en maanden te maken om in ver-afgelegen, dikwijls onbekende en onherbergzame streken de vaderlandsche driekleur te planten! Het beteekende toen nog iets anders dan nu om „het zeegat uit” te gaan. En welk een krachtige volksgeest moet ons toen bezield hebben, dat de sporen van wat wij destijds waren en deden nog overal in het leven van landen en volken te vinden zijn.

Wij gaan tunnels door en op koene bruggen ravijnen over, gemakkelijk triumfeerend over de moeilijkheden, die een spoorwegbouw in de bergen in den letterlijken zin des woords „in den weg” worden gelegd.

En dan houdt de trein stil te Poughkeepsie — alweer een Hollandsche nederzetting van het jaar 1698. Maar de naam is Indiaansch, een verbastering van *Apo-keep-sinck*, dat „veilige haven” beteekent.

Na niet veel moeite hebben Miss Ruth Mason en ik elkander ontdekt, en mijn jeugdige gastvrouw ziet er zóó bekoorlijk uit en ontvangt mij met echt Amerikaansche hartelijkheid en gemakelijkheid, dat ook ik het gevoel heb, inderdaad in een „veilige haven” te zijn aangeland.

Wij trammen het stadje door en weldra ben ik terug in het landschap van heuvels en bosschen en stroomend water, dat ik noode verlaten heb. Een breede rijweg slaat zonder hek of poort af naar een park, waar hier en daar villa's tusschen de boomgroepen schemeren.

Dit is *Vassar-College*, waar bijna 1200 meisjes studeeren en verblijfhouden.

H. S. S. K.

(Vervolg van dezen brief in No. 12.)

Iets over kouvatten.

Kouvatten is in dezen tijd van 't jaar aan de orde van den dag. Niezen, tranen der oogen, keelpijn, hoest, pijn op de borst, reumatiek zijn de bekende verschijnselen, die bij den een in meerdere, bij den ander in mindere mate optreden, als hij kou gevat heeft.

Hoe is kouvatten te verklaren? Koude alleen is niet voldoende om verkoudheidsziekten te veroorzaken; dat kunnen wij weten aan de bewoners der ijsstreken, die zelden kou vatten. Nansen en zijn begeleiders hebben op hun Noordpoolreis geen enkele maal kou gevat. In Davos liggen de voor kouvatten zeer vatbare longlijders in de grootste koude in de buitenlucht, zonder kou te vatten. Hoogstwaarschijnlijk spelen bij vele verkoudheidsziekten microscopisch kleine, levende wezens, *bacteriën* of *microben* genoemd, een rol. Door hun werking wordt de besmettelijkheid van menige neusverkoudheid en van menigen influenza-achtigen catarrh verklaard. Nansen vertelt, dat hij, zoodra hij van zijn Noordpoolreis naar Christiania teruggekeerd was en met verkouden menschen in aanraking kwam, ook zelf door een neuscatarrh werd aangetast.

Koude, vooral vochtige koude, en organische ziektekiemen werken dus samen om verkoudheidsziekten te veroorzaken. Een nadere verklaring hieromtrent is niet van belang ontbloomt.

Tot onze beschutting tegen afkoeling dient de *huid* met het daaronder liggende *vetweefsel*. Vet is een slechte warmtegeleider. Vet houdt de warmte in ons lichaam en verhindert te sterke werking der ons omgevende koelere temperatuur. In de tropische landen is de beschutting door een van genoeg vetweefsel voorziene huid voldoende, om het lichaam tegen sterke afkoeling te vrijwaren. Anders in de gematigde en koude luchtstreken. Daar moet de mensch zich van *kleeding* voorzien, die als 't ware de werking van een tweede, uitwendige vetlaag heeft.

De huid nu is voorzien van talloze *poriën*, die ten doel hebben, de uitscheiding van verbruikte stoffen uit het lichaam in den vorm van zweet en gasvormige bestanddeelen te bewerkstelligen. Voorts bevinden zich in de huid een groot aantal kleine *bloedvaten*, die voor den bloedsomloop dienen, en *zenuwen*, die op deze bloedvaten invloed hebben. Door uitwendige warmte worden de huidbloedvaten verwijd, (de huid wordt rood) en de poriën geopend. Door inwerking van koude trekken zich de poriën samen; de huidzenuwen worden geprikkeld, waardoor de bloedvaten zich vernauwen en het bloed langzamer stroomt, ten gevolge waarvan te groote afkoeling van het bloed verhindert wordt. Is de huid echter verweeklijkt, dan trekken de huidporiën zich niet snel genoeg samen, het te veel afgekoelde bloed stroomt naar de inwendige organen, vooral naar de slijmvliezen der ademhalings- en spijsverteringswerktuigen, en stoort hun werkzaamheid, waardoor de uitscheiding van de verbruikte stoffen vertraagd of geheel belemmerd wordt. Zijn deze organen door vroegere ziekten verzwakt, of reeds sedert lang niet meer zoo krachtig als vroeger, dan lijden zij 't eerst onder de gevolgen van de afkoeling. Zoo ontstaat bij den een neus- of luchtpijpcatarrh, bij den ander darmcatarrh, bij een derde reumatiek als gevolg van kouvatten.

Op dit tijdstip nu begint de *werkzaamheid der bacteriën*, die overal en te allen tijde aanwezig zijn, maar zich slechts op *goed voorbereiden bodem* krachtig kunnen ontwikkelen. Zijn de slijmvliezen tengevolge van dit hierboven beschreven afkoelingsproces ziekelijk aangedaan, dan bieden zij een welkome gelegenheid aan de ziekte-

Brieven uit Amerika.

(Vervolg van brief IX.)

Geen stijf, statig gebouw in een drukke straat, midden in een stad, maar een reusachtig park, mooi aangelegd op heuvelachtigen, boschrijken grond, waar een twintigtal gebouwen in vrije ruimte zijn neergezet, ziedaar een inrichting van onderwijs, waar Amerikaansche jonge meisjes studeeren van haar 18e tot haar 22e jaar, om dan een diploma te ontvangen, dat ongeveer gelijk staat met de candidaatsexamens aan onze universiteiten. Amerika heeft verscheiden zulke *girls-colleges*, en op mijn reis-program, dat door de vriendelijkheid mijner Amerikaansche kennissen steeds uitgebreider en belangrijker wordt, staat ook reeds een bezoek aan *Wellesley College* en *Radcliffe College*, beide bij Boston in den staat Massachusetts, en aan *Bryn Mawr* bij Philadelphia in den staat Pennsylvania.

Het was etenstijd, toen ik op Vassar-College aankwam en ik volg mijn gastvrouw eerst naar de *dining-hall*, waar eenige honderden meisjes haar middagmaal gebruiken. Een alleraardigst gezicht, die groote, ruime „restaurant” zou men zeggen, waar aan kleine tafeltjes niets dan jonge meisjes zitten, alle keurig gekleed in lichte zomertoiletjes, bijna alle met den blos der gezondheid op de wangen, en die, onder vroolijk gepraat en gelach, dat toch niets luidruchtigs heeft, haar eenvoudig maal verorberen. Zij worden bediend door dienstmeisjes, geheel in 't wit gekleed met witte mutsen op.

Op ieder tafeltje ligt een gedrukte spijskaart, waaruit men, op zijn Amerikaansch, eenige gerechten kiezen kan. „Wie houdt hier toezicht?” is mijn eerste vraag aan mijn gastvrouw, met wie ik aan een tafeltje zit.

„Niemand,” is het antwoord, en aan een kwalijk onderdrukten glimlach bemerk ik, dat mijn vraag een uit de Oude Wereld meegebracht begrip ten grondslag heeft.

„Maar wie zegt den meisjes b.v. waar ze zitten moeten, wie regelt alles hier?” poog ik mij nader te verklaren en te verdedigen.

„Dat doen wij allemaal zelf. Wij zijn volkomen vrij. En vindt u niet, dat wij 't netjes doen?”

Ik begrijp, dat ik ook hier weer in aanraking kom met dien merkwaardigen trek van 't Amerikaansche karakter, dat er een eer in stelt zijn publieke aangelegenheden, zoo groote als kleine, zelf en zoo goed mogelijk te regelen. Deze in vrijheid geboren en opgevoede meisjes bereiken langs den weg van intuïtie en vrije organisatie hetzelfde effect, dat bij ons door strenge discipline en gehoorzaamheid verkregen wordt.

Na den maaltijd gaan wij naar de *drawing-room*. (Salon.) De muur, die haar van de *hall* scheidt, is bijna geheel weggebroken, en vervangen door pilaren. Vrij en gemakkelijk loopt men in en uit. Miss Mason stelt mij aan een paar harer vriendinnen voor. En in al die meisjes, die ik zie en spreek, treft mij datzelfde gemakkelijke, flinke en vroolijke in haar optreden en spreken. Ze maken den indruk van *gelukkig* te zijn.

Dan weerklinkt buiten het welluidend gebeier van een kerkklok. Plotseling verstomt het gelach en gepraat en alle meisjes staan op.

We hebben nu onze *evening-service*, ¹⁾ wordt mij verteld. „Gaat u mee?”

Niets liever dan dat, en weldra wandel ik met mijn clubje onder de donkere schaduwen der boomen naar de kerk, wier hooge, gekleurde boogvensters fantastisch lichten in de schemering.

Een der gebouwen op Vassar-College is een kerk. Dat zou niet anders kunnen bij een groote inrichting van onderwijs op Amerikaanschen bodem. Amerika is in dit opzicht bij Engeland, en gelukkig niet bij Holland, in de leer gegaan.

¹⁾ Avonddienst.

Van alle kanten komen groepen jonge meisjes aanwandel. Bijna niemand draagt een hoed. Alleen is tegen de avondkoude iets omgeslagen, van af de eenvoudigste *cape* tot den meest eleganten avondmantel. Er wordt hier blijkbaar uit allerlei beurzen gestudeerd. Maar de avondmantel wandelt heel genoegelijk naast de *cape*, en de conversatie is vrij, als van twee gelijken.

Ik wacht even bij de deur, om de meisjes te zien binnenkomen.

Op het pleintje vóór de kerk worden de *capen* en avondmantels in bonte, voor deze Amerikaansche inrichting zoo symbolische mengeling, op stapels gelegd. Iedere *dormitory* heeft zijn eigen „stapelplaats.”

En dan treden de meisjes, twee aan twee, geruischloos over den met donkerrood tapijt bekleeden vloer, en zwiingend naar binnen, ieder tweetal in de richting van haar eigen vak en haar eigen plaats. Ik zit terzijde in een van de banken der gasten.

Hier zijn de meisjes nu alle 1200 bijeen. Geen zweem van onordelijkheid of oneerbiedigheid ergens. Doodelijke stilte en onberispelijke houding maakt weer op de Europeesche den indruk van het resultaat eener volmaakte discipline.

Een treffend gezicht, die mooie, hooge kerk met eikenhouten banken, en het donkerrood kleed op den vloer en op het podium — en in die artistieke, helder verlichte kerkruimte, die rustige schare van jonge meisjes in kleurige toiletjes, bijna onbewegelijk wachtend op de opening van den dienst. Meisjes van de meest uiteenlopende richtingen zijn hier bijeen, maar alle wonen tweemaal daags den dienst bij.

De dienst wordt geopend door het zingen van een lied. Dan wordt het Onze Vader en de Geloofsbelijdenis opgezegd — nu zie ik monden, die gesloten blijven, — dan wordt uit Mattheüs XIII de gelijkenis van den Zaaier voorgelezen. Dan wordt een gebed gedaan, en tot besluit weer een lied gezongen.

De dienst is afgelopen. In dezelfde volmaakte orde en stilte als zij zijn binnengekomen, gaan de meisjes weer weg. Vak na vak staat op, en twee aan twee wandelen zij langzaam het kerkgebouw uit.

En daarbuiten, — weg regelmaat en weg stilte! De stapels *capen* en avondmantels worden aangesproken, men helpt elkaar, zoekt, vindt, praat en lacht — en dan wandelen de meisjes in losse groepjes door de lanen en paden weer terug naar haar *dormitories*, welker lichtende ramen vriendelijk wenken in het avonddonker.

Ik volg mijn gastvrouw naar de *dormitory*, waar zij haar kamer heeft. Die is lang en smal met één raam. Aan den achterkant is een soort groote kast, waarin zij haar toilet-benodigdheden bergt. De voorkant heeft aan de eene zijde een breede, lage boekenkast, — waarin boeken van haar moeder natuurlijk een eereplaats hebben, — en aan de andere een zeer breede rustbank met eenige dozijnen kussens. Voor den nacht wordt deze herschapen tot bed. Dat is gewoonte op Vassar, ieder meisje heeft een eigen kamer, en de bedden zijn overal op deze manier onzichtbaar gemaakt en worden overdag voor het practische doel van rustbank aangewend.

Miss Mason maakt gauw haar kamer een beetje gezellig, schikt haar theegerei, en haalt haar *cakes* voor den dag, want ze heeft haar vriendinnen uitgenoodigd, om vanavond met mij kennis te maken.

Er wordt getikt, en een voor een komen zij binnen. Ze zijn zoo vroolijk en verrukt, alsof ze voor 't grootste feest ter wereld zijn uitgenoodigd, en de gastvrouw wordt overladen met loftuigen over haar „just perfect ¹⁾ tea” en „just lovely *cakes*.” „Is not it grand?” ²⁾ vragen ze, en zien stralend rond. Sommige zitten, of liggen half gedoken, in de kussen-massa van de rustbank, andere schommelen dapper heen en weer in de *rocking-chairs*, weer andere zitten op den grond tegen elkaar aangeleund. De toon is los en ongedwongen, uitermate vroolijk en toch vriendelijk en beschaafd. Ik moet vertellen, hoe

¹⁾ Verrukkelijke.

²⁾ Wat 'n schitterende ontvangst!

ik Amerika en dan hoe ik *Vassar-College* vind. „O, we love it!”¹⁾ klinkt het van alle kanten. Ik antwoord, dat ik 't best begrijpen kan; en dan is er even een stilzwijgen van verbazing, en als ik mij niet vergis ook van medelijden, als ik vertel, dat er in heel Holland zoo'n jongemeisjes-paradijs niet te vinden is. En dan moet ik vertellen van Holland en Hollandsche meisjes . . . . De deur gaat open en met „There is our Dutch girl,”²⁾ wordt de binnenkomende begroet. Zij wordt mij voorgesteld als Miss Van der Veer, en dan moet ik vertellen, wat haar naam beteekent. Ik voldoe aan het verzoek, vertaal letterlijk, en zeg, dat *der* een nu verouderde buigingsvorm is. „O, there is old Dutch grammar in your name!”³⁾ valt het koor juichend in. Zij plagen elkaar voortdurend, en het vroolijke lachen houdt niet op. En ik lach met ze mee, en in stilte denk ik: wat zijn ze weinig verwend, die meisjes, die hier alles hebben, wat haar hart begeert. 't Zijn net groote kinderen, die genieten, niet omdat 't genot zoo groot is, maar omdat ze zoo gezond en zoo gelukkig zijn, en 't zoo heerlijk is om — eens van harte te genieten.

Na een uur is 't tijd van scheiden. De gastvrouw wordt met een geestdrift bedankt, als had zij 't grootste festijn ter wereld aangericht.

En als haar vroolijke gasten alle weg zijn, en het ineens zoo heel stil en leeg in de kamer lijkt, vraagt zij, terwijl wij samen het theegoed wegruimen: „Don't you think they are nice girls?” Hoe zou ik het kunnen ontkennen? „O, I just love them,”⁴⁾ zegt Miss Mason.

De vrijheid en de vriendelijke gezindheid schijnen hier hand aan hand te gaan. Een combinatie, waarvan een buitengewone beking uitgaat.

(Slot van dezen brief in No. 13.)

H. S. S. K.

- ¹⁾ Wij vinden 't heerlijk hier!
²⁾ Daar is ons Hollandsch meisje.
³⁾ O, er is oude Hollandsche grammair in je naam!
⁴⁾ Vindt ge niet dat het aardige meisjes zijn? O, ik houd zooveel van ze.

Een Bloemensprookje.

Eens was er een tijd, dat de bloemen nog geen namen hadden. Dat was verbazend lastig. De menschen kwamen telkens in de war; als de een het had over witte lelies, meende de ander, dat hij over witte rozen of witte tulpen sprak. Zoo moesten ze telkens nauwkeurig omschrijven, en dat was erg omslachtig.

Voor al een professor, die veel van planten en bloemen hield, zat soms zeer in verlegenheid. Daarom besloot hij de hulp van de feeën in te roepen, — want die waren er toen nog, en hielpen de menschen graag! Dat doen ze nog wel, maar de menschen merken het niet, en als ze het merken, zeggen ze, dat het geen feeën zijn!

Welnu, er was dan een groote, goede fee, die besloot, den professor en de andere menschen te helpen; haar naam was Verstand. Ze zag er altijd heel ernstig uit, en had grijze oogen, die overal in zochten door te dringen. Ze vertelde den professor, dat ze de planten en bloemen namen zou geven. Er waren evenwel zóóveel bloemen, beweerde de professor, dat de menschen onmogelijk al die namen zouden kunnen onthouden.

„Daar weet ik raad op,” zeide Verstand. „Ik zal de hulp inroepen van Herinnering; zij is mijn beste en liefste zuster.” En zoo gebeurde het.

Herinnering was een lieve verschijning. Ze leek heel niets op Verstand, die altijd even kalm en koel was, en iedereen evenzoo trachtte te maken, als ze zelf was. Neen, Herinnering was heel anders, vol gevoel, vol afwisseling. Wanneer ze de menschen aankeek, (en dat doet ze nog telkens) dan begonnen ze beurtelings te lachen of te schreien, al naardat ze zich vroolijk of treurig voordeed.

Alle menschen hielden veel van haar, behalve slechte menschen en ondeugende kinderen, want hen keek ze

nooit vriendelijk aan. Ze zagen altijd de booze dingen, die ze gedaan hadden, en daarom haatten ze deze goede fee.

Nu dan, Verstand en Herinnering zouden samen den bloemen namen geven. Verstand zou den naam kiezen, Herinnering dien opschrijven in haar boek, dat Geheugen heet. Tot belooning zou ze zelf een bloem mogen kiezen als haar eigen bloem, en daarvoor zou ze zelf een naam mogen kiezen.

Zoo gingen ze dan met haar beiden op weg. Eerst bezochten ze de warme landen met hun tropische pracht. Toen de broeikassen der rijken en bloemisten met hun trotsche, kostbare bloemen. Vervolgens de tuintjes der armen met hun eenvoudige, maar lieve plantjes.

De bergen, het bosch, de rivieren, de slooten, de duinen, de heide, alles kreeg een beurt.

Nog altijd had Herinnering geen keus gedaan. Alle bloemen waren mooi; sommige trotsch, andere nederig, sommige rijk aan kleuren en geuren, andere arm aan uiterlijk schoon — maar de bloem, die Herinnering zocht, die vond ze niet. Ze wist zelf niet, hoe die er uit moest zien, maar zeker wist ze: de bloem, die de hare moest zijn, had ze nog niet gevonden.

Langzaam ging ze de weide door, van elke bloemsoort er een plukkende, om ze Verstand te toonen, die dan den naam noemde.

„Zou ik deze kiezen?” sprak zij, toen zij de boterbloem plukte.

„Die lust ik niet,” bromde de koe, „die is vergiftig.”

„O neen,” zei Herinnering, „die moet ik niet hebben. — Deze dan,” vervolgde zij, terwijl ze een paardebloem omhoog hield.

„Die is hol,” sprak een wijsgeerige kikker, „ik heb het gezien, toen de menschenkinderen ze plukten. Ze maakten er kettingen van, en wat hol is, deugt niet, weet je. Ze rikt bovendien ook heel leelijk.”

„Dus die ook niet,” zuchtte de fee. — „Maar die is mooi,” riep ze, toen ze een madeliefje vond. „Zoo'n regelmatig geel hartje en een keurig wit kraagje.”

„Och wat,” gonsde een bij, „ze geeft geen honing.”

Bedroefd ging Herinnering heen. De bloem, haar bloem, was er niet. Ze had haar ten minste nog niet gevonden.

Toen ze langs een stillen vliet naar Verstand terugkeerde, om haar oogst te toonen, hoorde ze opeens een fijn stemmetje, dat haar smeekend toeriep: „Vergeet mij niet!”

De spreekster was een allerliefst bloempje. Hemelsblauw van kleur, met een gouden hartje, verhief ze schuchter haar sterretjes tusschen het frissche gras. Verlegen boog ze de nog niet ontplooiden knopjes, verbaasd over zichzelf, dat ze een fee durfde aanroepen.

Herinnering keerde zich haastig naar de roepster. Verrukt hield ze haar omhoog. „Deze, ja, deze is het,” riep ze.

„Die is goed,” beweerde de kikker, „die groeit aan den waterkant; daar houd ik van.”

„Ze heeft altijd wat voor mij over,” gonsde de bij.

„Ze is wat klein,” zei de koe, „maar ze is beleefd en houdt zich bij haars gelijken.”

„Deze is het dus,” zeide Herinnering, terwijl ze de bloem aan haar lippen bracht. „Dit is mijn bloem, en haar naam zal wezen: Vergeet-mij-niet, dien ze mij toeriep, toen ik haar bijna voorbij was gegaan.”

En zoo bleef het.

Vergeet-mij-niet is nog de bloem der Herinnering, en daarvoor kennen haar alle menschen.

Of geeft niet de moeder aan haar vertrekkenden zoon, de zuster aan haar broeder, de bruid aan haar verloofde een vergeet-mij-nietje mede? En als de jongeman in den vreemde de blauwe sterretjes beschouwt, doemt dan niet de herinnering in hem op aan de lieve hand, die ze hem schonk? Ziet hij dan niet weer vóór zich het huisje, waar hij geboren werd en de vliet, waar de bescheiden bloempjes bloeien?

En iedereen heeft de Vergeet-mij-niet lief, en iedereen kent haar en haar bestemming: in den volsten zin des woords te zijn de bloem der Herinnering. DIEUWKE.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief IX.)

Miss Mason brengt mij dan naar de *College Inn*.

De gasten, die een nacht overblijven, logeeren in een allerliefst, landelijk hôteltetje, dat mede in het park gebouwd is.

Den volgenden morgen komt zij bij mij ontbijten.

„Heeft u hier nu toestemming voor moeten vragen?”

„O, neen, we zijn in al die dingen vrij. Als we maar de lessen geregeld bijwonen. En zelfs hiertoe worden we niet gedwongen. Wie zich niet goed gedraagt, zou hier niet mogen blijven. Maar we vinden 't heerlijk, om te leeren; en we hebben genoeg vrijen tijd, waarom zouden we verzuimen?”

„Heeft u toestemming moeten vragen, om mij hier te hebben?”

„Ook al niet. Die over ons gesteld zijn, hebben uitsluitend met ons werk te maken. We kunnen b.v. in de stad gaan lunchen of eten, als we willen. Alleen geven we 't dan 's morgens op in de *dining-hall*, dan kunnen ze op zoo-veel personen minder rekenen.”

Dicht bij ons is een groote, welvoorzene disch aange-richt. Een heer op leeftijd zit aan 't hoofd, en een veertiental jonge meisjes doen zich met hem tegoed aan allerlei schotels van visch en vleesch en pudding, die worden rondgediend.

„Hebben die zoo vroeg al een diner?” vraag ik verwonderd.

„O, neen, dat is een *ontbijt*,” vertelt Miss Mason. „Een der meisjes heeft zeker haar vader over, en die tracteert nu haar en haar vriendinnen op a *real good breakfast*.”¹⁾

„Mogen heeren ook hier komen?”

„Zeker. Vaders, *lovers*, neven en vrienden,” vertelt het Amerikaansche jonge meisje, alsof het de gewoonste zaak ter wereld ware.

Ik vermoed verkeerd verstaan te hebben.

„Ontvangen de meisjes hier *jongens*?”

Mijn verbazing verbaast haar, en met haar groote, donkere oogen — de oogen harer moeder, — ziet zij mij aan.

„*Well, boys are just as jolly as girls sometimes. Why should not we have them over here?*”²⁾

Ik begrijp hoe langer hoe meer, dat ik in een gansch andere wereld, met gansch andere begrippen en gansch andere verhoudingen ben. En dat dit *Vassar-College* een jonge-meisjes-republiek is, waarvan de leden de meest mogelijke vrijheid genieten, een vrijheid, waarvan zij zich wel wachten misbruik te maken — uit eerbied voor de republiek.

Na het ontbijt gaan wij de inrichting rond gedurende de uren, dat Miss Mason vrij heeft, en op de andere uren woon ik de lessen, die zij heeft, — hier *recitations* geheeten — bij.

Er is geen sprake van, dat ik al de gebouwen zou kunnen zien. Op het hoofdgebouw wordt bijzonder mijn aandacht gevestigd: het is een nabootsing van de Tuilerieën. De bibliotheek, evenals de kerk een „cadeau,” is bijzonder mooi, en bevat 160.000 boeken.

Een ander gebouw is een *Art museum*. Eén zaal is gewijd aan reproducties van beroemde schilderijen. Een andere aan gips-afgietsels van beroemde beeldhouwwerken. Zoo zag ik de *Pietà*³⁾ van Michel Angelo uit de Pieterskerk te Rome, den Apollo van het Belvedere in het Vatikaan, — de Venus van Milo, — den vliegende Mercurius uit

het *museo nazionale* te Florence, — de *Juno Ludovisi* van Giovanni de Bologna¹⁾ uit Rome.

Weer een ander gebouw is een museum van natuurlijke historie.

Er is een groote, omtuinde, met gras begroeide ruimte, waar de meisjes b.v. tennis-spelen. Alleen hier mogen geen manlijke bezoekers toegelaten worden. De meisjes moeten voor haar spelen in de open lucht vrij zijn, zich in een makkelijk pak te steken.

Dan woon ik een les bij. Een vrouwelijke doctor in de Fransche letterkunde geeft een Fransche litteratuurlus. Het onderwijs heeft weer geheel den vorm van een conversatie. De stilte, de orde, de houding der meisjes figuurlijk en letterlijk, alles maakt den indruk volmaakt te zijn.

Als de les is afgelopen, gaan wij, Miss Mason, een paar harer vriendinnen en ik, nog wat napraten op een heuveltje bij de rivier.

En ik hoor, dat bijna geen dezer meisjes plan heeft, om later haar eigen brood te verdienen. Zij doen het uit liefde voor de studie zelve, en niet minder aangelokt door het werkelijk ideale leven, dat die vier jaren op het *college* voor haar zijn. Op den leeftijd, dat het Hollandsche meisje (tenzij zij door omstandigheden gedwongen, dóór moet leeren) in den regel „thuis komt,” om de dikwijls met zoo veel moeite en kosten verworven kennis gaandeweg weer te vergeten, gaat het Amerikaansche meisje, zoo ze het eenigszins betalen kan en er zich niet te voornaam voor vindt, nog eens vier jaar naar een *college*, en bouwt op de tot nu verworven kennis voort, om uit de hoogere regionen der wetenschap een schat voor haar geheele verdere leven mede te nemen. Die vier jaren leeft zij buiten, ontwikkelt door allerlei sport in de open lucht haar lichaam evengoed als door de studie haar geest, en leeft als een zelfstandig lid eener uitstekend georganiseerde jonge-dames-republiek. „En het gevolg is, dat ieder meisje het *college* verlaat, frisscher, gezonder en sterker dan toen zij er heenging. Het type van de bleeke, overwerkte neurasthenische is hier onbekend. Deze meisjes hebben haar eigen ambities in deze miniatuur-wereld, haar eereposten, haar meetings, haar clubs en vereenigingen, waarin evenwel uitsluitend persoonlijkheid, talent en karakter meetellen, terwijl rijkdom of invloed der ouders geen gewicht in de schaal leggen. Het leven is gelukkig, . . . er zijn verscheiden feesten. . . . Het leven is ook ernstig. Er gaat geen dag voorbij, zonder uren van degelijke studie in college, zaal, bibliotheek of eigen kamer. En wie deze frissche jonge meisjes ziet in haar lichte toiletjes, de eerwaardige Engelsche *mitre-caps* op het hoofd, lezende in de bibliotheek of spelende in de open lucht, sprekende in haar *debatingclubs*, in de college-zalen of in een feestelijken optocht op den dag, dat de school opent — aanschouwt, dat hier een bron van het zuiverste en verhevenste idealisme in het Amerikaansche leven uitgaat.”²⁾

Niemand meene, dat deze meisjes allen even geleerd zijn. Men behoeft waarlijk geen eerste rang verstand te hebben, om van zijn 18e tot zijn 22e jaar door te studeeren. Het is hier als met de studeerende jongelingschap aan onze Universiteiten. De meerderheid is niet meer dan middelmatig, er zijn enkele zeer domme en enkele zeer knappe. De meisjes, die een *college*-graad hebben, vinden dat ook niets bijzonders en worden ook niet door haar omgeving (tenzij zij werkelijk knap zijn) als iets bijzonders aangezien. Zij hebben een „voorrecht” gehad, dat is alles.

Miss Mason is een der knapste leerlingen van *Vassar-College*. De meisjes geven een tijdschrift uit, met eigen redactie, jury ter bekroning van uitgeschreven prijsvragen enz. Miss Mason behaalde meermalen reeds den eersten prijs. Zij is ongetwijfeld de gelukkige erfgename van het schrijftalent harer moeder, terwijl zij bovendien door de voordeelen, die de tegenwoordige Amerikaansche jonge-meisjes-opvoeding biedt, een gelegenheid heeft om haar

¹⁾ Een echt lekker ontbijt.

²⁾ Wel, jongens zijn soms net zoo aardig als meisjes. Waarom zouden we ze ook niet hier laten komen?

³⁾ Maria het lijk van Christus beweenend.

¹⁾ Vlaamsch beeldhouwer, die in Italië werkte, leerling van Michel Angelo.

²⁾ Prof. Hugo Münsterberg. *The Americans*.

talent te ontwikkelen, die haar moeder in haar jeugd nooit gekend heeft.

Vassar-College is het eerste *college* in Amerika, dat uitsluitend voor jonge meisjes bestemd werd. Het werd in 1861 voor een miljoen dollars gesticht en „endowed” door den man, wiens naam het draagt.

Noode hoor ik het uur van scheiden slaan. Miss Mason brengt mij naar Pouchkeepsie terug waar wij „à la Vassar” samen lunchen in de lievelings-lunch-room der *Vassar-girls*.

Ik ga met de boot, stroom-af terug. Nu heb ik het volle uitzicht op de breede rivier en hare in warme herfst-tinten prijkkende oevers.

„De Hudson is soms de Amerikaansche Rijn genoemd, maar deze naam doet wellicht beiden rivieren onrecht. Het ruime en plechtige dat de Hudson kenmerkt van de *Palisades* tot de *Cats kills*, is even episch als de liefelijkheid van den Rijn lyrisch is. De Hudson behoort tot een werelddeel. Voor wijngaarden heeft hij wouden. Voor een watergordel, een majestueuzen stroom. Voor bevallige en door koren vergulde hoogten, indrukwekkende bergen. Er is niets kleins aan den Hudson....”

Dit alles zie ik voor oogen. Ook kijk ik naar het eigenaardige Amerikaansche reizend publiek, waarvan ieder zich gedraagt alsof hij alleen reist en niemand naar een ander kijkt, of zich met hem bemoeit. „Doe wat je wil en pas op je zelf,” schijnt de geest te zijn, die hier aan boord heerscht. Kleine kinderen hebben dit reeds.

Maar noch Hudson, noch medereizigers, zijn in staat lang mijn aandacht te boeien. Telkens gaan mijn gedachten terug naar de aangename uren, doorgebracht op *Vassar-College*, steeds verder achter mij, verscholen tusschen zijn hooge boomen; het Amerikaansche jonge-meisjesparadijs, waar ik even heb binnen-gegluurd....

En dan zie ik weer die blijde schittering van oogen, en dan hoor ik weer die bijna hartstochtelijke geestdrift, waarmede die jonge meisjes dat zeiden: *O, we LOVE it!* Is het een wonder?

H. S. S. K.

Waar vindt gij rust?

Vind op uw weg, wat uw hart slechts kan wenschen:
Naam bij de wereld, en eer bij de menschen,
Zelfzucht gestreeld, en 't geweten gesust, —
't Schenkt u geen rust!

Vind al wat 's levens genot kan verhoogen,
Huizen en akkers, aanzienlijk vermogen,
Word aanstonds meester van al wat u lust, —
't Schenkt u geen rust!

Ga in de school bij de jeugd en de grijsheid,
Gader u schatten van kennis en wijsheid;
Wees van geleerdheid uzelfen bewust, —
't Schenkt u geen rust!

Sla dan d' onrustige blikken naar boven,
Leer als een zondaar in Christus gelooven,
Vind in den Heiland uw blijdschap en lust, —
Daár vindt gij rust!

VRAGENBUS.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timothéüs” onder motto *Gezondheidsleer*. Men sluitte een 12½ cts. postzegel in.)

R. H. te H. — *Slapeloosheid* bij bejaarde lieden wordt niet zelden veroorzaakt door te rijkelijke avondmaaltijden, daar dan de spijsvertering vóór het te bed gaan nog niet afgeloopen is, waarvan onrust, hartkloppingen en licht gestoorde of door zware droomen gehinderde slaap het gevolg is. Wij raden dus in uw geval 's avonds niet te laat, niet na zeven uur, en niet te veel te eten. Een paar sneedjes brood met boter en een zacht gekookt ei zijn voldoende. Zijn er dan nog stoornissen, dan kunt u *Pulsatilla* beproeven, eenige malen 's avonds genomen.

Wat het andere door u genoemde geval betreft, is het afwisselend gebruik van *Nux vomica* en *Sulfur* aan te bevelen. Wij kunnen hierop echter niet verder ingaan, daar dit geen geval van algemeen belang is.

N. N. te K. — Bij *opengesprongen lippen* is het gebruik van glycerine of van *Kaloderma*, een preparaat, dat uit glycerine en honig bestaat, zeer aan te bevelen.

Tegen *opengesprongen* handen en ter bevordering van een zachte huid bewijst een zalf goede diensten, die u zelf op de volgende wijze kunt klaar maken. Vijf gram reuzel worden in een porceleinen schaalje boven een zacht vuur gesmolten, daarna worden er 3 gram amandelolie, 20 druppels lavendelolie, 10 druppels bergamotolie en 5 druppels nagelolie aan toegevoegd. Dit mengsel wordt goed dooreengeeroerd en in een pomenadepot bewaard. Tot inwrijven der handen gebruikt men 's avonds een weinig zalf ter grootte van een halve hazelnoot.

Het door u beschreven wondje aan de bovenlip moet u door een geneesheer laten behandelen, daar door verkeerde behandeling onaangename en niet meer goed te maken gevolgen kunnen ontstaan.

K. H. te D. *Duizelingen* kunnen verschillende oorzaken hebben, o.a. bloedarmoede der hersenen, volbloedigheid en bloedaandrang naar het hoofd, nerveuze uitspattingstoestanden. Zij kunnen ook in verband staan met een oorziekte, hetgeen misschien bij u het geval is, daar u tevens over hevige oorsuizen klaagt. Het is derhalve raadzaam, u door een oorspecialiteit te laten onderzoeken. Bij duizelingen, die gepaard gaan met chronische oorkwalen bewijst het voortgezet gebruik van *Arnica* 3 soms goede diensten.

Z. te F. — De *zwarte vlekjes*, waarover u schrijft, die u steeds voor de oogen zweven en somtijds het nauwkeurige zien bemoeilijken, worden veroorzaakt door kleine weefsel-elementen, die in het inwendige oog heen en weer zweven en door de schaduw, die zij op het netvlies werpen, als zwarte voorwerpen worden waargenomen. In de meeste gevallen hebben deze „mouches volantes” of „vliegjes,” zooals zij genoemd worden, niets te beteekenen. Nemen zij echter zóó zeer toe, dat het lezen en schrijven er door bemoeilijkt wordt, dan is een nauwkeurig onderzoek door een oogarts noodzakelijk. Zij komen veel bij bijzienden voor en treden ook bij stoornissen der spijsvertering op; in het laatste geval zijn zij meestal van voorbijgaanden aard.

Mej. M. te H. — Na *influenza* komen dergelijke lang aanhoudende pijnen in den rug dikwijls voor, vooral bij den *rheumatischen* vorm. Wij raden u aan, u de brochure „Influenza”, No. 5 der Homoeopathische Bibliotheek, aan te schaffen, waarin u alle nadere bijzonderheden kunt vinden.

Brieven uit Amerika.

X.

Mijn tweede American home. — Geschiedenis van New-York. — Het oude eiland Man-a-hatta. — De vier Hollandsche gouverneurs. — Peter Stuyvesant waarschuwt vergeefs tegen Engeland. — Nieuw-Amsterdam wordt New-York. — New-York wordt vrij. — De scyscrapers en de kunst. — De blokkendoos-bouw van New-York. — „De L.” — Central Park en de Riverside drive. — Amerikaanse Christelijke levenswandel. — Geen wijn of sterke drank. — Een New-Yorksche logeerkamer. — Wat goeds de witte blouse wrocht. — Waschtafels afgeschaff! — De Van Santvoort's. — De „mode” in Amerika.

Toen New-York nog

New-York — October 1906.

Ik ben nu in mijn tweede *American home*.

Toen ik nog in Brooklyn was, kreeg ik een bezoek van Mrs. M. S., een aanzienlijke Christin van hoogen invloed en groot fortuin. Haar man is predikant bij de Presbyterian Church. Zij had van mij gehoord door iemand, die van mij gehoord had, en dit was genoeg, om mij, nog toen ik in Europa was, te doen zeggen, dat zij mij van de boot wilde komen halen, en mij mee naar haar huis nemen, om mij te New-York „everything of interest” te doen zien. Ik vermeld dit als een staaltje van Amerikaansche gastvrijheid.

Het huis der familie M. S. ligt in het voorname gedeelte van New-York, het gedeelte, dat zich uitstrekt in de nabijheid van Fifth Avenue, ten Noorden van 47th street.

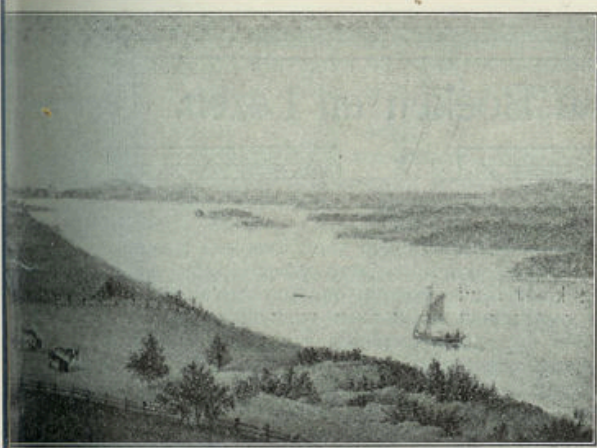
Niets is gemakkelijker dan zich een voorstelling te vormen van den bouw van New-York, niets gemakkelijker dan er den weg te vinden.

In verband hiermede vooraf een enkel woord over de wording van New-York. Zoals ge weet, is New-York gebouwd op een eiland — slechts door de Haarlem-rivier van 't vasteland gescheiden — Man-hattan eiland geheeten, het vroegere *Man-a-hatta*, dat in 1612 voor 24 $\text{\$}$ = f 60.— door de W.-Indische Compagnie van de toen aldaar wonende Indianen gekocht werd. Het was een prachtig eiland met heuvels en bosschen, overal doorsneden van

N

Amsterdam was in 1679.

voor het machtige Engeland de vlag strijken. — Gedurende anderhalve eeuw bleef Engeland in het ongestoorde bezit van New-York. Twee honden, Holland en Engeland hadden om dit kostbaar been gevochten, ten slotte liep echter ook hier een derde er mee heen. In 1783, het einde van den onafhankelijkheidsoorlog, kwam New-York aan de Amerikanen. Van deze gebeurtenis dateert New-Yorks eigenlijke groei tot een wereldstad, die zich weldra over het gansche eiland uitstreckte. Dalen zijn gevuld, bosschen geveld, heuvels geslecht, rivieren gedempt, dorpen opgeslokt door den zich snel uitbreidenden, iederen duim gronds bedekkenden huizenbouw. En toen het uit plaatsgebrek onmogelijk was meer huizen bij te bouwen, duurte van Man-hattans bodem tot fabelachtigen prijs was opgevoerd en men toch altijd meer kantoren en kamers noodig had, heeft de Amerikaan dit probleem opgelost door *verticaal* te bouwen, als 't ware huis op huis te zetten. Het aantal verdiepingen dat men aandurft heeft nu *dertig* bereikt. Er is over de leelijkheid dezer *sky-scrapers* heel wat gezegd, — zeker is het, dat zij als een practische overwinning zijn te boeken in den strijd, dien de menschheid nu alom strijdt tegen den afstand, en dat zij, gegeven de omstandigheden, de eenige mogelijke oplossing waren.

stroomend water. Het eiland loopt op naar het Noorden. (De straten aldaar zijn zoo hoog als de top van den toren van Trinity Church in het Zuidelijk gedeelte.) In 1626 kwam de eerste Hollandsche gouverneur. Vier zijn er geweest, uitgezonden door de Compagnie: Peter Minuit, Wouter van Twillen, Wilhelmus Kieft en Peter Stuyvesant. *Canal street* in 't Zuiden heet nog naar het kanaal, dat zij op het eiland groeven en *Wall street* naar de omheining die zij bouwden. Beide ter bescherming tegen de Indianen.

Zij bouwden er dorpen: Nieuw-Amsterdam in 't Zuiden, Harlem in 't Noorden, Nieuw Amersfoort, en op de plaats waar nu Brooklyn ligt: Breukelen. Peter Stuyvesant vooral was een flink gouverneur. Hij voorzag het gevaar dat van Engelschen kant dreigde, waar-schuwde het moederland keer op keer, maar Holland zond geen hulp. Engeland, belust op de schoone en zwak verdedigde bezitting der Hollanders, zond in 1664 eenige fregatten, die zonder slag of stoot Nieuw-Amsterdam in bezit namen. Fluks werd Nieuw-Amsterdam herdoopt in New-York, een hulde aan den toenmaligen Hertog van York, den lateren Jacobus II. Negen jaar later, in 1673, poogden de Hollanders hun al te ras verloren bezitting te hernemen, wat gelukte, maar zij waren niet in staat haar te houden. In de Nieuwe Wereld herhaalde zich op kleine schaal, wat in de Oude Wereld op groote schaal werd afgespeeld: het kleine Holland moest

in 1898.

partijders,” en het gaat, hoe ook aangevallen en verdrukt, vertrouwend zijn weg, wetende, dat God recht doen zal Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen. (Luk. XVIII : 1—8.)

„Het recht moet zijn loop hebben, al vergaat ook de wereld,” sprak de Romein. De Christen weet iets beters: Het recht moet zijn loop hebben tot behoud der wereld. Om aan de gerechtigheid te voldoen, gaf God Zijn eeniggeboren Zoon, die de straf droeg op het kruis, en nergens schooner is de triomf der gerechtigheid gevierd dan op den heuvel van Golgotha.

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief X.)

Ik leer in New-York een geheel anderen kant van 't Amerikaansche leven kennen dan in Brooklyn. Het huis der familie M. S. staat in 54th street West, vlak bij Fifth Avenue, dus in het centrum van het aanzienlijkste gedeelte van New-York. Het huis is met buitengemeene weelde, en met buitengemeenen smaak ingericht, voorts met die heerlijke *comfort*, waarvan Amerika, nog meer dan Engeland, het geheim schijnt te bezitten. Niettegenstaande haar fortuin en hooge positie, neemt de familie M. S. een zoo beslist mogelijk Christelijk en Puriteinsch standpunt in. Dat laatste sluit, vooral in het meer moderne Amerika, concertbezoek volstrekt niet uit, maar wel, onvoorwaardelijk, het drinken van alcoholische dranken. Vooral in een predikantsgezin, zooals dit, mag nooit wijn op tafel komen, zelfs op de grootste diners niet. En een jong mensch, die bij u aan huis komt, wijn of sterken drank te presentereeren, wordt bijna als iets misdadigs beschouwd. De Amerikanen, met wie ik hierover sprak — zij houden van niets zooveel als van het vergelijken van hun levensopvattingen met die der Oude Wereld — verklaren dit verschijnsel ten deele historisch, ten deele klimatisch. Historisch, omdat de Engelsche en Hollandsche *pilgrimfathers* uit hun vaderland de streng Puriteinsche levensopvatting meebrachten, en haar als besten waarborg voor den gezonden groei der koloniën, die zij stichtten, inweefden in de nationale etiquette. Klimatisch, omdat het droge, opwekkende klimaat van Amerika op zichzelf reeds een stimulans is, die de hoogere energie van het Amerikaansche leven verklaart, maar die het drinken van alcoholische dranken veel gevaarlijker maakt, dan b.v. in onze vochtige drukkende atmosfeer, waar wijn veel beter verdragen wordt.

En als ik mijn bewondering uitspreek, dat het 't Christelijk element in Amerika gelukt is, door zulk een eenvoudig middel zulk een beslag op het Amerikaansche leven te leggen, dan zuchten mijn kennissen er over dat het met de toenemende weelde in het land, en de massa's godsdienstlooze, dikwijls aan drankzucht en ontucht overgegeven Europeanen, die ieder jaar Amerika komen overstroomden, al moeilijker wordt, het oorspronkelijk Christelijk-Puriteinsch karakter van het land te handhaven. Maar ik, die het Amerika dat ik zie, niet kan vergelijken met het Amerika van vroeger, maar met mijn eigen vaderland en het weinige, dat ik ken van eenige andere landen van Europa, — blijf bewonderen.

Misschien interesseert u een kleine beschrijving van mijn New-Yorksche logeerkamer, omdat zij een idee geeft van de gastvrijheid der Amerikanen en ook haar natuurlijk aandeel heeft in de inrichting van het huis.

In ieder welgesteld Amerikaansch huis heeft de logeerkamer een eigen badkamer, die tevens een waschtafel

bevat. Het hebben van 6, 7, 8 badkamers is, in huizen als dit, de gewoone zaak ter wereld.¹⁾ Ik geloof eigenlijk niet, dat er in de Nieuwe Wereld huizen zonder badkamer bestaan. Het werkmanshuis heeft er één, en van hier klimt het aantal op. Het ideaal voor een Amerikaansche familie is, dat iedere slaapkamer een eigen badkamer heeft, — in zoodanige huizen hebben de dienstboden ook een eigen badkamer. Waschtafels op de slaapkamers met al den omhaal van leegen, vullen, waschtafeldoekjes in soorten en wat dies meer zij — de practische Amerikaan heeft ze reeds bijna overal afgeschafte. Men wast zich aan een van warm en koud-waterkraan voorziene groote, marmeren waschtafel in de badkamer, waar het water van zelf weer wegloopt. En de badkamers zijn keurig; er wordt bijzonder zorg aan besteed.

Het bed ziet er ook anders uit dan bij ons. De lakens en dekens worden niet, zooals bij ons, aan het boveneind omgeslagen, maar glad getrokken. Hierover gaat een „sprei,” beter gezegd een dekkleed van katoen of zij, fraai bewerkt, dikwijls van dezelfde stof als de gordijnen, en hier bovenop ligt aan het hoofdeind een rol, ook van dezelfde stof. De kussens worden overdag weggenomen. Het bed, dus opgemaakt, maakt den indruk van een ruststoel waarvoor het dan ook uitstekend dienst doet.

Op de toilettafel ligt alle toilet-gerei gereed van gedreven zilver. Men kan in een Amerikaansch huis ook logeeren als men alles vergeten heeft! De Amerikaansche gastvrijheid is op alles voorzien. Zoo vindt men een schrijftafel met schrijfpapier, bedrukt met 't adres van huis, in alle soorten en formaten, een ruime keuze van pennen, postzegels en briefkaarten. Ook een naaidoos, zóó goed voorzien van alles, wat men maar zou kunnen noodig hebben om eenig voorkomend mankement aan zijn goed te repareeren, dat de beste Hollandsche huismoeder er de samenstelling niet van zou verbeteren.

Langs het rozerood linnen behang prijkt... mooi Europa. Het Canale Grande van Venetië, gezichten uit Pompei, de Madonna van Rafaël. Ook Holland, vooral Holland! Mevrouw M. S. is eene afstammeling der Van Santvoorts, een welbekende oude Hollandsche familie uit Albany aan de Hudson — niettegenstaande zijn Engelschen naam een echte Hollandsche stad, waar nog tal van Oud-Hollandsche families wonen. *To be Dutch from Albany*²⁾ is een eer, waar de dus bevoorrechte families niet weinig prat op gaan. De familie Van Santvoort beweert af te stammen van den schilder Van Santvoort, en in de logeerkamer hangen verscheidene fotografieën van schilderijen van den beroemden Hollandschen voorvader. Heel Holland is trouwens goed vertegenwoordigd in dit Amerikaansche huis. Kostbaar Oud-Delftsch, medegebracht van reizen in Holland, siert de eetkamer, en een reproductie van een ouden gevelsteen uit Amsterdam, voorstellende het oude dorp Santvoort, prijkt in de *hall*.

Ik kan van uit de logeerkamer spreken met ieder lid van het gezin en met ieder der zeven dienstboden. Een lijstje van kamers en namen is opgehangen bij een telefoon. Iedere naam heeft een knopje, dat mij, door er op te drukken, met de gewenschte kamer telefonisch in verbinding stelt.

Ik moet nog even op de toilettafel met het gedreven zilver terugkomen. Dat is mode op 't oogenblik in Amerika.

En wat mode is, dat heeft iedereen. Ik ben in honderden huizen in Amerika geweest, overal heb ik hetzelfde toilet-gerei aangetroffen, dikwijls bij menschen, waarbij men zich verbaasde, hoe zij er aan 't geld voor kwamen. Doch dat is steeds een tweede zaak hier. *To be up-to-date*³⁾ is de hoofdzaak. Schrijft de mode iets voor, een verfraaiing, een vergemakkelijking, fluks weet iedereen het zich aan te schaffen. Iets ouderwetsch te dragen of te hebben, juist gezegd een paar modes ten achter te zijn, — het *antique*

¹⁾ Later zag ik te Rochester een huis, waar 28 badkamers waren.

²⁾ Hollandsch te zijn uit Albany.

³⁾ Met de laatste mode mee te gaan.

wordt zéér bewonderd en op prijs gesteld — wordt als een zonde tegen den goeden smaak beschouwd.

Amerika heeft weinig of geen historie, Amerika heeft geen verleden in stand te houden. Het staat niet voor het al moeilijker wordend probleem, waarvoor de Oude Wereld en met name ook Holland staat, om eenerzijds de erfenis der voorvaderen zooveel mogelijk ongeschonden te bewaren, en anderzijds met de eischen van het moderne leven rekening te houden. De nationale kracht van het Amerikaansche volk behoeft zich niet te splitsen tot deze tweeërlei taak — het heeft slechts één roeping, het kent slechts één hartstocht: de ontwikkeling van het moderne leven. En gelijk van zelf spreekt: op dit terrein is Amerika Europa dan ook verre vooruit. En het is deze bewonderenswaardige ontwikkeling van het moderne leven, welke den Europeër, die op dat terrein nog slechts halverwege is, den geest boeit en verfrist.

Het geheele Amerikaansche leven staat in het teeken der toekomst. Ik verklaar hieruit de in Europeesche oogen bijna slaafsche onderworpenheid aan de mode, — een onderworpenheid, die zulk een zonderlinge tegenstelling vormt met het onafhankelijk karakter en den vrijheidszin der Amerikanen.

't Is of zij vreezen, in den snellen gang naar het nieuwe, ook maar enigszins achter te blijven.

Nog een typisch staaltje hiervan. Dezen zomer en ook dit najaar en dezen winter — de huizen zijn dusdanig verwarmd, dat men binnenshuis gedurende al de seizoenen dezelfde bovenkleeding draagt — is de witte blouse de voor dames voorgeschreven kleederdracht. Kleuren, tot de zachtste tinten toe, zijn contrabande. Gesteld in ons land was zoo iets mode, dan zou, zeer zeker, de witte blouse gedragen worden. Maar ook menigeen zou het niet doen. Er zouden dames zijn, die zich te oud vonden. Anderen zouden oordeelen, dat het haar niet goed stond. Weer anderen, die zuinig moesten leven, die weinig bediening hadden, zouden eerst nog allerlei ouds te dragen hebben, zouden 't te bewerkelijk vinden met wasschen en strijken. Of ook, er zouden zijn, die 't boven hun stand vonden. Kortom, een groot deel van de Hollandsche vrouwenwereld zou zich eenvoudig om zoodanig voorschrift niet bekommeren.

Gansch anders in Amerika. Geld of geen geld, oud of jong, mooi of leelijk, rijk of niet rijk, veel bediening, weinig bediening of geen bediening, alles draagt witte blouses. De aanzienlijke dame heeft er eenige dozijnen van f 30, f 40, f 60 't stuk, met handborduurzel en echte kant versierd, die haar kamener iederen dag met zorg wascht en strijkt — de *shop-girl* *) heeft er twee van effen wit katoen, waarvoor ze 40 of 50 (Amerikaansche) centen betaalt — maar iedere Amerikaansche draagt nu een witte blouse. In reusachtige stapels liggen ze op de toonbanken der winkels, in alle prijzen. Andere kleuren dan wit zijn bijna niet te krijgen.

„De witte blouse heeft ons land toch maar veel goed gedaan,” vertelt mij Miss H., een Amerikaansche, die veel belang stelt in de sociale kwestie, en veel werkzaam is op dat gebied in de arme buurten van New-York.

Verwonderd wacht ik op een nadere verklaring.

„Zij heeft onzen *shop-girls* meer zindelijkheid geleerd dan alles, wat wij op dat gebied voor haar gedaan hebben. U begrijpt: zoo'n witte blouse moet schoon zijn, anders staat zij leelijk. Onder een schoone witte blouse hoort schoon ondergoed, anders zou dat leelijk doorschijnen, en er hoort ook onder een schoone hals en schoone armen. De volksbaden hebben nog nooit zulk een hoog percentage van gebruik aangewezen als dit jaar! En 't meest door vrouwen en meisjes. Dat heeft de witte blouse gedaan — ze is ons een machtige bondgenoot gebleken in onzen strijd voor de volks-zindelijkheid.”

H. S. S. K.

*) Het winkelmeisje.

Van Boeken en Lezen.

II.

Ja, — een boek is een eerbiedwekkend ding. Wij, menschen van onzen tijd, voelen dat niet meer, en zoo wij het nog voelen, neemt de eigenaardige toestand dat gevoel toch terstond weer weg.

Vroeger was de verschijning van een boek een belangrijke gebeurtenis, waarmede de schrijver een aanzienlijk deel zijner levenstaak volbracht rekende; nu is het een gewoonte. Vandaag komen er boeken; gisteren zijn er ook nieuwe verschenen; morgen zullen er wel weer eenige het licht zien. Men heeft geen tijd, de meeste menschen ook geen geld, om alles geregeld bij te houden. Een paar rafelig opengesneden, nog een paar half, tot blz. zooveel, toen boeide 't werk niet meer. Zet maar op de plank bij de anderen.

Daar is de loopjongen van den boekhandelaar. Alwéér een boek!

Men grijpt 't aan en kijkt 't in koortsigen haast door, hier en daar een bladzij, een zin, een woord lezend, vindt het boeiend, prachtig, onmogelijk, vervelend, — zet 't in de kast en vergeet 't.

„Van vele boeken te maken is geen einde, en veel lezens is vermoeiing des vleesches.” (Pred. XII vs. 12.) Die klacht zie je, in onzen tijd vooral, iederen dag opnieuw bewaarheid. En behalve het vele goede en minder goede, dat onze Vaderlandsche letterkundigen zelf voortbrengen, komen nog talloze goede en (heel veel!) minderwaardige persproducten uit het buitenland, op een koopje afgeroffeld, hier wat bij, daar wat af, zonder de minste eerbiediging van of vergoeding voor het oorspronkelijk werk. De vorige maand in 't buitenland verschenen, nu reeds in een aardig bandje, met prettigen druk en (vooral!) een klinkenden titel voor de ramen van den boekhandelaar uitgesteld.

Zoo is er een wisselwerking tusschen 't wufte boekenverblindende (zoo is de technische term immers?) publiek en den winstlustigen uitgever. Zijn de boeken werken op het een of ander gebied van studie, dan heet het vaak, dat ze voorzien in een lang gevoelde behoefte! . . .

Aan dit alles nu moet noodig een einde komen. Laten òn publiek òn uitgevers, (die toch ten slotte doen wat de leeslustigen wenschen) meer en meer de voorkeur gaan geven aan onze eigen, Hollandsche, (in 't bijzonder Christelijke) schrijvers. En het buitenlandsche boek worde alleen vertaald als 't een uitstekend, erkend meesterwerk is, en blijve *uitzondering*.

Dan wordt het overstelpende der boeken-verschijning tenminste al iets minder schrikbaar. Dan gaan we wat meer teederheid, liefde, eerbied voor *onze* boeken voelen. Dan kan 't gebeuren, dat een boek een heilig beven over je brengt bij 't openen, en je een grooten schroom voelt om de bladzijden om te slaan, telkens weer opnieuw. En in *die* stemming leer je lezen.

Want de meeste menschen *kunnen* niet lezen.

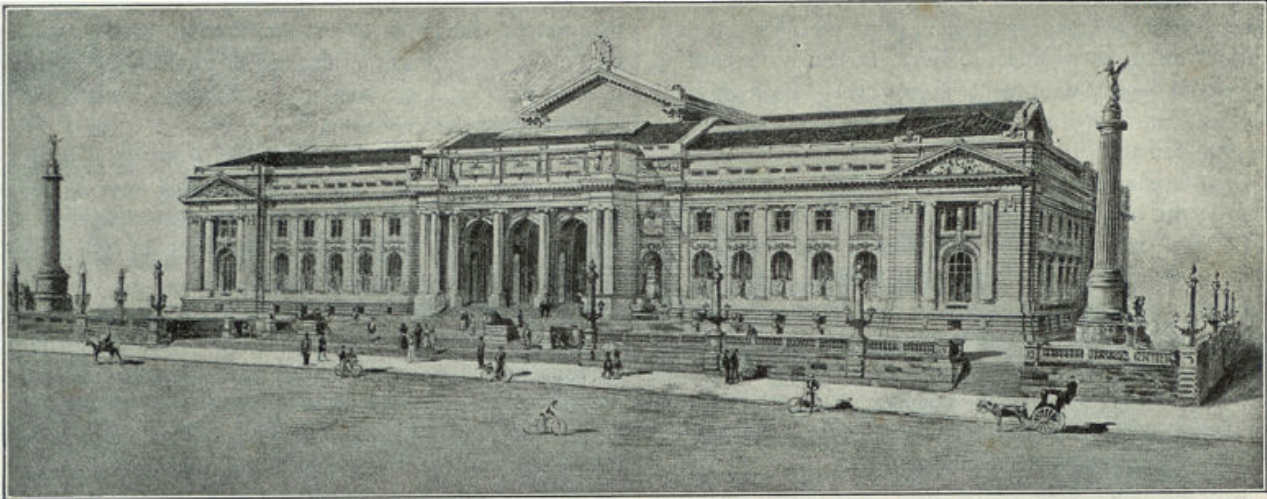
Wat is eigenlijk lezen?

Ga naar het graanland bij Augustusmiddag. Zuchtend suizen de sikkels tusschen de gouden halmen, en de reeds getroffen aren liggen saamgehoopt tot een slingerend zwad. En achter de maaiers treden de vrouwen, rapend met begeerige hand wat de boer achterliet.

De eene raapt met volle hand al wat zij rapen kan, telkens nieuwen voorraad toevoegend aan den vollen bos, dien zij straks huiswaarts zal sleepen. Maar thuis is de vrucht van 't moeizaam sloven een klein handje vol graan, de rest is vrijwel waardeloos stroo.

Maar ginds schuift een andere vrouw héél langzaam

De New-York Public Library, die overtreffen zal al wat Amerika op dit gebied heeft voortgebracht . . .

— BRIEVEN UIT AMERIKA. —

XI.

In de automobiel langs Fifth Avenue. — Flat-iron-building. — De Marble Collegiate Church. — Het Waldorf-Astoria Hotel. — De New-York Public Library. — Het land van den dollar. — De Dutch Reformed Church. — St. Patrick's Kathedraal. — Wanneer Fifth Avenue mooi is. — Central Park. — Cleopatra's needle. — De oudheidkundige verzamelingen van het Metropolitan Art Museum. — Hollandsche schilderkunst. — De Riverside Drive. — Generaal Grant's monument. — De Columbia Universiteit. — Het Soldiers en Sailors monument. — Een winkel in New-York. — Amerika wordt rijk en . . . . . Europeesch.

Voor den eersten dag te New-York staat op mijn program een rit langs Fifth Avenue en door Central Park met de automobiel, een bezoek aan het beroemde *Metropolitan Museum of Art*, dat aan de Oostzijde van het park is gebouwd, — terug langs Hudson en Riverside Drive.

Het weer, hoewel het einde van October nadert, is nog altijd warm en zacht, en juist frisch genoeg om

De St. Patrick's Kathedraal op Fifth Avenue.

een automobiel-tocht langs Fifth Avenue en Central Park tot een genot te maken.

Mijn gastvrouw stelt voor, om niet alleen het gedeelte, dat ons scheidt van Central Park, af te rijden, maar het geheele merkwaardige gedeelte van Fifth Avenue, dat veel zuidelijker begint.

Fifth Avenue, de aanzienlijkste straat van New-York, is geheel met asphalt bestraat, en geluidloos vliegen wij voort.

Bij *23th street* begint de inspectie-tocht. Hier, waar Broadway Fifth Avenue kruist, staat het zonderlinge *Flat-iron Building*, (strijkijzer-gebouw) een naam, dien het aan zijn vorm dankt. Het is 95 Meter hoog, en heeft 20 verdiepingen. De voorzijde heeft maar één raam. „Het zwiept als het waait,” vertellen de Amerikanen! Deze buurt is de buurt der boekverkoopers, en mijn gastvrouw wijst mij den grooten winkel aan van Fleming, Revell and Co, de uitgevers van mijns vaders „Stone-Lectures on Calvinism.”

Een weinig noordelijker staat de *Marble Collegiate Church*, Dutch Reformed; de kerk heeft hier een even schoone eereplaats als de Hollandsche kerk op de *Newsky Prospect* in Petersburg.

Dan links een paleis . . . het *Waldorf-Astoria Hôtel*. Eenige „blocks” verder, daar verrijst een nieuw wonder-product van den Amerikaanschen bodem: de *New-York Public Library*, die overtreffen zal al wat Amerika op dit gebied — en een gebied, waarop het zich reeds zoo buitengemeen onderscheidt — heeft voortgebracht. Deze bibliotheek is een samensmelting van zeven vroegere New-Yorksche bibliotheken, een gift van *Samuel Filden* van 2½ miljoen dollar, en nog een van *Carnegie* van 5 miljoen dollar. De bibliotheek zal een miljoen boeken bevatten.

Als men in „het land van den dollar” den dollar weet om te zetten tot zulke monumentale werken van filantropie, kunst of wetenschap, die een zegen zijn voor gansch een stad en gansch een land, waarom smalen wij Europeërs dan op het land van den dollar?

„Zie, wat in Amerika den vreemdeling meer treft dan de hang tot geldverdiene, is de goedwilligheid, waarmede daar geld wordt uitgegeven voor zaken, waarvoor wij niets of bijna niets over hebben.”¹⁾

Zeker, de Amerikaan wil geld verdienen, rijk zijn of rijk worden, maar hij stelt aan het leven dan ook vrij wat hooger eischen dan wij. Hij zou zich geen oogenblik neerleggen bij onze existentie. Hij wil vooruit, de hervormingsharts-tocht zit hem in 't bloed, hij slaapt niet in bij 't eens verworvene. Het moet altijd beter, mooier, doelmatiger worden. Dit is het wit, waar heel het Amerikaansche leven rusteloos naar streeft. En om dit doel te kunnen bereiken, heeft de Amerikaan geld noodig. Hem is geld *macht*, ter verkrijging van een niet in de eerste plaats materialistisch, maar idealistisch doel. Dit moge Hollandschen ooren vreemd, sommigen zelfs ongelooflijk klinken, maar ik ben 't in dit opzicht volkomen eens met *Max Orell*, waar hij zegt: „Als de Amerikaan dorst naar geld, is het niet ter wille van het geld, maar ter wille van wat het geld verschaft. Anders gezegd, gierigheid is in

Amerika een bijna onbekende ondeugd. Jonathan jaagt niet naar geld om het op te stapelen, te bekijken en te tellen. Hij wil het hebben, om zijn positie te verbeteren, en bij te dragen tot het geluk van die hem omringen. Hij geeft even makkelijk uit als hij verdient. — Men meent in Europa ten onrechte, dat Jonathan slechts op geld peinst, dat hij zijn leven doorbrengt, gekweld om den almachtigen dollar. Dat is een vergissing. Ik geloof, dat hij eigenlijk weinig om geld geeft. Een millionair

boezemt geen eerbied in om zijn millioenen, maar door den arbeid en het talent, waarmede hij ze verdiend heeft. Een Amerikaan, die slechts op zijn millioenen kon bogen, zou zich gemakkelijk Engelsche deuren ontsloten zien, maar zijn millioenen alleen zouden hem geen toegang verschaffen tot de aanzienlijke kringen van Boston en New-York. Daar zou men hem verzoeken een andere aanbeveling te berde te brengen. Een rijke, maar leelijke en domme Amerikaansche zal altijd een Engelschen hertog, een Franschen markies of een Italiaanschen graaf vinden, bereid om met haar in 't huwelijk te treden, maar zij zal met moeite een Amerikaan vinden, die haar fortuin genoegzame vergoeding acht.

Neen, de Amerikanen vereeren niet het gouden kalf, zooals men in Europa blijft te zeggen, zij vereeren slechts het geld *uitgeven*.” (*Jonathan et son continent*.)

Waar Broadway Fifth Avenue kruist, staat het zonderlinge Flat-iron-building . . .

Boven *47th street* begint het eigenlijke aanzienlijke deel van Fifth Avenue, waar de New-Yorksche aristocratie haar vorstelijken voet ingerichte woonhuizen heeft, en ook eenige parvenu's door overdreven wansmaak hun afkomst en pronkzucht verraden.

Niet alzoo de Dutch Reformed Church, waar wij nu langs rijden, „een der schoonste en rijkst versierde kerkelijke gebouwen der stad,” zegt *Baedeker*. „De kerk is in den veertiende-eeuwschen of versierden Gothischen stijl opgetrokken en heeft een met loofwerk versierden toren, 90 Meter hoog.”

Bij het zien der fraaie „Hollandsche” kerken in New-

¹⁾ Tutein Nithenius — *Nieuwe Wereld*.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief XI.)

Nu zijn we in *Central Park*. *Central Park* is een heerlijke verkwikking midden in de zeer steedsche stad van New-York. Het is veel meer dan een park in den gewonen zin des woords. Reeds uit de buitengewone uitgestrektheid blijkt dit. Het is „een kwartier gaans breed, en ongeveer een uur gaans lang.” In 1858 is dit park aangelegd voor 15 miljoen dollar. De aanleg is even grootsch als liefelijk. Heuvels, boomgroepen, struikgewassen, grasvelden en, nu, ledige bloemperken, vijvers en stroomend water, breede rijwegen en kronkelende voetpaden wisselen elkander af in eindelooze verscheidenheid, terwijl door de groote uitgestrektheid het park de heerlijkste vergezichten heeft. „’t Is al niet zoo mooi meer,” vertelt mijn gastvrouw, „de mooiste tijd van de *fall* is al voorbij.” Maar toch toeft nog de pracht van den herfst in het loover, en de Amerikanen vinden, dat ik van geluk mag spreken, zulk een heerlijk najaar te treffen.

Hier en daar staan tusschen de boomen standbeelden. Mijn gastvrouw wijst mij *Shakespeare* aan, *Scott*, *Burns*, *Columbus*, en later de mooie *Cleopatra's Needle*, een obelisk, die vlak voor het *Metropolitan museum* staat. Het is een Egyptische obelisk uit *Alexandrië*, een geschenk van den *Khedive Ismail Pasha* aan New-York. De obelisk is opgericht en beschreven omstreeks 1600 v. C. Op een der zijden zijn inscripties, door *Ramses II* ten tijde van *Mozes* aangebracht. Wonderlijk staat dit oud gesteente uit de 15e eeuw vóór *Christus* temidden der gewrochten van 19e en 20e eeuw.

„We love old things!”¹⁾ zegt mijn gastvrouw, als wij het museum binnenwandelen, en weldra zie ik haar gezegde bewaarheid.

Het grootste gedeelte van het museum is gewijd aan oudheden. Een der beroemdste verzamelingen van het museum is een groote en kostbare collectie *Phoenicische* en oude *Grieksche* kunstvoorwerpen, een goede voorstelling gevend van de wijze waarop de *Egyptische* en *Assyrische* kunsten eerst door de *Phoeniciërs*, en van hen door de *Grieken* werden aangenomen. De verzameling draagt haar naam naar den vinder *Generaal di Cesnola*, die de voor-

werpen vond te *Cyprus*, waar hij *Amerikaansch Consuls* was. Een andere roem van het museum is een verzameling glaswerk, die een historisch overzicht geeft van het glasblazen van de oudste tijden tot nu toe.

De merkwaardigste oudheid, die het museum bevat, staat in de zaal der *Grieksche* en *Romeinsche* oudheden: een *Etruscische* met brons beslagen zegekar uit de 7e eeuw v. C., voor zijn hoogen ouderdom merkwaardig weinig geschonden.

Hier zijn fraaie fresco's uit een opgegraven *Pompejaansche villa*. Een slaapkamer, „*cubiculum*,” is speciaal in elkander gezet, om de fresco's in hun oorspronkelijke plaatsing te doen uitkomen.

Kunstgewrochten uit alle landen, uit alle eeuwen zijn hier bijeen. Het is weer een museum, waar men weken lang zou willen studeeren, in plaats van er een middag doorheen te wandelen.

Bij het aanschouwen van zoo veel schats, zucht men met *Longfellow*:

„Art is long and time
is fleeting . . .”¹⁾

Bijzonderen indruk maakte op mij de zaal der architectonische reproducties.

Een groote zaal, de grootste van het museum, — waar huizengevels in kunnen staan, — van boven door een glazen dak verlicht. Ik noem uit deze schatkamer slechts afbeeldingen van den preekstoel van *Santa Croce* te *Florence*, den gevel van het huis van het slagersgilde te *Hildesheim*, de portiek van het *Erechteion*,²⁾ het *Pantheon* te *Athene*, het *Pantheon* te *Rome*, de *Notre-Dame* van *Parijs*. Een grootschen indruk maakt op een der muren een reusachtig schilderij van *Benjamin Constant*, voorstellende *Justinianus* en zijn raadsheeren.

Verder verzamelingen oud porcelein, glaswerk, bronzen, gitten, wapenen, sieradiënen, tegels, kantwerken, munten, met name een prachtige col-

lectie oud *Chineesch* porcelein, in bruikleen afgestaan door *Pierpont Morgan*.

En dan eindelijk komen we, waar de verzameling schilderijen begint, ook aan de glorie van ons eigen vaderland; de glorie van zijn schilders en van het geschilderde beide. Met hoeveel welgevallen rust ons reeds kijkensmoede oog op een *Hollandsche* keuken van *Teniers* den *Ouden*; op de mooie portretten van een *Hollandschen* burgemeester door *Van der Helst*; van een burgemeester van *Leiden* en zijn vrouw door *Karel de Moor*; van een *Hollandschen* admiraal door *Aart van Gelder*; op de kloek geschilderde *Hille Bobbe* van *Haarlem* door *Frans Hals*; op *Ostades*, *Jan Steens*, *Ruysdaels*, *Netschers*, *Cuyyps*, *Van der Meers*, en *Pieter de Hooghs*.

¹⁾ De kunst is lang en de tijd snelt voort.

²⁾ Tempel van *Erechteus*, evenals het *Parthenon* op den *Akropolis* (stadsberg) in *Athene* gebouwd.

¹⁾ Wij houden bijzonder veel van oude dingen.

Het graf van Generaal Grant, een mausoleum van wit graniet . . .

Twee beroemde Rembrandts bevat het museum; twee portretten uit zijn besten tijd.

En hier eindigen wij; onze krachten schieten te kort voor de zalen, gewijd aan de moderne schilderkunst, die in dit museum uitnemend vertegenwoordigd is.

Heerlijk is het, weer in de automobiel plaats te nemen, de noordelijke helft van het Central Park door te snellen, en dan, dwars door New-York, op den hooggelegen, rotsachtigen Hudson-oever uit te komen. Langs de River-side Drive staan statige huizen van New-Yorker millionairs en groote hôtels. Het is, misschien meer nog dan het gedeelte van Fifth Avenue dat langs Central Park loopt, om het prachtige vergezicht over den Hudson en zijn Westelijken oever, en de frissche, hooge lucht, de lievelingswoonplaats der New-Yorkers, . . . die het betalen kunnen.

Het eerste, dat in 't bijzonder de aandacht trekt, is het Graf van Generaal Grant, een mausoleum van wit graniet, opgetrokken in Dorischen stijl. De echtgenoot van den Generaal is hier ook begraven; twee rood porphyren sarcophagen staan naast elkander.

Niet ver hier vandaan toonen zich aan onzen blik de magistrale gebouwen van de Columbia-Universiteit, „de oudste, grootste, en belangrijkste onderwijsinrichting van New-York.” Er zijn meer dan 500 hoogleeraren en 4000 studenten. De waarde der gebouwen wordt geschat — ge ziet, ik verval in de Amerikaansche gewoonte om waarde in geld uit te drukken! — op 18 miljoen dollar. Aangezien ik een uitnoodiging heb, om de Universiteit te komen zien, hoop ik u er later meer van te vertellen.

Een allersierlijkst gebouwtje is voorts het wit marmeren *Soldiers and Sailors Monument*, dat verder zuidelijk staat met de Amerikaansche vlag er naast, nedergezet ter hulding van de soldaten en matrozen, die in den burgeroorlog van 1861—1865 streden voor het behoud der Unie. Het is gebouwd in den stijl van een Grieksch tempeltje met twaalf Corinthische zuilen.

Central Park — Metropolitan Art Museum — River-side Drive — ik begrijp, dat ik drie monumenten heb aanschouwd, die ieder op hunne wijze getuigen van den grooten ernst, waarmede de Amerikanen op hun dorren bodem hebben willen planten en hebben geplant, wat schoon is en verheven; van de verbazingwekkende energie, waarmede zij, in een korte spanne tijds, de jeugdige wereldstad hebben gesierd met schatten, die zich meten kunnen met het beste, dat Europa op dit gebied te aanschouwen geeft.

Nog eens, zal men smalen op het land, dat, omdat het niet had, koopen wilde, en omdat het wat *goeds* wilde koopen, véél geld noodig had?

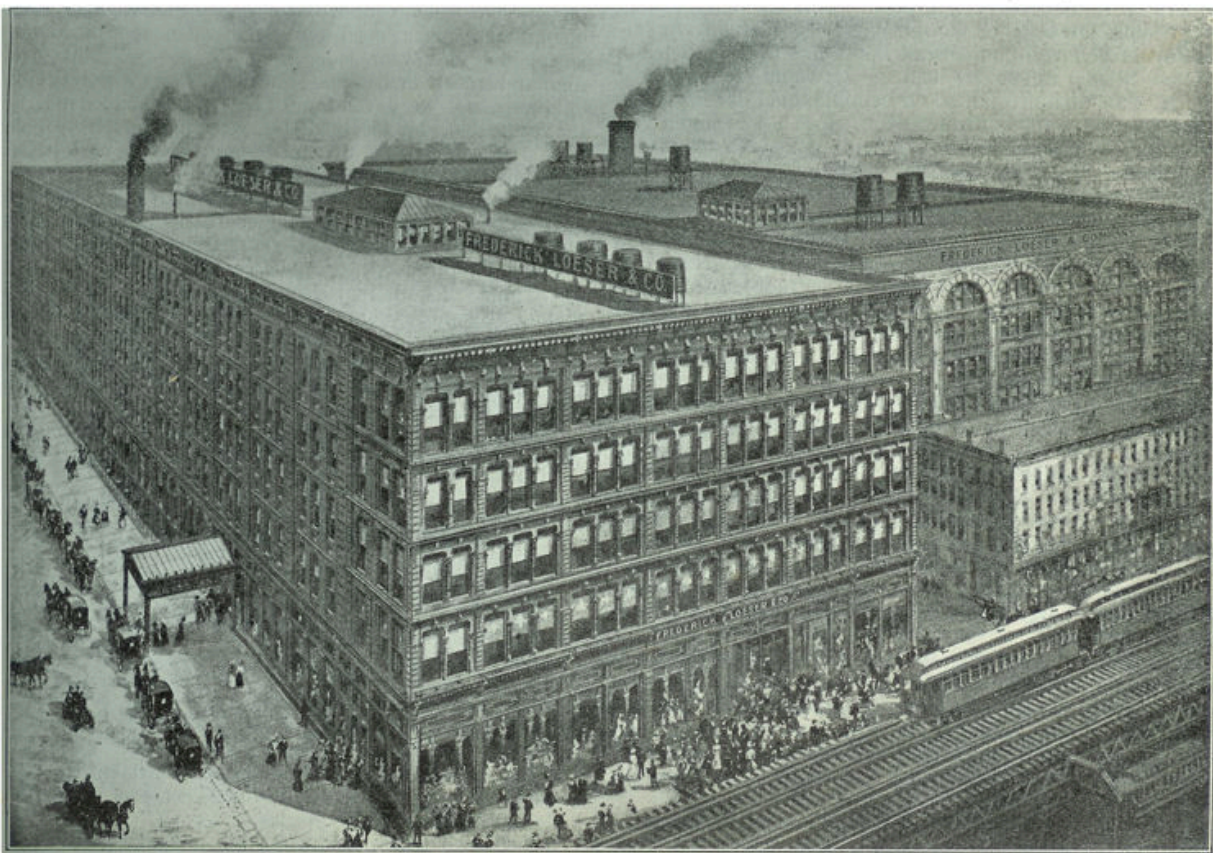
Boodschappen doen in New-York, dat is nog heel iets anders dan boodschappen doen in Amsterdam of Den Haag!

De Amerikaansche, die mij den lof der witte blouse gezongen had, kwam mij voor dat doel afhalen en bracht mij naar een der z. g. *drygood-stores*, een eigenaardige naam voor de reusachtige Amerikaansche winkels, waar men letterlijk *alles* krijgen kan. Ternauwernood is de naam winkel op deze kolossale inrichtingen toepasselijk. Het zijn geheele stadswijken, 10, 15 verdiepingen hoog, waar niet alleen alles, van een piano tot een schoenveter toe, te krijgen is, maar ook ieder artikel in de ruimst mogelijke keus, in den grootst mogelijken voorraad.

Glazen klep-deuren geven toegang, sommige voor *in*, andere voor *out*. Rusteloos gaan ze op en neer om bezoekers in stroom en tegenstroom door te laten.

Wij mengen ons in den stroom en treden binnen. Ruimte en hoogte, — dat treft u het eerst. Het is grooter, oneindig grooter dan al wat wij gewoon zijn groot te vinden.

Het tweede, dat u tref, is de volte. De volte der eindeloze rijen toonbanken, hoog-opgeladen met artikelen, de volte van menschen voor de toonbanken, de volte van menschen in de looppaden. Ge moet hier natuurlijk

Een Amerikaansche Drygood-store.

besten onder de wijzen van Hem hooren spreken als van een edelen man, die gekomen was om den mensch te leeren wat goed was, en edel en schoon; dat te leeren door Zijn woord, te prediken door Zijn wandel; te bevestigen door Zijn sterven voor wat Hij meende dat waar was. Welk een edel voorbeeld! Gestreefd had ze zelfs een korten tijd, om ook goed te zijn als die Joodsche rabbi, van wien goedhartige menschen goed spraken. Maar o, dat geweten! Ze was zichzelf een wet geworden, en de gedachten daarbinnen beschuldigden haar van gezondigd te hebben en zondaar te zijn.

En toen werd het zóó geleid, dat zij een woord te hooren kreeg, door God tot haar gezonden. Toen vernam zij, dat Jezus van Nazareth niet een godsdienstleeraar was, niet de stichter van een secte, niet een prediker der gerechtigheid, niet een onzelfzuchtig mensch, voorbeeldig onder de menschen; zij vernam, dat Hij de Eenige is, met wien niemand is te vergelijken; dat in Hem God zelf gekomen is tot de zondige aarde, niet om de menschheid te onderwijzen, maar om ze te verlossen; niet om de wereld beter te maken, maar om de zonde te verzoenen. God geopenbaard in het vleesch; die geheimenis werd haar bekend gemaakt. — het Lam, dat de zonde der wereld wegneemt, — zoo zag zij Hem zich voor oogen geschilderd; en zij geloofde, want dat alleen kon de behoefte vervullen van haar hart; dat alleen kon de stem doen zwijgen van het geweten, dat beschuldiging inbracht telkens weer.

En nu is het licht in haar ziel, want zij kent het raadsel des levens; nu is het vrede, want zij weet haar zonde verzoend; nu smaakt ze rust, want zij is in gemeenschap met den Oorsprong des levens, naar wien de dichters der oudheid hebben gezocht en getast, of ze Hem ook vinden mochten. O, welk een heil, dat het geheim der genade haar werd geopenbaard!

Daarom is het haar zoo licht in de onderaardsche gewelven der stad; daar immers komen zij samen, die door de heidensche priesters godloochenaars worden genoemd, wyl ze geen beelden dienen; daar komen zij samen, tegen wie het volk zich opwindt, omdat ze met de uitgieting der overdadigheid niet meedoen; daar komen zij samen, die misschien zullen geworpen worden in het amfiteater tot een spijs voor de leeuwen, een schouwspel voor den moordlust der scharen, en die toch temidden van druk en vervolging, van verachting en smaad nu reeds het loflied aanheffen: „Hem, die ons heeft liefgehad, en ons van onze zonden gewasschen heeft in Zijn bloed, zij de heerlijkheid en de kracht tot in alle eeuwigheid!” A. L.

Brieven uit Amerika.

XI.

Tweede boottocht op de Hudson. — Westpoint. — Harvard of Westpoint? — De bibliotheek. — De kerk. — Het zwijgende schild. — De keuken en de maaltijd der koks. — Parade-oefeningen en eerbied voor de vlag. — De football-wedstrijd. — Harvard wint, „natuurlijk.” — Een barbaarsch spel. — Activiteit der Amerikaansche pers. —

Miss L., de vriendelijke Amerikaansche, die mij zelve, te midden van het leven, dat ik bestudeer, een studie is — heeft mij heden medegenomen naar de armen-wijken van New-York. Mijn gastvrouw heeft het, en door haar sociale positie, en door haar intelligentie, en door de betrekking van haar man — ik verzeker u, dat de Amerikaansche dominésvrouwen met haar mannen medewerken in de gemeente, — zeer druk, en een harer vriendinnen heeft zich, toen ik den dag van aankomst met haar kennis maakte, onmiddellijk bereid verklaard, in haar vrije uren mij New-York te laten zien.

Miss L. is feitelijk onderwijzeres te Rochester, maar gevoelt zich zóó aangetrokken tot socialen arbeid, dat zij haar school voor een jaar verlaten heeft, nu sociale toestanden bestudeert in het arme New-York, en daartoe woont in een *settlement*, (letterlijk nederzetting) een huis in een der mindere buurten van New-York, waar verschillende menschen, tot eenzelfde doel vereenigd, op kamers wonen. Het *settlement*, waar zij woont, is gewijd aan sociale studie. Alle inwonenden nemen les in sociale vakken, (theoretisch of praktisch) of geven les aan studeerenden, of wel brengen hun theorie in praktijk, en geven les aan het volk.

Wij wandelen door de *Bowery*, een verbastering van het Hollandsche „bouwerij,” waar de arme landverhuizers uit Europa bij duizendtallen wonen.

Ik kan mij niet realiseeren, dat dit nu „arme buurten” zijn, die breede regelmatig gebouwde straten en die hooge huizen. „O, maar dan moest u eens zien, hoe vuil het daarbinnen is!” is het antwoord. „Geheele gezinnen op één kamer, . . . vreeselijke toestanden. Wilt u eens zien, wat wij voor hen pogen te doen?” Wij gaan een der armen-huizen, *tenements-houses*, binnen, waar een tweetal kamers door *social workers* zijn gehuurd, en gemeubeld met precies dezelfde meubels als de arme menschen hiër hebben, maar dan keurig netjes en smaakvol.

Mijn oog valt dadelijk op een paar mooie, blinkende, oud-koperen kannen op een kast.

„Die brengen vooral de Joodsche en Poolsche landverhuizers mee,” vertelt de *social worker*, die hier les geeft, een flinke jonge vrouw, „maar ze poetsen ze nooit, en bergen ze weg in een kast of hok. En op de kast zetten ze een paar prullige vazen . . .”

„*Tout comme chez nous,*” ¹⁾ dacht ik.

. . . „En nu leeren wij ze, dat koper mooi is, en dat het gepoest moet worden, en dat het te pronk moet staan.”

„Wie heeft u als leerlingen?”

„Meest meisjes, die na den schooltijd hier komen. En daár is ’t ons vooral om te doen: de *toekomstige* huis-moeders. Maar ook getrouwde vrouwen komen leeren.”

„En wat leert u ze al zoo?”

„*Alles*, wat haar in haar leven te pas komt. Naaien en verstellen, . . . eenvoudig, degelijk goed maken, niet lorrig en opgeschikt. Haar eigen eten klaarmaken, en dan leeren we haar, wat gezond is en niet Hygiëne van het huis: lucht en licht en zindelijkheid . . . u heeft geen idee van de vuilheid dier landverhuizers . . . Hier hebben wij b.v. een keukentje, waar alles zoo beknopt en zoo frisch mogelijk is . . . b.v. hier is een provisiekastje, zelf gemaakt van latjes en katoen, dat gemakkelijk afgenomen en gewasschen kan worden . . . ziet u? . . . buiten aan het raam bevestigd. Hier kunnen ze dan hun eten bewaren, frisch in de buitenlucht. „Kleine reparaties leeren we ze ook . . . in één woord, *to make the most of their lives, to live not like animals, but like human beings.*” ²⁾

Dan zien we een school voor de kinderen dezer armen. Een reuzengebouw, eigendom van het „Department of Education of New-York.” De 3000 leerlingen betalen hier niets. Ieder kind heeft een eigen lessenaar. De school-lokalen zijn ruim, hoog, en zien er vriendelijk uit. Ook hier hangt mooi-Europa langs de muren. De *Jungfrau* — het *Colosseum* — Venetië — Thorwaldsens Nacht en Morgen. Voor de ramen zijn vogelnestjes, gras en bloemen.

Koken en naaien zijn onder de leervakken opgenomen. De onderwijzers ontvangen 500—1000 dollar (f 1250—f 2500) salaris. Er waren nog maar een paar kinderen op school, — het was over vieren — en het trof mij, zoo beleefd en vrijmoedig als zij ons en ook hun onderwijzers toespraken.

Er is natuurlijk geen sprake van, dat in dit dichtgebouwde gedeelte van New-York de school een tuin of speelplaats zou kunnen hebben. Maar de Amerikaan weet altijd raad. Het dak van het groote gebouw is plat, groote liften geven er toegang toe; en daar kunnen de kinderen naar hartelust ravotten en spelen, zonder het kwaad van de straat te zien, en zonder anderen te hinderen.

¹⁾ Net als bij ons.

²⁾ Om het meeste van haar leven te maken, en niet te leven als dieren, maar als menschen.

Voorts zien wij, in een oud-Hollandsch huis een — *nurses-settlement*; wij zouden zeggen een huis voor wijkverpleging. Aan 't hoofd staat de sympathieke en door haar arbeid wijd en zijd beroemde Miss Wald. Zij woont in het *settlement*, en ook hier treft mij de smaak, waarmede met de soberste middelen, door harmonie van lijn en kleur, van de eenvoudige woonkamer een artistiek geheel gemaakt is.

In een andere straat gaan we een tenement-house binnen, waar een jong meisje aan jongens van de straat timmerles geeft. Elders vinden we een Joodsch meisje, dat met kleine stamgenootjes (ook van de straat) een „Geography-Club” heeft opgericht. Iederen dag nemen ze een letter, en dan noemen de kinderen aardrijkskundige namen, die met die letter beginnen, alles wordt op de kaart opgezocht, en ieder mag er van vertellen, wat zij weten. Heden is juist de *H.* aan de beurt. En ik hoor in het clubje ook *The Hague* en *Holland* noemen. Dan laat ik de kinderen raden, waar ik vandaan ben. „Ik ben geen Amerikaansche.” — Neen, dat konden ze wel hooren. „Een klein landje in Europa,” helpt de „presidente.” — „Engeland,” roept er dadelijk een. „Neen, kleiner.” — „Zwitserland,” roept een ander. — „Neen, vlakker.” — „Holland!” — ze zijn er eindelijk, en staren mij aan, alsof ik van een planeet was nedergedaald. Overal vind ik dienzelfden goedhartigen, vroolijken, vrijen toon en dienzelfden eenvoud, dien ik tot nog toe bij alle menschen in alle kringen gevonden heb. 't Is of er overal een zonnetje schijnt. Men weet hier niet, wat het is „stijf” of „hoog” te zijn, iedereen is zoo heerlijk gewoon, en neemt alles, wat het leven biedt, zoo „gewoon” op. En dit geeft zoo iets rustigs aan de samenleving, een heerlijk tegenwicht tegen de koortsachtige snelheid, waarmee zij zich, zoo letterlijk als figuurlijk, voortbeweegt.

(Vervolg van dezen brief in No. 19.) H. S. S. K.

TEHUIS VOOR KLEURLINGEN.

Ten Tehuis voor kleurlingen is één van de dingen, waaraan in Rotterdam reeds lang behoefte werd gevoeld.

Gelukkig, dat er iemand bestond, die geloof en liefde genoeg had, om voor het tot stand komen van zoo'n inrichting te werken. De heer E. van Aken, die veertien jaren lang in Afrika onder de kleurlingen als zendeling gewerkt had, en om gezondheidsredenen dat land moest verlaten, om in zijn vaderland herstelling te zoeken, voelde zich geroepen om in Holland de zwartjes, die zich hier vreemd en verlaten gevoelen, onder den invloed van het evangelie te brengen, en hun een goed logies aan te bieden.

Nu hoor ik u vragen: „Hoe komen deze menschen in ons land? waarom gaan ze niet naar hun eigen land terug?”

Op deze vraag zal ik u in dit epistel antwoord geven. Zij komen meest uit Amerika. Velen van hen worden op het laatste oogenblik aangemonsterd, en voor ééne reis. Zij krijgen een halve maand vooruitbetaling. Daar de reis echter meestal niet langer duurt dan een halve maand, komen ze hier aan met één of twee gulden in den zak. (Want het geld, dat ze ontvangen, wordt door hen dadelijk besteed voor hun uitzet, dat ze voor de reis behoeven.) Zonder geld komen ze dus hier aan, en hun kleeren zijn door het werk, dat ze hebben moeten verrichten, daar ze meestal als stoker dienst doen, of voor het allerzwaarste werk staan, geheel versleten.

Zij, die geen geld hebben om kostgeld te betalen, komen onder de hoede der politie. Zij, die het geluk hebben gehad om geld over te sparen, worden ingepalmd door kroeghouders, en nadat zij alles verteerd hebben, in een deerniswaardigen toestand op straat gezet.

Om een en ander te voorkomen, gaat de heer Van Aken met Henoeh, zijn trouwen helper, er op uit om de aan boord der schepen, of de aan den wal vertoevende kleurlingen, met het Tehuis bekend te maken. Hij wordt daarbij gesteund door den Amerikaanschen consul.

Indien ze lust hebben, gaan de kleurlingen meteen mede naar het Tehuis, en dit doen ze meestal gaarne.

Op kleine schaal heeft de heer Van Aken dit werk te Katendrecht begonnen, en na twee maanden bleek het reeds noodig te zijn, een flinker huis te huren om meer personen te kunnen herbergen.

Gelukkig heeft de Heere zijn ernstig pogen bekroond, en 1 Oct. 1906 smaakte hij de voldoening, zijn Tehuis op den Westzeedijk No. 11 te kunnen openen. De inrichting van het huis is hoogst eenvoudig, doch praktisch.

Het is een flink ruim bovenhuis, gelegen op een netten stand, en dicht bij de schepen. De voorkamer der eerste verdieping is in gebruik als ontvangkamer van den directeur, en op een aangename, gezellige wijze versierd met ver-

Tehuis voor kleurlingen te Rotterdam.

schillende artikelen, uit het heidenland afkomstig. Aan elk van deze artikelen is voor den directeur een herinnering verbonden. Verder bevinden zich in het gebouw een eet- en slaapzaal, benevens badkamer en keuken.

Tweemaal per dag wordt er voor de logés een huiseelijke godsdienstoefening gehouden, die voor een gedeelte wordt waargenomen door genoemden Henoeh.

Deze Henoeh is van afkomst een Amerikaansche neger, zijn familie woont in Baltimore.

Gelukkig is hij een oprecht Christen en behoort ook zijn geliefde moeder den Heiland toe.

Tusschen moeder en zoon bestaat dus een hechte band. Henoeh vormt een groot contrast met de gasten, die geregeld in het Tehuis worden opgenomen. Dit zijn meestal onbesnoeide planten, die tot een wildernis zijn opgeschoten.

Het is begrijpelijk, dat zij in de eerste dagen vaak niet opletten gedurende de godsdienstoefening, doch eer zij een week in het Tehuis vertoeven, luisteren zij goed.

Ieder, die kan, betaalt zes gulden per week. Zij, die niet kunnen, worden echter gratis opgenomen. Eerst worden de nieuwe gasten behoorlijk gereinigd, en zoo goed mogelijk van schoone kleeren voorzien. Deze kleding is vaak zeer onvoldoende, en daarom kunnen kledingstukken, hetzij oud of nieuw, daar altijd gebruikt worden.

Enkele gasten toonen dankbaarheid voor het Tehuis. Zij betalen twee weken vooruit, of, als ze langer blijven, betalen zij hun schuld door een halve maand van hun

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief XII.)¹⁾

En der laatste dagen, dat ik te New-York vertoefde, gingen wij in grooten getale, bloedverwanten en vrienden der familie M. S., naar Westpoint aan de Hudson, — de Amerikaansche Militaire Akademie. Dien dag nl. zou er een football-wedstrijd tusschen de cadetten van Westpoint en de studenten van Harvard gehouden worden.

De prachtige Hudson-booten zijn eigendom van de familie van Mrs. M. S. — ik behoef u dus wel niet te zeggen, dat wij de mooiste *state-room* op de beste boot te onzer beschikking hadden.

Het weer is verrukkelijk en wij zitten op het dek te genieten van het uitzicht.

De Hudson-booten vertrekken van de Desbrosses-pier in het Zuiden van New-York, en weldra varen we in hetzelfde water, waar veertien dagen geleden de Potsdam mij 's avonds laat aan de overzijde, in Hoboken, aan wal zette.

Indrukwekkend — ik kan het niet mooi vinden, — is het uitzicht op New-York rechts en Jersey-City links met hun geweldige gebouwen. Mooi wordt het eerst, als we de *scy-scrapers* voorbij zijn en *River-side Drive* met zijn mooie huizen en monumenten, hoog boven ons, begint. Als een muur van basalt rijzen dan links de wonderlijk gevormde *Palisades* omhoog, rotsen, die voor een deel den westelijken oever van de Hudson vormen. Het indrukwekkende en grootsche van de Hudson maakt, dat men eigenlijk eerst bij een tweeden of derden aanblik de schoonheid er van begint te begrijpen. Het is er mee als met het hooggebergte, — bergen als de *Jungfrau*, de *Montblanc*, uitzichten als van *Mürren* en de *Gornergrat* moet men meer dan eens zien om er den overweldigenden indruk van meester te worden. De herinnering moet de aanschouwing te hulp komen.

Westpoint ligt zoowat halverwege *Poughkeepsie*, — de reis is dus niet lang, en weldra landt de boot aan den westelijken oever, aan den voet van de rots, waarop Westpoint gebouwd is.

Er heerscht groote drukte en bedrijvigheid. Football is het nationale spel in Amerika, en als de opleidingsscholen voor leger en vloot en de universiteiten in onderlingen wedstrijd zich meten in de kunst en de kracht van 't footballspel, kunnen zij altijd op een levendige belangstelling van 't Amerikaansche publiek rekenen. Familie-leden en vrienden van de spelers, maar ook onpartijdige liefhebbers van 't spel zelf.

Ons gezelschap mag dit verheven standpunt niet innen. Een student van Harvard, die met zijn familie bij ons is, voorziet ons allen van Harvard-vlaggetjes, — een witte H op donkerrood laken wimpel, — die in groote hoeveelheden rondgevent worden. Onze tegenpartijders koopen Westpoint-vlaggetjes, — een gele W op zwart laken, — en broederlijk dooreengemengd trekken de vijandelijke scharen naar boven. De Militaire Akademie Westpoint is geheel gebouwd op dezelfde manier als het jonge-meisjes-college *Vassar*. Op een heerlijk, hooggelegen punt aan de Hudson, — een kleine hoogvlakte met mooie vergezichten op de bergen, die de Hudson omgeven, staan in vrije ruimte, op groote grasvelden, tusschen hooge boomen, de gebouwen der Akademie.

Het eerste gebouw, dat wij zien, is de bibliotheek. Zij bevat 50.000 boeken en de portretten der professoren en generaals. Een paar „giften,” die Westpoint ontvangen heeft. Het Congres gaf 5½ miljoen dollar ter „verbetering”

¹⁾ In het vorige nummer staat per abuis Brief XI. Dit moet zijn brief XII.

van de inrichting. Een generaal, *Cullum* geheeten, schonk een gebouw, naar hem *Cullum Memorial Hall* genoemd, ter waarde van 250.000 dollar. Toen deze som voor den bouw niet geheel voldoende bleek, gaf het Congres er 25.000 dollar bij.

De fraaie kerk is een gift der regeering. Dagelijks wordt hier een korte dienst gehouden. In groote letters prijkt aan den muur:

GERECHTIGHEID VERHOOGT EEN VOLK, MAAR DE ZONDE IS EENE SCHANDVLEK DER NATIËN.

Spr. 14 vs. 34.

Onze geleider toont ons de namen van den staf van Washington met gouden letters op zwart marmeren schilden, wat een mooi effect maakt. Eén schild vertoont geen naam. Ik vraag er de uitlegging van. „De generaal, wiens naam hier weggelaten is, heeft Westpoint willen verkoopen aan de Engelschen,” is het antwoord. Door het veelzeggende zwijgen op het schild is zijn naam voor eeuwig geschandvlekt.

Wij zien onderscheiden gebouwen, alle even smaakvol en ruim ingericht. De netheid is onberispelijk. Overal staan beroemde beelden: de *Mozes* van Michel Angelo, — de *Victoria* van *Samothrace*, — de *Venus* van Milo. Godsdienst, vrije natuur en kunst, — deze drie schijnen in al deze groote onderwijs-inrichtingen de hoofdelementen der opvoeding te vormen. Of de godsdienst nu ook waarlijk de zuurdeesem is, die den geest van het onderwijs doortrekt; of zij, die onderwijzen, zich bij hun onderwijs gebonden voelen aan wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, — zooals wij dat b. v. als eisch stellen aan onze Christelijke scholen in Nederland, zou ik niet durven bevestigen, eer vreeze koesteren voor het tegendeel. Maar om billijk te zijn, moeten we deze Amerikaansche onderwijs-inrichtingen niet vergelijken met onze Christelijke scholen, maar met onze openbare scholen. En dan strekt het Amerika tot eere, dat er op publiek terrein nog zóó met de Christelijke religie gerekend wordt. Amerika schaamt er zich niet voor een Christelijke Staat genoemd te worden. Zoo schrijft de President jaarlijks een dankdag uit, en worden de zittingen van het congres, (in navolging van Engeland) met gebed geopend. En hoezeer nu ook een dergelijke levensopvatting oppervlakkigheid en schijnheiligheid in de hand kan werken, ook in een onderwijs-inrichting als *West-point*, — toch is de gedachte schoon, dat de hier studeerende jongelui, vier jaren lang, gedurig in aanraking komen met de grondwaarheden van 't Christelijk geloof, deelnemen aan gebed en Christelijk gezang, en hun, ook door dit deel hunner opvoeding, die eerbied voor de kerk en het Christelijk geloof wordt ingeprent, die de geheele Amerikaansche samenleving kenmerkt, en den vreemdeling, die uit Europa, met name die uit Holland komt, zoo uiterst weldadig aandoet.

De cadetten — er zijn er tusschen de 300 en 400, — zijn hier van hun 17^e tot hun 22^e jaar; een vierjarige cursus dus.

De dames van ons gezelschap interesseeren zich voor 't huishoudelijk gedeelte, en onze geleider brengt ons in de keuken. We zien een aardappel-schil-machine, een vaten-wasch-machine en een vaten-droog-machine, om een Hollandsche huismoeder van te doen watertanden. De koks waren juist aan tafel. Ik moest even zien, wat zij aten: soep, karbonade met groenten en aardappelen, en druiven toe.

Het werd tijd om naar den paradegrond te gaan, om eenige oefeningen der cadetten te zien. Zij dragen grijze pakken met een wit kruis over de borst. De oefeningen lijken mij iets voortreffelijks van regelmatigheid en orde. Met bijzonderen eerbied wordt de vlag gegroet, ook door het toeziend publiek en als het Amerikaansche volkslied: „*Star spangled banner*” wordt gespeeld, gaan alle hoeden van heeren en jongens af.

En nu is het tijd voor het groote feit van den dag: den wedstrijd.

Om een groote, open vierkante ruimte, zijn oplopende houten banken aangebracht. De meeste plaatsen zijn reeds ingenomen. Onmiddellijk zie ik, dat de roode Harvard-vlaggetjes verre in de minderheid zijn, — en wij worden des te meer Harvardsch. Verscheiden regimenten zitten vooraan.

Daar komt de Harvard *team*, bestaande uit elf studenten, binnen. Zij worden met eenige voor mij onverstanebare kreten door de regimenten begroet en beginnen vast te oefenen. Daar komt de West Point *team* binnen, en wordt op dezelfde wijze gegroet.

En dan begint, onder ademlooze stilte van het publiek, de wedstrijd. De Harvard-student — volkomen zeker van de overwinning van zijn *team*, — doet een poging om mij de wetten en het verloop van het spel te verklaren, maar 't is iets zóó ingewikkelds, en wat ik zie gebeuren, schijnt mij zóó verward, dat ik er niets van begrijp. Ik zie den bal voortvliegen over het veld, — de spelers hem nahollen, — een oogenblik later liggen ze allen op een hoop boven op den bal. De scheidsrechter, die er bij staat, doet dan uitspraak over wat er geschied is en controleert valsch of eerlijk spel. Maar hoe dit mogelijk is bij een hoop menschenlichamen, waaruit armen, beenen en hoofden steken, en bij de hartstochtelijke haast, waarmede alles geschiedt, is mij een raadsel.

Als de hoop zich weder in zelfstandige lichamen heeft opgelost, blijven er wel eens een of meer spelers bewusteloos op den grond liggen. Emmers met sponsen staan gereed, om de slachtoffers weer bij te brengen.

Plotseling weerklinkt uit het publiek een oorverdoovend gegil, en duizenden handen zwaaien hartstochtelijk met de zwarte Westpoint-vlaggetjes. De Harvard-vlaggetjes — ook het mijne, — hangen slap.

„Wat is er?" vraag ik bezorgd. „Heeft Westpoint gewonnen?" — „O, neen," is het geruststellend antwoord. „Ze zijn zoo uitgelaten, omdat Harvard ze niet in eens afmaakt. 't Is puur geluk. Ze hebben den wind mee. *Wait till next game!*"¹⁾

En *next game* gaat het Harvard „voor den wind." Geestdriftig klinkt van alle zijden de aanmoediging: *Touch down, Harvard! — Touch down!! — Harvard wint.* Nu worden de roode vlaggetjes gezwaaid, en wij zwaaien dapper mee onder leiding van onzen Harvard-student, wiens geloof in de superioriteit van Harvard boven Westpoint opnieuw bevestigd is.

Of ik het geen *prachtig* spel vind? vraagt hij met den glans der behaalde overwinning nog in zijn oogen. Ik antwoord, dat ik het mooie er van door mijn onkunde niet gezien heb, maar dat ik wél gezien heb, dat er iets barbaarsch in het spel is, en ik het daarom niet voor den tweeden keer zou willen zien.

Met vuur wordt dan het spel verdedigd. Alleen als zwakke of ongeofende jongens meespelen of de regels van het spel niet worden in acht genomen, is er kans op ongelukken. En bij iedere ernstige oefening in kracht en behendigheid heeft men immers kans zijn lichaam te deren?

Maar ik blijf bij mijn opinie. Een „spel," waarbij deelnemers bewusteloos blijven liggen, en armen of beenen kunnen breken, *kan niet goed zijn*, hoe goed ook bedoeld.

De Heidelbergsche Catechismus zegt het zoo juist bij zijn uitlegging van het zesde gebod, dat God daarin ook van ons eischt, *dat wij ons zelve niet kwetsen of moedwilliglijk in enig gevaar begeben.*

Véél wil ik bewonderen in de Nieuwe Wereld, maar niet het football-spel.

En weinige dagen later lees ik in de courant, dat ik mij in goed gezelschap bevind, in dat van niemand minder dan van President Roosevelt.

Naar gemeld wordt heeft President Roosevelt aan de bestuurders der voetbalclubs van de Amerikaansche Universiteiten geschreven, hen vermanende om een einde te maken aan de ruwe wijze, waarop dat spel gespeeld

¹⁾ Wacht op het volgende spel!

wordt. In Woensdag gehouden wedstrijden zijn twintig deelnemers ernstig gekwetst, en in Virginia is een club ontbonden, tengevolge van den dood van een der leden, die bij 't spel gekwetst werd. Volgens een ander bericht heeft de President aan een dejeuner te Washington tot de zaakkundige raadslieden der Universiteiten te Harvard, Yale en Princeton bedoelde vermaningen gericht, en zij hebben nu een verklaring openbaar gemaakt, belovende dat de bepalingen tegen ruwheid bij 't voetbalspel voortaan naar letter en geest zullen worden nagekomen.

Als we in den trein langs den Westoever huiswaarts keeren, genieten wij van een prachtige zonsondergang over rivier en bergen.

En nu een staaltje van de activiteit der Amerikaansche pers. Als we nog geen twee uur na ons vertrek van Westpoint, in de „car" door New-York rijden, lezen onze medepassagiers de couranten, waarin de beschrijving en de uitslag van den wedstrijd, geïllustreerd met de portretten der overwinnaars, bijna een geheele bladzijde druks in beslag neemt.

H. S. S. K.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

Zie zoo, nu mag je al je verbeeldingskracht te hulp roepen, want nu moet je een stof je voorstellen zonder kleur of geur, zonder gewicht, ontaastbaar en onzichtbaar, maar veerkrachtig en doordringend in de hoogste mate. Zóó veerkrachtig, dat ze een stoot, dien ze ontvangt, miljoenen uren gaans voortplant, met een duizelingwekkende snelheid; zóó doordringend, dat ze door alle aardsche voorwerpen heen verspreid is en alle tusschenruimten vult. En als je nu zoo ver bent, dat je werkelijk je zulk een stof voorstelt, dan mag je er een naam aan geven en noemen ze *aether*. Zeg, je verwacht dien *aether* nu toch zeker niet met die vloeistof, die ether heet, en die zoo snel verdampt? *Aether* is heel wat anders, *als* hij tenminste bestaat. Want ik moet je goed op je hart drukken, dat *aether* een hypothetische stof is, dus een stof, die in onze verbeelding bestaat. Misschien ook wel in werkelijkheid, ja niet alleen *misschien*, maar vermoedelijk, waarschijnlijk, hoogstwaarschijnlijk zelfs, maar *zeker*, absoluut zeker, dat kan niemand zeggen. Het blijft altijd mogelijk dat de zon ons aanraakt op nog een andere wijze, dan door ons stofdeeltjes toe te werpen of door den *aether* te doen trillen; op dit oogenblik denkt niemand er aan, een andere verklaring te zoeken; alle verschijnselen op het gebied van licht en warmte (en ook op het gebied van magnetisme en electriciteit) laten zich verklaren met behulp van dien veerkrachtigen *aether*.

En als je nu ook zulk een voortplanting van een trilling je wilt voorstellen, word dan nog eens even een kleine jongen en neem een hand vol knikkers, liefst van die glazen, die zijn zoo echt rond. Leg die eens neer in een rijtje op een schuinen lessenaar, waar een randje aan is. Neem nu één van de knikkers en rol dien tegen den eersten van de rij aan; je zult dan zien, dat die eerste, tweede, derde, enz. stil blijven liggen, maar de laatste rolt weg. De schok, dien je teweeggebracht hebt, is door de heele rij doorgelopen, zij konden echter niet weg, omdat er een ander naast lag; alleen de laatste had geen buurman, en liep dus weg door den schok, dien hij ontvangen had. Zóó moeten we ons ook voorstellen, dat de trillingen van den *aether* plaats hebben. De zon geeft een schok; de *aetherdeeltjes* planten dien voort, maar kunnen zelf niet weg; alleen het laatste deeltje in mijn oog geeft den schok over tegen mijn gezichtszenuw; ik voel dien schok en dat is *zien*. Die voortplanting van den schok nu noemen we een *zonnestraal*. Onophoudelijk, dag en nacht, geeft de zon myriaden en milliarden van zulke schokken uit, en een uiterst klein deeltje van die schokken wordt ook voortgeplant naar de aarde. Is het niet een wonderlijk

Mej. v. V. te R. — *Rheumatische pijnen* ontstaan zeer dikwijls door kouvatten na bezweet geweest te zijn, door het zitten in den tocht b.v. in den spoor trein of door het bewonen van vochtige woningen. Deze aanleidende oorzaken moet u dus vermijden. Van veel nut zijn homoeopathische middelen om de bezwaren te verlichten. Een bepaald middel te noemen, dat u zal helpen, is niet mogelijk zonder nadere beschrijving van den aard der pijnen. Wel kunnen wij u mededeelen, dat *Rhus toxicodendron* goede diensten zal bewijzen, als de pijnen door beginnende beweging erger, door voortgezette beweging echter beter worden. Dit middel kunt u *inwendig* gebruiken in den vorm van de 4de decimale verdunning, 3 maal daags 5 druppels, en *uitwendig* in den vorm der tinctuur, in de verhouding van 1 op 4 deelen slaolie, waarmee de pijnlijke plaatsen tweemaal daags flink ingewreven moeten worden.

N. N. te P. — Wat het *beste* middel tot *bevordering van den haargroei* is, kunnen wij u niet zeggen, daar de oorzaak van het uitvallen van het haar bij elk bijzonder geval moet nagegaan worden. Zijn b.v. schilfers op het hoofd de oorzaak, dan is de behandeling geheel anders dan bij de ringvormige kaalhoofdigheid, die door parasitaire spijtzwammen veroorzaakt wordt. Is dit laatste bij u het geval, dan raden wij, u door een geneesheer te laten onderzoeken en diens voorschriften op te volgen. Volgens onze ondervinding heeft de haartinctuur van Sebald in vele gevallen van uitvallen van 't haar goede uitwerking, wanneer de haarpapillen nog niet geheel vernietigd zijn. Deze tinctuur is verkrijgbaar bij J. Leyger, Coolsingel 51 te Rotterdam. Zij bevat geen scherpe schadelijke bestanddeelen, wat van de door u bedoelde, in het boekje van Georg Kühne genoemde middelen, niet kan gezegd worden.

H. O. te N. B. — De longaandoening, waaraan u lijdt, is volgens uw beschrijving: *longverwijding*. Uw beroep als glasblazer kan daarvan de oorzaak zijn, vooral als de longen reeds langen tijd zwak waren of als u herhaaldelijk aan catarrhen geleden hebt. Door het hevige persen van de lucht door een ijzeren pijp worden de longblaasjes bovenmatig uitgezet en verliezen langzamerhand hun elasticiteit. Door het vele hoesten, dat met de herhaalde catarrhen gepaard gaat, wordt dit euvel nog verergerd, zoodat kortademigheid het noodzakelijk gevolg is. Homoeopathische middelen kunnen wel goede diensten bewijzen tegen den catarrh, maar tegen de longverwijding is niets te doen, zoolang de oorzaak blijft doorwerken. Een verandering van beroep zou het beste voor u zijn, als dit mogelijk is.

B. K. te D. — Gij vraagt, of het *scheefworden der kinderen* te verhinderen is? Dit is in de meeste gevallen mogelijk. Bij kleine kinderen moet hierop reeds gelet worden. Zoodra de kleintjes hun ledematen beginnen te gebruiken, is het van belang, ze niet te verwennen. Het is schadelijk, als kleine kinderen door de moeder of het kindermisje steeds op denzelfden arm gedragen worden, daar hierdoor reeds de grond voor 't scheefworden gelegd wordt. Ook geven men het kind eenigermate vrijheid, zoodat men het laat loopen, als het wil loopen en draagt, als het vermoeid is, daar het dwingen zoowel tot het een als tot het ander nadeelig voor het kind is. De moeder doet goed, de ruggegraat bij 't wasschen en kleeden herhaaldelijk nauwkeurig te bezien en, zoo zij afwijkingen naar rechts of links bemerkt, een geneesheer om raad te vragen. In den schooltijd is het dan wederom bijzonder belangrijk, op de kinderen te letten, daar door verkeerde houding bij 't schrijven gemakkelijk scheefworden kan ontstaan. De *juiste* houding bij 't schrijven is de volgende: *beide* schouders moeten in dezelfde hoogte gehouden en *beide* armen tot ongeveer het midden op de tafel gelegd worden. Dat de tafel of de bank niet te hoog mag zijn en in verhouding moet zijn tot de grootte van het kind, spreekt van zelf. Van groot voordeel zijn daarom de *hygiënische schoolbanken*, die tegenwoordig hoe langer hoe meer in gebruik komen.

Brieven uit Amerika.

XIII.

Een uitzondering op den regel: „Niet vele edelen, niet vele machtigen.” — Naar Rochester. — Europeesche steden-namen in Amerika. — De Russische sneltrein strijkt de vlag voor de Amerikaansche. — Geen klassen. — De Amerikaansche handbagage. — Amerikaansche wraak op Engelsche laatdunkendheid. — De parlour-car met negerbediening. — De Amerikaansche conducteur en zijn beroepsopvatting. — De koopman in den trein. — Kaartjes-knippen in Amerika en in Holland. — Ontmoeting met Mrs. Mason. — A trip to „the other side.” — Europa is dichter bij Amerika dan Amerika bij Europa. — Wat een Amerikaan verdient en uitgeeft. — Het huis van Mrs. Mason. — Practische inrichting en één dienstbode.

Mijn dagen in New-York zijn nu geteld, voorloopig tenminste. Want mijn vriendelijke gastvrouw heeft bij al haar vriendelikheden óók nog de vriendelijkheid gevoegd, mij te zeggen, dat deze ééne week niet meetelde, en zij van den winter, als de New-York season begon, nog een *good long visit* van mij verwachtte. Een alleraangenaamst vooruitzicht. *Homes* zooals die der familie M. S., waar godsvrucht en geheiligde levenswandel samengaan met het hoogste, dat deze bedeeeling tot het geluk van een menschenleven kan bijdragen, zijn er niet veel in deze wereld, — ook niet in Amerika. De regel blijft: „Niet vele edelen, niet vele machtigen,” maar waar God, om de vrijmacht Zijner genade te toonen, uitzonderingen als deze in 't leven roept, zijn het paradijzen op aarde, een verkwikking voor ieder, wien het voorrecht te beurt valt er te mogen vertoeven. Ik hoorde later op mijn reizen door Amerika meermalen, dat het gezin M. S. om deze merkwaardige combinatie in het land zelfs een zekere vermaardheid bezit.

Na New-York staat op mijn program: Rochester en Mrs. Mason, — de eigenlijke aanleiding en het hoofddoel van mijn reis.

Het traject New-York—Rochester is acht uur sporens. Rochester ligt ten N. W. van New-York, aan de *Genesee*-rivier, die een weinig ten Noorden van Rochester zijn wateren in het groote Ontario-meer stort.

De spoorlijn gaat eerst pal Noord den Oostelijken oever van de Hudson langs, Westpoint en Pouchkeepsie voorbij tot *Renselaer*, (weer een Hollandsche naam!) waar de trein op kloeke brug de Hudson overgaat, om na Albany, de hoofdstad van den staat New-York, in Westelijke richting zijn loop te vervolgen.

Wij gaan langs *Schenéctady*, een oud stadje van Hollandschen oorsprong; het schilderachtige Mohawk-dal, dat aan den tijd der Indianen herinnert; dan langs Amsterdam, Rome en Syracuse. De Amerikaansche steden ontstaan en groeien zóó snel, dat er geen tijd is, een naam te laten „worden,” zooals in Europa, waar de oorsprong der namen van steden en dorpen dikwijls zelfs in het duister ligt. Hier bouwt men een stad, — voor dorpen is het leven te weinig stabiel en te grootsch aangelegd, — men heeft een naam noodig, — in de oude wereld zijn er namen van goeden klank te kust en te keur. Het probleem is opgelost: men plakt den Europeeschen naam als een etiket op de Amerikaansche stad.

Het bestaan van zulk een stad, in den eenen staat is niets geen bezwaar voor een anderen staat, om den zelfden naam te gebruiken. Zoo zijn er in Amerika vier Alexandrië's, drie Arcadies, vijf Athenes, twee Attica's, twee Bethels, twee Bethlehems, drie Brightons, vier Bristols, drie Cambridges, twee Canaäns, drie Carthago's, drie Essens, vijf Florences, twee Genève's, drie

Hannovers, vier Hastings, vier Lancasters, zes Manchesters, drie Napels', vier New-Castles, twee Palmyra's, vier Parijzen, twee Parma's, vijf Plymouths, drie Portsmouths, twee Romes, drie Saratoga's, twee Syracuses en drie Troyes. Onder de andere gebruikte namen noem ik nog: Antwerpen, Babylon, Batavia, Berlijn, Bethesda, Caïro, Duinkerken, Gethsemané, Granada, Jordaan-rivier, Leiden, Lucern, Madrid, Malta, Olympia, Orleans, Rotterdam, Petersburg, Toledo, Vesuvius, Nieuw-Egypte enz.

Zelfs naar beroemde mannen heeft men steden genoemd, getuige Byron, Gladstone, Napoleon, Gutfenberg, Hannibal, Racine, twee Bismarcks, — tot drie Eureka's toe!

Om onze reis weer te vervolgen, te Syracuse wandelt de trein heel gemoedelijk door de straten heen, alsof 't een onschuldige tram ware, alleen waarschuwend door het voortdurend luiden der groote bel, die voor aan de locomotief bevestigd is. De Amerikaansche trein heeft niet onze schrille fluit, maar een welluidende klok, wat zeker een schrede vooruit is.

Voor 't eerst maak ik op deze reis kennis met de voortreffelijke inrichting der Amerikaansche sneltreinen met negerbediening. Tot nu toe kende ik niets beters dan Russische treinen, maar zij strijken de vlag voor de Amerikaansche.

Het eerste verschil met den Europeeschen trein, dat u treft, is dat de trein niet in klassen en de wagens niet in coupé's verdeeld zijn. Iedere wagen is één geheel. In 't midden is een loopgang vrij gehouden, en rechts en links zijn in de dwarste banken gezet waarop twee personen zitten kunnen. Ge begrijpt, dat de ruimte voor handbagage bij deze inrichting zeer gering is. Met handbagage reist de Amerikaan dan ook zeer weinig. De trein vervoert koffers vrij. Aan de Amerikaansche stations ontbreken de dienstmannen. Zoo de Amerikanen — ook de dames — al handbagage meenemen, dragen zij die zelf. En om dit weer zoo gemakkelijk mogelijk te maken, heeft men één model van handtasch, de keurige en zéér practische *suit-case*, in den vorm van een platte, leeren doos, waar aan den langsten smallen kant een handvat bevestigd is. 't Is zoodat de eenige handtasch, die ge in Amerika krijgen kunt, en die gebruikt wordt. Ook hier weer dezelfde uniformiteit als bij de witte blouse. Deze tasch is het beste en doelmatigste, — dus iedereen heeft haar.

Het woord „suit-case” is een van die woorden waar de Amerikaan trotsch op gaat. De Engelschen zien op het Amerikaansch neer als gebrekkig Engelsch. De Amerikanen, wien zij dit *à l'anglaise*, gedurig laten voelen, laten zich dit niet zoo gemakkelijk aanleunen. In hun geweldige worsteling, om hun leven tot hooger standpunt op te voeren, werpen zij zich ook op de taal. „De Engelschen noemen deze tasch met het Fransche woord: *portemanteau*,¹⁾ — wij hebben er den naam van *suit-case*²⁾ aangegeven. Zoo zegt de Engelschman voor een remontoir-horloge, *key-less watch*. Dat woord vinden wij leelijk, omdat 't alleen ontkenkend is. Wij zeggen: *stam-winder*, een woord, dat uitdrukt, wat 't horloge is. Zoo noemden zij een automobiel, *horse-less carriage*, dezelfde foutieve benaming als *key-less watch*. Wij zeggen: automobiel, en nu zeggen de Engelschen 't ook.”

Hoewel er geen klassen zijn, kan men plaats nemen in een z. g. *parlour-car*, waar de twee-persoons-banken door om een spil draaiende gemakkelijke leunstoelen vervangen zijn. Een neger bedient hier en brengt den passagiers in den middag hun lunch, die hij hun voorzet op een gedekt plankje, dat hij aan den leunstoel vastschroeft. Nadert ge het oord uwer bestemming, dan waarschuwt hij u, helpt u jas of mantel weer aandoen, — de treinen zijn evenals de huizen op zomerwarmte verhit, — schuiert u met zorg en kunde van top tot teen af en brengt uw bagage naar den uitgang van den wagen. Het geheel met een hoffelijkheid en onderdanigheid, die er op wijst, dat hij een goede belooning voor zijn diensten verwacht.

Van den conducteur merkt ge weinig of niets. Het-

¹⁾ Spreek verengelscht uit: port-ménto.

²⁾ *suit* = pak; *case* = bergplaats.

zelfde onhankelijke, onverschillige zouden wij zeggen, als bij de winkeljuffrouwen. Ge wordt in Amerika verondersteld, zelfstandig door het leven te kunnen gaan, op uw eigen zaken te kunnen passen. De Amerikaansche conducteur, — *that most self-sufficient monarch*, zooals Mark Twain hem noemt, voelt zich in niets de mindere van 't publiek, minstens hun gelijke, misschien eenigszins hun meerdere, omdat hij van die reis en dien trein meer weet dan zij, contrôle heeft uit te oefenen en de verantwoordelijkheid draagt.

De Amerikaansche conducteur heeft in Europa een slechte reputatie. Ik geloof, dat het komt, omdat de Europeeer hem behandelt als ware hij een conducteur uit zijn eigen land, en vergeet, dat hij een geheel ander soort wezen voor zich heeft. Eindelooze vragen aan te hooren naar den bekenden weg of ook maar eenigszins uit de hoogte te worden toegesproken — is hij niet gewend, en ik acht hem zeer wel in staat in beide gevallen een antwoord te geven, waarin een gevoelig wapen ter afwering zit. Het Amerikaansche leven is nu eenmaal op geheel andere leest geschoeid dan het Europeesche, en er is best mee op te schieten, mits men niet wane Europeesche begrippen van stand en afstand op dezen democratischen bodem te kunnen overplanten.

Een andere eigenaardigheid van den Amerikaanschen trein is een koopman, die met allerlei koopwaar, zoodat om het kwartier den trein doorwandelt. Nauw zet de trein zich in beweging, of hij verschijnt met couranten en tijdschriften, die hij vent op een manier en met een stem alsof hij zeggen wil: „'t Kan me absoluut niets schelen, of ge iets koopt of niet.”

Is deze wandeling volbracht, dan gaat hij rond met prentbriefkaarten, afbeeldende de streek en de plaats, waar ge door spoort. Op 't gebied van de prentbriefkaart is Amerika bij ons ten achter. Ik heb bijna nergens mooie soorten gezien.

Op den gezetten tijd komt de koopman terug met manden fruit, — dan met dozen chocolade en bonbons. Is zijn repertoire uitgeput, dan begint hij van voren af aan weer met de tijdschriften en wat er verder volgt. In dit opzicht geef ik aan de rust der Europeesche treinen de voorkeur.

De conducteur wandelt ook eenmaal rond, om de kaartjes te knippen. In den ingang staande roept hij: *tickets, please!* — en dan begint, zonder dat bijna één woord gewisseld wordt, de inspectie. Aan den achterkant van alle leuning is een band bevestigd, waarin de daarachter zittende reizigers hun kaartje steken. Sommige heeren steken het tusschen den band van hun hoed, en lezen terwijl de conducteur, zonder iets te zeggen, hun kaartje er uitneemt, knipt en er weer insteekt, ongestoord hun courant door. In een ommezien zijn al de kaartjes in den langen trein geknipt.

Vergelijk hierbij den omslag in een Hollandschen trein b. v. De conducteur opent het portier en waarschuwt. Dikwijls algemeen gezocht in binnenvakjes van portemonnaies en taschjes . . . „pardon” . . . „alstublieft” . . . „dank u” . . . eenige verwarring van wie elk kaartje is . . . dan: „alstublieft” en „dank u,” tweemaal gewisseld tusschen conducteur en passagiers in 't hoekje . . . en dan weer „pardon” . . . „alstublieft” . . . „dank u” . . . eenige verwarring (als boven.) Eindelijk zijn de zes of tien kaartjes geknipt en weer opgeborgen in 't binnenzakje van . . . enz. Ik wijs u op dit verschil, om u, bij een onbeduidend punt, zooals 't knippen van een kaartje, te doen zien, hoe veel praktischer en eenvoudiger het Amerikaansche leven is ingericht dan 't onze.

Achteraan den trein is een soort veranda aangebracht, waar men van 't uitzicht genieten kan. Behalve hier en daar een nauw, rotsachtig dal met schilderachtig gelegen stadje, is het een vrij eentonig, boschrijk, heuvelachtig landschap.

H. S. S. K.

(Vervolg en Slot van dezen brief in No. 21.)

Hannovers, vier Hastings, vier Lancasters, zes Manchesters, drie Napels', vier New-Castles, twee Palmyra's, vier Parijzen, twee Parma's, vijf Plymouths, drie Portsmouths, twee Romes, drie Saratoga's, twee Syracuses en drie Troyes. Onder de andere gebruikte namen noem ik nog: Antwerpen, Babylon, Batavia, Berlijn, Bethesda, Caïro, Duinkerken, Gethsemané, Granada, Jordaan-rivier, Leiden, Lucern, Madrid, Malta, Olympia, Orleans, Rotterdam, Petersburg, Toledo, Vesuvius, Nieuw-Egypte enz.

Zelfs naar beroemde mannen heeft men steden genoemd, getuige Byron, Gladstone, Napoleon, Gutfenberg, Hannibal, Racine, twee Bismarcks, — tot drie Eureka's toe!

Om onze reis weer te vervolgen, te Syracuse wandelt de trein heel gemoedelijk door de straten heen, alsof 't een onschuldige tram ware, alleen waarschuwend door het voortdurend luiden der groote bel, die voor aan de locomotief bevestigd is. De Amerikaansche trein heeft niet onze schrille fluit, maar een welluidende klok, wat zeker een schrede vooruit is.

Voor 't eerst maak ik op deze reis kennis met de voortreffelijke inrichting der Amerikaansche sneltreinen met negerbediening. Tot nu toe kende ik niets beters dan Russische treinen, maar zij strijken de vlag voor de Amerikaansche.

Het eerste verschil met den Europeeschen trein, dat u treft, is dat de trein niet in klassen en de wagens niet in coupé's verdeeld zijn. Iedere wagen is één geheel. In 't midden is een loopgang vrij gehouden, en rechts en links zijn in de dwarste banken gezet waarop twee personen zitten kunnen. Ge begrijpt, dat de ruimte voor handbagage bij deze inrichting zeer gering is. Met handbagage reist de Amerikaan dan ook zeer weinig. De trein vervoert koffers vrij. Aan de Amerikaansche stations ontbreken de dienstmannen. Zoo de Amerikanen — ook de dames — al handbagage meenemen, dragen zij die zelf. En om dit weer zoo gemakkelijk mogelijk te maken, heeft men één model van handtasch, de keurige en zéér practische *suit-case*, in den vorm van een platte, leeren doos, waar aan den langsten smallen kant een handvat bevestigd is. 't Is zoodat de eenige handtasch, die ge in Amerika krijgen kunt, en die gebruikt wordt. Ook hier weer dezelfde uniformiteit als bij de witte blouse. Deze tasch is het beste en doelmatigste, — dus iedereen heeft haar.

Het woord „suit-case” is een van die woorden waar de Amerikaan trotsch op gaat. De Engelschen zien op het Amerikaansch neer als gebrekkig Engelsch. De Amerikanen, wien zij dit *à l'anglaise*, gedurig laten voelen, laten zich dit niet zoo gemakkelijk aanleunen. In hun geweldige worsteling, om hun leven tot hooger standpunt op te voeren, werpen zij zich ook op de taal. „De Engelschen noemen deze tasch met het Fransche woord: *portemanteau*,¹⁾ — wij hebben er den naam van *suit-case*²⁾ aangegeven. Zoo zegt de Engelschman voor een remontoir-horloge, *key-less watch*. Dat woord vinden wij leelijk, omdat 't alleen ontkenkend is. Wij zeggen: *stam-winder*, een woord, dat uitdrukt, wat 't horloge is. Zoo noemden zij een automobiel, *horse-less carriage*, dezelfde foutieve benaming als *key-less watch*. Wij zeggen: automobiel, en nu zeggen de Engelschen 't ook.”

Hoewel er geen klassen zijn, kan men plaats nemen in een z. g. *parlour-car*, waar de twee-persoons-banken door om een spil draaiende gemakkelijke leunstoelen vervangen zijn. Een neger bedient hier en brengt den passagiers in den middag hun lunch, die hij hun voorzet op een gedekt plankje, dat hij aan den leunstoel vastschroeft. Nadert ge het oord uwer bestemming, dan waarschuwt hij u, helpt u jas of mantel weer aandoen, — de treinen zijn evenals de huizen op zomerwarmte verhit, — schuiert u met zorg en kunde van top tot teen af en brengt uw bagage naar den uitgang van den wagen. Het geheel met een hoffelijkheid en onderdanigheid, die er op wijst, dat hij een goede belooning voor zijn diensten verwacht.

Van den conducteur merkt ge weinig of niets. Het-

¹⁾ Spreek verengelscht uit: port-ménto.

²⁾ *suit* = pak; *case* = bergplaats.

zelfde onhankelijke, onverschillige zouden wij zeggen, als bij de winkeljuffrouwen. Ge wordt in Amerika verondersteld, zelfstandig door het leven te kunnen gaan, op uw eigen zaken te kunnen passen. De Amerikaansche conducteur, — *that most self-sufficient monarch*, zooals Mark Twain hem noemt, voelt zich in niets de mindere van 't publiek, minstens hun gelijke, misschien eenigszins hun meerdere, omdat hij van die reis en dien trein meer weet dan zij, contrôle heeft uit te oefenen en de verantwoordelijkheid draagt.

De Amerikaansche conducteur heeft in Europa een slechte reputatie. Ik geloof, dat het komt, omdat de Europeeer hem behandelt als ware hij een conducteur uit zijn eigen land, en vergeet, dat hij een geheel ander soort wezen voor zich heeft. Eindelooze vragen aan te hooren naar den bekenden weg of ook maar eenigszins uit de hoogte te worden toegesproken — is hij niet gewend, en ik acht hem zeer wel in staat in beide gevallen een antwoord te geven, waarin een gevoelig wapen ter afwering zit. Het Amerikaansche leven is nu eenmaal op geheel andere leest geschoeid dan het Europeesche, en er is best mee op te schieten, mits men niet wane Europeesche begrippen van stand en afstand op dezen democratischen bodem te kunnen overplanten.

Een andere eigenaardigheid van den Amerikaanschen trein is een koopman, die met allerlei koopwaar, zoodat om het kwartier den trein doorwandelt. Nauw zet de trein zich in beweging, of hij verschijnt met couranten en tijdschriften, die hij vent op een manier en met een stem alsof hij zeggen wil: „'t Kan me absoluut niets schelen, of ge iets koopt of niet.”

Is deze wandeling volbracht, dan gaat hij rond met prentbriefkaarten, afbeeldende de streek en de plaats, waar ge door spoort. Op 't gebied van de prentbriefkaart is Amerika bij ons ten achter. Ik heb bijna nergens mooie soorten gezien.

Op den gezetten tijd komt de koopman terug met manden fruit, — dan met dozen chocolade en bonbons. Is zijn repertoire uitgeput, dan begint hij van voren af aan weer met de tijdschriften en wat er verder volgt. In dit opzicht geef ik aan de rust der Europeesche treinen de voorkeur.

De conducteur wandelt ook eenmaal rond, om de kaartjes te knippen. In den ingang staande roept hij: *tickets, please!* — en dan begint, zonder dat bijna één woord gewisseld wordt, de inspectie. Aan den achterkant van alle leuning is een band bevestigd, waarin de daarachter zittende reizigers hun kaartje steken. Sommige heeren steken het tusschen den band van hun hoed, en lezen terwijl de conducteur, zonder iets te zeggen, hun kaartje er uitneemt, knipt en er weer insteekt, ongestoord hun courant door. In een ommezien zijn al de kaartjes in den langen trein geknipt.

Vergelijk hierbij den omslag in een Hollandschen trein b. v. De conducteur opent het portier en waarschuwt. Dikwijls algemeen gezocht in binnenvakjes van portemonnaies en taschjes . . . „pardon” . . . „alstublieft” . . . „dank u” . . . eenige verwarring van wie elk kaartje is . . . dan: „alstublieft” en „dank u,” tweemaal gewisseld tusschen conducteur en passagiers in 't hoekje . . . en dan weer „pardon” . . . „alstublieft” . . . „dank u” . . . eenige verwarring (als boven.) Eindelijk zijn de zes of tien kaartjes geknipt en weer opgeborgen in 't binnenzakje van . . . enz.

Ik wijs u op dit verschil, om u, bij een onbeduidend punt, zooals 't knippen van een kaartje, te doen zien, hoe veel praktischer en eenvoudiger het Amerikaansche leven is ingericht dan 't onze.

Achteraan den trein is een soort veranda aangebracht, waar men van 't uitzicht genieten kan. Behalve hier en daar een nauw, rotsachtig dal met schilderachtig gelegen stadje, is het een vrij eentonig, boschrijk, heuvelachtig landschap.

H. S. S. K.

(Vervolg en Slot van dezen brief in No. 21.)

heid, die ligt in het oude Latijnsche gezegde: *habent sua fata libelli*, d. i. ook boeken kunnen merkwaardige lotgevallen hebben.

Dat zien we uit de geschiedenis van een boek, zooals die ons pas wordt meegedeeld door den zoon van een man, die er na bij betrokken was, door den heer Ch. Clarke, een Amerikaan. Maar vooraf iets anders:

Weet men wel, dat eens een boek aanleiding is geweest tot een der grootste oorlogen van de vorige eeuw, en dat nog wel een boek door een vrouw geschreven?

Dat boek is „Uncle Tom's Cabin”, anders gezegd „De Negerhut,” geschreven door Mevr. Harriet Beecher Stowe. De oorlog is de felle Amerikaanse burgeroorlog, die van 1861—1865 met verbittering werd gevoerd tusschen het Noorden en het Zuiden der Vereenigde Staten van N.-Amerika.

Ik kan mij nog levendig uit mijn vroege kindsheid voorstellen, wat ontzaglijken indruk dit boek, toen eenige jaren geleden verschenen, in Europa, ook ten onzent, maakte. 't Werd in ongelooflijk korten tijd in een dozijn talen overgezet en overal als 't ware verslonden, door oud en jong, door menschen van allen rang, stand en richting. Er werd bij dit boek gelachen, maar nog veel meer geweend, en niemand die er eens aan was begonnen, lei het terzij vóór hij het uit had. De eene herdruk volgde ook hier in Nederland den anderen. Zelfs is dit, al heugt het boek een halve eeuw, het geval tot onzen tijd toe. Wel weinig boeken valt zoo'n lot ten deel.

Maar ontzettend was de indruk en de uitwerking vooral in Amerika, het land waarop nog de vloek rustte dier slavernij, tegen welke het boek was gericht, waaraan het een oorlogsverklaring was, een ontroerende, geweldige. De mannen van het Noorden ontvlamden in rechtmatigen toorn tegen het slavenhoudende Zuiden, en — de botsing, die lang gedreigd had, kwam. Vier jaar woedde de oorlog; hardnekkig werd gestreden. Eindelijk zegevierde de goede zaak der vrijheid. Millioenen negers werden van slaven vrije burgers. Het boek eener vrouw had overwonnen! Zulk een werk nu is — we wilden het eerst even herinneren — dat waarover Clarke ons iets meedeelt.

„Uncle Tom's Cabin” verscheen 't eerst in een Amerikaansch blad, en straks (in Amerika) afzonderlijk. Daar men meende, dat het boek een goede toekomst had — een der uitgevers schijnt er zelfs tot schreien toe door te zijn bewogen! — besloot men een uitgaaf voor Engeland gereed te maken. Maar — in Engeland nam het boek in 't eerst niet op.

Doch zie, wat een aankondiging vermag! Het groote dagblad *The Times* wijdde aan het boek een hoofdartikel van vijf kolommen en — in een oogenblik was de „Negerhut” overal het onderwerp der gesprekken, en stonden de bladen vol over het werk der vrouw, die „de slavernij den doodssteek had toegebracht.” — Dat zou waar blijken.

De vraag naar het boek werd plotseling ongelooflijk groot. Uitgever, drukker, binder, alle man moest nacht en dag doorwerken, om aan de bestellingen te kunnen voldoen. In één week leverde men twee maal 50.000 exemplaren af, meer dan 16000 daags!

„De loop van dit wondervolle boek,” — Clarke mocht het terecht zeggen — geleek min of meer op die van een staartster. Het ging uit van een kleinen kern, die zich snel ontwikkelde tot een ontzaglijken staart, toenemend in grootte en schittering, totdat zijn letterkundige glans de gansche wereld verlichtte.”

Dat de Engelsche uitgever „zaken maakte” met het boek, is te begrijpen. Tot zijn eer dient gezegd, dat hij wist van leven en laten leven. Immers, hoewel daartoe niet verplicht, zond hij door een vertrouwd man aan de schrijfster maar eens een kleine 13000 gulden! 't Kon er best op overschieten; toch was het een mooie daad. Van de 60 cts. uitgaaf nam een firma 4000.000 ex., een andere 250.000 van de 30 cts. uitgaaf; cijfers gelijk ze in Nederland op dit gebied nooit voorkomen.

't Is niet overbodig, hierbij, in antwoord op vaak gedane vragen, op te merken, dat de nog altijd veel gelezen „Negerhut” alleen roman is wat de rangschikking en verbinding der onderwerpen betreft. Overigens is het al

droeve, ontzettende werkelijkheid. De hoofdpersoon van het verhaal, „Oom Tom”, was jaren later als Ds. Josiah Henson de gast van koningin Victoria, die vroeger ook de schrijfster had ontvangen. Wat deze laatste betreft, haar bekendheid alom rust bijna alleen op dit haar werk, al heeft zij ook meer geschreven. Van haar andere geschriften is alleen „de kleine Vossen” nog altijd gezocht.

Men ziet, er is in den letterhof allerlei saam te lezen, dat het aanzien waard is en het bewaren ook. We willen er daarom van tijd tot tijd weer eens in gaan wandelen.

Voor ditmaal ten slotte *nog* een merkwaardigheid, namelijk dat in Nederland, in onze dagen, weder iemand den moed gegrepen heeft zijn bijeenverzamelde gedichten, — twee dikke bundels, fraai uitgevoerd — in 't licht te geven. 't Zijn de verzen van Soera Rana, een schijnaam voor een anderen, in ons land ver van onbekend. 't Zijn verzen van een man, die aan de vreeze Gods groote dichterlijke gaven paart, zoowel blijkend in zijn oorspronkelijke verzen als in schoone overzettingen. Van het ruwe, zinloze en eigenlijk revolutionnaire, dat men zeer ten onrechte als „nieuwe” richting soms hoort noemen, bespeurt ge hier niets dan zeer verklaarbaren afkeer er van, gelijk die ook werd geuit door Dr. Kuyper in zijn jongste Bilderlijk-rede. Toch zijn noch Soera Rana noch Dr. Kuyper vijanden van *gezonden* vooruitgang in de letterkunde. De verzen, die de eerste geeft, zijn lieflijk, welluidend, echt dichterlijk en bijzonder keurig wat taal, vorm enz. betreft. We bevelen ze ook in dit opzicht, vooral den jongeren, aan, en naar den inhoud allen.

A. J. H.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief XIII.)

The Rochester kwam Mrs. Mason mij zelve van den trein halen. Er was één oogenblik van wederzijdsche aarzeling, maar de blijde herkenning en begroeting deed niet lang op zich wachten. Hoe dwaalden onze gedachten terug naar korten tijd van kennismaking in Amsterdam nu vijf jaar geleden! En wij betreurden het maar, dat wij Charlotte van Bourbon geen telegram konden zenden, om haar deelgenoot van onze vreugde te maken, die immers ook een vrucht van haar leven is? Zonder Charlotte van Bourbon was „De Lelie van ons Vorstenhuis” nooit geschreven, nooit vertaald, en was ik nooit naar Amerika gekomen!

Rochester is, wat wij zouden noemen, een provinciestad.

Er is een steeds hooger wordend *down-town*, waar dicht opeen gebouwd de *scy-scrapers*, kantoren en winkels staan, en een allerliefst, zich steeds uitbreidend, *up-town*, waar men woont. De meeste dezer huizen, *up-town*, zijn van hout, en dikwijls levendig van kleur, waarin zij aan Russische buiten-huizen doen denken. Ze staan alle vrij, door een flinke ruimte met gras en boomen beplant, maar niet door hek of heining, gescheiden van den straatweg, en van elkander. Het zijn meest eigen huizen, vertelt Mrs. Mason mij. Het eerste ideaal van een Amerikaansch echtpaar is een eigen huis te hebben, liefst te laten zetten naar eigen ontwerp. Het tweede, een reis naar Europa, *a trip to the other side*, een uitstapje naar den overkant, zooals men hier zegt. Een uitdrukking van de Engelschen overgenomen. Deze noemen het vasteland van Europa „the other side.” Een klein verschil anders of men „the other side” noemt, wat aan de overzijde van het Kanaal, of wat aan de overzijde van den Oceaan gelegen is.

Karakteristiek voor Amerika is dat niet tellen van afstanden. Ook in dit opzicht is het de „Nieuwe Wereld,” het leven, waar wij, Europeërs, heengaan. Hoezeer ook bij ons, vergeleken met een twintig jaar geleden, afstanden

geslonken zijn, en wat vroeger heette „verre” reizen, nauwelijks meer geteld worden, toch wordt ons leven nog altijd véél meer dan het Amerikaansche door afstand belemmerd.

Een van de eerste indrukken, die ge in Amerika ontvangt, is dan ook dat Amerika véél verder verwijderd is van Europa, dan Europa van Amerika. Drie, vier malen naar Europa geweest te zijn, is voor een Amerikaan de gewoonste zaak ter wereld, en de voornaamste landen en steden van Europa te kennen, en met oordeel des onderscheids te kennen, is in Amerika eigenlijk een eisch van beschaving. Ik geloof, dat dit er mede toe bijdraagt, dat men zich in deze geheel andere wereld toch zoo makkelijk thuis gevoelt. Men kan met die menschen over Europa, over Holland spreken. Ze stellen er 't levendigste belang in, en zijn door lectuur en aanschouwing er zoo goed van op de hoogte, . . . dat men, tot over zijn eigen land toe, meestal iets van hen leeren kan.

Dit makkelijk reizen en niet tellen van afstanden is natuurlijk niet alleen een kwestie van nieuwere levensopvatting. 't Is ook een geld-kwestie. Men is in Amerika veel rijker dan in Europa. Men verdient in Amerika gemakkelijker een dollar dan bij ons een gulden. Stel een biljet Amerika-Europa kost f 250, dan kost het den Amerikaan 100 dollars, d. w. z. feitelijk slechts $\frac{2}{5}$ van den prijs, dien wij betalen. Het zou zijn, alsof wij f 100 betaalden. En zijn zij eenmaal in Europa, dan vinden zij alles hier spot-goedkoop. Zij betalen voor de meeste dingen slechts $\frac{2}{5}$ van wat zij gewoon zijn uit te geven. De Europeër, die in Amerika reist, doet natuurlijk de omgekeerde, een minder aangename, ervaring op. Er zijn ook uitzonderingen op dien regel; b. v. de prijzen van het schoenwerk zijn geheel op Europeesche leest geschoeid. Men kan dus begrijpen, voor hoe weinig geld *de Amerikaan* zich schoeit. Wat voor den Amerikaan duur is, is zijn huis, zijn bediening en al wat hij aan arbeidsloon te betalen heeft. Een los werkman verdient nu reeds 2 dollar per dag, een werkster, een naaister ongeveer 't zelfde. Een knap dokter rekent 5 dollar per visite, — 1000 dollar voor een operatie. Schilder- of zanglessen worden peperduur betaald. Persoonlijke arbeid wordt in Amerika vier, vijf maal duurder betaald dan bij ons. Iedereen verdient daarom ruim, maar heeft op zijn beurt weer groote uitgaven te doen. Alleen voedsel en de meeste kleedingstukken zijn, voor hem althans, zéér goedkoop.

Zooals ik reeds zeide, heeft de dure arbeid gemaakt, dat men zich in Amerika véél beter zelf weet te redden, veel minder afhankelijk is van anderer hulp dan bij ons.

Mrs. Mason — wier echtgenoot sinds eenige jaren hoogleraar is aan het Baptist Seminary van Rochester — heeft ook haar eigen huis gebouwd. Het ligt geheel buiten, het laatste van den weg, en vlak bij Rochesters mooie omstreken.

Dit huis is een type van een modern Amerikaansch huis, natuurlijk zoo practisch mogelijk ingericht, zoodat, hoewel het een groot huis is, Mrs. Mason slechts ééne dienstbode behoeft te houden.

Zoodra men binnen komt, een *hall*, in donker eikenhout geschilderd, waar in 't midden de breede trap van dezelfde kleur uitkomt. Op deze *hall* komen alle kamers der benedenverdieping uit. Geen dezer kamers heeft een deur; langs de breede openingen, die toegang geven, hangen aan weerszijden rechte gordijnen. De vloer van de *hall* is als de vloer der kamers van donkerbruin hout, — geen drempel scheidt *hall* van kamer, hier en daar ligt een Perzisch kleed dwars over den ingang heen, zoodat het *hall* en kamer als 't ware verbindt. Vastgespijkerde tapijten kent men in het moderne Amerikaansche huis niet, groote en kleine losse *rugs* liggen op den donker-geschilderden vloer. In rijkere huizen heeft men parketvloer. Dat het huis centrale verwarming heeft, spreekt in Amerika van zelf. De *salon* ontbreekt, of juister gezegd, ze is opzettelijk weggelaten. Een *salon*, een speciale ontvangkamer, waar mooie meubels en andere kostbaarheden te

pronk staan, liefst tegen zonlicht en tijdstand beschermd door hoezen, — kennen in Amerika schier uitsluitend de uitgaande kringen. De gewone families hebben een *library*, waar langs de wanden tot halver hoogte boekenkasten staan. Deze *library* is de woonkamer van 't gezin. Komt er visite, dan wordt die hier *en famille* ontvangen. In mijn derde Amerikaansche *home* is de *library* — we zijn in 't huis van een schrijfster, — de mooiste en grootste kamer van het huis.

Van de *library* wandelt men in de eetkamer, die als herinnering en hulde aan Delft, dat zulk een belangrijke slotrol in „De Lelie van ons Vorstenhuis” speelt, — in blauw en wit behangen en geschilderd is. De keuken is met de eetkamer verbonden door de provisiekamer, waar meteen het glaswerk en porcelein geborgen wordt. De provisiekamer is dus even gemakkelijk toegankelijk voor de familie als voor de dienstbode. Bovendien zijn de twee deuren, die de dienstbode door moet gaan, om van de keuken naar de eetkamer te gaan, zóo gemaakt, dat als zij op den drempel stapt, de deur van zelf opent. Een zeer practische inrichting, waardoor zij steeds de *beide* handen vrij heeft.

In de *pantry* is een ijskast, — in welk Amerikaansch huis wordt geen ijskast gebouwd? — waarvan de ijsbergplaats met een deurtje in den buitenmuur opent. Eens in de vier en twintig uur komt er een jongen een nieuw stuk ijs brengen. Hij behoeft niet te bellen, de dienstbode niet open te doen, zij behoeft het ijs niet aan te nemen, niet weg te bergen. Er ligt altijd ijs in de ijskast en niemand in huis merkt zelfs, dat het gebracht wordt.

Zoo loopt er door het geheele huis een koker, die op iedere verdieping met een luikje opent. Deze koker komt uit in een kist in de waschkamer in het *sous-terrain*. Ieder stuk gebruikt linnen wordt door den koker naar beneden geworpen. En Maandagmorgen vindt de waschvrouw, zonder dat iemand er weer moeite voor behoeft te doen, haar wasch bijeen.

Hoewel er centrale verwarming is, heeft de *library* toch voor de gezelligheid een open haard, waarop, op kille dagen, die, nu November nadert, reeds komen opzetten, een blok-vuur brandt. Zulk een Amerikaansche haard is een open stookplaats, waarin alleen een koperen drager staat, waarop het stuk hout, liefst een stuk boomstam, geplaatst wordt. De verbrande asch verdwijnt al weer zoo gemakkelijk mogelijk. In 't midden van den steenen haard-bodem is een dekseltje, dat gemakkelijk door een pook kan worden opgelicht. De opening hieronder staat in verbinding met een put onder het huis. De asch wordt even bijeengeveegd, en verdwijnt dan door de opening naar beneden.

Het schoonhouden en aanmaken van dezen haard heb ik nooit door de dienstbode zien doen. Dat doen de familie-leden zelf. Ik verzeker u, dat ik verwonderd keek, toen ik de begaafde schrijfster van „De Lelie van ons Vorstenhuis,” den eersten morgen, dat ik bij haar was, met een groot schort voor, zelf den haard zag schoonvegen en aanmaken. Maar nog meer klom mijn verbazing, toen ik den professor, 's middags van zijn college komend, met de grootste handigheid 't zelfde zag doen!

De weinige bediening in Amerika maakt, dat ook de man, als 't noodig is, in huis zijn vrouw en dochters de helpende hand reikt. Evenmin als er in Amerika dat groote verschil bestaat tusschen het „meiden-werk” en het „dames-werk” in huis, maar de moeder, de dochters en de dienstbode meer gezamenlijk het werk verdeelen, en de beide eersten er niets vernederends in zien, zoo noodig, allerlei huiswerk aan te pakken, — evenmin kent men er dat groote verschil tusschen „mannenwerk” en „vrouwenwerk” dat bij ons zoo dikwijls hoofd-motief van doen en laten is. Ook op dit terrein kent men in Amerika veel minder „afstand” dan bij ons. Doch hier raak ik een punt, de positie der vrouw in Amerika — zulk een belangrijke factor in de eigenaardige Amerikaansche samenleving, dat ik u hierover liever later eens afzonderlijk schrijf.

H. S. S. K.

Het huis van Mrs. Mason te Rochester.

Brieven uit Amerika.

XIV.

De Amerikaansche receptie. — Mrs. Waterbury uit Boston. — Waarom men in Amerika meer doen kan dan in Holland. — Een dames-lunch. — Hoe men in Amerika een vreemdeling ontvangt. — Kennismaking met Harpers kleindochter. — Een zendingsmeeting van jonge meisjes. — Mr. en Mrs. Robinson. — Oud-Hollandsche familiestukken in een Amerikaansche pronkkast. — Dames-clubs. — De „Travellers Club.” — Hoe zij 't vorige jaar „De Nederlanden” bestudeerde. — Mijn bewondering voor de Amerikaansche vrouw klimt steeds.

In Amerika heeft men veelal de hoffelijke gewoonte, zoo spoedig mogelijk na aankomst van een vreemdeling in zijn huis, een receptie te geven, waarop de notabelen van de stad genoodigd zijn „ter kennismaking met . . .” De vrouw des huizes ontvangt

dan in de library, met haar gast naast zich, terwijl in de eetkamer de tafel gedekt staat met keur van verfrisschende dranken en versnaperingen, door jonge meisjes, hiertoe uitgenoodigd, aan de gasten rondgediend.

De „notabelen van de stad” laten zich op dit middaguur hoofdzakelijk door hun dames vertegenwoordigen. De heeren hebben het gewoonlijk te druk met studie of *business*, en laten gaarne *the gay side of life* *) met al den omslag van dien aan de dames over, die dan ook, veel meer dan bij ons het geval is, het gezin vertegenwoordigen.

Ook Mrs. Mason was zoo vriendelijk, daags na mijn aankomst zulk een receptie voor mij te geven. Ik was niet de eenige *guest of honor*. Mijn gelukkige lotgenootte was Mrs. Waterbury uit Boston. Ik noem haar naam, omdat zij een der merkwaardigste en bekoorlijkste Amerikaansche vrouwen is, die ik ontmoet heb. Ik had een half jaar geleden reeds kennis met haar gemaakt in Holland, waar zij, met een introductie van Mrs. Mason, wier intieme vriendin zij is, mij was komen opzoeken. Ik hoop u later meer van haar leven en arbeid te vertellen, als ik bij haar logeer in Boston.

*) De aangenane zij van 't leven.

Rochester down-town, waar de winkels en kantoren zijn.

Rochester up-town, waar men woont.

Weer een geheel andere kring van menschen, dan die ik in New-York of Brooklyn leerde kennen. Rochester is een eenvoudige buiten-stad, door de aanwezigheid van een Universiteit en een *Seminary* een stad van veel intellectueel leven. Professoren en studenten, zonder tal. Deze sfeer heeft ook de vrouwen aangegrepen, zij studeeren en lezen veel, bewegen zich veel op sociaal en ander publiek terrein, en hebben allerlei clubs, waarin gestudeerd en gedebatteerd wordt. Te Rochester niet veel luxe, maar een frisch, opgewekt geestesleven, en een eenvoudige, landelijke levensopvatting.

Maar wat al de Amerikanen die ik tot nu toe leerde kennen, gemeen hebben, is hun eenvoud, het gemak, waarmede zij zich bewegen, hun flinkheid, hun opgewektheid, hun hartelijkheid. Er is hier dezelfde vriendelijke, zonnige atmosfeer, die ik ook in Brooklyn en New-York vond.

Op zulk een receptie regent het uitnodigingen en afspraken. Ieder wil iets voor u doen, u iets laten zien, u een interessante introductie bezorgen. En aangezien zes weken van verblijf te Rochester vóór mij liggen, neem ik dankend aan, terwijl Mrs. Mason met een waarschuwend glimlach datums en uren voor mij opschrijft. „Pas maar op, dat ons strenuous American life niet te veel voor u wordt!”

En ik zou zeker in Holland onder zulk een lijst mijn naam niet durven zetten! Maar de Amerikaanse atmosfeer geeft vleugelen — er is iets electrisch, iets opwekkends in de lucht, waardoor men zich tot hoogere activiteit voelt geprikkeld, zooals men door den stimulan van de hoogere berg-lucht acht, negen uur loopt met minder vermoeienis dan drie, vier uur in de zware atmosfeer onzer lage polderlanden. Ik begin mij al minder te verbazen, dat de menschen hier zooveel meer, en dat met zooveel minder moeite en vermoeienis, doen dan bij ons.

Daags na de receptie een *lunch* bij Mrs. L.

Een *lunch* van enkel dames, waarbij zelfs de gastheer niet aanzit, maar eerst na afloop van den maaltijd zich bij het gezelschap voegt, is een voor Amerika zeer gewoon, voor mij een verwonderlijk nieuw verschijnsel. Het hangt samen met het feit, dat de meeste heeren hun bezigheden buiten 's huis en door de groote uitgestrektheid der Amerikaanse steden — ik herinner er aan, dat de huizen *up-town* met tusschenruimten gebouwd zijn — ver van huis

hebben, en daar ter plaatse ook hun *lunch* gebruiken. Maar hoe ook verklaard, het maakt op een vreemdeling, wel gewend aan heeren-maaltijden zonder dames, maar niet aan dames-gastmalen zonder heeren, een eigenaardigen indruk. ¹⁾

Men amuseert er zich kostelijk ondertusschen. Denk niet, dat de conversatie loopt over getob met meiden en huishouden, over modes en andere niiserieën. De beschaafde Amerikaanse vrouw, ook de getrouwde met haar moeilijk dienstboden-probleem, met de verzorging van haar huishouden, dat in verfijning en weelde vrij wat hooger eischen stelt dan in denzelfden stand bij ons het geval zou zijn, — hoewel zij blijkens haar steeds onberispelijk en smaakvol toilet, terdege aandacht aan de *mode* schenkt — de beschaafde Amerikaanse vrouw houdt al dergelijke onderwerpen van conversatie op den achtergrond van haar intiemen levenskring. Waar zij over praat op een *lunch* als deze, zijn de onderwerpen van den dag, en uit al wat zij zegt, blijkt, dat zij couranten en tijdschriften leest, en op de hoogte is van de groote vraagstukken uit verleden en heden, uit Europa en Amerika. Problemen van opvoeding vooral, — er is misschien niets, waarin de Amerikaanse vrouw op 't oogeblik zooveel belang stelt als in de opvoeding van het kind — scholen, nieuwe systemen, onderwijzers, enz. Meen niet, dat de conversatie daarom droog of geleerd is. Er heerscht de grootst mogelijke vroolijkheid, en de eene kwinkslag volgt de andere op. Onwillekeurig dacht ik terug aan het avondbezoek op Miss Ruth Masons kamer op Vassar-college. Ik vind hier terug denzelfden gullen, hartelijken, ongedwongen en toch ook beschaafden toon. En men is even verrukt

elkander te ontmoeten, even enthousiast over de vriendelijkheid der gastvrouw.

En nu een staaltje van de moeite, die men zich in Amerika geeft, om een vreemdeling te ontvangen.

In de eetkamer zijn oranje-gordijnen opgehangen — een goedkoope stof, zelf even gauw opgespijkerd — maar toch, oranje-gordijnen. Langs de muren zijn opgehangen alle Hollandsche fotografieën, die de gastvrouw bezat, o. a.

¹⁾ Nóg eigenaardiger indruk maakte een dames-*lunch* door een getrouwde vrouw buitenshuis (in een afzonderlijke kamer) gegeven. Een vorm van ontvangen, die voor de Amerikaanse vrouw geheel geoorloofd is en zelfs als zeer gewoon beschouwd wordt.

Juste fully yours
Caroline Walter Mason

het portret van onze Koningin met Friesche kap — dat hier zeer populair is — op de eereplaats. De tafel is gesierd met oranje-bloemen, voor ieder bord staat een oranjelampje, de bonbons zijn oranje gekleurd „naar staal,” in ieder vingerkommetje drijft een oranje-bloem, en aan 't dessert worden we allen verzocht een versje te maken, waartoe we keurige witte kaartjes krijgen, waaraan, aan een wit zijden koordje, een oranje-potloodje bevestigd is. Later werden voor de beste verzen prijzen uitgedeeld: voorwerpen van Delftsch aardewerk!

Noem dit nu een kwestie van geld, dan geef ik u dit toe, doch slechts ten deele. Zeker, men moet om zoo iets te kunnen doen een ruime beurs hebben, maar de gedachte, het overleg, en de zorg er aan besteed, komen voort uit een hart vol vriendelijke gedachten en uit een opvatting van gastvrijheid, waarvan wij ons ternauwernood een voorstelling kunnen vormen.

Men leeft in Amerika niet alleen vrijer, niet alleen gemakkelijker dan bij ons, maar ook warmer. De thermometer der samenleving staat aanmerkelijk hooger dan bij ons. Toon en omgang zijn hartelijker, niet alleen onder vrienden, maar ook in het familieleven. Man en vrouw, ouders en kinderen, broeders en zusters, vrienden en vriendinnen schamen zich niet te toonen, noch het voor anderen en elkaar uit te spreken, hoe hartelijk lief zij elkander hebben. Ik zeide u reeds, hoe zonnig de atmosfeer hier is. Ook in dit opzicht maakt de Amerikaan een hooger procent van zijn leven dan de Hollander. Zij hebben beide hetzelfde kapitaal, maar stelt de Hollander zich al heel spoedig tevreden met 3 à 4% rente, de Amerikaan maakt minstens 6%, en geniet als een gelukkig kind van zijn leven. Hij heeft een instinctmatigen afkeer van al wat dit levensgeluk voor hem en anderen schaden kan, en betracht met ijver en vreugde al wat dit levensgeluk vermeederen kan. Hieruit — natuurlijk ook uit de vriendelijke gesteldheid van zijn gemoed — verklaar ik dat verkwikkende gemis van kwaadspreken over afwezigen, dat mij voortdurend, en nu weer op deze lunch, treft.

(Vervolg van dezen Brief in No. 23.) H. S. S. K.

VAN DRIE ZIELEN.

DOOR

CAROLINE ATWATER MASON.

(Schriftster van „De Lelie van ons Vorstenhuis.”)

I.

Daar waren eens drie Zielen: een Groote Ziel, een Middelmattige Ziel, en een Heel Kleine Ziel.

Zij woonden alle drie in Aller-Zielen-Stad, maar zij leefden ver van elkander verwijderd.

De Groote Ziel woonde in het lichaam van een heel eenvoudig, alledaagsch vrouwtje, die weduwe was. Haar man had de gewoonte gehad, haar „Moedertje” te noemen, en we zullen zoo vrij zijn, haar ook dien naam te geven.

Zij had vier kinderen. De oudste jongen en de moeder verdienden samen de kost; hij met zijn voeten, want hij was loopjongen, en een vlugge; zij, met haar handen, want zij maakte jassen en vesten en zij deed het goed.

Zij had niets, dat bijzonder de aandacht trok, ons Moedertje, zij had nooit betere dagen gekend, maar toch was zij gedurende het leven van haar man niet genoodzaakt geweest zóó hard te naaien als nu. Hij had nooit een hoog loon verdiend, en had jaren lang met ziekte te kampen gehad. Haar gelaat droeg de sporen van zorg en harden arbeid, heur haar was grijs en dun aan de slapen, haar handen waren ruw van 't werk.

Moedertje was ook geen heilige — maar, zooals we zeiden, een Groote Ziel. Zij kon wel eens haastig en geprikkeld zijn in haar spreken, tot haar eigen groot ver-

driet; de uitgeputte zenuwen heerschten soms over haar zachten geest als de verzoeking haar te sterk werd. Ook hield zij er wel van, zooals wij allen, om een beetje te babbelen over haar naaste; zij was misschien ook wel te berispen om haar eerzucht ten opzichte van haar kinderen, zelfs wat hun kleding betrof. Dat alles bewijst, dat zij geen heilige was. Men zou zich de heilige Elisabeth of de heilige Cecilia niet kunnen voorstellen, laat in den nacht opzittende om drie rijtjes rood band op een groene jurk te zetten; en dit is zeker, zij zouden een beteren smaak gehad hebben.

Op zekeren dag kwam Moedertje een verschrikkelijk feit ter oore. Het was een ernstig feit, en daar zij gewoon was vlug te besluiten, wilde zij het in de eerste opwelling zoo spoedig mogelijk van zich afzetten. Zij kwam echter dadelijk van dit besluit terug, en schonk aan het feit haar volle aandacht. Zij had er een belangrijke reden voor, een, die toch zoo eenvoudig was: Moedertje was namelijk gewoon te doen, wat zij haar plicht achtte.

Wat was dan dit feit?

Dit feit was *het lijden en de onuitsprekelijke schande van het weduwschap onder de Hindoes; het geschoren hoofd, de ellendige kleding, slechts één maaltijd per dag, de afzondering uit het gezinsleven, de naam van groote schande, dien zij dragen, een leven van enkel smaad, waaraan niet te ontkomen is, de diepe wanhoop dezer vrouwen.*

Een-en-twintig millioen van deze weduwen zijn er in Engelsch-Indië. Zeshonderd duizend onder de twintig jaar, en tachtig duizend onder de negen jaar.

Toen Moedertje dit laatste hoorde, verhief heel haar ziel zich in opstand en toorn, terwijl het bloed haar naar de ingevallen wangen steeg. Zij sloeg haar arm om haar dochtertje heen, die het groene jurkje met de roode bandjes droeg — en zeide streng: „Dat is toch niet waar! Niemand zal toch durven volhouden, dat dit waar is!”

Het feit stond echter vast, het was onomstootelijk waar.

„Wat kan daaraan gedaan worden?” zeide Moedertje terwijl haar oogen vlamden van verontwaardiging. „Dat mag toch zoo niet voortgaan. Is er geen hoop, geen verlossing voor deze ellendigen uit haar slavernij?”

Toen zag zij voor het eerst, dat achter dit feit een gansch ander feit stond, dat een lichtstraal van hoop en belofte in zich droeg.

Zij zullen de waarheid verstaan en de waarheid zal hen vrijmaken, indien zij, die den Zoon Gods kennen, Zijn verlossing aan hen zullen bekend maken.

„Nu weet ik het,” riep Moedertje na eenige oogenblikken uit; „de zending! Gode zij dank, dat die er is! Ik zag daar vroeger nooit het nut van in, maar nu begrijp ik, waarom die bestaat.”

Deze twee feiten maakten zich nu meester van de Groote Ziel. De uitwerking er van begon den volgende dag, op Zondag. Toen het eenvoudige maar voldoende middagmaal genuttigd was, vertelde Moedertje van deze twee feiten aan haar kinderen, en de kinderen luisterden met aandacht, want zij hadden een groote liefde en bewondering voor hun moeder.

„Nu begrijpt gij wel,” eindigde zij, „dat daar ten spoedigste iets aan gedaan moet worden, wij mogen die arme kinderen niet langer zóó laten voortleven. Daar zijn Bijbels voor noodig en onderwijzers om die arme schepseltjes van den Heere Jezus te vertellen, en dat kost alles geld. Nu moesten we eens zien, of we 't niet gedaan kunnen krijgen, om dit jaar twee of drie dollars uit te sparen, om daar aan mee te helpen.”

Kostwinner no. twee verklaarde, dat hij niet inzag, hoe dat zou kunnen.

„O, daar is wel wat op te vinden,” riep Moedertje vroolijk uit. „Ik weet al iets,” haar stem klonk teeder, terwijl er een zachte glans, dien de kinderen wel kenden in haar oogen blonk: „We kunnen iedere week tien centen uitsparen, als we niet trammen naar vaders graf, begrepen kinders?”

„Maar u kunt toch niet heen en terug loopen, moeder, u zult te moe worden.”

Een weg hebt Ge allerwegen!
Geen middel, dat U faalt!
Uw doen is louter zegen,
Uw gang met licht omstraald!

Een andere geschiedenis: Ruim honderd jaar geleden heerschte er hongernood op verschillende plaatsen in Duitschland. Iemand, die dat als kind mee doormaakte, vertelde daarvan later het volgende:

„Mijn vader was een man, die in vertrouwen op God leefde. Op een avond, dat de nood zeer groot geworden was, las hij ons de geschiedenis voor van de wonderbare spijziging, en hij merkte op, dat des Heeren arm niet verkort is, en dat Hij nog evengoed als toen helpen en spijzigen kan. Onze moeder evenwel weende en zei: „Ja, als de Heer nog maar op aarde was, en wij konden naar Hem toe gaan om hulp te halen.” Doch vader antwoordde: „De Heer is nog dezelfde. Hij heeft alle macht in den hemel en op aarde, en is met ons al de dagen.” En daarop stelde hij voor, een paar verzen van Paul Gerhardts troostlied te zingen. Hij hief aan, en met een ontroerd gemoed zongen we:

„Scheep moed; zeg aan uw smarte
En zorgen goeden nacht!
Laat varen, wat uw harte
In onrust heeft gebracht.
Gij wilt toch niet regeeren
Als een die alles weet;
God blijft als Heer der heeren
Met 't hoogst gezag bekleed.”

Laat Hem besturen, waken!
't Is wijsheid wat Hij doet.
Zóó zal Hij alles maken,
Dat ge u verwondren moet,
Als Hij, die alle macht heeft,
Met wonderbaar beleid
Geheel het werk volbracht heeft
Waarom gij thans nog schreit.”

„Ik heb dikwijls die verzen gezongen, maar nooit hebben ze zulk een indruk op mij gemaakt als toen. Allen waren wij zichtbaar getroffen, en vol vertrouwen op Gods hulp gingen wij slapen.

„Den volgenden morgen in de vroege kwamen twee wagens met koren beladen voor onze woning aan, tegelijk met een brief van een kennis van mijn vader, die zeven mijlen verderop woonde. Hij schreef: „Verleden jaar, toen mijn koren door hagelslag geleden had, hebt gij mij geholpen. Thans zend ik u het koren terug met nog een kleine toemaat bovendien. Gij zult het wel kunnen gebruiken bij den hongersnood, die bij u heerscht. Ik doe niet meer dan gij mij gedaan hebt; dank dus mij niet, maar God, die mij zulk een rijken oogst schonk, dat ik ook u helpen kan.”

„Ziet gij, moeder,” vroeg vader, „dat God nog steeds dezelfde is?”

En dat juist, dat God trouwe houdt, dat is de grondtoon van Paul Gerhardts troostliederen. Daarom worden ze nog altijd gaarne gezongen, en daarom huldigt Duitschland in hem één zijner grootste liederdichters.

(Naar het Duitsch van Dr. E. D.)

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg en Slot van brief XIV.)

En andere soortgelijke lunch werd gegeven bij Mrs. H. S. kleindochter van Harper, den beroemden oprichter van *Harper's Weekly*, eenige erfgename van zijn enorm fortuin en prachtige verzameling schilderijen en oudheden, die zij zelve, op hare reizen door zoowat alle landen der aarde, heeft aangevuld. Haar huis, een der voornaamste in Rochester, gelijkt een museum; 't eenige wat ontbreekt is een catalogus. Het meest van alles bewonderde ik een kast met oud ivoren snijwerk, voornamelijk kerkelijke kunst uit Spanje en Italië, oude gebedenboeken, crucifixen, dyptieken, tryptieken, enz.

's Avonds een zendingsmeeting van jonge meisjes in een Baptist Church bijgewoond, waar Mrs. Waterbury sprak. Het was aardig haar met zooveel geestdrift over haar pas volbrachte reis in Holland te hooren spreken.

Doch wat véél meer mijn aandacht trekt, is het gemak en de tact, waarmede het bestuur — de meisjes zijn zeker niet ouder dan 25 jaar — deze vergadering van 3 à 400 personen leidt. De presidente opent de vergadering met gebed — een ander leest een gedeelte uit den Bijbel voor, weer een ander doet eenige mededeelingen en leidt Mrs. Waterbury met een enkel woord in — alles loopt vlot van stapel, is keurig in den vorm, nergens een zweem van verlegenheid. Doch ik zeide het u reeds, de Amerikaan, onverschillig of ge met een man, een vrouw, een jong meisje of een kind te doen hebt, is geboren voor het publieke leven.

Men verzocht mij iets te vertellen van wat jonge meisjes in Holland voor de zending doen, en is het wonder, dat men voor een publiek van jonge meisjes, dat zulk spreken blijkbaar zoo iets gewoons vindt en daarbij zoo belangstellend en weinig critisch is, in een vreemde taal en onvoorbereid als vanzelf doet, waartegen men in zijn eigen land, en voorbereid, als iets moeilijks op zou zien? De Amerikaansche geest werkt aanstekelijk.

De Rochester-dagen — en weken — snellen voorbij. De uitgebreide vriendenkring van Mrs. Mason neemt mij op als een hunner. Het heerlijke najaarsweer, Rochesters mooie omstreken — de hartelijke vriendschap onderling, de vele uren van rustig samenzijn met mijn interessante gastvrouw, de herinnering, die Rochester in vele huizen en harten bewaart aan het bezoek en het spreken van mijn vader voor de Wormen College Club, alles draagt er toe bij, mijn verblijf in Rochester tot een der aangenaamste van mijn reis in Amerika te maken.

Hier en daar doe ik uit wat ik in die dagen in mijn dagboek noteerde een keus:

„Een der aardigste en merkwaardigste uitnodigingen, die ik te R. had, was een lunch en *famille* bij Mr. and Mrs. Robinson. Hij is een der eerste Amerikaansche schrijvers over „Civil Art,” en heeft over dit onderwerp verscheidene boeken gepubliceerd. Een ongeneeslijk keelgebrek maakt, dat hij haast niet spreken kan, een dubbele beproeving voor iemand als hij, die anders in Amerika en Engeland lezingen zou kunnen houden, en dit nu altijd weigeren moet. Mrs. Robinson is van Hollandsche afkomst. Haar moeder heet Pruyn, geb. Bogaert en woont in Albany. Mrs. R. spreekt geen Hollandsch meer, maar is, naast haar man, op niets zoo trotsch als op haar Hollandsche afkomst.

Er is iets aandoenlijks in haar verhouding tot haar man. Zij leeft geheel voor hem en voor zijn werk. Als hij een boek schrijft, leeft zij er net zoo in als hij, helpt hem de proeven corrigeeren, enz. Diep voelt zij voor hem de groote teleurstelling, die hij ondervindt door zijn spraakgebrek; in alles ondervangt zij hem en voorkomt zijn minste

wenschen. „Wat kan ik voor hem doen, dan altijd zóó voor hem te leven, dat hij 't minste voelt?” zeide zij.

Voor de lunch had zij, zooals zij 't noemde, „oliecooks” gebakken, een oud Hollandsch recept van haar familie. Haar zilverkast was vol oud-Hollandsch porcelein en zilver, sommige voorwerpen met opschriften, waarvan zij de beteekenis niet begreep. Ik moest alles vertalen en uitleggen. Heel mooi was o. a. een zilveren theebus met in bas-relief voorstellingen van het beleg en het ontzet van Leiden, dragende het jaartal 1574. Hoe zag ik in mijn gedachte de Hollandsche huisvrouwen uit de 17^e eeuw, vóór zij de toen nog zoo verre en gevaarlijke reis naar het onherbergzame, vreemde land ondernamen, met liefde en zorg de kostbare, oude schatten inpakken en meenemen naar het nieuwe vaderland — met welk een eerbied en devote herinnering zag ik ze overgeleverd van geslacht op geslacht, de theebussen en theezeefjes en theeschepjes, de roomlepels en suikerstrooiers, de blauwe en roode kommen en koppen, tot ze eindelijk, vervreemd van land en omgeving, als reliquieën, met onleesbare opschriften, waarvan men zelfs het gebruik is vergeten, bij andere rariteiten in de pronkkast terechtkomen. Maar welk een genot, in een up to date modern Amerikaansch huis zulk een mooi, oud, intiem stukje Hollandsche historie weer te vinden.”

„Ik verbaas de Rochester dames zéér door te fietsen. De Amerikaansche, niettegenstaande haar onafhankelijkheid, en haar zin voor publieke actie, op niets zoo tuk als op het handhaven van het vrouwelijke en *ladylike* in haar bestaan, heeft het fietsen als zijnde „onvrouwelijk” afgeschaffd. En nu fietst ook, echt Amerikaansch, niemand meer. Een doktersvrouw in Rochester waagt het nog de openbare meening te trotseeren, en ik ben nog Hollandsch genoeg, om haar op tochtjes door Rochesters omstreken te vergezellen. Maar o, die wegen! Bij iederen hort en stoot krijgt men meer 't heimweh naar Hollands gladde grintwegen. Eigenaardig, dat dit deel van 't publieke leven hier nog zoo braak ligt. Zegt men dit tegen de Amerikanen, dan beamen zij dit volmondig, maar voegen er onmiddellijk bij: *But we are improving them, and we are going to do better still.* ¹⁾ Er zit hier een onverstoortbaar optimisme in de lucht.”

„Een uitnodiging, om voor de *Travellers Club* te spreken moest ik, naar het oordeel mijner gastvrouw, eenvoudig aannemen. Amerika ontvangt den vreemdeling schitterend, maar ge maakt als 't ware uw digestie-bezoek, door voor een club te spreken. Vooral zoo ge uit Holland zijt, een land van welks historie, schilderkunst en eigenaardige zeden, en vooral van welks koloniën men in Amerika nooit genoeg hooren kan — ontspringt ge den dans niet. Zulk een verzoek te weigeren zou gelijk staan met een gelegenheid van de hand slaan, om een kleine vriendelijkheid terug te bewijzen. Ik neem dus aan.

De *Travellers Club* in Rochester is een van de vele dames-clubs aldaar, trouwens een typisch Amerikaansch verschijnsel. De Amerikaansche vrouwen, er altijd op uit zich te ontwikkelen, vereenigen zich tot dat doel in clubs.

Dames met grijze haren, moeders van groote gezinnen, grootmoeders — geen Amerikaansche vrouw, die ook maar eenigszins op ontwikkeling gesteld is, voelt zich ooit te oud of heeft het ooit te druk, om lid van minstens één club te zijn. Men heeft clubs voor allerlei doeleinden, letterkundige, sociale, Fransche, Duitsche, Italiaansche clubs, kunst-clubs, Maandag-clubs, Dinsdag-clubs, enz. Er wordt een bestuur gekozen, dat de werkzaamheden regelt, en een comité, uit de knapsten bestaande, dat het program van studie, dat keurig gedrukt aan de leden wordt rondgezonden, vaststelt. Ieder dezer leden heeft eens in 't studiejaar een *paper* voor te lezen, d. w. z. een voordracht te houden over een of ander onderwerp, op het studie-program voorkomend. Na afloop wordt het voorgelezen door vragen en discussie verder uitgewerkt. Zoo is *en gros* de wijze, waarop de meeste clubs werken.

¹⁾ Maar wij verbeteren ze reeds, en wij zullen 't nog wel beter doen.

De *Travellers Club* „reist rond.” Ieder jaar een land. Het land in studie wordt van alle zijden bekeken. Aardrijkskunde, geschiedenis, letterkunde, kunst, mannen en vrouwen van beteekenis, hedendaagsche zeden en bewegingen — alles krijgt een beurt.

Om u een idee te geven, hoe zulk een club werkt, weet ik niet beter te doen, dan het program van de *Travellers club* van verleden jaar, toen de Nederlanden aan de beurt waren, voor u af te drukken.

Het program, dat vóór mij ligt, is een boekje, met blauwen inkt op oud-Hollandsch papier gedrukt; het titelblad vertoont een teekening van een groepje Hollandsche huizen met molen, hierom geslingerd eenige tulpen.

Ik volg het program op den voet.

De herleving der Vlaamsche kunst, 1600—1700, „het heldentijdperk.” ¹⁾

Biografische schets van Rubens.²⁾

Rubens' meesterwerk — De afname van het Kruis.

Vershil tusschen Vlaamsche en Italiaansche schilderkunst.

Jakob Jordaens.

David Teniers.

Vlaamsche schilderkunst.

Geschiedenis.

Het leenstelsel in Holland.

Uitwerking van de Kruistochten op de Nederlanden.

Margaretha van Parma en Kardinaal Granvelle.

De Graven Egmond en Hoorn.

Alexander Farnese, Hertog van Parma.

De beide Spinola's.

Lezing uit „De Lelie van ons Vorstenhuis.”

Rotterdam.

Oorsprong en Geschiedenis.

Boompjes; Grachten en Bruggen; Straattooneelen.

Zeden en Gewoonten van het Volk.

Markten.

Kerk van St. Laurentius; Museum-Booymans.

Vergelijking tusschen Erasmus en Maarten Luther.

Boekbespreking „Het Klooster en de Haard.”

Letterkunde.

Folk Lore.

Anna Bijns.

De Elseviers.

Scholen en Universiteiten van Holland.

Hollandsche humor.

Jakob Cats.

Vondel.

De Novelisten — Hendrick Conscience; Wolff en Deken.

Lezing — „Nick van Staun.”

Delft.

Boottocht van Rotterdam naar Delft.

Geschiedenis.

Oude Kerk; Nieuwe Kerk.

Overzicht van het Huis van Oranje.

De Polytechnische Hoogeschool.

Delftsch aardewerk.

Lezing — „De legende van St. Nikolaas” uit Hans Bunker.

Kerstfeestviering.

Zeeland en de Zuiderzee.

Zeeland.

De Zuiderzee — De doode steden.

Lezing uit „De Lelie van ons Vorstenhuis.”

Broek in Waterland.

Zaandam.

Beroemde Hollandsche en Vlaamsche vrouwen.

Toestanden op arbeidsgebied.

„Landjuweelen.”

Haarlem.

Algemeene beschrijving.

De kathedraal.

De groote zee.

Het stadhuis.

Frans Hals.

Ostade-Ruysdael.

Laurens Jansz. Koster.

Lezing — „Een lek in den dijk.”

¹⁾ De vetgedrukte hoofden geven het onderwerp voor den middag aan.

²⁾ Iederee alinea met kleine letter geeft een onderwerp aan door een der leden te behandelen.

Geschiedenis.

Godsdiensttwisten. Arminius, 1560—1609.
Barneveldt, 1549—1519.

De Haagsche godsdienstige zeden.
De De Witten.
Willem III.
Strijd met Frankrijk.
Marlborough.
Lezing — „De slag bij Blenheim.”

Hollandsche Schilderkunst.

Rembrandt —
Biografische schets.
Zijn voornaamste werken.
Bijbelsche schilderijen.
Hollandsche Madonna's.
Kinderleven in Holland.
Lezing — „Een Hollandsch schilderij.” *Longfellow* Pieter
[de Hoogh.

Amsterdam.

Historische schets.
Waterstaat; Dam; Grachten, slooten en molens.
Het koninklijk Paleis en de Beurs.
Museums en schilderijen-verzamelingen.
De Joden in Holland.
Kermis.
Diamantslijperij.
Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.
Vergelijking tusschen Amsterdam en Venetië.

De Hollanders in Afrika.

Koloniën.
Mijnindustrie.
De Transvaalsche oorlog.
(a) Het Engelsche gezichtspunt.
(b) Het Hollandsche gezichtspunt.
De Hollandsche geest.
Oom Paul Kruger.
Cecil Rhodes.
Lezing — „The absent-minded Beggar” *Kipling*.

Geschiedenis.

De Hollanders als Kolonisten; de Oost-Indische Compagnie.
Groote Hollandsche Admiralen.
De Bonapartes in de Nederlanden.
Opkomst der Constitutionneele Regeering.
Liefdadigheidsinstellingen.
Wintersport en andere vermaken.
Beroemde Hollandsche geleerden.
Lezing — „The huce of the Bear” — *Kipling*.

Moderne Hollandsche schilders.

De Evolutie in de Hollandsche schilderkunst.
Philosophie der Kunst in de Nederlanden.
Jozef Israëls.
De gebroeders Maris — Jakob, Willem en Matthijs.
Mesdag.
Arie Scheffer.
Lezing uit „The Cloister and the Hearth.”

De Hollanders in Amerika.

Hollandsche ontdekkers.
Legenden van de Hudson.
De nederzetting van Nieuw-Amsterdam.
Hollandsche gouverneurs van New-York.
Lezing uit „Geschiedenis van New-York *Knickerbochen*.
Wat Amerika aan Holland te danken heeft.
Hedendaagsche groote Hollandsche staatslieden; en
Hollands plaats onder de volkeren.

En op den laatsten middag, als het jaarfeest van de club gevierd wordt, neemt het zaken afdoen te veel tijd, zoodat er slechts één voordracht gehouden wordt, en dat is: *Wat de wereld aan Holland te danken heeft.* (The World's Debt to Holland.)

Nu wil ik graag gelooven, dat er in het op deze wijze „De Nederlanden” bestudeeren uit wetenschappelijk en methodisch oogpunt heel wat aan te merken zou zijn; dat zij oppervlakkig is, van den hak op den tak springt en hier en daar fouten tegen de perspectief maakt. (Spelling-fouten verbeterde ik reeds.)

Maar men verlieze dan ook niet uit het oog, dat dit geen studie aan een universiteit is, maar een *dames-club*, die eens in de veertien dagen een middag bijeen komt,

om als pure liefhebberij, temidden van allerlei huiselijke en andere zorgen, zich op de hoogte te stellen van de verschillende landen der aarde. En ik moet u zeggen, dat ik bewondering gevoel voor den ernst en de degelijkheid, waarmede deze studie wordt opgevat, en voor de moeite, die men zich getroost, om door te dringen in geschiedenis en volksaard van een land, waarvan men niet eens de taal verstaat. Na zulk een jaar van studie weten die vrouwen meer af van Holland, dan Hollands eigen vrouwen er van weten.

Ik wil u wel zeggen, dat toen ik het voorrecht had voor de Travellers club te spreken, en met verscheidene der leden kennis te maken, mijn bewondering voor de Amerikaansche vrouw nog met eenige graden vermeerdeerde.

Van clubs gesproken. Ik maakte onlangs een bezoek bij een oude dame, echtgenoot van een der professoren. Zij is grootmoeder van volwassen kinderen, en reeds een eind in de zeventig. Ik vond haar bezig aan haar schrijftafel, omringd door papieren en boeken. Ik vroeg haar of zij schrijfster was? O neen, dat niet. Zij was alleen maar lid van een club, en moest over eenige weken een *paper* voorlezen over de legenden der Germaansche volken. „*It is delightful, you know, I am quite enthousiastic about it, it is such a field of study.*”¹⁾

Dit is mede een verschil tusschen de Amerikaansche vrouw en de Hollandsche, dat zij als 't ware véél langer leeft. Veel vroeger dan bij ons, is het Amerikaansche jonge meisje een zelfstandig en werkend lid der samenleving. Zij wordt lang niet zoo lang „te jong” voor iets beschouwd. De Amerikaansche vrouw begint eerder — en eindigt later. Zij wordt ook lang niet zoo gauw „te oud” gevonden. Ook op dit gebied veel minder grens en afstand dan in de Oude Wereld. Een Amerikaansche vrouw is nooit te oud, om wat nieuws te leeren of te beginnen, een witte japon of neteldoeksche blouse te dragen, en zooals de Amerikanen zeggen, „to have a good time.”²⁾ De traditionneele „ouwe tante,” en „ouwe vrijster,” die afgedaan heeft, als iets van lager orde met minachtenden blik of medelijdenden glimlach wordt aangezien, en die dan ook, (de waarheid moet van twee kanten bezien,) alsof het zoo hoort, met toestemmende berusting tot een existentie van lager orde afdaalt, gewoonlijk weinig of niets meer om haar toilet, haar uiterlijk en persoonlijke ontwikkeling geeft, heb ik in Amerika niet ontmoet. Wel aardige, hupsche, oude dames — gehuwde en ongehuwde — keurig gekleed, vol actie en belangstelling, zich met het grootste gemak en de grootste levendigheid bewegend op allerlei terrein. Ook voor haar is in de welwillende en goedgezinde Amerikaansche samenleving een plaats — en een goede plaats.

Ik herinner mij een jong mensch, een student van de Columbia-universiteit, die op een maaaltijd genoodigd in het huis, waar ik logeerde, na het eten twee portretten uit zijn zak haalde, om ons te laten zien. Het waren twee oude tantes van hem, de eene bijna en de andere ouder dan zeventig. „*Are not they the dearest old ladies*”³⁾ vroeg hij met een geestdrift van bewondering in toon en blik, die een student „on the other side” allicht alleen voor de portretten van een paar jeugdige, bekoorlijke nichtjes zou hebben over gehad.

't Is waar, men vindt dit in Nederland ook wel, maar bij uitzondering. Om het als regel te vinden moet men in Amerika zijn, waar de voor ons zoo benijdbare schoonheden der samenleving zoo natuurlijk zijn als licht en zonnenschijn.

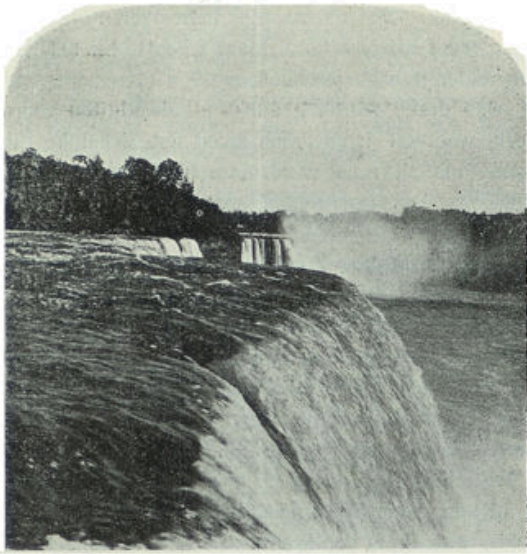
H. S. S. K.

¹⁾ Het is heerlijk werk, ik ben er heelemaal enthousiast over — maar 't is zulk een uitgebreid terrein van studie.

²⁾ Een of ander plezier te hebben.

³⁾ Zijn het geen lieve oude dames?

De Niagara-fall. Op den voorgrond de Amerikaanse, op den achtergrond de Canadeesche: de Horse Shoe fall.

Brieven uit Amerika.

XV.

Een Amerikaanse Hoogere Burgerschool. — Belangstelling der Amerikaanse vrouw in het publieke leven. — Een lunch van scholieren. — Batavia en de Bright Side Girls-Club. — Amerikaanse „musea van oudheden.” — Een blizzard. — De Niagara-fall. —

Rochester heeft twee *High schools*, hogere burgerscholen. Een Oostelijke, een Westelijke en een Zuidelijke in den maak. En gaarne nam ik het aanbod aan, om, met een Amerikaanse tot geleidster, de Oostelijke school te gaan zien.

De *hall*, waar we binnen komen, maakt den indruk van het voorportaal van een museum. Bij de trap, levensgroot, de Victoire van Samothrace. Langs den muur een afbeelding van het Colosseum van Rome; een mooie gekleurde fotografie van de *Jungfrau*; gezichten uit Venetië: het Canale Grande, de San Marco nog met den toren, de Piazzetta, — voorts busten van groote mannen, Luther, Thorwaldsen, Shakespeare.

„De *graduating class*, (de klas, die de school verlaat) geeft de school een standbeeld of schilderij ten geschenke,” vertelt mijn geleidster.

De verschillende schoollokalen zijn gewijd aan verschillende plaatsen. Dikwijls neemt een lokaal op zich, een of ander onderwerp op een muur „uit te werken.” Zoo is er een „Florentijnsch lokaal,” waarvan de muren zijn versierd met „Florence.” Een afbeelding der stad — reproducties van eenige harer kunstwerken — een afbeelding van den Dom, Santa Maria del Fiore, en zijn toren — de David en de graftomben der de Medici van Michel Angelo — reproducties in aardewerk van Lucca della Robbia — een buste van Dante, van Savonarola, etc.

„Wij bouwen” — de Amerikaanse vrouw voelt zich steeds één met haar land — „wij bouwen tegenwoordig al onze scholen zóó, dat er plaats is voor reproducties en afbeeldingen van kunstwerken,” vertelt mijn geleidster. „Het bord krimpt in, daar de leerlingen zelf meer aantekeningen maken, en zoo winnen we plaats op de muren. In een van onze werkliedenbuurten gaf de

Women's Educational and Industrial Union bijna 1500 dollars uit, om de muren van al de lokalen en kamers te versieren met de beste kunstschaten, gipsafgietsels en fotografieën. U kunt denken, welk een onschatbare waarde voor artistieke ontwikkeling deze dus versierde lokalen hebben voor kinderen, die nooit iets anders zien dan de armoedigste huizen.”

„Zijn dit kinderen van landverhuizers?”

„Ja, hoofdzakelijk. Wij zijn een natie uit alle volken samengesteld, die allen hun eigen zeden en gewoonten meebrengen. B.v. de Hollanders houden van groen en bloemen, en hebben altijd een tuintje voor hun huis, maar geheele wijken van Russische Joden, Polen en Italianen schijnen niets om de natuur te geven. Wij hebben zóóveel land, dat een groot gedeelte woest ligt. Het is niet zooals bij u, waar ieder stukje waarde heeft. En daarom leven al die landverhuizers maar net zooals zij 't gewend waren. Aan de ouders is niet veel meer te veranderen. Maar wij werpen ons op de kinderen. Zoo hebben onze scholen bijna alle schooltuinen, en daar leeren de kinderen planten, bloemen, vruchten en groenten verzorgen.”

Ik zag in verscheiden lokalen gras met wilde bloemen in bakken, onderscheiden boomtakken in hoge vazen, en vogelnestjes. Er is aan de school — het is een school voor jongens en meisjes beide — ook een cursus verbonden in naaien en koken. De leerlingen verlaten de school gewoonlijk op 18-jarigen leeftijd. Maar ook oudere bezoekers de school, — waarin niemand iets gekst vindt.

Het salaris der onderwijzers en onderwijzeressen varieert van 500—1000 dollars.

„Zoo hebben wij ook een „*national society for public improvement*,” vertelt mijn geleidster later nog. Deze beijvert zich het volk te leeren het land, dat zij bewonen, netjes te houden, en geen leelijke, groote advertenties te dulden. Wij zijn nog zoo jong, en hebben zooveel hemelsbreed verschillende elementen tot Amerikaanse burgers op te voeden! Geef ons siechts tijd om al die elementen te assimileeren — en wat zorgvuldiger te keuren, want wij voelen ons niet geroepen de vaalt te zijn voor wat Europa om goede redenen kwijt wil zijn, — en wij zullen toonen, dat wij, met Gods hulp, een groot, gelukkig en vrij volk kunnen worden. Maar dan moeten wij de landverhuizing en eveneens het stemrecht beperken.”

De spreekster is een gewone huisvrouw, geen vrouw van bijzonder intellect of gaven. Maar zulk een belangstelling in het publieke leven is in de beschaafde Amerikaanse vrouw een zeer gewoon verschijnsel.

Wij gaan naar beneden, om de „lunch” bij te wonen. Het geheele sous-terrain onder de school is tot lunchkamer ingericht. In 't midden een buffet met vierkante toonbank er om heen. Rondom ettelijke kleine tafeltjes met stoelen. Aan 't hoofd van 't buffet staat een juffrouw. Daar slaat de klok 12 uur. Een oogenblik later gaan de deuren open, en de jeugd stroomt binnen.

Geen enkele onderwijzer komt mee, er is dus geen toezicht. Maar ik ken nu de Amerikaanse jeugd genoeg, om te weten, dat dit bij zoo'n gelegenheid ook geheel overbodig zou zijn. Zij organiseert haar eigen aangelegenheden en past op zichzelf.

En nu zie ik voor oogen een verschijnsel, waarover ik in Holland meermalen had hooren spreken, nl. dat sommige arme scholieren hun lunch verdienen, door achter 't buffet te gaan staan en hun medeleerlingen te bedienen; zoowel meisjes als jongens doen dit. De overigen komen aan 't buffet, bestellen en wachten hun portie af; ook meisjes en jongens door elkander. Er is geen gegichel, geen gedrang, geen gekibbel, geen hoogheid van den bediende jegens den bedienende. Als een groote machine gaat het. Vlug en zonder hort of stoot. Weldra zitten zij om de tafeltjes te eten. Dan brengen ze 't geen ze gebruikt hebben aan 't buffet terug, waar ijverige handen reeds aan 't wasschen en drogen zijn. In een kwartier is alles afgelopen, en stil en ordelijk loopt de *lunchroom* weer leeg.

Vlak bij Rochester, een weinig ten Zuidwesten, ligt

Amerika's grootste natuurwonder — de Niagara waterval

Batavia, een stadje van 10.000 inwoners, petekind van de stad, die Jan Pieterszoon Koen stichtte op de puinhoopen van Jacatra.

Hier had ik het voorrecht, door de vriendelijkheid van Mrs. Masons zuster, ¹⁾ eenige dagen in mijn vierde *American home* door te brengen. Ik zal u niet vertellen, hoe bijna ideaal van smaak, inrichting en comfort, ook dit huis weer was — hoe bijzonder vriendelijk de ontvangst. Dit alles spreekt in Amerika zóó van zelf, dat het in een Amerikaansche reisbeschrijving ook vanzelf spreekt, en dus, zoo al niet verzwegen, dan toch, na vermelding, niet meer herhaald behoeft te worden.

De eerste avond te Batavia bracht mij een zeer merkwaardige ontmoeting. Ik maakte nl. kennis met *de Bright Side Girls' Club*.

Deze jonge-meisjes-club is door Mrs. Mason gesticht, toen zij te Batavia woonde, waar haar man predikant was, en waar zij „De Lelie van ons Vorstenhuis” geschreven heeft. Het motto van de club is: *Al wat lieflijk is en wel luidt*.

Het is een club van eenvoudige meisjes, de meesten verdienen haar eigen brood, en het was Mrs. Masons doel deze meisjes voor hare gedachten en gesprekken wat hooger materiaal te verschaffen dan haar leven uitteraard opleverde.

Aangezien de stad, waar de club gevestigd was, *Batavia* heette, besloot Mrs. Mason het eerste jaar met haar meisjes Holland te bestudeeren. En het was in dat jaar, dat zij, voor 't eerst van naderbij kennis makende met onze schoone geschiedenis, er die liefde en bezieling voor opvatte, waarvan later „De Lelie van ons Vorstenhuis” de vrucht is geweest. Mrs. Mason had mij gevraagd, 's avonds aan deze meisjes wat van Holland te vertellen, en het was werkelijk voor mij een „historisch oogenblik,” toen ik met Mrs. Mason naast mij, vertelde van mijn kennismaking met Mrs. Mason in Holland, en van de vertaling van „De Lelie van ons Vorstenhuis”, — aan de meisjes-club, uit wier oprichting en studie „De Lelie van ons Vorstenhuis” geboren is.

Vóór mij ligt het program van het eerste jaarfeest, ter eere van Holland in blauwe letters gedrukt. Het eerste deel van 't program is gewijd aan de zending — het tweede deel aan Holland.

En als eerste nummer van het Hollandsche gedeelte prijkt: „De groote oproerling,” — Mrs. Mason, de eerste studie, die Mrs. Mason over onze geschiedenis en Willem den Zwijger maakte. En „De groote oproerling” is, zooals lezers, die „De Lelie van ons Vorstenhuis” kennen, weten, de naam, dien Mrs. Mason later aan een der hoofdstukken van haar boek gaf.

Ook het overige van het program is alleraardigst als staaltje van de soms aandoenlijke en beschamende wijze, waarop men in Amerika Holland poogt te kennen en te huldigen.

Ik druk letterlijk af, om te doen zien, welke Hollandsche woorden gebruikt zijn.

„Oranje Boven.” ²⁾	Mejuffrouw Evans.
Song — „A Little Dutch Garden.”	Mejuffrouw Waterstraat.
„Brave Little Holland and Its Maiden Queen.” ³⁾	Mejuffrouw Lord.
Flower Girl.	Mejuffrouw Holmes.
Delft Boy. ⁴⁾	Jongenheer Ralph Young.
„I have just come over the Zuydersea, I have come from Delft, pray look at me.” etc.	

¹⁾ In wie ik schier onmiddellijk na kennismaking de heldin uit Mrs. Masons „A Windflower” (een harer beste boeken) herkende. Zij heeft Mrs. Mason op haar studiereis voor „De Lelie van het Vorstenhuis” vergezeld, en is „the Sister,” aan wie in de oorspronkelijke taal het boek mede is opgedragen.

²⁾ Een versje, waarvan het refrein telkens is *Orange still above*.

³⁾ Een voordracht met hulp van Mrs. Mason voorbereid naar aanleiding van Griffis' alleraardigst en in Amerika zeer populaire boekje *Brave Little Holland*.

⁴⁾ De jongen was behangen met Delftsche borden, door Mrs. Masons guster, een artieste, beschilderd. Hij zeide een versje op door Mrs. Mason zemaakt.

Milkmaid. Mejuffrouw Susat.
A Tourist and her troubles.¹⁾ Mejuffrouw Barry.
Song — „Wynken, Blynken and Nod.”²⁾ *De Koven*.
Mejuffrouw Spencer.

Een poging om een „Hollandsch Menu” te geven, leverde het volgende op.

Koffie and Krullers.
Kokoa, Krackers and Kase
Ys Kreem and Koeken.
Kandij.
Fancy Aartikels.

Gedurende het „feest” waren alle leden van de club in Hollandsch costume.

En nu hebben we te maken met een onbeduidend clubje in een klein stadje van weinig beteekenis. En toch vinden we in dit vergeten hoekje van het groote Amerikaansche leven een reflex van de onuitputtelijke bekoring, die het kleine Holland, meer dan enig ander land van Europa, nu zoovele jaren reeds op de Nieuwe Wereld blijft uitoefenen.

Kunt ge niet begrijpen, hoe wel het mij wordt, als Hollandsche in Amerika te verkeeren, en hoe naar den gulden regel van het *les amis de mes amis sont mes amis*, Amerika al meer mijn sympathie wint?

Batavia is een „Museum van oudheden,” van „nationale” oudheden rijk. Ge kunt licht denken, hoe poover zoo'n plantje, dat zijn voedsel uit Amerika's in dit opzicht schralen bodem moet trekken, er uitziet! Ik zag nog enkele zulke „musea” op mijn verdere reizen, maar hoe aardig het ook is, Amerika, zelfs op dit terrein, waar het bijna alles tegen heeft, te zien beginnen, — de poging wekt bij den op dat gebied zoo rijk bevoorrecht Europeër een medelijdenden glimlach.

Ik vond wat er in het oude gebouw, vroeger *Holland Purchase Land Office*, bijeengebracht was, een rommelzootje.

Vol vreugde en vol verwachting wendde ik daags daarna mijn schreden naar Amerika's grootste natuurwonder, den Niagara-waterval, die een weinig westelijk van Batavia gelegen is — om, voor wij nog het station bereikt hadden, door een ander Amerikaansch natuurverschijnsel, een *blizzard*, naar huis te worden gedreven.

Wij zijn in Europa gewend te zeggen, dat alles in Amerika op groote schaal geschiedt, niet alleen wat de mensch, maar ook wat de natuur er doet.

Ik verzeker u, dat zulk een Amerikaansche *blizzard* een Hollandsche sneeuwstorm in den overtreffenden trap is! Het verwondert u, dat ge nog op uw beenen kunt blijven staan, dat de kleeren u niet van 't lijf scheuren. Met geweldige kracht blaast de stormwind de groote sneeuwvlokken door de straten, doet ze vliegensnel rond-dwarrelen in groote draaikolken, — jaagt dan plotseling de witte zwermen met een ruk omhoog, om ze elders neer te smijten op den sneeuw bodem, met een kracht, als wilde hij ze er meters diep in boren. Hooren en zien vergaat u, ge kunt u nauwelijks verstaanbaar maken, en ge haalt eerst weer adem, als het vriendelijke Amerikaansche huis u weer gastvrij heeft opgenomen, en ge in den gemakkelijken schommelstoel bij den open haard in de *library* gezeten, Amerika zelfs zijn *blizzards* vergeeft, en het geblaas van de woeste jacht daarbuiten u, door de tegenstelling met uw omgeving, als een liefelijk geluid in de ooren klinkt.

Op de grenzen van het Engelsche Canada en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika ligt het z. g. gebied der meren: „de grootste samenhangende zoetwatervlakte der aarde”, *Lake Superior, Lake Michigan, Lake Huron, Lake Erie* en *Lake Ontario*; meren als binnenzeeën, waarbij vergeleken onze meren vijvertjes zijn.

Ze staan in onderling verband, en door de helling van den bodem vloeit het water van *Lake Michigan* en *Lake Superior* in *Lake Huron*, van *Lake Huron* in *Lake Erie*,

¹⁾ Een versje door Mrs. Mason gemaakt op den drieënel naam van 's-Gravenhage — 's-Hage — den Haag.

²⁾ *Dutch Lullaby*, een allerliefst en om zijn Hollandsche kleur in Amerika zeer populair liedje. Zie „A little book of Western verse” door Eugene Field, p. 128.

van *Lake Erie* in *Lake Ontario*, vanwaar het door de *Lawrence River* in den Atlantischen Oceaen uitmond.

Tusschen *Lake Erie* en *Lake Ontario* stroomt, Canada en den staat New-York scheidend, een korte, breede, bruisende rivier, de *Niagara* geheeten. Midden in deze rivier waar zij zich tot driemaal hare breedte verbreedt, bij een kromming, ligt een eiland, *Goat Island* geheeten, waar de wateren links en rechts om heen stroomen. Daar waar het eiland eindigt, daalt plotseling de bedding bijna 60 Meter, en vormt de rivier twee ontzaglijke watervallen, de beroemde *Niagarafalls*.

De Oostelijke waterval is de Amerikaansche en valt vlak tegenover de Canadeesche grens, in rechte lijn naar beneden. De Westelijke is de Canadeesche, en vormt een halven cirkel, hij heet de *Horse Shoe Falls* (Paardenhoef-waterval.)

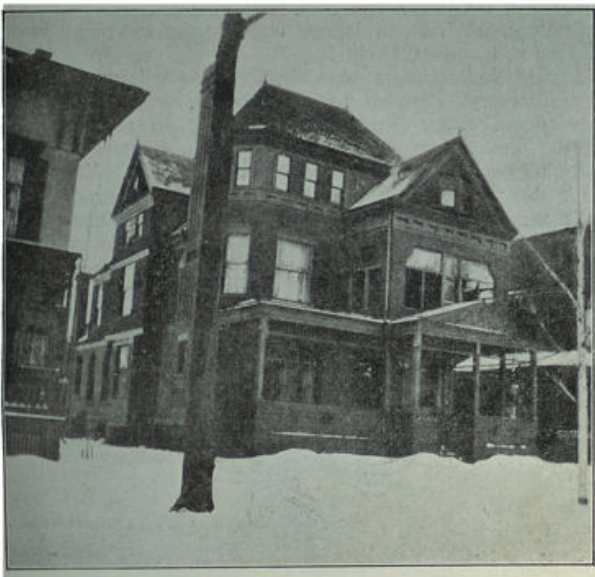
Wij zagen eerst den Amerikaanschen oever, waar men boven den rechten Amerikaanschen waterval staat. De Oostelijke rivier heeft hier een duizelingwekkende snelheid, het water kookt en schuimt als een zee. De Amerikaansche oever heeft verscheiden heerlijke uitzichtspunten, maar toch haalt hij niet bij den Canadeeschen oever, dien wij over een brug bereiken. Eerst hier ziet men den Amerikaanschen en den Paardenhoef-waterval beide ten voeten uit, en hun geweldige nederstorting in de diepte.

Alles wat ik tot hiertoe in het hooggebergte aan watervallen zag, is bij dit geweldig natuurwonder slechts poppenspel. Te pogen u er een voorstelling van te geven, ware vruchteloos. Zoo iets is niet te beschrijven. U er eenigszins een voorstelling van vormen, kunt ge, als ge het *Lauterbrunnenthal* kent. Plaats u dan in gedachte in *Mürren*, en poog u de reuzen van het *Berner Oberland* weg te denken. Denk u dan, dat de rechte dalwand tegenover u, en de halve-cirkelvormige rechts van u, — daar waar de *Schmadribachfall* is — werkelijk *Lauter Brunnen* ware, met alleen het rotsgevaarte van den *Schwarzen Mönch* scheidend makende tusschen waterval en waterval. Zoo ongeveer ziet men den *Niagara-waterval* van den Canadeeschen oever.

De *Niagara-waterval* stort zich omlaag van nagenoeg vlakken bodem, iets wat m. i. aan den totaal-indruk schade doet.

„Ik begrijp niet,” zeg ik tot de Amerikanen, „dat gij hier niet een *Mont-Blanc* en een *Jungfrau* bij bouwt, met wat rotsen en gletschers. Ten slotte is alles immers een kwestie van geld en ondernemingsgeest . . . ?”

H. S. S. K.

Het huis van Mrs. Mason te Batavia, waar „De Lelie van ons Vorstenhuis” geschreven werd.

* LETTERKUNDE. *

V R A G E N B U S.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs,” onder motto „Letterkunde.” Men sluite een 5 cts. postzegel in.)

W. M. d. V. te P. — Voor uw doel kunt u niet beter doen dan de Fransche vertaling van *Sécond* te nemen. Is die te duur, dan is de vertaling van *Martin* of die van *Ostervald* ook goed. Betrouwbaar zijn alle.

Wat het andere betreft, raad ik u nog aan *Loomans Gids*, of het uittreksel daaruit: *Israel-Oudheden* (50 cts) dat ik al vele jaren voor mijn Opleidingsschool gebruik. Verder kunnen dienen de platen, die voorkomen in het atlasje van *Bleeker* en *Marwitz*, (50 cts) en de reeks platen van *Van Lummel*, (niet de geschiedkundige platen) zooals ook het groote Duitsche werk van *Riehm*, ook meen ik in het Nederlandsch vertaald. Alleen oud verkrijgbaar, maar nog zeer goed, is *Kerbert* „Bijbelsche oudheden,” en de boekjes van *Lisco*.

Verstaat u vreemde talen, dan is er nog veel meer.

Mag ik u nog eens lastig vallen met het verzoek om inlichting over eenige uitdrukkingen, die hier soms gebruikt worden, (ik woon in Amsterdam) maar die niet duidelijk te begrijpen zijn. Het zijn:

1. „Een halfblans heer.”
2. „Hij is op de mist.”
3. „Laat naar je kijken.”
4. „'t Is een dievesant.”
5. „Ben je betoeterd?”

„Amstel.”

't Is zeker echt Amsterdamsch, soms plat zelfs, wat hierboven staat, al kan men die uitdrukkingen ook wel buiten de hoofdstad hooren.

Een „halfblans” moet eigenlijk zijn een „halfblanks” heer. Een blank was vroeger een klein muntsuk, een halve blank is zoo ongeveer twee centen. Een halfblanks heer is dus een, die niet veel op zak heeft, net als een halfblanks test was of nog is een van 2½ cent.

„Op de mist zijn” = op den misthoop of mesthoop zijn, d. i. tot armoede en ellende zijn vervallen, b.v. door werkeloosheid of verkwisting.

„Laat naar je kijken” is oorspronkelijk een raad aan iemand, die aan 'teen en ander lijdende is, waarom men meent, dat het goed is, zoo hij 't aan een geneesheer laat zien, er met hem over spreekt. Figuurlijk beteekent het: Je spreekt of doet zoo dwaas, dat het hoognoedig dient gebeterd.

Wat een „dievesant” is? 't Woord moet beduiden een doorbrenger, „doordraaier.” Dit doet mij denken aan „de bauchant” van het Fransche *débauche* = overdaad, brasserij, enz. Maar ik geef dit graag voor beter.

„Betoeterd” is een andere vorm voor „beteuterd” of bedremmeld. Dat 'oe en eu afwisselen leeren ons het oude „loes” voor „leus;” „reukeloos” voor „roekeloos” enz.

A. J. H.

V A R I A.

Praktische toepassing.

Jan hoorde lezen uit *Cuvier*,¹⁾ dat welbeschouwd elk dier ontstaan is uit een ei. Toen sprak hij: „Wat plezier! 'k Bestel voor Paasch een olifantenei, En maak daarmee ons heele weeshuis blij.”

¹⁾ Een groot Fransch dierkundige.

De Ruyter was een man van de uiterste koelbloedigheid. Hij vertrok geen spier van zijn gezicht, als de dood in vuur en donderslagen over hem heenging, als de mast naast hem versplinterde, de oorlogsbodems naast de „Zeven Provinciën” in vlammen opgingen, of als baksteen zonnen. En temidden van dat helsche vuur kon hij in een hartelijken lach schieten, als de vijanden verschrikt op zijde stoven voor het ontembare oorlogsschip, waarop hij kommandeerde.

Doch deze opgewektheid, deze vroolijke moed in het hachelijkst doodsgevaar stond in nauw verband met zijn godsvrucht. De kostelijkste brieven zijn van hem tot ons overgekomen, waarin zijn godsvertrouwen met treffende klaarheid naar voren treedt. Dat godsvertrouwen maakte hem sterk, moedig, onoverwinnelijk. Hij boog voor God in het stof, en daarom sloeg hij in het gebrul der zeeslagen zijn vleugels uit als een arend.

Slechts twee keeren in zijn veel bewogen leven is onze Vlootvoogd, zoover we weten, versaaagd: op dien noodlottigen terugtocht in den zeeslag bij Duinkerken, toen onze vloot met een stomp in den rug en de lenden naar huis werd gezonden.

Doch zelfs in die bangste oogenblikken van zijn leven verliet hem de Heere niet, en Hij stortte den moeden strijder krachten in, om met een onovertroffen beleid de benarde vloot tusschen onze zandbanken in veiligheid te brengen.

Er zijn menschen, die beweren, dat een zeeschip niet zonder vloeken kan geregeerd worden. De Ruyter regeerde over vloten van meer dan honderd oorlogsschepen zonder te vloeken. Hij vloekte nooit; hij beschouwde het vloeken voor een zonde, en bovendien voor een zwakheid.

Hij was groot en geweldig als Vlootvoogd. Er is vóór hem noch na hem een zeevoogd opgestaan, die grooter was dan hij. Wij noemen hem Bestevaer. Er is geen ander volk, dat een Bestevaer heeft, doch wij hebben er twee: Maarten Tromp en Michiel de Ruyter — zijn wij niet rijk gezegend?

Ziedaar een zwak beeld van De Ruyter, en een van zijn voornaamste karaktertrekken is nog vergeten. Dat is zijn nederigheid, zijn ootmoedige zin. Nooit heeft hij zich de eer toegeëigend van zijn vele overwinningen. Hij wees altijd naar boven. Maar de Heere zegt: „Die Mij eeren, zal Ik eeren!” en op den driehonderdsten gedenktag van den verjaardag van onzen grooten Admiraal gaat dit woord opnieuw in vervulling.

L. P.

V A R I A.

Volksaard.

Wanneer Europeanen een kolonie stichten in vreemde werelddeelen, dan beginnen de Spanjaarden met het bouwen van een klooster; de Italianen stichten een kerk met een fraaien toren; de Franschen een schouwburg en een balzaal; de Duitschers een bierhuis en een muziekzaal; de Nederlanders een koopmansbeurs, en de Engelschen een fort.

Brieven uit Amerika.

XVI.

Clifton Spring Sanatorium. — Dr. Henry Foster. — Een levenswijding. — De kerk in het hoofdgebouw. — Een zendings-centrum. — Kennismaking met S. D. Gordon en Mr. en Mrs. Hume. — Eenige wenken en bepalingen voor de gasten. — Is dit „Amerika”? — Thanksgiving-day. — Kleine Elsebeth vertelt de geschiedenis van Thanksgiving. — Hollanders te Rochester. — Ds. Dijkstra en The Holland American. — Een bazar met een Dutch corner. — Het weeshuis met de coloured baby. —

Zoo wat evenveel ten zuidoosten van Rochester als Batavia ten zuidwesten gelegen is, ligt *Clifton Spring Sanatorium*, drie woorden, die voor een Hollandsch oor niets — voor een Amerikaansch oor zeer veelzeggend zijn. En wel om drie redenen. Ten eerste is het een beroemd sanatorium. Ten tweede een beslist Christelijke inrichting. Ten derde een bekend centrum in de Amerikaansche Zendingwereld.

Ik vergezelde er Mrs. Mason, die, om gezondheidsredenen en om het drukke Rochester-leven te ontvliesen, hier een wijle vertoefde, en zeer welkom was het mij, het Amerikaansche leven ook van deze zijde te leeren kennen.

Clifton Spring Sanatorium is de vrucht van het leven van een man, Dr. Henry Foster.

Zoo wat vijftig jaren geleden was hij een jong, godvreezend dokter, wiens leven vóór hem lag. Een groote behoefte ontwaakte in hem om zijn leven en zijn wetenschap God te wijden. En hij deed een gelofte, dat als God hem iederen dag Zijn gemeenschap wilde doen smaken, hij een huis der genezing wilde oprichten, waar Gods naam in eere zou zijn, en waar de armen onder Zijne kinderen om niet de hulp zouden ontvangen, die zij noodig hadden.

Van het oogenblik af, dat hij deze gelofte deed, gevoelde hij dat God zijn levenswijding had aangenomen. Naar Dr. Fosters eigen getuigenis is er sinds geen dag zijns levens voorbijgegaan, waarop hij niet op de eene of andere wijze een bewijs van Gods nabijheid ontvangen heeft.

Dr. Foster zocht nu in de eerste plaats naar een plek gronds, geschikt om zijn gelofte gestand te doen, en zoo kwam hij te *Clifton Springs*, een zwavelhoudende bron in heerlijke natuur, mijlen ver van 't gejaag en gedruisch der steden gelegen. Er was een aller-primitiefst badhuisje, waarin zich één bad bevond; een kleine herberg, en een paar onaanzienlijke huisjes langs den weg. Dit was de plaats, waar de jeugdige Dr. Foster — in gedachte — zijn Christelijk sanatorium verrijzen zag.

Daar hij geen middelen bezat, wendde hij zich tot eenige vermogende vrienden, die hem het noodige geld schonken, om een klein houten badhuis te zetten, waar hij zestig patiënten kon opnemen, en den daarom liggenden boschgrond aan te koopen. Hier begon hij, als dokter, administrateur, bad-man, ja, welk werk deed hij niet, dagelijks door zijn voorbeeld des Heilands woorden tot de zijne makende: *Ik ben onder u als een die dient*. Dit was in 1850.

In 1856 had de zaak zoo opgenomen, dat tot uitbreiding kon worden overgegaan. En 25 jaar later, in 1881, stond het tegenwoordige gebouw, dat met het bijgebouw bijna 500 patiënten kan opnemen, met bunders aangekochten, omliggenden grond, geheel vrij van schuld, als de vervulling van de belofte, die Dr. Foster nu 31 jaren geleden, bij het begin van zijn leven, aan God gedaan had. De waarde van grond en gebouwen wordt op een kwart miljoen dollars (f 625.000) geschat.

Eerst nu achtte Dr. Foster het oogenblik gekomen, de laatste daad te volbrengen, die z. i. nog aan het gestand doen zijner gelofte ontbrak. Niet voor zichzelf had hij dit gebouw gesticht en tot bloei gebracht, maar voor God. En daarom deed hij er nu geheel afstand van en schonk het aan een vereeniging, bestaande uit leden van de zeven leidende kerken in Amerika. Zoo ooit de gift niet meer

zou beantwoorden aan het doel van den gever, moet de vereeniging het Sanatorium verkoopen en de opbrengst gelijkelijk verdeelen onder de zending dier kerken.

Bij de overdracht is bepaald, dat zij, die gratis of tegen een kleine tegemoetkoming in het Sanatorium kunnen verpleegd worden, zullen zijn: zendelingen en predikanten met hun gezinnen, die van hun tractement moeten leven; en onderwijzers en onvermogene leden der kerken, die niet in staat zijn de kosten van hun opname en behandeling te betalen.

Het merkwaardigste van deze inrichting is zeker wel de kerk in het hoofdgebouw. Dr. Foster is om deze „dwaasheid” uitgelachen. Een kerk op de eerste verdieping, beslaande een ruimte, die in kamers omgezet, jaarlijks 14000 dollars (f 35000) kon opbrengen, is dat niet in de oogen van hen, die alleen zien op de dingen, die gezien worden en tijdelijk zijn, een daad van fanatisme?

Dr. Fosters antwoord was: „Aangezien wij belijden, dat de geest macht heeft over het lichaam, en een krachtig geloof heilzaam werkt op den kranke, zoo gelooven wij, dat het de eerste plicht is van onze inrichting, om te pogen de patiënten te brengen onder de macht en den invloed van het Woord en de aanbedding van God, als een middel om zoowel den geest als het lichaam gezond te maken.”

Iederen morgen wordt in deze kerk, die voor 500 menschen zitplaatsen biedt, een korte godsdienstoefening van een kwartier gehouden; gebed, gezang, en lezing van een gedeelte der Schrift, door een lid van 't bestuur, een der doktoren, of een der aanwezige predikanten. De kerk is mooi van binnen, (zooals Amerikaansche kerken dat zijn) met zorg afgewerkt en geschilderd, de vloer bekleed met mosgroen tapijt, de stoelen met fluweel van dezelfde kleur. Het fraaie orgel, de twee boogramen van gekleurd glas, voorstellende Jezus in den tempel, en de Goede Herder; en een mozaïek, voorstellende het laatste avondmaal des Heeren, ¹⁾ zijn giften.

¹⁾ Een werk van treffende schoonheid, ontworpen door Frederick Wilson en vervaardigd door de *Tiffany Glass and Decorative Company*. Het is glas-mozaïek, „favril glass.”

Driemaal in de week worden hier 's avonds *meetings* gehouden, waar ieder iets zeggen kan en een lied kan opgeven. Zaterdagavond is er een dergelijke bijeenkomst uitsluitend van vrouwen, waarbij Mrs. Foster (die sinds den dood van haar man aan 't hoofd der inrichting staat) de leiding heeft. En weer treft mij het groote gemak en de eenvoud, waarmee de Amerikaansche vrouw in 't publiek optreedt.

Geen der patiënten is verplicht deze godsdienstoefeningen bij te wonen, maar de dagorde is altijd zóó, dat wie wil, komen kan. Een aandoenlijk gezicht zijn de kranken, die op rolstoelen herwaarts worden gebracht. Een galerij staat in verbinding met de tweede verdieping, zoodat ook patiënten van daar zonder veel moeite aan den dienst kunnen deelnemen.

Dikwijls spreken er predikanten uit alle oorden van Amerika.

Ik geloof niet, dat dit Sanatorium, hoe voortreffelijk ook ingericht, veel verschilt van dergelijke 1^e rang inrichtingen in Europa. Misschien is de bibliotheek van 3000 boeken met afzonderlijken bibliothecaris de vermelding waard, maar in Amerika zou geen inrichting van naam kunnen bestaan zonder bibliotheek. De bibliotheek is voor de groote inrichtingen, wat de badkamers zijn voor het gewone woonhuis. In Amerika behoort dit tot de dingen, waar niemand iets bijzonders in ziet. Er is voorts een plat dak, waar men wandelen kan, met heerlijk uitzicht over de omstreken. Het eenige specifiek-Amerikaansche zijn de talloze schommelstoelen in *hall* en veranda, en de snelheid waarmee de liften op en neer gaan!

Wat echter zeer de vermelding waard is, is het feit, dat ieder jaar, gedurende een week, zendelingen en hun vrouwen als gasten in het Sanatorium worden opgenomen. Zendelingen van allerlei kerken, uit alle oorden der aarde, ontmoeten elkander hier, in dit paradijs van rust en goede verzorging en lieflijke omstreken. Dr. Foster heeft in een der bosschen een houten kerkje laten zetten, waar gedurende deze week de verschillende zendelingen over hun arbeid spreken. Men kan zich voorstellen, met welk een blijdschap de zendelingen, die met verlof thuis zijn, van Dr. Fosters aanbod gebruik maken, en met welk een dankbaarheid later aan alle oorden der wereld, deze week van samenzijn, zoo gezegend naar 't geestelijke en tijdelijke beide, herdacht wordt.

Het ligt voor de hand, dat *Clifton Spring Sanatorium* ook een centrum is van mannen en vrouwen van beteekenis, vooral op Christelijk gebied, die, van hun arbeid moede, hier komen „to be made over,” ¹⁾ zooals men in Amerika zegt. Zoo had ik o. a. het voorrecht te hooren spreken bij een der godsdienstoefeningen S. D. Gordon, den schrijver van *Quiet talks on Power* en *Quiet talks on Prayer* — twee boekjes die onlangs ook in 't Hollandsch vertaald zijn ²⁾ — en kennis te maken met Mr. en Mrs. Hume, (Mr. Hume is sinds 30 jaar zending te Bombay,) van wier familie wederzijds 27 leden in de zending werkzaam waren of zijn.

¹⁾ Om overgemaakt te worden.

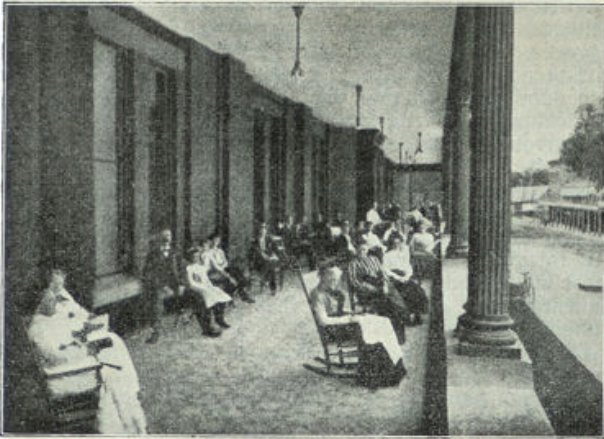
²⁾ Onder den titel van *Korte samenspraken over Kracht* en *Korte samenspraken over Gebed*, uitgegeven te Knaapstad.

Omstreken van Rochester. De Genesee River.

Oorspronkelijke opname, welwillend voor „Timotheus” afgestaan door den heer C. v. M. te Bussum.

Het eenige specifiek-Amerikaansche zijn de tallooze schommelstoelen in HALL en veranda.

Een paar wenken en bepalingen, die den gasten op hun weg ter genezing worden medegegeven:

Laat ons de andere patiënten niet met ons lijden lastig vallen, of hun geheimen vertellen, die ons niet tot eer noch hun tot voordeel strekken.

Een kalme gemoedsstemming draagt veel tot genezing bij, terwijl een ontevreden geest schadelijk werkt op gezondheid en geluk, zoowel van uzelf als van anderen." „De lankmoedige is beter dan de sterke en die heerscht over zijn geest dan die een stad inneemt." „Een zacht antwoord keert de grimmigheid af, maar een smartend woord doet den toorn oprijzen."

Patiënten moeten hun dokters en verpleegsters bij hun arbeid helpen door vertrouwen, geloof, hoop en moed.

Vraag aan geen uwer medepatiënten: „Hoe voelt gij u vandaag?"

De aangenaamste herinneringen neem ook ik mede van *Clifton Spring Sanatorium*. De geestelijke ondergrond, de gemeenschap der heiligen, het rustige samenzijn met Mrs. Mason, die mij hier haar laatste boek — *A Little Green God* voorlas, — alles stemde samen, om het verblijf te Clifton Spring Sanatorium onvergetelijk te maken. En dan, het is er zoo vredig en kalm, — niets dan vrije natuur en stilte tot aan den versten horizont, met eindeloze wandelingen door bosschen en langs beekjes, waar men niemand tegenkomt; — dat men zich telkens afvraagt: Is dit „Amerika"? Is dit dezelfde grond, die zoovele groote, snel-groeiende steden draagt, waarhet leven voortjaagt en opvlamt met mateloze en nog altijd onuitputtelijke energie? Hier geen cars, geen *sub's* geen *El's* — hier zwijgt de stem van den drijver, als bestond hij niet.

Nur Stille nah und fern.....

En nóg altijd hangen de laatste slippen van najaars pronkkleed over de reeds winterachtige boomen. Nog gloort in het woud het laatste gulden licht, waarmede de stervende natuur de oogen lukt. En vooral als de zon háár scheidensgloed mengt met dien van den herfst, ligt er over het gansche landschap als een wade van koper- en brons-gespin, wég-golvend naar verre, grijze horizons....

(Slot van dezen brief in No. 26.)

H. S. S. K.

VRAGENBUS.

J. C. de V. te L. vraagt: „*Aethertrillingen*. Hoe kan men de snelheid en de golflengte van aethertrillingen meten?"

We stellen ons gewoonlijk voor, dat een lichtstraal on-

veranderlijk rechtuit gaat. Dit is ook waar, wanneer hij ten minste niet van de eene stof in de andere (b.v. van lucht in glas) overgaat; in dat geval wordt hij gebroken, doch gaat daarna weer rechtuit. Wanneer echter een lichtstraal of liever gezegd een stralenbundel door een nauwe opening gaat, dan doet zich het verschijnsel voor van de *buiging* van het licht. Een deel der lichtstralen buigt eenigszins af van den rechten weg en verspreidt zich dus een weinig. Laat b.v. in een vensterluik van een volkomen donker vertrek een spleet gemaakt worden van b.v. een millimeter wijdte en laat het zonlicht daar recht op schijnen. Houden we op eenigen afstand van dat luik een papierscherm, dan zal daarop een witte smalle streep zichtbaar zijn, vrij nauwkeurig een m.M. breed. Plaatsen we echter het scherm op grooten afstand, b.v. tien M. van het vensterluik, dan zullen we ook de smalle lichtstreep krijgen, maar links en rechts daarvan op eenigen afstand een reeks zwakkere lichtstrepen, steeds in licht afnemende. Uit den stand, waarop die lichtstrepen zich vertoonen, berekent men de golflengte van het licht.

Nemen we b.v. rood licht, dat men krijgt door achter de spleet in het vensterluik een donkerrood stuk glas te plaatsen, dat alle lichtstralen vasthoudt en alleen de roode doorlaat. Plaatsen we nu het scherm op 10 M. afstand, dan zal de afstand tusschen de sterke roode lichtstreep en de zwakkere aan weerskanten telkens zeven m.M. bedragen. Daaruit valt de golflengte af te leiden. Wanneer we ons n.l. denken, dat de lichtstralen aethertrillingen zijn, dan begrijpen we, dat de straal, die gebogen wordt, de vrije werking van den rechtdoorgaanden straal belemmert. Die belemmering is zoo groot, dat op b.v. 2 of 3 m.M. afstand van de lichtstreep in 't geheel geen licht komt. Op zeven m.M. is wel licht; de gebogen lichtstraal heeft daar een geheel aantal trillingen minder gemaakt dan de rechte; de schokken door beide veroorzaakt, werken daar weer tegelijk en veroorzaken weer licht. Waar nu de afstand van het scherm 10 M. is en de breedte van den lichtbundel 1 m.M., daar krijgen we een lichtstreep op 7 m.M. afstand; hadden we het scherm op 1 m.M. afstand kunnen plaatsen (afstand gelijk breedte van den lichtbundel) dan was de tweede lichtstreep gekomen op een afstand van $\frac{1}{10000}$ deel van 7 m.M., dus op 0.0007 m.M.; een m.M. is immers het tienduizendste van 10 M. Daaruit leidt men af, dat één trilling, een golflengte van het roode licht 0.0007 m.M. is.

Hadden we in plaats van rood licht, geel, groen, enz. genomen, dan zouden we hebben gezien, dat de afstand van 7 m.M. kleiner geworden was; bij violet licht minder dan 4 m.M. waaruit volgt, dat de golflengte van violet licht nog iets minder is dan 0.0004 m.M.

Men berekent dus de golflengte van het licht uit den afstand van de lichtstrepen. Diezelfde strepen, maar dan als schaduwstrepen, kan men zien, als men voor zulk een spleet in een vensterluik een dunnen draad spant. Men krijgt dan niet één schaduwdraadje, maar naast het donkere een reeks van flauwer tint. Iets dergelijks kunt ge hooren, als ge twee stemvorken neemt, waarvan de eene valsch is en eenigszins hooger toon geeft. Laat de eene stemvork b.v. 500 trillingen in de seconde geven en de andere 504, dan hoort ge, als de beide tegelijk klinken, een geluid van gong-gong-gong-gong. Hetzelfde hoort ge bij twee vioolsnaren, die bijna gelijk gestemd zijn. Ook daar dus het verschijnsel, dat de beide trillingreeksen beurtelings elkander versterken en opheffen. Uit het aantal malen per seconde, dat we dat gong hooren, is evenzeer de golflengte van het geluid te bepalen.

Kennen we de golflengte, dan is het aantal trillingen per seconde gemakkelijk te berekenen. Het licht legt in een seconde een weg af van 300.000 K.M. Als elke golf 0.0007 m.M. is (rood licht) dan komen er in één seconde 300.000 K.M. : 0.0007 m.M. is ruim 400 biljoen golven. Bij violet licht is het aantal golven 300.000 K.M. : 0.0004 m.M. is ongeveer 800 biljoen.

A. L.

Brieven uit Amerika.

Vervolg van brief XVI.

30 November is in Amerika een nationale gedenkdag. *Thanksgiving-day*. Reeds dagen te voren heeft President Roosevelt — het is een zijner plichten — een proclamatie uitgeschreven, om het geheele Amerikaansche volk op te roepen op dien dag in hun huizen en in hun kerken God te danken voor de zegeningen van het afgelopen jaar.

En in alle woningen is het feest. Kantoren en scholen zijn gesloten, familieleden komen over, en iedere Amerikaansche huismoeder heeft haar *Thanksgiving-dinner* gereed. De hoofdschotel is een kalkoen, de *Thanksgiving-turkey*, en midden op tafel prijkt een schaal rijk beladen met fruit, het symbool van den dag. Want de *Thanksgiving-day* bedoelt te zijn een dankzegging voor den binnengehaalden oogst.

's Morgens dankt de huisvader bij het morgengebed. En dan gaat ieder naar de kerk. De predikant leest eerst de proclamatie van den President voor, en dan wordt het Amerikaansche volkslied gezongen.

My country 't is of thee
Sweet land of liberty,
Of thee Ising.

De oorsprong van deze instelling, die Amerika tot eer strekt — ik weet u die niet beter te verhalen dan in de woorden van de kleine Elisebeth L., een typisch Amerikaansch kind, wier portret ik u hiernevens doe zien. Haar moeder is de vindingrijke gastvrouw van de „oranje”-lunch.

Ik zag de kleine Elisebeth op *Thanksgiving-day*, en het kind staarde mij met haar groote donkere oogen verbaasd aan, toen ik haar vertelde, dat ik nog nooit van mijn leven een *Thanksgiving-day* of een *Thanksgiving-dinner* had bijgewoond. Haar blik zeide mij duidelijk, dat zij mij diep te beklagen vond.

„Maar weet u wel, wat het eigenlijk is, *Thanksgiving-day*?” vroeg zij mij, met de vrijmoedigheid, Amerikaansche kinderen eigen. Zij weten, geloof ik, niet, wat het is, verlegen te zijn.

Toen ik ontkenkend antwoordde, vond zij mij nog meer te beklagen. En om mij te troosten:

„Zal ik u dan de geschiedenis eens vertellen? Ik heb haar pas op school gehoord.”

En zonder een zweem van aarzeling, zich sterk voelend in de weldaad, die zij de arme vreemdelinge bewees, haar groote oogen geen oogenblik van mij afgewend, vertelde zij mij:

„Er was eens een koning in Engeland, die héél stout was, want hij wilde, dat al de menschen naar zijn kerk gingen. Maar de menschen wilden naar hun eigen kerk gaan en in vrede leven. Toen pakten zij hun boeltje in en gingen allemaal naar Holland in zeilschepen. Want de stoombooten waren nog niet uitgevonden.

En toen wilden zij eerst in Holland leven, maar toen merkten zij, dat al hun kinderen Hollandsch gingen spreken en 't Engelsch vergaten — en zij dachten en dachten, waar zij toch maar konden leven. (where they could live.)

Toen pakten zij weer alles in om uit Holland weg te gaan, maar eerst baden zij tot God, en vroegen aan God om hen te bewaren terwijl zij in de zeilschepen over de groote, groote zee zouden gaan.

En sommige booten werden heelemaal stuk geslagen door vreeselijk groote golven, en sommige schepen sloegen om door den stormwind en zonken naar beneden, maar één schip, de *Mayflower*, kwam behouden aan in Amerika.

Zij landden op een steen net in ons land, en de naam van de rots, waar zij op uitstapten, was *Plymouth Rock*, en er was niets dan allemaal bosschen en wigwams¹⁾ en

¹⁾ Indiaansche hut

Indianen, en geen huizen. Toen bouwden zij een paar huizen voor zichzelf, maar de Indianen waren wreed tegen de blanke menschen, en zij kwamen 's nachts in de huizen en *punched things through the people*, en vermoordden ze, en de winter was vreeselijk.

Maar toen de zomer kwam, werden de Indianen vriendelijker en onderwezen (tached!) de mannen, hoe zij Indian corn (mais) moesten planten, en de mais groeide op en toen konden zij het eten. En toen gingen zij in de bosschen en doodden een paar kalkoenen en hadden een groot feest, en dat was de eerste *Thanksgiving*.”

Er wonen te Rochester vele Hollanders, die door de Amerikanen ten zeerste gewaardeerd worden. Tijdens mijn verblijf te Rochester verscheen in een lokaal blad over de Nederlandsche nederzetting een hoogst vleidend artikel, waaraan ik het volgende ontleen:

Terwijl zij de velden bebouwen met den geduldigen, gestadigen arbeid, die hun natie in ieder deel van de wereld spreekwoordelijk heeft gemaakt, bekleeden de Hollanders, die Rochester en zijn voorsteden tot hun woonplaats in de Nieuwe Wereld hebben uitgekozen, een plaats in de gemeente, die treurig ledig zou zijn gedurende hun afwezigheid. En zij doen dit met een stille bescheidenheid, waardoor men zelden in 't publiek van hen spreken hoort. De politie kent hen niet, maar de koopman, die goede waar voor goeden prijs contant betaald wil hebben, telt onder de Hollandsche kolonie van Rochester zijn meest gewaardeerde klanten.

Weinig menschen vermoeden, dat in en om Rochester meer dan 2300 Hollandsche families wonen, waarvan de meesten slechts een of twee geslachten van Holland verwijderd zijn.

... De Hollander is landbouwer door geboorte, opvoeding en talenten. Hij houdt van den grond, de open lucht, den wind en den hemel. In zijn markt-tuin is hij een koning, want de landbouw is hem aangeboren, zijn behoefte weinig en zijn smaak eenvoudig. Deugdzaamheid vóór rijkdom, degelijkheid meer dan pronkzucht zijn karakteristieke trekken, die hem in 't bloed zitten sedert meer geslachten dan gemakkelijk zou kunnen berekend worden. Zoo is het natuurlijk, dat hij in ons land naar de valle van de Genesee is getrokken, waar de koopman-tuinier voordeelen heeft, die hem door weinig andere plaatsen op aarde worden aangeboden. Het recht van iederen man om zijn aandeel iederen dag te afwerken, de band des gezins, de eerbied van kinderen voor hun ouders, zijn beginselen die de Hollander met zich brengt en in stand houdt ... De Hollander heeft behoefte aan zijn eigen kerk. De meeste hunner kerken zijn Protestant en drie Gereformeerde kerken dienen de geestelijke behoeften van de Hollandsche Rochester-kolonie.”

Met een der Hollandsche predikanten, Ds. Dijkstra, had ik het genoegen kennis te maken. Hoewel hij in Amerika geboren is, spreekt hij nog bijzonder goed Hollandsch, en bijna zonder haperen kon hij een uur lang de conversatie in 't Hollandsch voortzetten. Door zijn vriendelijke bemiddeling kreeg ik ook onder oogen het weekblad *The Holland American*, dat niettegenstaande zijn Engelschen titel een Hollandsch blad is en blijkens het nummer, dat vóór mij ligt, een beslist Christelijk standpunt wil innemen, van flink formaat, dat geregeld in 3 à 4 bladen verschijnt.

Sommige advertenties, blijkbaar afkomstig van Amerikaansche firma's, en voor de *Holland-American* in 't Hollandsch vertaald, zijn bepaald vermakelijk. Zoo adverteert een winkel:

BUFFETTEN OF SIDE BOARDS

Welke bij ons te zien zijn bevatten een wijde uitgestrektheid in eigendommelijkheden van ontwerpen en van variatie in prijs vormende een keurige verzameling om er een keuze uit te doen.

Als een gedurige verkwikking op deze reis is mij de waardeering van mijn vaderland, die ik allerwege telkens bespeur. Zoo ging ik een der laatste dagen van mijn verblijf te Rochester naar een bazaar voor een bewaarschool, iets op zeer kleine schaal, van geen bijzonder

De kleine Elisabeth L., een typisch Amerikaansch kind . . . .

belang — maar . . . er was een *Dutch corner*!)¹⁾ Op schutten prijkten prenten, Hollandsch leven en landschap voorstellend. Er werd Van Houtens Cacao geschonken uit blauw-en-witte koppen. Van schillen van Curaçaosche amandelen waren heusch alleraardigste „klompjes” gemaakt, en men kon er koopen een „Hollandsch receptenboek,” geheel zelf gemaakt met minimum onkosten — de band van dik rood papier, waarop uitgeknipte boertjes en boerinetjes waren geplakt, en dan van binnen op wit papier „getypt” de volgende recepten:

Current Bread. (krentenbrood.)
Pickled Holland Herring.
Potato Balls. (aardappelkroketten.)
Saucijzen.
Red Cabbage. (roode kool.)
Plum Cat sup. (?)

En de jonge dames, die er bedienden, vertelden mij dat *the Dutch corner* de beste zaken maakte van de geheele bazaar.

Kort voor mijn vertrek uit Rochester heb ik nog een weeshuis gezien, het Rochester Orphan Asylum, buiten de stad, heerlijk op hoogen heuvel gelegen. Mrs. H., de presidente van het weeshuis, kwam mij halen in haar automobiel, en vertelde mij onderweg, dat dit *Orphan Home* arme weezen en verwaarloosde kinderen opnam, wier lot zich anders niemand zou aantrekken.

¹⁾ Hollandsch hoekje.

Zelfs in een inrichting als deze, treft mij de vrijmoedigheid der kinderen, en het ontbreken van dien toon van gezag, die bij ons een eerste voorwaarde is voor het handhaven der orde in zulke inrichtingen.

In een der zalen komt een klein meisje met helder gezichtje, zeker niet ouder dan drie jaar, op mij toe, en trekt mij mede naar een wiegie, waarin een nauw-ontloken neger-leventje sluimert.

„We’ ve got a coloured baby,”¹⁾ zegt het kind, en alles „ontdekkende” wat zij opnoemt, vervolgt zij: „She’s got coloured hands. And coloured feet. And coloured face. And every thing on her is coloured. — But she’s quite clean, you know!” voegt zij er geruststellend bij. Later vertelde ons de directrice, dat zij het kleine negertje zoo vies had gevonden, dat het kind het aldoor wasschen wilde, en niet dan met groote moeite was overtuigd, dat het velletje *zwart* was en niet vuil!

De presidente, een dame uit den aanzienlijken stand, sprak met de kinderen als waren zij kinderen van haar eigen stand. En de kinderen antwoordden haar met het grootste gemak. Als het uur van vertrek slaat, en wij weder in de automobiel stappen, staan er een paar jongens te wachten, die vragen: „Do take us down, please.”²⁾ De toestemming wordt gegeven, en het tweetal mag, op de treeplanken staande, den heuvel mee afrijden. Beneden gekomen houdt de automobiel stil, de jongens springen er af, met kordate stem klinkt het: *Thank you*, en zonder verder naar ons om te zien, klimmen zij weer den heuvel op.

De Amerikaansche mensch is een andere dan de Europeesche — maar ook het Amerikaansche kind is een ander kind dan het Europeesche. En ook de verhouding, de omgang tusschen mensch en kind is hier een andere, dan die welke voor ons als eenig norma geldt.

H. S. S. K.

¹⁾ Wij hebben een zwart kindje. Zij heeft zwarte handjes. En zwarte voetjes. En een zwart gezichtje. En alles is zwart aan haar. Maar ze is heelemaal schoon.

²⁾ Mogen we mee naar beneden rijden, alstublieft?

VARIA.

Zeldzame eieren.

Niemand van mijn lezers heeft met Paschen de eieren gegeten, waarover ik thans schrijf. In de eerste plaats noem ik het ei van den *condor*, den Z.-Amerikaanschen gier. Deze vogel, de grootste van alles wat vliegt, verkeert in de periode van uitsterven; het aantal vermindert. En het aantal eieren, dat zich in menschenhanden bevindt, zal hoogstens een dozijn bedragen. Geen wonder! In de eerste plaats gelukt het niet licht, het nest van dezen zeldzamen vogel te vinden op de hooge toppen van het Andes-gebergte, en in de tweede plaats laat de geweldige condor zich niet de eieren uit het nest nemen.

Nog merkwaardiger zijn de eieren van vogels, die reeds uitgestorven zijn. Nog voor honderd jaar leefde in den Atlantischen Oceaan een zeevogel, die auk genoemd werd, een vogel met grooten kop, zwaar lichaam, dicht gevederte, en met vleugels, die ongeschikt waren tot vliegen. De laatste van deze vogels is gestorven, of liever gedood, in 1844. Voorheen nestelden ze op Punte-eiland, een rotsig eiland bij Newfoundland. De walvischjagers hadden de gewoonte, dáár zich van provisie te voorzien, en ze hebben de aukvogels steeds voor zóó goede provisie aangezien, dat ze tot den laatsten toe gedood en gegeten zijn. Thans bestaan er nog slechts ledige eierschalen, denkelijk een 70- of 80-tal, waarvan 12 in het Britsch Museum te Londen. Dat deze zeldzame eieren duur zijn, is te begrijpen. Zoo kocht in 1879 een Schot, een zekere

Brieven uit Amerika.

XVII.

Dr. William Elliot Griffis. — In het voetspoor van Motley. — Aankomst te Ithaca. — De Cornell Universiteit. — Haar president, Mr. Andrew White. — Zijn autobiographie. — De krans der Amerikaansche delegatie ter vredesconferentie, op het graf van Hugo de Groot te Delft. — Een introductie aan Miss Ruth Putnam. — Een Amerikaansche nachttrein. — Ontbijt in New-York. — Naar Boston. —

Van Rochester naar Boston over Ithaca is een kleine omweg, maar zeker de aangenaamste weg, als een uitnodiging van Dr. William Elliot Griffis, om een paar dagen te zijnent door te brengen, er de oorzaak van is.

Te Rochester in het huis van Mrs. Mason kwam hij mij opzoeken. Wij behoefden geen kennis meer te maken. Ik had hem reeds een paar maal ontmoet op zijn reizen in Holland; laatstelijk tijdens de inhuldiging van onze Koningin, toen hij weder naar ons land was gekomen, om onze feestvreugde te deelen en — te bestudeeren, ten einde er later door lezingen en een boek „Americans in Holland,” zijn landgenooten in te doen meelevén.

Dr. Griffis is een der epigonen van Motley. Deze heeft in 1856 door de uitgave van zijn later zoo beroemd geworden *The Rise of the Dutch Republic* voor 't eerst de oogen van Amerika geopend voor de schoonheid van Hollands geschiedenis, en voor de groote waarde, die het alleen reeds daardoor voor de wereld heeft. Motley's boek was voor Amerika een openbaring. Er waren er wel, die het wisten vóór dien tijd; hier en daar had deze en gene wel eens iets over Holland gelezen — maar Motley heeft het het gansche Amerika aangezegd, welk een merkwaardig landje daar lag aan de overzijde van den Oceaan, en zoo aangezegd, dat zij het na vijftig jaren nog niet vergeten zijn, ja beter weten dan ooit te voren.

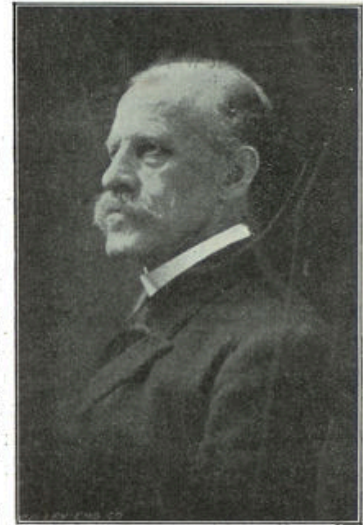
Na Motley hebben tal van schrijvers zich beijverd Amerika's weetgierigheid ten opzichte van Holland te voldoen. Vermaardheid, ook in ons land, verwierf het in 1896 verschenen boek van Douglas Campbell: *The puritans in Holland, England and America, an introduction to American history*. Prof. Blok zegt in een bespreking van dit boek in „De Nederlandsche Spectator” van 7 Sept. 1902:

De schrijver heeft m. i. ten volle aangetoond, grootendeels ook steunende op de hem van hier verstrekte gegevens, dat

Het huis van Dr. Griffis te Ithaca.

verscheidene van de rechten en vrijheden, waarop Amerika sedert de 17^e eeuw roem draagt, in de 16^e en 17^e eeuw hier te lande en niet in Engeland werden aangetroffen. Hier vond men, in de praktijk tenminste meestal, verdraagzaamheid in het godsdienstige; hier heerschte feitelijk het federalisme; hier was de uitvoerende macht beperkt in vele opzichten; hier was praktische vrijheid van de pers; de kerk was hier, in theorie tenminste, op democratischen grondslag geschoeid en kende op vele plaatsen min of meer geheim schriftelijk stemrecht; hier vond men armenscholen, stedelijk zelfbestuur, onafhankelijke rechters, een vrij zuinig schuld- en erfrecht, behoorlijke officiële waarborgen van eigendomsrecht, een betrekkelijk vrij zuinig strafrecht; hier was de toestand van de vrouw harer waardig, en werd in armenzorg op geregelde wijze voorzien. En van dat alles was in Engeland toen niets te vinden.

Dr. William Elliot Griffis.

Zelfs in de kinderelectuur neemt Holland een eereplaats in. Ieder Amerikaansch kind kent *Hans Brinker, or the Silver Skates* door Mrs. Mary Mapes Dodge ¹⁾ en *A Leak in the Dike* door Alice Carey.

Een dezer schrijvers over Holland is Dr. Griffis. Door meer dan een boek en door lezingen met lichtbeelden heeft hij het Amerikaansche publiek op de hoogte gebracht en gehouden van wat er in het kleine Holland merkwaardigs geschied is en nog geschiedt, en van wat Amerika aan ons te danken heeft. Zijn eerste boek over dit onderwerp was: *The influence of the Netherlands in the making of the English commonwealth and the American Republic*. Voorts noem ik, als vooral op Holland betrekking hebbend: *The Pilgrims in their three homes, England, Holland and America*. *The Americans in Holland* noemde ik reeds. Maar vooral zijn wij aan hem verplicht door zijn zeer populair geworden boekje met den gelukkigen titel: *Brave Little Holland, and what she taught us*. Voorts schreef hij nog een Hollandsche geschiedenis voor kinderen, en gaf hij een verkorte Motley uit met aantekeningen voor jongelieden. ²⁾ (*Young People's History of Holland en The Students' Motley*.)

Dr. Griffis is lid van drie letterkundige genootschappen in Holland, o. a. van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde te Leiden.

Het is een Decembervorming als ik van Rochester afscheid neem en naar Ithaca ga. De winter heeft lang op zich laten wachten, maar nu is hij er toch. Een grauwe lucht en stormwind, dorre, bladerlooze boomen, plekken sneeuw overal — terwijl een vaal licht in het Oosten herinnert, dat eenige uren geleden daar de zon opging. Als het weer

¹⁾ Mrs. Dodge, onlangs overleden, is een in Amerika zeer populaire schrijfster voor kinderen, was tevens meer dan dertig jaar redactrice van het kinderblad *St. Nicholas*. Maar door niets heeft zij zich zulk een plaats in het hart der Amerikaansche kinderen en dus van het Amerikaansche publiek veroverd als door *Hans Brinker, or the Silver Skates*. „Het was niet alleen een alleraardigst kinderverhaal, maar een volkomen en juist beeld van Holland en zijn bewoners. Men zegt, dat Mrs. Dodge ieder hoofdstuk liet nalezen door twee Hollanders, en dat zij vooraf een uitgebreide studie in bibliotheken en letterkunde maakte van alles, wat haar kon helpen om haar boek tot volmaaktheid te brengen. Het boek is vertaald in verscheidene talen, en is zeer populair in Holland zelf.” (*The Outlook*.) Een Amerikaansche vertelde mij, dat toen zij, in Holland zijnde, in een boekwinkel vroeg naar het beste Engelsche boek voor kinderen over Holland, het antwoord was „Hans Brinker, or the Silver Skates,” — waarop de Amerikaansche, om begrijpelijke redenen, niet weinig trotsch ging.

²⁾ Dezen winter geeft Dr. Griffis een serie Dinsdag-lezingen over Holland voor de „Department of Education” in New-York. Van deze winterlezingen, door verschillende mannen van beteekenis in New-York gegeven, hoop ik later meer te vertellen.

en deze inrichting met daarbij behorende rijbanen, magazijnen en dienstwoningen zijn voor een ieder toegankelijk.

Er is alzoo in Dillenburg inderdaad veel te zien en te genieten; veel te zien en te genieten voor het zienlijke, aardsche, en wat onschuldig geheeten mag worden.

Doch, dit genot is niet blijvend. Het is te vergelijken bij het genot van spijs en drank, wat ons aangenaam aandoet en den smaak bevredigt, zoolang men het in den mond heeft. Er is nog meer te genieten dan uiterlijk, lichamenlijk en verstandelijk genot. Er is óók geestelijk genot te verkrijgen; genot, door de genade Gods te voorschijn geroepen en gelegd in de gemeenschap der kinderen Gods; in het onderling verkeer en den omgang met ware geloovigen; in het „mede vertroost te worden door het onderling geloof,” zooals de apostel Paulus dit noemt in zijn brief aan de gemeente te Rome. Ja, geloovige lezer! Zoo gij er over moogt denken, dezen zomer Dillenburg eens te willen bezoeken, dan wil ik u gaarne verwijzen naar de Oraniënstrasse, waar gij een groot lokaal vindt, waar des Zondags en in de week „Versammlungen” van kinderen Gods worden gehouden.

En zoo het noodig mocht wezen, een kundig ervaren geneesheer te raadplegen, is het mij ook niet moeilijk u een goed adres op te geven. Boven aan het hoofd van dit blad, onder de vaste medewerkers, vindt gij den naam van den Heer Dr. J. Voorhoeve H.C.zn., homoeopathisch arts, wiens naam reeds lang overal met eere genoemd wordt wegens zijn boek: „*De Homoeopathie in de praktijk*,” en wegens zijn artikelen als „*Vriend der gezondheid*” in „*Timotheüs*.” Deze geloovige geneesheer is ook een inwoner van de Oude Burcht der Nassauers, een geboren Nederlander. Wil men soms bij particulieren „en pension” wonen, Dr. Voorhoeve zal zeker goede en aan te bevelen adressen willen opgeven.

Zal ik hierbij nog meer voegen? Wie wil en kan, overtuige zichzelf en reize naar Dillenburg!

Het Loo, Februari 1907.

D. R.

DE VRIEND DER GEZONDHEID.

Vragenbus.

(Vragen voor deze rubriek in te zenden aan het Bureau „Timotheüs” onder motto Gezondheidsleer. Men sluitte een 12½ cts. postzegel in.)

L. C. K. te F. — Het komt dikwijls voor, dat *homoeopathische middelen* in een bepaald ziektegeval zéér goede diensten bewijzen, doch als zij dan altijd door worden genomen, minder goed werken en zelfs verschijnselen te voorschijn roepen, die vroeger niet voorhanden waren. Dit is te verklaren door de *cumulatieve* (ophoepende) werking der middelen, wat vooral bij *lage* verdunningen het geval kan zijn. U moet dus hoewel de twee middelen *Phosphori acidum* en *China* u zoo buitengewoon goed geholpen hebben tegen verschillende bezwaren uwer zenuwzwakte, voorloopig toch geheel en al met hun gebruik ophouden, totdat de spijsvertering normaal geworden is. Wij raden u bij den maaltijd nu en dan een slok warm water te drinken en overigens voorloopig geen medicijnen te nemen. Zijn zoodoende de tegenwoordige bezwaren opgeheven, dan kunt u de vroegere middelen weer nemen, doch moet voor behoorlijke pauzen gezorgd worden, b. v. na 14 dagen innemen, een week lang in 't geheel niets gebruiken.

Mej. v. E. te B. — De zoogenaamde binnenkoorts, die bij u periodiek optreedt, kan een vorm van *malaria* of *moeraskoorts* zijn. Het specifieke homoeopathische middel is in vele gevallen *Chinine*, doch niet in alle, daar nog andere middelen, o. a. *Ipecacuanha*, *Arseenicum*, enz. in aanmerking komen. Het is hier evenwel de plaats niet daarover uit te weiden; nadere bijzonderheden kunt u vinden in mijn werk: „*Homoeopathie in de praktijk*,” waarvan de 2de vermeerderde druk verschenen is.

Dr. J. v.

Brieven uit Amerika.

XVIII.

Van New-York naar Boston. — Amerika's historische bodem. — Holland of Engeland? — Schoonheid van Boston. — Mrs. N. W. Waterbury en haar zendingsarbeid. — De United-studies of Missions. — Amerika's liefde voor de zending. — De Summerschools. —

De groote sneltreinen naar West en Noord beginnen in New-York aan het grootsche *Grand Central-station*. Ook de reis naar Boston begint hier. En altijd treint men dan weer het tot New-York herschappien Manhattan-eiland door van Zuid naar Noord, en gaat op koenen brug de *Haarlem-River* over. Maar de lijn naar Boston wijkt een weinig Noordelijker rechts af om langs de kust van *Long Island Sound* (tusschen Long Island en het vaste land) naar New-Haven te gaan, den zetel der beroemde *Yale* Universiteit, de tweede Universiteit van Amerika. Aan deze kust trekt onze aandacht New-Rochelle, in 1686 door uit hun vaderland gevluchte Hugenoten gesticht.

Bij New-Haven verlaat de trein de kust, om in Noordwestelijke richting aan te stoomen op Boston.

Wij zijn hier, evenals aan den benedenloop van den Hudson, op Amerika's historischen bodem. Vele der steden, die wij voorbij sporen, zijn in de 17e eeuw gesticht. Ook het landschap heeft hier iets anders, iets dat meer aan Europa, aan Engeland doet denken. Over het algemeen heeft het Amerikaansche landschap weinig bekoorlijks voor mij. Maar ik zie het dan ook met verwende oogen. Wie leeft in Holland, en bijna dagelijks de gansch buitengewone schoonheid van ons eigen landschap ziet, gaat dit bijzondere schoon licht als norma beschouwen. Waar hij ook reist en trekt, het landschap bevredigt hem nooit, hij gaat vergelijken en dan wint Holland het altijd!

Tweeërlei historischen bodem heeft Amerika: Oud-Holland, bruto gezegd de Staat New-York en Oud-Engeland, dat *New England* heet. Want tot Holland en Engeland ziet Amerika op als tot zijn voorouders; Holland en Engeland hebben Amerika gesticht. Die beide voorouders betwisten elkander in het huis van hun welvarenden nakomeling nog al eens de eer der vooraanzitting. De Oud-Hollandsche families in den Staat New-York vinden, dat aan Holland die eer toekomt — de Oud-Engelsche families in Massachusetts en vooral in Boston zetten Engeland op den troon. De oude rivaliteit tusschen de twee eerste zeevarende en koloniseerende mogendheden der 17e eeuw, in Europa sinds lang van de baan, in het wereldrijk, dat uit haar koloniën voortgekomen is, met vreedzame wapenen voortgezet. En wij denken aan Zuid-Afrika . . .

Doch geen sombere gedachten moeten ons den heerlijken aanblik van Boston vergallen. Eindelijk weer eens een mooie, oude stad te zien, na al het splintersplinternieuwe, — welk een genot. Boston is oud, heeft een heerlijk warnet van onregelmatige straten, verrassingen, en zoowaar schilderachtige hoekjes. Evenals New-York is het een stad van eilanden en schiereilanden, inhammen en baaien, door zeewater bespoelde kaden, — alle onderdeelen verbonden door reusachtige bruggen. Daarbij is het een stad van groen en bloemen, — er hangt een atmosfeer van de Oude Wereld, al snorren voortreffelijke Sub's en El's hier onder en boven den grond als in de allernieuwste Westersche steden.

Ik vertel dezen eersten indruk aan mijn gastvrouw, Mrs. Waterbury, die mij van den trein is komen halen, en overtuigde *New England woman* als zij is, verheelt zij

Brieven uit Amerika.

XIX.

Bezoek aan Wellesley College. — De rush. — Gebouwen en opschriften. — Boston het litteraire en intellectuele centrum van Amerika. — Harvard en Yale. — Beroemde mannen uit Boston. — Boston Commons. — Het State-House. — Taneuil Hall. — T-warf. — Copley Square. — Trinity Church en de Public Library — Het Museum van schoone kunsten. — Harvard Universiteit — De Glass Flowers en het Studium. — Radcliffe College, Miss Irvin-Concord. — Huizen van Emertson, Louise Alcott en Hawthorne. — Sleepy Hollow. — De minute-man. — Longfellow's huis.

ijn gastvrouw legt mij den eersten dag reeds het program van de week voor. 't Ziet er echt „Amerikaansch” uit: zoo vol of 't een maand gold, en door de vriendelijke zorg mijner gastvrouw en harer vrienden zoo interessant mogelijk. Wat kan ik anders doen dan „echt Amerikaansch,” zonder zweem van aarzeling, met blijdschap en dankbaarheid aanvaarden, wat mij zoo welwillend wordt voorgelegd?

De uitvoering van het program begint met een bezoek aan Wellesley, een klein, schilderachtig gelegen plaatsje, een weinig ten Zuid-Westen van Boston, waar zich het beroemde Wellesley College aan het meer Waben bevindt, „een der best bekende colleges voor vrouwen in de Vereenigde Staten,” zegt Baedeker. Wij komen er aan tegen het eind van den morgen. Ook dit college is een heuvelachtig park, waar groote, sierlijke gebouwen tusschen hooge boomen staan, evenals Vassar en de Cornell Universiteit. Het onderwijs wordt in Wellesley uitsluitend door vrouwen gegeven, die doctor moeten zijn in de wetenschap, die zij onderwijzen. De directrice ontvangt ons op de vriendelijkste wijze in het hoofdgebouw, en vraagt ons even te wachten, om de rush te zien: het oogenblik als alle leerlingen van lokaal veranderen voor de volgende les. In Amerika wordt in ieder lokaal één vak door een of meer leeraren onderwezen. Het zijn dus de leerlingen, die voor iedere les verhuizen moeten. Een groote bel luidt voor het eindigen der lesuren.

Terwijl wij wachten, maak ik kennis met eenige der leeraren, en zie ik op den muur een groot bord met verschuifbare blokjes. Hierop worden iederen morgen voor alle klassen de lessen voor ieder lokaal en ieder uur aangegeven, met den naam der leerars. Iedereen weet dus op ieder uur, wat haar te doen staat.

Precies om 25 minuten vóór twaalf luidt de bel, en bijna onmiddellijk daarop hooren we overal deuren opengaan en stappen en stemmen weerklinken. Wij staan op een der bovenverdiepingen. Het trappenhuis heeft een groote vierkante ruimte in 't midden — we kunnen dus naar alle zijden rondkijken. „De meisjes hebben tien minuten vóór de volgende les begint,” vertelt de directrice. Van alle kanten komen de jonge meisjes aan, bijna alle gekleed met Eton-muts en toga, — 1100 zijn er — loopen de trappen op en af, de gangen door, en vormen hier en daar groepjes, waaruit vroolijk gelach en gepraat opstijgt. Beneden in de hall wuiven hooge palmen, bewogen door een zachten tocht. 't Is een alleraardigst gezicht, en deze meisjes maken den indruk, evenals die te Vassar, een heerlijk leventje te hebben; de vroolijkheid en levenslust straalt haar de oogen uit. Na tien minuten luidt de bel weer, en met vluggen stap verdwijnt alles weer, trappen op, trappen af — tot stemmen en stappen wegsterven, de deuren gesloten worden, en de arbeid weer wordt voortgezet.

Ik woon een Fransche les bij, die, wat ik zeer jammer vind, in 't Engelsch gegeven wordt. „Maar dit is ook het

eerste jaar,” vertelt men mij, „daarna moeten de meisjes Fransch spreken.”

Wellesley College heeft een bibliotheek — een kunstmuseum met schilderijen, pleisterafgietsels van klassieke beelden, een kunst-bibliotheek — een music-hall met 425 zitplaatsen, waarin een kerkorgel, en waarbij behoort een muziek-bibliotheek — een afzonderlijke zaal voor lezingen — een kerk met 1300 zitplaatsen, enz., alles ruim, met zorg en smaak gebouwd, zooals Amerika dat gewoon is.

Boven de bibliotheek lees ik het opschrift: *Christus, in Wien al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn*, en boven een ander lokaal: *Geef mij nu wijsheid en wetenschap*.

Vlak boven het meer is een playground¹⁾, een reusachtig grasveld, waarop de meisjes naar hartelust kunnen spelen en rennen; ook roeien zij dikwijls op het meer. „Our girls are not only brain,”²⁾ zegt de directrice glimlachend. Neen, waarlijk niet. Men behoeft alleen maar die frissche, vroolijke gezichten te zien — trouwens de Amerikaansche opvoeding van jonge meisjes weet wel iets anders van haar te maken, dan bleekneuzige boekenwurmen of versufte huismusschen.

Na volbrachte wandeling door dit, wat ik weer zou willen noemen jonge-meisjes-paradijs — een lunch met de hoofden der departments, faculteiten zouden wij zeggen. Zulk een lunch met hoogst intelligente geheel-vrouwelijke, goed-gekleede vrouwen, is een van de eigenaardigste genoegens, die de Nieuwe Wereld oplevert.

Boston is — misschien is het om de geduchte concurrentie die New-York het in dit opzicht aandoet, beter te zeggen, was — het litteraire centrum van Amerika. De Harvard Universiteit voor mannelijke studenten met Radcliffe College voor vrouwelijke — aan deze splitsing herkent men den conservatieve bodem, in 't moderne Amerika is overal co-educatie — en Wellesley College gaan prat op hun intellectuele superioriteit. Als Harvard dan ook geregeld in den football-wedstrijd het aflegt tegen Yale, troost de nederlaag-lijdende partij zich met het spreekwoordelijk geworden: „Yale has the muscles, but Harvard has the brain.”³⁾

In Boston kleedt men zich minder goed, geeft men minder om weelde en het tred houden met het moderne leven dan in het overige Amerika. En verre van hier iets minderwaardigs in te zien, beroemt men er zich op. Vraagt men in New-York: „Hoeveel bezit ge?” — in Philadelphia: (de meest aristocratische stad van Amerika) „Wie zijn uw voorouders?” — in Chicago: „Wat doet ge?” — in Washington: „Wien kent ge?” (d. w. z. „met welke groote staatslieden gaat gij om?”) — in Boston vraagt men: „Wat weet gij?” — Een zeer intelligente jonge dame te Philadelphia, met wie ik dit besprak, zeide: „Ja, en hier in Philadelphia vragen wij: wat weet ik niet?” Zoo is er altijd nog baas boven baas!

Te Boston kwam in 1704 de eerste Amerikaansche courant uit: *Boston News Letters*, die nu echter niet meer bestaat. Onder zijn zonen telt het een geheele reeks beroemde mannen. Ik noem slechts Hawthorne, Emerson, Longfellow, Motley, Baneroff, Prescott, Benjamin Franklin, Daniël Webster. Hoewel het, zooals ik zeide, op letterkundig gebied een ernstigen mededinger gekregen heeft in New-York, weet Boston nog altijd zijn positie als litterair hoofdkwartier der Vereenigde Staten te handhaven. O. a. verschijnen er de beste letterkundige tijdschriften, en de pers staat er, uit intellectueel oogpunt, hooger dan ergens elders.

Boston is een mooie stad. *Boston Commons* is een buitengemeen fraai park, dat in 1634 voor het publiek geopend werd, en dat mede het meer lieflijke en huiselijke karakter draagt, dat in Boston zoo weldadig aandoet. Op een hoogte boven het park staat van verre zichtbaar het *State-House* met grooten vergulden koepel, — van binnen

¹⁾ Speelgrond.

²⁾ Onze meisjes zijn niet enkel hersenen.

³⁾ Yale heeft de spieren, maar Harvard heeft de hersenen.

vormde, gelijk nog te zien is aan de rivierklei. Bovendien liepen kleinere rivieren er in uit, zooals de Overijselsche Vecht. Het meer moet dus een uitmonding hebben gehad in de Noordzee. Niemand kan met zekerheid zeggen, waar die uitmonding is geweest, doch als we weten, dat nog in de negende eeuw in de nabijheid van Stavoren een dorp Meramuda lag, (= Meeruiden, meermond) dan ligt het vermoeden voor de hand, dat het meer een uitstrooming had, een riviermond, die begon nabij Stavoren, en die zonder twijfel met twee armen in de zee heeft gestroomd: door het Vlie tusschen Vlieland en Terschelling, en door het Marsdiep tusschen Tessel en Noord-Holland. Bovendien zocht het water van het meer zich een uitweg bij Alkmaar tusschen Petten en Kamp, en de stroom van het Rijnwater verhinderde daar de duinvorming; we hebben daar nog altijd een zeedijk, de Hondsbosche zeewering. Al het land tusschen de rivierarmen was laagveen, rustende meest op zeele, hier en daar op zand. Veel bewoners zijn er waarschijnlijk niet geweest; toch is genoeg gebleken uit gevonden overblijfselen, dat het geheele land tusschen Vlieland en Kampen bewoond is geweest. Stavoren was daar reeds vroeg een handelsstad van beteekenis, het lag aan den Oostelijken rivierarm, die het Flevowater (zoet water natuurlijk) naar de Noordzee voerde. Stavoren lag dus aan den mond van IJssel en Zwarte Water.

Al dat land is verdwenen en niemand kan nauwkeurig aangeven wanneer. Daaruit blijkt, dat het niet op eenmaal is geschied; een ramp, die een stuk land als een paar provinciën wegvaagde, zou ook reeds in oude tijden wel geboekt zijn. Misschien was de riviermond reeds in den tijd der Romeinen zoo wijd, dat hij een zee-arm kon heeten; zij verdeelen althans de Friezen naar hun woning ten Oosten of ten Westen van het *Vlie*, welke naam natuurlijk met Flevo verwant is. Die riviermond of zee-arm heeft aan zijn weeken oever geknabbeld en geknaagd, heeft bij hoogen waterstand en N.-Westelijke stormen steeds meer land weggeslagen, totdat ten slotte de zee vrijen toegang had tot het meer. Een aanzienlijk landverlies moet hebben plaats gehad in het jaar 835, 't welk gewoonlijk vermeld wordt als het tijdstip, waarop de Zuiderzee is ontstaan; doch men kan beslist zeggen, dat vele vloed en stormen hebben meegewerkt om allen veengrond weg te slaan en den plas ten slotte zoo groot te maken als hij thans is. De Gouwzee achter Marken moet het jongste deel van de Zuiderzee zijn; men vermeldt tenminste, dat vier eeuwen geleden Marken nog een stuk was van het vasteland van Noord-Holland, en de Markers zijn dus niet naar hun bijna onbewoonbaar eiland getrokken, maar ze zijn er gebleven, evenals de Urkers, de Wieringers en de Schokkers, welke laatste een halve eeuw geleden op last der regeering naar Kampen zijn verhuisd, wijl men vreesde, dat nogmaals de zee een stuk land zou verzwellen. Voor Wieringen en Urk heeft men nimmer die zorg gehad; de bodem is daar vast zand en grint.

Geheel onze Zuiderzee is dus in historischen tijd ontstaan door landverlies, en — hadden we niet bijtijds onze lage landen door dijken beschermd, dan was langzamerhand het oude haff weer ontstaan. Nog in het jaar 1825 heeft het Zuiderzeewater gestaan van Alkmaar tot Heerenveen en Meppel, en de „Steenen Man" op den dijk bij Harlingen brengt in herinnering, dat ook in de zestiende eeuw de Zuiderzee overstromingen veroorzaakte. Casper Roblesz, de Spaansche landvoogd, wierp bij die gelegenheid de privilegie-brieven, welke de boeren vrijstelden van dijkverzorgering, in de dijkbes, om te zien, of die het water konden tegenhouden, en hij zette de boeren, die thans geen privilegien meer hadden, aan het werk om het gat te dichtten. De boeren, door schade wijs geworden, richtten hem het eenvoudige standbeeld op.

Die dijken echter maken de Zuiderzee tot een kostbaren buurman. De dijk langs de Zuiderzee is maar even 275 K.M. of 50 uren gaans lang en kost heel wat aan onderhoud. Op vele plaatsen is de voet van den dijk bekleed met steenblokken, zooals Drente ze oplevert, en als dan

een strenge winter het water bevrozen doet, vriezen die steenen vast in het ijs. Bij den opdooi drijven de steenen met het ijs mee, en de minister van Waterstaat kan maar weer zorgen voor nieuwe steenglooingen, wat het ook-kosten moge, want buurman Zuiderzee laat niet met zich spotten. Groot geworden is hij, en grooter wil hij worden. Als we hem lieten begaan, zou het haff zijn eerste grootte grootendeels terugkrijgen. Slechts op sommige plaatsen zijn geen dijken noodig. Bij Muiderberg ontbreken ze, waar de Zuiderzee zelfs een strand heeft; voorts langs een deel van den Veluwerand, op de punt van Vollenhove en in Gaasterland ten O. van Stavoren. Die Zuidkust is de oude kust van het haff, de twee andere punten zijn vaste deelen land evenals Urk en Wieringen; drong de zee verder door, dan zouden ze ook eilanden worden.

De Zuiderzee wordt druk bevaren; zij vormt den waterweg van het Noorden des lands naar Holland en Utrecht. Grote schepen echter laat zij niet passeeren; de ondiepe Pampus vóór den ingang naar Amsterdam heeft slechts 2.5 M. water. Die ondiepte is immers reden geweest voor het graven eerst van het Noord-Hollandsch Kanaal en later van het Noordzee-kanaal. Doch van kleinere schepen is het er vol, en groot is het aantal visschersschepen dat ge er ziet. Soms vaart ge door een geheele vloot heen; in het ondiepe water leeft de Zuiderzee-haring, d. w. z. de jonge haring, die als bokking de keuken binnentreedt. Harderwijk en Bunschoten en het veelgeschilderde Volendam en zooveel andere plaatsen doen druk mee met de bewoners der eilanden. Intusschen moet opgemerkt worden, dat vele van de visschers ook verder varen om hun netten uit te werpen in de Noordzee.

(Slot volgt.)

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg van Brief XIX.)

It is de stad Boston zelf in vogelvlucht. Bostons omstreken en voorsteden zijn niet minder merkwaardig. Ik noemde reeds Cambridge, den zetel der Harvard Universiteit, ten Noorden van Boston, aan de overzijde van de Charles River gelegen. Harvard is de oudste en meest bekende Universiteit van Amerika. Zij werd als *college* gesticht door de Commonwealth of Massachusetts in 1636, in „the colonial days," zooals men dat hier noemt. Zij telt nu ruim 6000 studenten en bijna 600 professoren. Motley, Longfellow en tal van andere groote Amerikanen studeerden hier.

Harvard bezit onder haar schatten o. a. een „Duitsch Museum," gift van den keizer van Duitschland. Het bevat afbeeldingen van Duitsche bouw- en beeldhouwkunst in natuurlijke grootte, en een rijke verzameling afbeeldingen van Duitsch goud- en zilverwerk, een geschenk van eenige Duitsche inwoners van Boston.

Niet minder merkwaardig is de *Memorial Hall*, die er van buiten uitziet als een kerk, gesticht ter nagedachtenis van de studenten, die in den burgeroorlog gevallen zijn. Deze hall bevat o. a. een eetzaal, waar 1400 studenten hun middagmaal gebruiken.

Ik word op mijn tocht door deze kleine wereld rondgeleid door twee studenten van Yale, die hier een jaar studeeren. Ik kan den trouwen zonen van Harvards grootste mededingster den lof niet onthouden, dat zij hun tijdelijke Alma Mater alle recht doen wedervaren. Maar als ik hun vraag, mij toch vooral Harvards beroemde „Glassflowers" te laten zien, glimlachen zij. Daar was niets aan; en daar vroeg nu ieder naar, die Harvard kwam bezichtigen. En liever dan daarheen, leiden zij mij naar

Brieven uit Amerika.

(Slot van Brief XIX.)

Wij houden het eerst stil voor het huis van Emerson, den „Wijze van Concord,” waar hij van 1835 tot 1882, het jaar van zijn dood, gewoond heeft. Door zijn dochter, die er nog woont, worden wij op de welwillendste wijze ontvangen. Zij vertelt ons, dat er in het geheele huis nog niets veranderd is, sinds haar vader stierf, en laat ons zijn studeerkamer zien aan den voorkant van 't huis. Een groote Madonna van Rafaël hangt boven den schoorsteen, en boekenkasten bedekken van boven tot beneden die muren, waar geen vensters zijn. Die hooge boekenkasten, het tapijt op den grond vastgespijkerd, de lage schoorsteen, de kleine deuropening, de lage ramen, het lichte behang met groote, wijd uit elkander staande bloempatronen, alles duidt op de „colonial style,” de sobere, veelszins smakelooze wijze van inrichten en meubileren, waarmee de Amerikaan zich tevreden stelde, vóór zijn levensopvatting de vlucht had genomen, die zich misschien het duidelijkst afspiegelt in het comfort en den smaak, waarmee zijn tehuis is ingericht, en die zoozeer de bewondering opwekten van den bezoeker uit de Oude Wereld.

Aan denzelfden weg, een weinig verder, is Orchard House, het huis der familie Alcott. Louisa Alcott had een zeer geleerden vader, die in 1879 de „Concord School of Philosophy” oprichtte. Geld had hij niet, en dus kon hij voor de lezingen, die hij de leden zijner vereeniging liet houden, niet anders bouwen dan een houten hutje, dat nog links achter het huis staat. Hier heeft o.a. Emerson, die een groot vriend van haar vader en niet minder van haar zelve was, voordrachten gehouden. Louisa Alcott groeide op in een huis en een omgeving, waar geld niet gekend en als niets geacht werd, maar waar ontwikkeling en studie zeer hoog stonden aangeschreven. „Plain living and high thinking”¹⁾ was hun motto, zooals het nog het motto van gansch Boston is. Wat Louisa Alcott ons in haar heerlijke boeken gegeven heeft, is een afspiegeling van haar eigen familieleven geweest. Maggie, Jo, Amy en Bess, dat waren haar eigen zusters, en de lotgevallen harer vier heldinnen, en die harer ouders, zijn de lotgevallen harer eigen familie geweest. Geen wonder, dat die boekjes zoo frisch en natuurlijk geschreven zijn; dat wij als jonge meisjes in die boeken geleefd hebben, en in menig gezin dat viertal als eigen zusters zijn aangenomen. De onwederstaanbare aantrekkingskracht van het leven zelf, van „wat heusch gebeurd is,” ons verteld door een, die het alles zelf mee doorleefd heeft, dat is het geheim van de onuitputtelijke bekoring, die Louisa Alcotts boekjes voor duizenden, ook in ons land, gehad hebben en nog hebben.

Vlak naast het huis der familie Alcott staat „The Wayside,” waar Hawthorne heeft gewoond, en dat zij zelve bewoonde vóór het Orchard House. Hier schreef Hawthorne zijn *Tanglewood Tales*, en *Our Old House*. Nu woont er ten derden male een letterkundige, Mrs. Daniel Lothrop, een in Amerika zeer gunstig bekende schrijfster voor kinderen. Haar meest populaire boekje is: *Five little peppers and how they grew*. Later heeft zij de lotgevallen harer *five little peppers* verder verteld in boekjes als: *Five Little peppers midway*; *Five Little Peppers grown-up*; *Five Little Peppers abroad*; *Five Little Peppers at school*; *Five Little Peppers and Their Friends*; boekjes, waarnaar de Amerikaanse kinderen altijd weer gretig de handen uitstrekken. Haar man is de stichter van de bekende uitgeverzaak D. Lothrop & Co., en zij zelve is de stichteres en presidente van de *Society of the Children of the American Revolution*, d. w. z. van kinderen, wier voorouders deelgenomen hebben

¹⁾ Eenvoudig leven en hoog denken.

aan den opstand tegen Engeland. Zoo bestaat er ook een over geheel Amerika verspreide *Society of the Daughters of the Revolution*, waarvan jonge meisjes en vrouwen lid zijn, en de sporen van wier arbeid ik in menig Historisch Museum en oud gebouw terug gevonden heb.

Een weinig verder, op een afgelegen plaats, bewaart een hoop stenen de herinnering aan de hut, waar Thoreau, „de moderne Diogenes,” zooals hij genoemd is, een tijdlang als kluisenaar woonde.

Een van de merkwaardigste huizen in Concord is de in den zomer bijna onzichtbaar wegschuilend tusschen hooge boomen *Old Manse*. Het werd gebouwd als een pastorie voor Emersons vader. Emerson schreef in de studeerkamer boven de eetkamer zijn „Nature,” later vertoefde Hawthorne hier vier jaren en schreef er zijn „Mosses from an old Manse.”

Doch mijn enthousiaste gastvrouw leidt mij niet alleen naar de gedenkteeken van het ontwaken letterkundig leven van haar vaderland — ook de gedenkteeken van den glorierijken vrijheidsoorlog, op dezen bodem begonnen, moet ik zien.

Grenzende aan den grond van *Old Manse* is de plaats, waar 19 April 1775 de eerste strijd tusschen de Engelsche soldaten en de Amerikaansche opstandelingen plaats greep. Een eenvoudig gedenkteeken met inschrift herinnert aan dit feit. Dan gaan wij het houten bruggetje over, waar de Amerikaansche boeren post hadden gehad, om den Britschen soldaten het overtrekken der Concord River te beletten. Een in eenvoud treffend schoon standbeeld houdt den naam van den „Minute-man” in eere. Op den sokkel staat gegrift, wat Emerson zong:

By the rude bridge that arched the flood,
Their flag to April's freeze unfurled
Here once the embattled farmers stood,
And fired the shot heard round the World.¹⁾

„Dat zijn onze geuzen geweest,” zegt Mrs. Waterbury, terwijl ik het vers lees, mijn arm nemend. „Hier voelen wij ons één, niet waar, dochters van vrijgevochten landen . . .” En plotseling van toon veranderend: „Kunt u niet begrijpen, hoe graag ik mijn Engelsche vrienden hierheen breng en de uitdrukking op hun gezicht gadesla, als zij op deze plek staan en dit vers lezen?”

Deze geheele letterkundige kring behoort nu tot het verleden. De mannen en vrouwen, die er toe behoorden, zijn te Concord begraven. En niet minder dan hun woonplaats is hun laatste rustplaats beroemd. Hoe zal ik u beschrijven, welk een mooi kerkhof dat *Sleepy Hollow* is? Zelfs midden in den barren winter is het zoo lieflijk, zoo vredig, zulk een romantisch stukje natuur, dat men er „buiten” zou willen zijn. Hier zijn onder de boomen en onder de struiken, op de heuvels en langs de kronkelende voetpaden de dooden neergelegd: Emerson, Hawthorne, Thoreau en Louisa Alcott, in hun leven zoo nauw vereenigd, liggen dicht bij elkander begraven in dit liefelijke oord vlak bij de plaats, waar ze leefden en arbeidden. Geen geweldige monumenten, geen hooge eerezuilen op de graven dezer groote menschen, die vóór alle dingen den eenvoud liefhadden. Emersons graf wordt aangeduid door een groot, ruw blok rose-bruin kwarts, waarin een klein metalen plaatje zijn naam en de jaren zijns levens aanduidt.

En dan staan wij stil aan het graf van Louisa Alcott. Een klein wit boogvormig steentje draagt de beginletters van haar naam. En vier andere, gelijke steentjes daarnaast, dragen de initialen harer zusters, die wij allen kennen als Maggie, Jo, Amy en Bess, de vier heldinnen uit *Little Women*.

En terwijl wij noode van dit oord van zooveel schoonheid en zooveel herinneringen den terugweg inslaan, wordt plotseling mijn aandacht getrokken door een reus-

¹⁾ Bij de ruwe brug, die den stroom overspant, hun vlag wapperend in den Aprilwind, stonden hier de strijdende boeren, en vuurden het schot, dat in de gansche wereld gehoord werd.

men de talrijkste categorie der reizigers op onze spoorwegen; buitenlandsche reizigers trachten de waren hunner lastgevers in andere landen aan den man te brengen; fabrieken houden er ten slotte wereldreizigers op na, die klanten zoeken in den Congo-staat of op de eilanden der Zuidzee; made in Holland, made in Germany wordt als aanbeveling gezet op fabrieksgoederen, die misschien nooit Nederland of Duitschland hebben gezien.

En waar nu alle Europeesche landen produceeren, veel meer dan ze zelf kunnen verbruiken, daar moeten ze wel in de half-beschaafde of onbeschaafde landen een afzetgebied zoeken, en daar loopen ze elkander in den weg. Marokko heeft ons in de laatste jaren wel gesproken van de concurrentie aldaar gevoerd door Duitschland en Frankrijk. En zoo ontstaan de botsingen tusschen de Europeesche machten tegenwoordig meestal buiten Europa, en worden de lotgevallen der volken ten nauwste verbonden met den bloei der groote inrichtingen van nijverheid.

Als Servië nieuwe kanonnen noodig heeft, wie zal ze gieten, Krupp of Armstrong? Als Spanje zijn vloot zal herstellen, waar zullen de schepen worden gebouwd, aan de Tyne of aan de Weser? Men zegt, dat de reis van den Engelschen koning naar Spanje alleen dat laatste belang op het oog had, en dat Zijne Majesteit dus als handelsreiziger is uitgegaan.

Concurrenten wezen en toch vrienden blijven, dat is moeilijk, en het is de taak der diplomaten, de onderlinge vriendschap te bewaren en toch eigen welvaart te bevorderen. Waar een staatsman de belangen, in de eerste plaats tegenwoordig de fabrieks- en handelsbelangen, van zijn eigen land bevordert, daar maakt hij onwillekeurig den concurrent wrevelig. Daarom kost het in onze dagen bijzondere moeite, den onderlingen vrede te handhaven, en we mogen ons dankbaar verheugen, dat trots alle gemoreel die vrede reeds een menschenleeftijd in hoofdzaak is bewaard. Natuurlijk, vrede is nog meer dan in vroeger dagen vereischte voor welvaart, en de groote helden van onzen tijd zijn niet als in vroeger tijd de strijders maar de handhavers van dien vrede. Vroeger kwam een land door strijd tot aanzien, thans door industrie.

Het is juist Duitschland, dat in de laatste dertig jaren een eerste plaats heeft ingenomen onder de industrie-landen, en het is geen wonder dat menigeen, juist in Engeland, dat onaangenaam vindt. En dat verklaart veel van de reizen van Bülow en van koning Eduard. Engeland heeft in de laatste jaren afgestaan van zijn „splendid isolation," zijn prachtige afzondering, en zoekt toenadering tot Frankrijk, tot Spanje, tot Italië, tot Rusland zelfs, en schijnt een streven te hebben om Duitschland in de „isolation" te zetten. Duitschland is reeds jaren lang in driebond vereenigd met Oostenrijk en Italië, en onze Aprilmaand toonde juist hoe Italië door beide machten wordt „umworven" zooals de Duitscher zegt. Aan de donkerlokkige schoone in het Zuiden wordt door beide het hof gemaakt. Wie zal de liefde van Italia verwerven?

Rapallo is een lustoord, Gaëta een vesting. Zou de keuze van de plaats van samenkomst symbolisch zijn? Zocht Duitschland den vrede, Engeland den strijd? Wie zal het zeggen? De wegen der diplomatie zijn zoo duister, zoo geheimzinnig, zoo bedriegelijk soms, dat een gewoon menschenkind ze niet doorziet. Intusschen heeft keizer Wilhelm wel getoond, dat hij den vrede wil, en dezer dagen werd hij dan ook door Carnegie, den man van het vredespaleis, als vredeskeizer verheerlijkt. Welnu, het zij zoo. Een machtige kan beter den vrede bewaren dan een zwakke. Laten we dus het beste hopen van de samenkomsten der staatslieden, laten we hopen dat de resultaten der diplomatie de volken ten goede komen, al bewandelt ze ook dikwijls kromme wegen. Zoo lang de wereld in haar tegenwoordigen toestand bestaat, is dat niet anders te verwachten. Wanneer Hij regeeren zal, die gerechtigheid en waarheid tot gordel Zijner lendenen draagt, dan zal ook de staatkunde rechte wegen bewandelen en zullen de volken elkander niet langer benijden.

A. I.

Brieven uit Amerika.

XX.

Cambridge.

ot den letterkundigen kring, die omstreeks het midden der vorige eeuw te Cambridge en Concord bloeide, behoorden ook Lowell en Longfellow. James Russell Lowell, dichter en schrijver, werd te Cambridge geboren en werd in 1855, als Longfellow's opvolger, professor in de nieuwere talen aan Harvard College.

Maar geen dezer letterkundigen heeft zóóveel invloed uitgeoefend, is zóóveel gelezen in Amerika en daarbuiten, als Longfellow, de dichter die „een halve eeuw lang gezongen heeft met de wereld als gehoor."

Ook in ons land is de dichter van „A Psalm of Life," „Excelsior" en „The Reaper and the Flowers," zulk een goede bekende, dat ik bij zijn leven en werken wat langer stil wil staan.

Longfellow was, wat men noemt, een Zondagskind. Reeds door zijn afstamming. Zoowel zijn vader als zijn moeder waren gesproten uit oude, aanzienlijke, en wat meer zegt, voortreffelijke geslachten, nakomelingen van Puriteinen, ¹⁾ die in de 17de eeuw om des geloofs wille, naar New England uitgeweken waren. Longfellow's ouders, beide hoogstaande menschen, door een gelukkig huwelijk vereenigd, daarbij beschikkend over middelen, deden al wat in hun vermogen was, om hun begaafd kind een goede opvoeding te geven. Longfellow had zonnige jeugd, begin en voorbode van een zonnig leven. Een aangename persoonlijkheid, die ieder voor zich innam; van goeden stand; een inkomen, dat aanwies met zijn populariteit; de vriend van mannen en vrouwen van beteekenis, die hij met ware Amerikaansche gastvrijheid in zijn mooi gelegen Craigue House te Cambridge ontving, — twee malen zeer gelukkig getrouwd met voortreffelijke vrouwen, die niet anders hebben gedaan dan zijn levensgeluk nog verhoogden; in staat zijn talent door rustige omgeving, omgang, vrijen tijd en reizen tot hoogsten bloei te brengen, — mag Longfellow tot de gezegenden onder de menschen, ook tot de gezegenden onder de letterkundigen gerekend worden. Niet alsof hij nooit verdriet gekend heeft. Tweemaal is hij weduwnaar geworden. Zijn eerste vrouw verloor hij op jeugdigen leeftijd op een reis in Europa. Zijn tweede vrouw verbrandde tengevolge van een noodlottig ongeval voor zijn oogen, terwijl zij samen in zijn kamer in Craigue House zaten. Maar het is voor de ontwikkeling van een leven geheel iets anders, of er bestendig mooi weer is met één of twee stormen, die opsteken en aftrekken, dan wel of het nu eens motregent en waait, dan weer sneeuwt en dooit, en altijd modderig en guur is. Er zijn levens in Maart en levens in Juli. Het is niet de groote, zware, ik zou haast willen zeggen, publieke beproeving, die knakt en verlamt, maar de voortdurende zorg en kommer en de aanhoudende ergernis over honderden dag aan dag wederkerende kleinigheden, die men liefst zoo veel mogelijk verbergt voor het oog van de buitenwereld. Longfellow heeft ze niet gekend.

Hij studeerde aan *Bowdoin* College en werd er op een- en twintig-jarigen leeftijd professor in de nieuwe talen. Tevens werd hij in de gelegenheid gesteld, een reis naar Europa te doen, die men oordeelde, dat hij voor zijn beroep noodig had.

Het volgend jaar deed hij zijn eerste reis naar Europa, wat toentertijd voor een Amerikaan nog een merkwaardige onderneming was. Er lag tusschen het arme Amerika en

¹⁾ Men moet onderscheiden tusschen Puriteinen en Pelgrims. De eersten kwamen regelrecht uit Engeland, en plantten *Engelsch* leven op Amerikaanschen bodem. Het zijn de stichters van New England. De tweeden hadden reeds een tijd in Holland gewoond en brachten, hoewel *Engelsche* taal, *Hollandsche* levensgewoonten mee. „Puritan" is nog een goed merk in New England. Overal vindt men in Boston opschriften als „Puritan Beer," „Puritan Gin," een combinatie, die een Hollandsch oog al heel zonderling aandoet!

Brieven uit Amerika.

(Slot van Brief XX.)

Niet minder dan door zijn kortere, lyrische verzen, is Longfellow beroemd geworden door zijn langere, verhalende gedichten. „Evangeline,” that rare, tender, virgin-like pastoral (Lowell) en „Hiawatha,” Longfellow's meesterwerk, zijn evenzeer de wereld omgeleid als „A Psalm of Life” en „Excelsior.” „Evangeline” is de uit de oude geschiedenis van Amerika roerend vertelde geschiedenis van een bruidspaar, dat op den dag van hun huwelijk door wreede vervolging gescheiden wordt. Evangeline blijft liefhebben, hopen en zoeken, tot zij, oud geworden, als diacones, haren geliefde, in een ziekenhuis stervend, terugvindt. De schok is zóó groot, dat zij ook sterft. Longfellow heeft voor dit gedicht met zijn heerlijke natuurbeschrijvingen en tragisch-verheven verloop den hexameter gebruikt, de epische versmaat der Grieken en Romeinen. Getuige de beroemd geworden regel:

„When she had passed, it seemed like the ceasing of exquisite music.”

In 1854 legde Longfellow zijn professoraat aan Harvard neer en werd opgevolgd door Lowell. Hij was nog geen vijftig jaar, dus in de kracht van zijn leven, en wilde zich verder uitsluitend met letterkundigen arbeid bezighouden. In 1855 verscheen „Hiawatha,” de sage der Indianen, geïdealiseerd door de hand des dichters. De maat is een geheel andere dan die van „Evangeline.” Voor „Hiawatha” gebruikte Longfellow regels van twee maal twee trochaeën.

„As unto the bow the cord is,
So unto the man is woman,
Though she bends him, she obeys him,
Though she draws him, yet she follows,
Useless each without each other.” *)

Een derde langere gedicht, dat niet komt tot de heerlijkheid van de eerste twee, maar er toch als 't ware een cyclus mede vormt, is „The Courtship of Miles Standish,” een historisch verhaal uit de dagen der Pilgrims van de *Mayflower*. Miles Standish, de ruwe, krijgsvaardige kapitein, zendt zijn blonden, teeren vriend, John Alden, om Priscilla, „the Puritan Maiden,” van zijn (Miles Standish') liefde kond te doen. Hoe moeilijk deze opdracht is, blijkt na zijn betoog uit Priscilla's historisch geworden antwoord:

..... Why don't you speak for yourself, John?

Het einde is, dat de deugd beloofd wordt, en Miles Standish John en Priscilla zijn zegen geeft.

In deze drie gedichten, „Evangeline,” „Hiawatha” en „The Courtship of Miles Standish,” heeft Longfellow den Amerikanen *nationale* poëzie willen geven. Het was hem niet genoeg, Europeesche schatten voor hun oogen uit te stallen, hij wilde hun toonen, dat hun eigen leven tot dezelfde schoonheid op kon bloeien. Longfellow heeft daardoor zijn volk onschatbare diensten bewezen. Hij is hun Leeraar in de Aesthetica en Onderwijzer in de „toegepaste kunst” geweest. „The Courtship of Miles Standish” had voor den dichter nog een bijzondere beteekenis. Hij is nl. een nakomeling van John Alden en Priscilla. „Het was een schoone gedachte van den dichter, na meer dan twee eeuwen, terug te gaan naar de Oude Kolonie, en zijn hulde van „Mayflowers” te leggen op het graf van de moeder van zijn geslacht,” zegt zijn vriend en levens-

*) Evenals het snoer der bogen is,
Is de vrouw den man. Zij dwingt hem,
Dien zij dwingend eert en involt,
Dien zij, heerschend schier, gehoorzaamt;
Beiden derven noo malkanderen.

(Vertaling van Guido Gezelle.)

beschrijver, Francis H. Underwood, aan wiens mededeelingen ik eenige bijzonderheden omtrent Longfellow's leven ontleen.

Bij een zoo populair dichter als Longfellow, populair niet alleen in zijn eigen land en tijd, maar tot ver over de grenzen van zijn land, zijn tijd en zijn taal, dringt zich onwillekeurig de vraag op, waaraan dankt hij die populariteit?

In de vraag schuilt het antwoord. Hij schreef niet voor enkelen, maar voor allen; hij zong voor de menigte, in een taal, die zij verstond, over onderwerpen, die gemeengoed zijn. Hij is bij uitstek de zanger van den huiselijken haard, van de vreugde, de hope, maar ook van de smart en het gemis, die het huiselijk leven in zijn cirkelgang telkens weder brengt. Hij heeft gezongen van de bruid en den bruidegom, van kinderleven en oudersmart, van ziekte en ouderdom, — en dat alles in het licht der eeuwigheid, lievend, hopen, geloovend. Ook dit laatste verklaart zijn populariteit. Want men kan al deze onderwerpen aanvoeren en nog geen handbreed opwaarts voeren boven het gewone peil, waarop het leven der meesten staat. Longfellow heeft onze vreugde geheiligd, onzen strijd geadeld, onze verwachting bezielde, onze smart gelenigd. Hij had het menschelijk leven lief, en ruime wederliefde is zijn deel geworden.

En niet alleen als een hoogepriester, die zelden inging in het Heilige der Heiligen, in de verborgenheid, die bedekt is voor het menschelijk oog, maar een priester was hij, die uitging in den voorhof, waar hij verzameld vond mannen en vrouwen en kinderen, ouden van dagen en jongen van jaren, en over hen allen breidde hij zegenend de handen uit, want hun aller nooden droeg hij op 't hart.

Hoezeer ook aristocraat in zijn persoonlijk leven, aristocraat in fijnheid van vormen, in schoonheid van gedachten, in verhevenheid van onderwerpen, was er geen zweem van hooghartige zelfgenoegzaamheid in dezen begaafde, geen zweem van „minachting voor de menigte,” van een er trotsch op gaan, dat het publiek hem niet begreep. Niet „om de kunst” was het hem te doen, maar om het ideaal, in welks dienst de kunst staat: de veredeling, die verheffing van het ingezonken menschelijk leven. „Help ons, troost ons,” roepen de duizenden, en de kunstenaar kán het, als hij zijn van God gegeven roeping verstaat.

Dat Longfellow's poëzie ook door niet-Engelsch-kennende Hollanders genoten kan worden, daarvoor hebben verscheidene onzer dichters gezorgd.

Ten Kate heeft vertaald: Een Psalm des levens, Excelsior, Het licht der starren, Een Dorpssmid, Op de brug, Engelvootstappen, De akker Gods, De maaier en de bloemen, Berusting, en Een regenachtige dag.

Van „Outre-Mer,” en „Kavanagh” hebben eveneens Hollandsche vertalingen het licht gezien. „Evangeline” is vertaald door S. J. van der Bergh, die verscheidene andere gedichten van Longfellow nagezongen heeft, o.a. „The old Clock on the Stairs,” met het bekende refrein: „For ever, — never.” (Immer, nimmer.)

„Ook „Hyperion” is vertaald. En L. S. P. Meyboom vertaalde het lied van Hiawatha. In het Vlaamsch is het overgezet door Guido Gezelle, onder den titel van „Hiawatha's lied.” Geen wonder, dat Guido Gezelle dit werk ter hand nam en heerlijk ten uitvoer bracht. Hoe leent zich het zangerige, kinderlijke, voor natuur-indrukken zoo ontvankelijke Vlaamsch tot den naïeven stijl en de lustig voortkabbellende maat van Longfellow's Indianen-sagen!

Reeds bij de „Binnenleidinge” zijn we onder de bekoring en voelen we Gezelle's hart kloppen van liefde en lust.

Vroegt ge mij van waar ze komen,
al die zeiselen ¹⁾ en legenden,
met den geur daarom van 't houtland,
met den doem daarop der weiden,
met den wentelrook der wigwams,
met 't geraas der wilde wateren,
met dat her- en weder-galmen
van den slagwoorde en den rijkklanke,
alsof 't donderde in de bergen?

*) Zeisel, zeise, zeg, zegse, zeggensse, zeggenschap, vertelling, mare. Nu hoort men liever *saga*. (Guido Gezelle.)

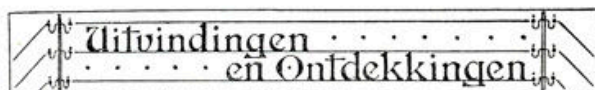
Potgieter heeft vertaald, of liever vrij gevolgd, zooals hij 't zelf noemt: „Het zingen van den slaaf,” „De droom van den slaaf” en „Het Quarteronne-meisje,” — „Sancta Philomena,” (op Florence Nightingale) — de inleiding op Longfellow's vertaling van de Divinia Commedia van Dante, — de schipbreuk van de Hesperus, — en „Het goede deel.”

Door een misverstand heb ik ten slotte Longfellow's dochter niet ontmoet. Miss Irwin had mij beloofd, dat Miss Longfellow mij telefonisch antwoord zou zenden, en daar ik van iemand, die door ziekte haar kamer en dikwijls haar bed moet houden, schier niet verwachten kon, dat zij mij ontving, zoo verwonderde het mij niets, toen de afgesproken avond verliep en geen antwoord kwam. Den volgenden morgen, de laatste van mijn verblijf te Boston, ging ik van Miss Irwin afscheid nemen, die mij ontving met de woorden: „En hoe heeft u het gisteren avond bij Miss Longfellow gehad?” Een boodschap per telefoon, dat Miss L. mij gaarne wachten zou, had mij onbegrijpelijkwijze niet bereikt! Het was zeer jammer, te meer daar er wegens mijn op handen zijnd vertrek nu niets meer aan te doen was.

Maar wel is er nog mogelijkheid, door vriendelijke vergunning van Miss Longfellow, Longfellow's huis, het fraaie *Craigie House* te zien. Het heinnert onmiddellijk aan de ouderwetsche inrichting van Emersons huis, maar is veel grootscher. Eerst zien wij zijn studeerkamer aan den voorkant rechts. In 't midden een tafel met schrijfcassette, en bij 't raam met heerlijk uitzicht een hooge tafel met schrijfcassette, waaraan Longfellow staande schreef. Men toont ons een ijkfokker, dien Thomas Moore, en een dien Coleridge den grooten dichter ten geschenke gaf. Het huis is met weelde ingericht; bijzonder mooi zijn de eiken-houten boekenkasten, vooral in de *library*, een groote zaal achter de studeerkamer, op den tuin uitziende. In de eetzaal hangen de portretten in olieverf van zijn vrouw en van zijn drie dochters, ons bekend uit „The Children's Hour.” Ook zien wij een aquarel van „The Village Blacksmith,” en een leuningstoel, gemaakt van 't hout van de wide spreading chestnut tree.

En dan is het tijd Boston te verlaten. Gelukkig wordt het „Scheidensweh” — wie zou het niet voelen na zulk een week? — verzacht, doordat mijn gastvrouw, die in New-York op een zendingsvergadering spreken moet, met mij medegaat. En, als twee echte Amerikaanschen, werken wij hard in den trein. Zij „maakt” haar speech voor New-York, en op haar verzoek poog ik hetgeen ik in de First Baptist Church voor een vergadering van de „United Studies of Mission” over het zendingswerk mijner kerk en den arbeid der Scheurers-vereeniging vertelde, op te schrijven voor haar zendingsblad „The Helping Hand.” Altijd weer die verkwikkende belangstelling voor de opvattingen en het werk van anderen.

H. S. S. K.

Thorium.

Gasgloeilichtkousjes worden gemaakt van *thorium*, een aardsoort, die men het eerst gevonden heeft aan den mond van de Orinoco in Z.-Amerika. Twee jaar geleden werd bericht, dat de stof ook gevonden was op Ceylon. Thans wordt daar een uitgebreid onderzoek ingesteld naar de kostbare aarde en dat onderzoek heeft reeds geleid tot de kennis van een mineraal, dat men thorianiet heeft genoemd en dat 70 à 80 % thorium bevat. Wanneer, gelijk verwacht wordt, het mineraal daar in groote hoeveelheid voorkomt, dan zal voortaan het gasgloeilicht ook „dagen in het Oosten.”

* LETTERKUNDE. *

VRAGENBUS.

Kunt u ook verklaren, hoe het komt dat zoo vele plaatsnamen op *ham* uitgaan, b.v. Drogeham, Birmingham, Cluversham, enz.?

B.

Onze lezer geeft hier voorbeelden uit Nederland, Engeland en Duitschland. Nu heeft men in de talen dier landen een woord, dat in verschillende vormen een woonplaats aanduidt, de plek waar men tehuis behoort. 't Is heem, haem, heim, home (hame) en soms ham, dat o.a. nog in het plat-Amsterdamsch tehuis beteekent. Bij ons komt het woord voor in Heemstede, heemraad, heemhond, heemwee. Hieruit zal wel duidelijk zijn wat „ham” bij plaatsnamen beduiden kan. Dat echter alle namen op ham zoo te verklaren zijn, is te betwijfelen.

Een tweede vraag van denzelfden lezer is, waarom men zegt: „haar op de tanden hebben,” wat toch werkelijk nooit voorkomen kan.

Ongetwijfeld is dit een vreemde uitdrukking, die men ook niet verklaren kan, door „haar” als knevel of beeld van mannelijke kracht op te vatten. Want een knevel zit niet op de tanden.

Het blijkt echter bij onderzoek, dat het oude *haer* beteekende twist, en een saamtrekking is van het nog in het Duitsch bestaande *Hader*, net als „naar” van „nader,” „altegaar” van „altegader” enz. „Haerachtig” was oudtijds „twistziek” en zoo beduidt dan „haar op de tanden hebben” van zich af kunnen spreken, zijn tegenpartij te woord kunnen staan, ja geneigd zijn tot twist en strijd. Zodoende kon het ook gaan beteekenen: forsch, gracht, te vreezen zijn.

A. J. H.

Welke lelie moet hij plukken?

(EEN RAADSELSPROOKJE.)

Daar was reis in het Oosten een meisje, zóó beeldschoon, dat ieder haar bewonderde, en dat menig jonge man haar begeerde. Doch Lilia had reeds haar hart geschonken aan een jonkman, en weldra zouden de gelukkigen bruiloft vieren. Er was echter een booze fee, die de jonge lieden hun geluk niet gunde, en die Lilia betooverde en veranderde in een lelie. Zij werd geplaatst in den leliëntuin tusschen duizend andere leliën. Slechts één nacht in het jaar, in de maand Augustus, mocht ze haar menschengestalte weer aannemen. Toen haastte ze zich naar haar vriend en zei: „Gij kunt mij redden. Ik mag bij u blijven tot den morgen; dan verander ik weer in een lelie. Dat moogt gij niet zien; gij moet staan met den rug naar mij toe. En als gij mij dan plukt bij de eerste stralen der zon, dan is de betoovering geweken. Maar als gij de verkeerde plukt, dan wordt ook gij betooverd.”

Natuurlijk beloofde hij haar te plukken. Tegen den morgen gingen ze naar den tuin, en toen het al licht begon te worden keerde hij zich om en veranderde zij in een lelie. Doch toen hij alleen stond bij het bloemenbed met duizenden leliën, toen eerst bedacht hij, dat hij niet had gevraagd, waaraan hij haar zou kunnen herkennen. Er was geen tijd te verliezen; reeds kleurde zich de hemel in het Oosten. Welke lelie moest hij plukken?

Onder de lezers, die ons een goed antwoord zenden op deze vraag, willen wij verloten een exemplaar van: „De Lelie van ons Vorstenhuis.” Antwoorden worden ingewacht vóór 1 Juni onder motto Lelie.

als leengoed. En toen straks een nieuwe vloot met nieuwe roovers zich aan den horizon vertoonde, zeilde Alfred hun tegen, vernielde hun schepen en dwong ze zijn genade in te roepen.

De jonge koning had zich in de school der verdrukking gevormd. Hij maakte van de rust gebruik om Engeland een goede wetgeving te bezorgen, en rustte niet, vóór het overal in zijn rijk zóó veilig was, dat hij de proef wagen kon, een gouden armband aan een boom op een kruispunt van verkeerswegen te hangen, zonder dat iemand daarnaar de begeerige hand uitstak. Hij beschermde kunsten en wetenschappen, verzamelde kunstenaars en geleerden aan zijn hof, stichtte allerwege scholen, en dwong de zonen der edelen, zich in de wetenschap te oefenen, terwijl hij den heldenmoed hunner vaders in de ziel der nakomelingen trachtte te doen voortleven, door hen de heldenzangen te doen leeren en zingen, waarin de overwinningen op de Denen geroemd werden. Ja, zelf oefende Alfred zich onvermoeid en schreef ook boeken tot onderwijzing van zijn volk. Aan den avond van zijn leven behaalde hij nieuwe overwinningen op de trouwelooze Denen en ook wist hij de oude Britten met zich en zijn Angelsaksers te verzoenen. Een edele ziel in een schoon lichaam dragend, door zijn volk bemind, door zijn vijanden gevreesd, stierf hij in 901. Inderdaad, de bede der lijdende Osburga werd verhoord: haar Alfred was de vader van zijn volk geweest, een evenknie van den grooten Karel van het vasteland.

P. J. K.

ZEEZIEKTE.

Op verzoek van een lezer, die binnenkort met zijn familie naar de overzijde van den Oceaan wil verhuizen, geven wij eenige aanwijzingen omtrent het voorkómen en zoo mogelijk genezen der **zeeziekte**, daar dit onderwerp allicht ook voor andere lezers van ons blad van belang is.

De zeeziekte treedt in verschillende graden op. De geringste graad bestaat in gebrek aan eetlust, tegenzin tegen alle spijzen, en overgevoeligheid tegen keuken- en eetkamerlucht. Weldra komen hierbij gapen, misselijkheid en braken, terwijl de door hevige zeeziekte aangetaste, geheel en al onverschillig voor zijn omgeving, in zijn bed ligt en alles overgeeft, wat hij gebruikt, tot er eindelijk nog slechts slijm en gal uitgebraakt wordt.

Ontelbare middelen, zoowel in- als uitwendig, zijn tegen zeeziekte aanbevolen, onfeilbaar is er geen enkel, de meeste zijn zelfs geheel waardeloos. Een *vaste wil* en *onbevreesdheid* dragen er toe bij, de bezwaren der zeeziekte te *vermindern*. Sommige menschen worden nooit zeeziek, zelfs niet op de eerste zeereis, die zij ondernemen. Anderen daarentegen lijden telkens weer aan dezelfde bezwaren, hoe dikwijls zij ook het ruime sop bevaren hebben. Een verklaring van dit eigenaardige feit is niet gemakkelijk te geven; individuele eigenschappen, constitutie-eigenaardigheden spelen daarbij een rol. In elk geval is het niet juist, dat een goede maag het beste voorbehoedmiddel tegen zeeziekte zou zijn, zooals soms beweerd wordt, want schrijver dezes heeft verscheidene personen met ernstige maagkwalen gekend, die volkomen „zeevast” waren. Het is derhalve van geen bijzonder gewicht, of men met een goed of slecht voorbereide maag aan boord komt — maar wél is het niet onverschillig of de maag *vol* of *leeg* is, als men moet overgeven, daar dit met een gevulde maag gemakkelijker gaat. Hiermede is niet bedoeld, den raad te geven, de maag nu maar vol te proppen met alle mogelijke onverteer-

bare spijzen, zooals aan boord der Atlantische stoomschepen met hun overvloedige diners en soupers veelal gedaan wordt — neen, want als zulks aan land reeds verkeerd en nadeelig is, dan is dit aan boord nog veel meer het geval. Men gebruike alle vier uren een *lichten* maaltijd en zij vooral matig in het gebruik van *vloeistoffen* en *alcoholische dranken!* 't Best is, de maaltijden op 't dek in de open lucht te gebruiken, als het weer het toelaat. Over 't algemeen is het oponthoud op dek ook te verkiezen boven het vertoeven in de benauwde, maffe hutten. Bij den hevigsten graad van zeeziekte blijft er echter niets anders over, dan zich lang uit in de kooi uit te strekken, daar men in deze houding de meeste verlichting verkrijgt. Zoo mogelijk kieze men zijn hut in 't *midden* van 't schip, daar hier de bewegingen minder hevig zijn. De twee bewegingen, die een stoomschip op zee voornamelijk maakt, zijn het *rollen* en het *stampen*. Het rollen is de beweging om de lengte-as van het schip; het stampen, het op en neer bewegen, de beweging om de dwars-as. Deze laatste beweging is de *onaangenaamste* en wordt nog verergerd, wanneer de schroeven van het schip voor een oogenblik uit het water steken en wegens den verminderd weerstand met verdubbelde snelheid ronddraaien. De beste ligging bij voortdurend *stampen* is de *dwarse*, terwijl bij hevig *rollen* de ligging in de richting van de *lengteas* te verkiezen is. Daar het op en neer schudden van de ingewanden er toe bijdraagt, de bezwaren der zeeziekte te verhoogen, is het raadzaam vóór het aan boord gaan een flinken langen *flanellen band* eenige malen om het onderlijf te wikkelen. Daardoor alleen is reeds menigeen voor de onaangename begeleidende verschijnselen van een plezierreisje op zee bewaard gebleven. Als inwendige middelen kunnen *Apomorphine* en *Cocculus* in homoeopathische verdunning aanbevolen worden. De zeeziekte heeft zelden nadeelige gevolgen, want, hoewel elke zeezieke meent, dat hij moet sterven, is er toch nog geen sterfgeval ten gevolge van zeeziekte bekend geworden. De meeste lijders worden na korter of langer verblijf aan boord langzamerhand weer beter en wel des te spoediger, naar mate zij energiek zijn, en den vasten wil hebben gezond te worden.

Brieven uit Amerika.

XXI.

Verdere plannen. — Maaltijd bij John D. Rockefeller. — Het Martha Washington Hótel. — Het eerste hótel in New-York door een Hollander gebouwd. — Jules Huret over het Waldorf-Astoria Hótel. — Hollandsche herinneringen op den weg naar Philadelphia. — Philadelphia's geschiedenis. — En conservatisme. — Het eigen woonhuis. — Een Amerikaansche, die Hollandsch spreekt! — Geen standen in Amerika? — Over standen in 't algemeen.

ijn verdere plannen strekken zich Zuidwaarts uit. Philadelphia — Princeton — Merion Station. Drie uitnodigingen, die ik reeds eenigen tijd in Amerika ontving. Voor Philadelphia door een getrouwde zuster van kennissen in Rochester. Voor Princeton, waar mijn Vader in 1898 zijn „Stone-lectures” over 't Calvinisme hield en tal van vrienden maakte, — van Prof. en Mrs. de Witt, twee dezer vrienden. En voor Merion Station van Mr. en Mrs. Eduard Bok, vrienden van Mrs. Hilton. Mr. Bok is de uitgever van de „Ladies Home Journal” en de „Saturday Evening post,” en een man van beteekenis in Amerika.

Al deze menschen hadden door kennissen van mij ge-

hoord, en dit was hun genoeg, mij op de vriendelijkste wijze uit te noodigen een paar dagen te hunnent door te brengen.

De Amerikanen spreken gaarne in den overtreffenden trap, om aan het hun steeds overstelpend gevoel van waardeering en bewondering uiting te geven. Tien tegen één, dat een vrouw haar man *the best man in the world* vindt, of een broer zijn zuster *the sweetest girl that ever lived*, of een jongen zijn vriend *the finest fellow that ever breathed*, of ook hoort men zonder vergelijking gedurig: *he is the dearest man, — she is the sweetest woman*. Dikwijls heb ik hierom gelachen, maar als ik den Amerikanen wil zeggen wat ik van hun gastvrijheid denk, weet ik niet beter te doen, dan deze spreekwijze over te nemen en te zeggen: „*American hospitality is the best in the world!*”

Toen Mrs. Waterbury en ik in den namiddag te New-York aankwamen, richtten wij onze schreden naar het huis van John D. Rockefeller. Hij is, evenals Mrs. Waterbury, lid van de *Baptist Church*; zij kende hem en vroeg mij, of ik het aardig zou vinden bij hem te gaan eten. Aardig? — dat moest nog blijken, maar interessant zeker. De miljoenen-koning, dien de geheele wereld kent, de rijkste man, die bestaat, en met de geboorte en fabelachtigen groei van wiens fortuin de pers en de conversatie der gansche aarde zich bezighoudt, — om bij den roemruchtige met een goede kennis binnen te stappen, het huis te zien van den man, die zijn geld niet tellen kan, en aanzitten aan zijn huiselijken disch, — ik aarzelde wel even (zegt men niet óók altijd, dat hij niet zoo rijk had mogen worden?) maar nam toch dankbaar aan. 't Was een gelegenheid, die misschien nooit meer in mijn leven zou terugkeeren.

Natuurlijk woont John D. Rockefeller, of „John D.” zooals hij hier in de wandeling genoemd wordt, in „de” wijk van New-York — 13 West 54th street. Het huis is van buiten grootsch en kostbaar, maar ziet er niet zeer verschillend uit van huizen van mindere of meerdere multi-millionairs, die hier bijeen wonen.

Wij worden in de salon, rechts van den ingang, gelaten, waar wij Mr. en Mrs. Rockefeller vinden. De ontvangst is... echt-Amerikaansch, zóó hartelijk en vriendelijk en gemakkelijk, dat ge u onmiddellijk thuis gevoelt, en er geen oogenblik bij iemand die zekere stijfheid en verlegenheid heerscht, die in ons land b. v. dikwijls zooveel tijd en genot doet verloren gaan. Men is in Amerika dadelijk op dreef.

John D. Rockefeller is een man van rijzige gestalte, met wit haar, (hij draagt een pruik) iets hards over zijn regelmatig trekken, iets slims in zijn kleine, diep liggende oogen. Mrs. Rockefeller is een gezellig, dik moedertje, wie de goedhartigheid uit haar mollig gezicht en vriendelijk-lachende oogen straalt.

De eenige medegast is Dr. John H. Tinley, president van de *College City of New-York*. Van een uitnodiging om met Mrs. Waterbury te zijnent te komen eten, heb ik door tijdsgebrek geen gebruik kunnen maken. Ik ben blijde, hem te ontmoeten en hem persoonlijk mijn dank voor zijn vriendelijkheid te kunnen overbrengen.

Het duurt niet lang, of wij zijn aan tafel gezeten. De eetkamer is door een porte-bris e met de salon verbonden. Er wordt gebeden voor wij beginnen. Het maal is eenvoudig, maar uitstekend. Ik heb dit in Amerika nog niet anders aangetroffen. Zelfs op diners weet men niet van ellen-lange, overladen menu's. Men geeft weinig, maar goed. Zoodat ge,  n om de qualiteit en om de quantiteit, met smaak eet.

Het duurde niet lang, of mijn gastheer en buurman zette een conversatie op touw over de eerlijkheid in Wallstreet. „Ja, ja,” zeide hij, met een schalksch knipoogje naar Dr. Tinley, „als wij business-men zoo jokten, of liever gezegd zulke onjuistheden en vaagheden vertelden als de domin e's dikwijls doen, zaten wij al lang achter slot en grendel. Het is voor ons niet voldoende, dat ons ja ja zij, en ons neen neen, want iedere tint van toon, waarop we ja of

neen zeggen, kan voor een ander een verlies of winst van duizenden beteekenen. Er is geen fijner besnaarde moraliteit denkbaar dan die van Wallstreet.”

Wij lachen een beetje, maar onze gastheer spreekt blijkbaar in grooten ernst.

Later vertelt hij mij over de Hollanders in Amerika, dat zij er om hun eerlijkheid en degelijkheid zeer gezien zijn, en in dit opzicht een goede reputatie hebben in *this country*, (dit land) zooals de Amerikanen altijd zegt.

Na het eten zien wij het huis. Als „John D.” zijn fortuin niet kan tellen, geloof ik, dat hij evenmin de waarde van zijn huis kan schatten. Alles, tot het kleinste detail, is er erg mooi en peperduur. Stel u voor, een huis, waar uw oog nergens rusten kan op iets gewoons, op een neutraal hoekje, dat een stillen achtergrond vormt, waar het mooiere op den voorgrond beter tegen uitkomt. Een huis als dit is een museum van waarden, een reusachtig kostbaar mozaiek, waar mooi aan mooi en duur aan duur grenst, vermoeiend voor het oog, dat, oververzadigd, zich onwillekeurig sluit, om even uit te rusten. Wij zien ook de slaapkamers. De deuren, die toegang geven tot de badkamers, zijn even prachtig als de rest. Ik weet niet, hoeveel kostbare houtsoorten gebruikt zijn voor het inleggen der deuren met . . . . kammen, borstels, poederdozen, enz. Mrs. Rockefeller vertelt mij, dat zij deze deuren zoo gevonden hebben van vroegere bewoners.

Mr. Rockefeller en zijn familie — hij heeft twee getrouwde zoons en een getrouwde dochter en eenige kleinkinderen — zijn geschilderd in mooie portretten door beroemde Europeesche kunstenaars, die hij naar Amerika heeft doen overkomen.

Bij het afscheid ontvang ik van den gastheer zijn portret met handteekening.

Ik zou mij geen oordeel durven aanmatigen over 's mans wijze van geldverdiene. Wel weet ik, dat ik den indruk had van een gelukkig familieleven, en dat grootvader en grootmoeder Rockefeller samenwoonden in die blijde en gelukkige verhouding, die ik reeds zoo dikwijls in dit zonnige land heb aangetroffen, en ook, dat zij als gastheer en gastvrouw hun nationaliteit alle eer aandeden.

P. S. „Voor wie belang mocht stellen in mijn indrukken omtrent het kerkelijk leven in Amerika, verwijs ik naar de laatst verschenen aflevering van „Ons Tijdschrift,” 12e jaarg., afl. 2, waar ik een artikel plaatste, geheeten: „Jets over Amerika's kerkelijk leven.”

(Vervolg van dezen Brief in No. 36.)

H. S. S. K.

* LETTERKUNDE. *

De vriend van Beets.

III.

Over een boek als „Waarheid en Droomen” uit te weiden, is meer dan ons bestek toelaat. Wie „de Haarlemsche Courant,” „de Huisklok,” „het Album” niet kent, zal wel doen er kennis mee te maken. 't Is waar, er is hier minder afwisseling, minder opgewektheid en goedlachsheid dan in de „Camera,” maar daarentegen meer werkelijkheid. Bij Beets heeft de verbeelding een groot aandeel in zijn taak gehad, Hasebroek geeft meer zichzelf.

Dat blijkt u als hij over zijn oude huisklok, dat familie-stuk, praat; als hij zijn eenzaamheid, ook in de gezellige pastorie, u voelen doet, als hij u spreekt van den lieven vriend, die hem zooveel leed deed, wiens portret hij weg-

is nog niet het vierde deel der provincie Utrecht en toch wonen er tweehonderdduizend menschen. Als ons land zoo dicht bewoond was, zouden er twintig miljoen inwoners moeten zijn. Het grootste deel van het land is dan ook in gebruik genomen voor den landbouw, maar toch kan het land zijn bewoners niet voeden. Veel van de dagelijksche levensbehoefden worden van Sicilië aangevoerd. Vele Maltesen verdienen dan ook hun brood als schippers en visschers, terwijl natuurlijk het drukke verkeer er menigen stuiver achterlaat.

Van de landbouwproducten kennen wij hier het best de aardappelen. Als onze winteraardappelen minder worden en de nieuwe nog op zich laten wachten, dan helpen de Malta's ons over de „blauwe zes weken” heen. Geen wonder; Malta kent geen winter. In onzen laatsten winter lag de sneeuw op de straten van Rome en Napels, maar op Malta is zij een onbekend verschijnsel. In Januari daalt de temperatuur op zijn laagst tot 55° F.; wij hebben het in Mei midden op den dag wel kouder gehad. De lente is er twee of drie maanden vroeger dan hier. En dus oogst de Malteser boer aardappelen, als de onze ze begint te poten. En tegen dat hier de oogst begint, is daar het tweede gewas al haast weer klaar. Dat tweede gewas eet de Maltees zelf; het eerste verzendt hij. Dat verzenden geschiedt met veel zorg. De aardappelen worden met de hand gesorteerd en gereinigd van aarde, en dan worden ze in tonnen gepakt. Zoo gaan ze meest per spoor naar de haven. Een spoorweg van 13 K.M. lengte loopt nl. met een boog van La Valetta naar Città Vecchia (de oude stad) midden op het eiland. En van La Valetta weten de West-Europeanen ze wel te halen. Zoo helpt il fiore del mondo in de Middellandsche Zee ons aan de dunschillige, fraai gevormde vroegste aardappelen.

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Vervolg van Brief XXI.)

Ik slaap dien nacht in het Martha-Washington-hôtel, aldus geheeten naar de beroemde echtgenoot van den beroemden George Washington, den grooten generaal van den vrijheidsoorlog en den eersten president der jonge republiek.

Het Martha-Washington-hôtel is een hôtel uitsluitend door vrouwen gehouden en bediend, en uitsluitend voor vrouwen bestemd. Oorspronkelijk opgericht voor *business-women* ¹⁾ wordt het nu bezocht door dames uit allerlei standen, die het gemakkelijk vinden haar intrek in deze kleine vrouwenwereld te nemen, waar zij „onder ons” zijn. Men moet de Amerikaansche vrouw kennen om er zich een voorstelling van te kunnen vormen, hoe voortreffelijk deze inrichting geslaagd is.

Trouwens op heel dat kenschetsend — moderne gebied der hôtels, is Amerika Europa vérré vooruit — zooals op alle gebied des modernen levens.

Eigenaardig weer te vinden, dat het allereerste hôtel, of juister de eerste herberg, in New-York gebouwd werd door een Hollander, Willem Kieft, een der gouverneurs van Nieuw-Amsterdam. Hij bouwde de herberg precies als een deftig Amsterdamsch woonhuis van zijn tijd, begin zeventiende eeuw. In 1653, toen het dorp Nieuw-Amsterdam tot stad promoveerde, werd Willem Kiefts herberg het *Stadthuys*.

Aangezien het Martha-Washington-hôtel — hoewel groot, toch eenvoudig, ten minste voor Amerika — het eenige Amerikaansche hôtel is, waarmee ik kennis maakte, kan ik u van dit typische voortbrengsel van den Amerikaanschen bodem weinig vertellen.

¹⁾ Vrouwen, die een betrekking bekleeden.

Mag ik het woord geven aan iemand, die het wel kan, en u voorleggen, wat Jules Huret in zijn *En Amérique* over een der beroemdste en grootste hôtels in New-York, het Waldorf-Astoria Hôtel, zegt?

Het Waldorf-Astoria-hôtel is een dier reusachtige inrichtingen, die men slechts in Amerika vindt. Het is een monster, de moeite waard afgeschilderd te worden. Geheel in rooden steen opgetrokken, in stevigen, degelijken stijl gebouwd, midden op de Fifth Avenue, beslaat het voor zich alleen de geheele ruimte — het block, zooals men hier zegt — begrepen tusschen de 33ste en 34ste straat. De bouw heeft bijna 20 millioenen gekost. Het heeft zeventien verdiepingen en 1500 kamers, waarvan 1200 met badkamers.

De veranda, die dienst doet als entree voor de rijkzigen en voetgangers, bestaat uit twaalf groote ijzeren bogen met loofwerk versierd, die 's avonds ware gewelven van electrisch licht vormen. De benedenverdieping bestaat uit verscheiden reusachtige eetzalen, elk op een andere wijze versierd. Men vindt er alleen kleine tafeltjes; de table d'ôte is hier onbekend. De muren zijn van gebeeldhouwde steen of van stucwerk, stucwerk overal, versierd, verguld, als in een byzantijnsche kathedraal. Overal fluweelen sofa's, zijden en leeren leunstoelen. In al de gangen van dit reusachtig hôtel zitten twee rijen gasten of bezoekers te praten en te rooken, want wie wil mag binnenkomen: de salons, de buffetten, de restauraties, de rookkamers, alles is publiek. Een orkest speelt van den morgen tot den avond voor ieder, die het hooren wil. En ik zal niet pogen weer te geven het onophoudelijke gekroel van den menschenzwerm in de theesalons, in het palmarium, het café, rond de buffetten, de ontvangzalen, de billardzaal, de dames-salon, een getrouwe afbeelding van de salon van Marie Antoinette, geheel van lichte stoffen, met fijn bewerkte meubeltjes. Ieder hoekje is gebruikt: hier is een kantoor verhuurd aan een bank, waar alle geldzaken verhandeld worden evenals op de Beurs, en de geldkoers wordt er telegrafisch gepubliceerd evenals op de Beurs zelve.

Daarnaast een bloemenwinkel, een uitstalling van een fotograaf, wiens atelier op de zeventiende verdieping is. Zienier een telefoon-bureau voor de stad en voor buiten, een telegraafkantoor, een dokters-kantoor (het hotel heeft er drie), waarvan één onafgebroken in gebruik is; een couranten-winkel, een kantoor, waar men plaatsen kan nemen voor de publieke gemaklijkheden. Ziehier het kantoor van het hôtel, met 1500 dozen, evenzoo genummerd als de kamers, de kas, de reusachtige brandkasten. Als een brief aankomt, wordt zij onmiddellijk bestempeld met het uur en de minuut van aankomst en in de doos van den geadresseerde gedaan. Als iemand naar een gast van 't hôtel vraagt, wordt het kaartje van den bezoeker, door middel van luchtbuizen in dertig seconden, naar de gewenschte verdieping gezonden. De enveloppe, waarin het kaartje naar boven gaat, wordt gestempeld op 't oogenblik, dat men het in den mond der buis legt, en het komt er weer uit, bestempeld met het antwoord. Als de gewenschte persoon uit is wordt: *not in room* (niet in de kamer) op de enveloppe geplakt.

Groote en weelderige electrische liften, wit en goud, stijl Lodewijk XV, waar vijftien personen gemakkelijk plaats in vinden, zijn overal paarsgewijze aangebracht en schieten onophoudelijk heen en weer. Niemand gebruikt ooit een trap. Een electrisch signaal geeft kennis aan den liftjongen, waar men hem roept en waar hij stoppen moet. Op iedere verdieping — er zijn zes à acht liften per verdieping — wijst een wijzer op een wijzerplaat aan op welke verdieping de lift zich bevindt, die men noodig heeft; men wacht nooit langer dan eenige seconden. ¹⁾

De eerste verdieping bevat aan de eene zijde niets dan reusachtige zalen van ongekende weelde, met bijbehorende bijkamertjes. Marmeren muren, zware Oostersche tapijten, reusachtige spiegels, zolderingen beschilderd door eerste Amerikaansche kunstenaars. Deze zalen worden verhuurd voor 1000 dollars (2500 gulden) per avond of 1500 dollars (3750 gulden) per dag. Men houdt er kunst-tentoonstellingen, liefdadigheidsbazars; men geeft er bals en feesten. Aan de andere zijde, een oneindig aantal salons en eetkamers in allerlei stijl en van allerlei afmeting . . . van een buitensporigen rijkdom en weelde. Verbonden aan deze salons, vestibules versierd met planten en marmeren standbeelden . . . Alles is er op ingericht, dat alles mogelijk en practisch zij. Sommige „apparaten” (eenige ineenloopende kamers) op de eerste verdieping worden verhuurd voor 500 dollar (1200 gulden) per dag.

¹⁾ Ik had reeds gelegenheid er op te wijzen, dat de Amerikaan nooit „wacht.” Het geheele Amerikaansche leven zoowel buitenshuis als in huis is er op ingericht, zoowel het aantal wachtters als de wachttijd zoo klein mogelijk te maken. De Amerikaan heeft een instinctieven afkeer van wachten.

Op iedere verdieping is een inrichting met complete bediening van servies, linnengoed, zilverwerk, warme kasten en ijskoude provisiekasten. Maar alle gerechten komen uit de keuken door middel van speciale liften; het bevel wordt door de luchtbuizen medegeedeeld, en in het sous-terrain uitgevoerd. Zoodra de gerechten door de lift zijn aangebracht, worden zij op kleine, vooraf klaargemaakte tafeltjes geplaatst, die de bedienden kant en klaar in de kamers dragen.

Zoo is het op de eerste, zoo is het op de zestiende verdieping. De zeventiende verdieping is het dak van het hotel; men heeft hier in den zomer, onder tenten, tusschen bloemen en planten en ventilateurs, een restauratie in de open lucht, van waar men den Hudson ziet.”

En dan beschrijft Huret de wereld onder het hôtél, waar alles wat voor het leven daar boven noodig is, wordt bewaard, vervaardigd en bewerkt.

„Het sigaren-magazijn bevat voor 300.000 dollars (750.000 gulden) aan sigaren, tabak en sigaretten. De duurste zijn van 1½ dollar. Dit magazijn is een reusachtige bibliotheek, keurig gerangschikt, keurig ingericht en geparfumeerd, waarvan de temperatuur zorgvuldig tusschen warm en koud wordt gehouden, om de tabak zoo goed mogelijk te bewaren.

Maar er is een tweede *sous-terrain*, even uitgebreid als het eerste. Als gij er aankomt, meent gij in een zeer groote fabriek te zijn. Machines, dynamo's met reusachtige wielen, 8 meter hooge stoomketels, brengen voort het licht, de kracht voor de liften, voor de luchtverschieving, voor de verwarming, voor het maken van het ijs. Acht machines van 300 paardenkracht, 115 ingenieurs en deskundige arbeiders hebben hier de handen vol werk. Onder de straat is er altijd een voorraad van 20.000 tonnen steenkool, ¹⁾ om te voorzien in den nood in geval van een werkstaking.

Verderop zijn werkplaatsen van schrijnwerkers, slotenmakers, loodgieters, blikslagers, voor alle reparatiën, die er in 't hôtél te doen zijn. Er is zelfs een horlogemaker, en een werkplaats voor het overzilveren van lepels en vorken. Ook het ijs wordt in huis gemaakt.

In de wasscherij wast men 60.000 stuks linnengoed per dag. Toen ik mij eenigszins over dit cijfer verwonderde, maakte men er mij opmerkzaam op, dat al het linnengoed van bijna 3000 personen (reizigers en personeel) hier gewasschen werd! — 3000 lakens per dag, 8000 servetten, handdoeken en droogdoeken. Iederen keer dat men een glas water vraagt, aan tafel of in een kamer, brengt men het u op een blad met een gevouwen servetje er op, dat men geen tweede maal gebruiken mag. Dozijnen automatische machines bewerkstelligen onophoudelijk het wasschen, drogen en strijken.

Het geldbedrag, dat in zulk een hôtél wordt omgezet, is natuurlijk fabelachtig. Ik doe een enkelen greep uit de cijfers, die Huret opsomt.

Men *verslijt* per jaar voor 30.000 dollar (75.000 gulden) aan linnengoed.

Gemiddeld gebruikt men per jaar een miljoen vellen schrijfpapier.

Behalve de soupers, worden dagelijks 6000 maaltijden in Waldorf-Astoria gebruikt.

Dagelijks komt er 7500 dollar (18.750 gulden) aan levensmiddelen in, benevens nog iedere maand voor 100.000 dollar (250.000 gulden) conserven.

En als ik u dan zeg, dat er vele dagen zijn, waarop de ontvangsten in het hôtél f 500.000 bedragen, dan zult gij begrijpen, dat de tegenwoordige eigenaar M. Boldt, vroeger kantoorjongen, en weinige jaren geleden nog eenvoudig hofmeester, op weg is een der rijkste en aanzienlijkste mannen in de handelswereld van New-York te worden!

De rijke Amerikanen (in 't Amerikaansch omvat het begrip „rijk” ongeveer tien maal meer dan in 't Hollandsch) houden er van, in den winter met hun gezinnen eenige weken in zulk een hôtél door te brengen. 's Zomers wonen zij op hun buitenplaatsen.

En nu plaats genomen in den trein naar Philadelphia, dat 2½ uur sporens ten zuiden van New-York ligt aan de breede monding der Delaware rivier.

Bij Zuid-Brunswick zien we uit naar Rutgers-college, een stichting van de Dutch Reformed Church in de 18^e eeuw.

¹⁾ Een ton is 1000 Kilogram.

En als we Philadelphia zelf naderen, worden we weer aan onze historie herinnerd.

Op hooge bruggen gaan we over een dwars door de stad kronkelende zijrivier van de Delaware rivier; *Skoelkill* spreken de Amerikanen haar naam uit, maar bij nadere kennismaking blijkt de naam te zijn *Schuylkill*, een naam haar door onze vaders gegeven en sinds behouden.

Schoon is de ligging van Philadelphia met zijn twee stroomende rivieren en de heuvels en bosschen van het prachtige *Fairmount Park*.

Schoon is ook de geschiedenis van Philadelphia, dat met Boston het oude Amerika vertegenwoordigt.

In 1682 stichtten eenige Engelsche Kwakers onder hun leider William Penn een kolonie aan de Delaware rivier en noemden haar Kwakerstad of Philadelphia, d. w. z. Stad der Broederlijke Liefde. Hoe gewijzigd de stad ook is in karakter en voorkomen, de Kwakers wonen er nog altijd, en hun afstammelingen behooren nu tot de aanzienlijkste en rijkste inwoners der stad.

En evenals Boston heeft Philadelphia een hoofdrol gespeeld in Amerika's geschiedenis. In Philadelphia kwam in 1774 het eerste congres bijeen, werd in 1776 de *Declaration of Independance* ¹⁾ geteekend, en kwam in 1789 de grondwet der jonge republiek tot stand. Tot 1797 was Philadelphia de zetel der regeering en de woonplaats van den president, den eersten, George Washington.

En evenals in Boston dezelfde minachting voor geld. Doet men den dollar ginds zijn inferioriteit voelen ten opzichte van 't intellect, hier ten opzichte van stand.

En evenals Boston, om dezelfde reden, is Philadelphia conversatief, (in 't Hollandsch overgezet zijnde = zeer vooruitstrevend) en trotsch op zijn conservatisme.

Niet in het hartstochtelijk najagen van het nieuwe en allernieuwste, maar in het bewaren van oude vormen en oud karakter stellen deze steden, twee uitzonderingen op den zich steeds reformeerenden bodem, haar eere. Zelfs heeft Philadelphia, — in Amerika iets allermerkwaardigst — een eigen type van woonhuis: een huis van drie verdiepingen opgetrokken in roode steen, met wit marmeren stoep-treden en groene luiken. De aristocratie woont in een bepaalde wijk der stad bijeen, o. a. op het oude, deftige *Ritterhause square*. Over de geheele stad hangt die zekere atmosfeer van rust, kalmte en waardigheid, oude steden eigen, en die, in een land als Amerika, den bewoner der Oude Wereld, die zijn eigen atmosfeer vooral bij langere afwezigheid maar al te noode mist, — allerweldadigst aandoet.

(Slot van dezen Brief in No. 37.)

H. S. S. K.

¹⁾ Onafhankelijkheidsverklaring.

Oplossing van het Raadselsprookje in No. 33.

Wij ontvingen slechts 26 oplossingen en daarvan was nog maar de kleinste helft goed.

Sommige zoekers zijn ver gaan dwalen. Ze zochten naar de lelie der onschuld, naar een Oranjelelie, naar een lelie die 't hoofd liet hangen, naar de schoonste lelie, naar Lilia, naar de betooverde lelie, naar een lelie zonder hart, alsof Lilia niet het hart van den jongeling in ruil had ontvangen. Er was zelfs een, die ze maar alle tegelijk wilde plukken. En toch was de oplossing zoo eenvoudig mogelijk; hij moest de lelie plukken, *waarop geen dauw lag*. De betooverde lelie had immers in den Augustusnacht niet als lelie in den tuin gestaan.

Slechts twaalf lezers vonden deze oplossing, nl.:

Mej. SOPHIE C. ROT te *Apeldoorn*, J. J. L. VAN ZUIJLEN te *Hattem*. H. E. ALLAART te *Harlingen*. J. BREDERVELD te *Vlaardingen*. H. SCHOESTER te *Den Haag*, Mej. W. F. WEEDA te *Middelburg*, Mej. C. v. D. STRUIF te *Den Haag*, DS. C. J. SIX DIJKSTRA te *Oud-Alblas*, B. H. SCHURMAN te *Kampen*, J. J. VAN BAALLEN te *Kampen*, P. STOOP te *Zwijndrecht* en Jongej. Z. DE JAGER te *Den Haag*.

Bij loting is de „Lelie van ons Vorstenhuis” toegewezen aan J. Brederveld te Vlaardingen.

geheel in de buis blijft staan; het daalt tot het een hoogte heeft van 76 cM. Een kwikkolom van een M. hoog drukt dus sterker dan de lucht; zulk een kolom is in staat de drukking van de lucht te overwinnen en het in het bakje omhoog te doen gaan. Maar een kolom van 76 cM. maakt precies evenwicht met de luchtdrukking. We zien dus dat de lucht even sterk drukt als een kwikkolom van 76 cM. hoogte. Nu, hoe zwaar die drukt, is gemakkelijk genoeg te berekenen. Neem een buis waarvan de wijidte een cM². is, dan bevindt er zich in de buis 76 cM³. kwik, en daar elke dM³. kwik 13.6 K.G. weegt, is het gewicht van deze hoeveelheid $0.076 \times 13.6 = 1.0336$ K.G. Op een cM². drukt het kwik dus met een kracht van ruim 1 K.G. Had je een buisje, dat viermaal zoo wijid is, dan was het gewicht ook viermaal zoo groot, zoodat je toch weer zeggen kon: het kwik drukt op elken cM². met een kracht van ruim 1 K.G. Maar we weten, dat de lucht even sterk drukt en we hebben dus gevonden, dat de drukking der lucht op elken cM². ruim een K.G. is.

Als je nu echter morgen weer gaat meten met je kwikbuis, dan kan het best wezen, dat de kwikkolom maar 75 of 74 cM. hoog is, en ook zul je misschien 77 of 78 cM. vinden. Daaruit zie je, dat de lucht niet altijd even sterk drukt. Vochtige lucht drukt niet zoo sterk als droge. Neen, ik vergis me niet: vochtige lucht drukt het minst.

Waterdamp is lichter dan gewone lucht, wat je trouwens ook wel weet, want je ziet den stoom uit den tuit van een ketel altijd opstijgen en nooit neerdalen. Is er dus veel waterdamp in de lucht, dan staat het kwik laag; is de lucht droog, dan staat het kwik hoog. Je kunt dus aan het kwik altijd zien, of er veel of weinig water in de lucht is. En daarom kun je meteen eenigszins weten, of er regen of droog weer zal komen.

We noemen zulk een kwikbuis een barometer, naar het Grieksche woord *baros*, dat zwaarte beteekent, en we gebruiken dien barometer als weerglas. Maar je begrijpt, dat men hem tevens als hoogtemeter gebruikt. Hoe hooger je komt, hoe minder de lucht drukt, en dus ook hoe minder kwik je noodig hebt om dien druk te overwinnen. Op den top van een berg staat het kwik dus lager en als je met een luchtballon hoog opstijgt, daalt het kwik steeds meer. Kon je komen tot aan de oppervlakte van onzen luchtoccean, dan zou de kwikkolom op nul staan.

A. L.

Wetenswaardigheden.

Het land moet bebouwd worden.

Bij gelegenheid van de opening eener landbouwtentoonstelling in Minnesota (N. Amerika) maakte een der sprekers de opmerking, dat naar alle waarschijnlijkheid de bevolking der Vereenigde Staten in de eerstvolgende twintig jaar zal toenemen met vijftig millioen, in de eerstvolgende vijftig jaar met 200 millioen, en, zei hij, de Amerikaansche regeering staat dus voor de taak, om te zorgen, dat voor al die menschen wat te eten is. Dat laatste is natuurlijk overdeven, de regeering zorgt niet voor het eten. Doch de vraag doet zich voor, of de Vereenigde Staten inderdaad in staat zullen zijn zooveel menschen te herbergen. Een eenvoudige berekening geeft daarop het antwoord.

Van de 9,000,000 K.M.², die Amerika groot is, is tot dusver nog maar de kleinste helft onder de ploeg; thans vinden 100 millioen menschen er een bestaan; er kunnen dus nog gemakkelijk honderd bij. Doch de landbouw is in bijna geheel Amerika rooibouw. Ons eigen land is volstrekt niet een model van uitnemenden landbouw, en toch voedt ons land op 33000 K.M.², 5½ millioen menschen. Wanneer de Vereenigde Staten zóó bebouwd worden als ons land, dan kunnen er $270 \times 5\frac{1}{2}$, dat is bijna 1500 millioen menschen wonen. China onderhoudt thans reeds op 4 millioen K.M.², 400 millioen menschen. Naar dien maatstaf zullen de Vereenigde Staten een bevolking kunnen voeden van 900 millioen menschen. Maar dan moet het land bebouwd worden.

Brieven uit Amerika.

(Slot van Brief XXI.)

Onmiddellijk na aankomst — wederom smaak ik het voorrecht bij een Amerikaansche familie te logeeren — de traditionneele receptie, en de traditionneele *rush* van vroolijk pratende, makkelijk-zich-bewegende Amerikaansche dames. Stelt u mijn verbazing voor, toen een mooi, keurig gekleed jongmeisje, blijkbaar wonend op Ritterhouse square of omgeving, op mij toetreedt, en in plaats van het in Amerika gebruikelijke „*very glad to meet you*”, *) met een accent, dat de geuite woorden nog bekoorlijker maakt, tot mij zegt: „*Het doet mij veel genoegen u te ontmoeten.*” Een Amerikaansche, die Hollandsch spreekt, dat was de eerste verrassing van dien aard sinds ik in Amerika was. Onmiddellijk waren wij in een levendig gesprek en kwam ik het volgende te weten. Sinds zes weken leerde Miss M... Hollandsch. Zij had gestudeerd op Bryn Mawr College (dicht bij Philadelphia gelegen) niet dan na groote tegenkating van haar familie en kennissen, die het beneden haar stand vonden, om met „alle mogelijke” meisjes — op een college — te gaan studeeren. (Drie zonden voor een.) Maar met een glimlach van triomf, die haar mooi, donker warm gezichtje nog meer gloed bijzette, vertelde zij mij, hoe zij zich door de branding had heengeslagen, en hoe zij die vier jaren op Bryn Mawr doorgebracht, tot de gelukkigste haars levens rekende. Geen vak van studie had haar echter zoo aangetrokken als de bestudeering der oorspronkelijke godsdiensten onder de natuurvolken. En nergens had zij die godsdiensten zoo ongerept gevonden als op Borneo. Maar er was in Amerika haast geen litteratuur over te vinden. Dus (ras trekt de Amerikaansche haar conclusies) had zij met haar moeder een reis naar Holland gedaan, en langen tijd verblijf gehouden te Leiden, om in de bibliotheek der Universiteit de noodige boeken over Borneo te vinden. Zeer roemde zij daarbij de vriendelijke hulpvaardigheid der professoren Nieuwenhuyzen en Smelt.

De boeken waren er in overvloed, maar — alle in't Hollandsch. Dus (even ras gaat de gevolgtrekking) ging zij weer terug naar Amerika, om „eerst Hollandsch te leeren,” en was daar nu zes weken mee bezig.

Ziedaar een echt Amerikaansch verhaal en een ware gebeurtenis.

Miss M... bood aan, mij haar geliefd Bryn Mawr te laten zien, en gedachtig aan de genoegelijke uren, doorgebracht in Vassar en Wellesley, nam ik gaarne haar uitnoodiging aan.

Een van Europa's vooroordeelen tegen Amerika is, dat er „geen standen” zijn. In sommiger oog een reden, om er smalend op neer te zien, in anderer oog, om het hemelhoog te verheffen; — in beide gevallen een verkeerd oordeel, dat tevens niet van domheid vrij te pleiten is. Want hoe zou een menschelijke samenleving een paar eeuwen kunnen bestaan zonder dat zich natuurlijkerwijze standen vormden? „Standen” vinden we overal in de schepping, zelfs in de levenlooze. Want we zien overal verschil in rang en heerlijkheid, niet alleen tusschen de eenlingen, maar ook tusschen de groepen, welke die eenlingen vormen. Het goud is aanzienlijker dan het ijzer, de roos dan de boterbloem, het paard dan de koe. Wij spreken zelfs van het goud als van een „edel” metaal, van peer en perzik als „edele” vruchten, van het paard als een „edel” dier. God heeft zelf in Zijn schepping de verschillen gelegd, en de eene soort bevoorrecht boven de andere.

Zoo ook in de menschenwereld. In Amerika even goed als in Europa. Dat wij in dit opzicht Amerika verkeerd beoordeelen, ligt in de eerste plaats aan Amerika zelf, dat indertijd zijn loopbaan begonnen is met de valsche leuze:

*) Het is mij zeer aangenaam, u te ontmoeten.

„bij ons zijn geen standen,” Een leuze weer verklaarbaar als reactie tegen de onredelijke bevoorrechting der hoogere en onderdrukking der lagere standen, toen nog in Europa regel, waaraan de kolonisten zich met een heerlijk gevoel van bevrijding ontkomen wisten.

Bij de soortverschillen, d. w. z. standen, onder de menschen, komt er nog dit bij, dat een menschelijk geslacht zich verrijken kan met ergoed in geest en lichaam van het voorgeslacht, wat natuurlijk den afstand tusschen hooger en lager verscherpt. Gesteld een menschelijk geslacht heeft gedurende eenige eeuwen een hooger standpunt in het leven kunnen innemen, dan zet dit feit (uitzonderingen natuurlijk daargelaten) zijn stempel op geest en lichaam der nakomelingen van dat geslacht. In spraak, houding, manieren, levensopvatting, smaak enz. komt dan een hogere bestaansorde tot uiting, die ieder lid van dat geslacht als gaandeweg verworven ergoed reeds bij zijn geboorte van zijn voorouders ontvangt. (Ik bedoel hiermee in 't minst niet, dat iemand uit hooger stand als zoodanig *beter* zou zijn dan iemand uit lagere stand. Men kan met al die voorrechten een schurk zijn, en zonder één van die een heilige.)

Dit levensproces en de feiten, die hiervan het gevolg zijn, zijn even natuurlijk als de groei van een tak aan een boom; want zij zijn niets dan de werking van een door God gegeven levenswet.

En het is alleen de zonde en haar werking, die wat oorspronkelijk goed en schoon bedoeld is, slecht en leelijk heeft gemaakt. Door de verschillen te verscherpen; door de bevoorrechte soorten zich in hoogmoed en zelfzucht te doen isoleeren; door de minder bevoorrechte soorten door de benijding te verbitteren en tot gedachten en daden van revolutie te prikkelen.

In de tempering van deze gevolgen der zonde staat Amerika boven Europa. Deels zonder verdienste, omdat de historie het kwaad niet zoo in de hand heeft gewerkt, en de welvaart veel meer algemeen is; maar ook deels als gevolg van het idealistische vrijheidsbeginsel, dat aan de stichting der jonge republiek ten grondslag lag, en er nog altijd den geest der samenleving stempelt.

Geen standen in Amerika — ik zou wie zoo oordeelen wel eens een weekje hier in Philadelphia, dat het „Utrecht” van Amerika zou kunnen heeten, willen zien.

Geen stad in Amerika, waar men zoo spoedig en zoo radicaal van het Europeesche vooroordeel ten opzichte van de standen in Amerika geneest als hier. Men heeft zoo enkele spreuken en verhalen, die den geest der stad typeeren. B. v. „Niemand gaat hier met iemand om, tenzij hij zijn grootvader gekend heeft.” — „Wij kennen niemand, die buiten North-Market woont.” — Zoo wordt er drie of vier maal per winter het „Assembly Ball” gegeven. Niemand kan op dit bal komen zonder toegangkaart, die uitsluitend wordt uitgedeeld door oude Philadelphiafamilies, die door afkomst dit privilege hebben. Tot 10.000 dollar (f 25.000) is geboden voor zulk een toegangkaart, maar altijd nog tevergeefs. — En nóg krasser: aan een oude Philadelphiaadame werd eens een inwoner harer stad voorgesteld. Onmiddellijk na de voorstelling draaide zij hem den rug toe, want zij kende iedereen in Philadelphia, dien zij moest kennen, — en dien zij niet kende, wenschte zij ook niet te leeren kennen.

Het verhaal lijkt mij hoogst onwaarschijnlijk — de dame in kwestie gaf daarbij blijk al zeer slechte manieren te hebben, — maar ook overdrijving of fantasie kunnen als karakteriseering dienst doen.

Standen heb ik hier trouwens overal in Amerika aangetroffen. En zij houden zich even goed apart door omgang, huwelijken, enz. als in ons land.

Maar er is één groot verschil. Als de hoogere standen de lagere ontmoeten op publiek terrein — of waar dan ook — zullen zij nooit de andere als hun *mindere* behandelen of toespreken. Dit bestaat in Amerika niet. Een dame van eerste familie te Rochester, met wie ik hierover sprak, — pogend uit te vinden, hoe het met het stands-

begrip stond in Amerika — en wie ik vroeg of zoo iets ook wel plaats vond in Amerika, antwoordde mij: „*But this would be simply barbarious!*”¹⁾

Billijkheidshalve moet ik er bijvoegen, dat goede manieren en zich-goed-kunnen-voordoen ook véél meer algemeen zijn dan bij ons. Men herkent hieraan onmiddellijk het Anglo-Saksische element in de samenleving. Wie ooit in Engeland reisde, weet dat het daar evenzoo is. Ik bedoel, dat de mindere in stand in den regel zich niet verlegen of *soumis* gevoelt tegenover den meerdere in stand, maar doorgaans met het grootste gemak aan de conversatie deelneemt. Natuurlijk hangt dit weer samen met de veel kleinere verschillen tusschen mensch en mensch, soort en soort, kring en kring — een typisch verschijnsel in Amerika, waarop ik reeds gelegenheid had te wijzen.²⁾ Dit alles geeft aan de gansche samenleving hier iets van een goed geoliede machine, waar alle raderen en radertjes van zelf in elkaar passen; en met het grootste gemak zich bewegen, ook ten opzichte van elkander. Het knarst en kraakt, hort en stoot niet zoo dikwijls als bij ons.

Ook komt in Amerika den mindere in stand te stude de algemeene welvaart, waardoor hij beter woont, zich beter kleedt, en meer tijd en geld heeft voor een aandeel in het hoogere, dat het leven biedt, dan zijn lotgenoot in Europa. Ook moet rekening gehouden worden met de schitterende gelegenheid, die *ieder* hier heeft om zich te ontwikkelen, door de bibliotheken, tallooze clubs en verenigingen en de goedkope courant. Ik wil maar zeggen, dat als het ideaal, wenkend in Da Costa's maning aan de standen:

Toenaad'ring eischt Gods Woord en onzer tijden nood,

in Amerika zooveel meer is verwezenlijkt dan in Europa, dit waarlijk niet alleen op de creditzijde der hoogere standen moet geschreven worden.

Over 't algemeen vind ik de begrippen over beschaving hier gezond en hoogstaand. Men is zeker minder vormelijk en ook minder stijf dan bij ons, hecht minder aan uiterlijke etiquette, maar ziet in „beschaafd” veel meer het idee van vriendelijkheid, welwillendheid, zachtheid, — zooals het Engelsch dat zoo goed uitdrukt: *gentle-man* en *gentle-woman*.

H. S. S. K.

¹⁾ Maar dit zou eenvoudig *barbaarsch* zijn!

²⁾ in mijn artikel „Iets over Amerika's kerkelijk leven.”

Geen grijs haar meer!

Twee Fransche geleerden, Dr. Imbert en Dr. Marquès, die gedurende langen tijd achtereen dagelijksche onderzoeken deden met X-stralen op geneeskundig gebied, kwamen daarbij tot de verrassende ontdekking, dat een van hen, wiens haar en baard geheel grijs waren, langzamerhand grijsaard af werd en weer haren kreeg zoo donker als voorheen. Toen begonnen ze ook acht te geven op hun patiënten en ze werden overtuigd van den invloed van X-licht op het haar. Een bejaard man, dien zij wegens lupus op zijn linkerwang behandelden, verloor eerst het haar bij het oor en de helft van zijn snor; nieuwe haren begonnen weldra weer te groeien, en hadden weer de oorspronkelijke zwarte kleur.

Een heerlijk bericht voor menschen, die te vroeg naar hun zin grijs worden. Hierbij dient echter opgemerkt te worden, dat een behandeling met X-stralen niet het werk is van iedereen; het mag wel een ervaren geneeskundige zijn, die een menschelijk lichaam langdurig aan dit licht blootstelt. In Frankrijk is behandeling met X-stralen dan ook reeds aan niet-geneeskundigen verboden.

De bekende Edison heeft zelfs de geneeskundigen gewaarschuwd; sommige zijner medehelpers hebben de na-deelige werking van het X-licht tot hun schade ondervonden.

willigerkorps op te richten en zooveel nadeel aan de Oostenrijkers te berokkenen, dat het eene verhaal van zijn toovermacht, van zijn ongehoorde snelheid, van zijn gewaagde stukjes, zijn ongehoord beleid en ongekende dapperheid op het andere volgde, en de bevolking in een vereering voor hem bracht, die op afgoderij geleek.

Een poosje daarna was hij bij Rome en hielp daar, wat hij kon, maar toen zijn fiere en dappere vrouw hem daar ontviel, scheen hij voor een poos geknakt. Hij werd genoodzaakt het land te verlaten en ontweek naar New-York. Hij zocht bezigheid als kaarsenmaker en als koopvaardijdschipper, maar alhaast kwam de Italiaansche hemel hem weer voor den geest, en trok hij terug om zich op 't kleine eiland Caprera *) te vestigen en zich voorloopig aan den landbouw te wijden.

Dat was in 1854.

In 1859 brak de groote Italiaansche oorlog uit en minister Cavour riep den vrijbuiters naar Turijn om hem daar tot generaal der Alpenjagers aan te stellen.

Garibaldi had er mee zijn deel aan, dat spoedig vrede kon gesloten worden, maar zoolang Rome en 't koninkrijk der beide Siciliën er nog waren, had hij rust noch duur, en dus, oogluikend begunstigd door machten, die hem niet openlijk in dienst mochten nemen, trok hij naar 't eiland Sicilië, won slag op slag, zag zijn aanhang groeien bij den dag en wist onder alles zooveel beleid en tact te toonen, dat men in hem wel een geboren aanvoerder moest zien.

Binnen drie maanden was hij meester van het terrein en had het koninkrijk der beide Siciliën, van welks regeering moeilijk te veel kwaads kan gezegd worden, afgedaan, om voortaan deel te zijn van een eenig Italië.

Maar Rome was er nog. Dat was zeer gevaarlijk, maar Garibaldi trok er tegen op, al begreep hij, dat Frankrijk vooral het niet zou kunnen aanzien. Oogenschiijnlijk liep het hem ook tegen, maar na allerlei verwickelingen en moeilijkheden heeft hij 't toch eindelijk mogen beleven, dat ook de wereldlijke macht van den paus werd opgeheven, dat er een koning van Italië in Rome zetelde en de gedroomde eenheid was verkregen. Alles wel beschouwd kon men hem den man noemen, die den koning de kroon op het hoofd had gedrukt.

Toen 't zoo ver was, trok hij weer naar Caprera. Eenigen tijd had hij nog zitting in 't Parlement te Rome, maar in 1882 overleed hij op bijna 75-jarigen leeftijd.

Als een droom schijnen mij deze dingen voorbij te trekken, nu ik ze droog en dor aan de hand van gedrukte gegevens in de herinnering terugriep. Over een tijdvak van ruim 50 jaar komt mij de heugenis van oorlogen en geruchten van oorlogen, die met hun opflikkeringen en dempingen, met hun partijtrekken, beoordeelingen, met hun hartstochtelijke opwindingen en hun afschuwelijkheden de gemoederen in beslag namen van een publiek, dat al grooter en grooter werd, naarmate gemeenschap en verkeer, geschrift en illustratie het al gemakkelijker maakte mee te leven met hetgeen er in de verte geschiedde. Maar ik bezin mij op geen opwelling van geestdrift, als die uit de dagen van Garibaldi. De houding van het Europeesch publiek in de dagen van den oorlog in de Transvaal mag er nabij gekomen zijn, zoo overweldigend als in Garibaldi's tijd was zij naar mijn oordeel niet.

Bij een oorlog zoekt men naar een held, *de* man, en als er geen is, maakt men er een, men kan zijn sympathie of antipathie aan geen algemeenheid geven. En nu komt het mij voor, dat de aantrekkelijkheid van Garibaldi boven anderen eenigszins verklaard wordt door de edelheid en oprechtheid van zijn karakter aan den eenen kant en door zijn schitterende beslistheid en vlugheid aan den anderen. Dat zijn eigenschappen, die harten veroveren, en Garibaldi bezat ze als weinigen.

Het is nog wel de tijd niet om uit gedenkschriften van hem zelf, van familieleden en anderen de gegevens te verzamelen voor een geheel betrouwbare karakterbeschrij-

ving, maar is het eenmaal zoo ver gekomen, dan zal men zich te verwonderen hebben over de groothartigheid en mannelijkheid van deze verschijning, over wiens zielsbewegingen we niet kunnen oordeelen, maar die naar ons inzien onder zooveel storm en rumoer den rechten geest van waarheid en kracht bleek te bezitten.

Onze trouwe God, die alles regeert en Zijn instrumenten aanwijst, die Nebukadnezar en Kores Zijn knechten genoemd heeft, gebruikte dezen man om Zijn schikkingen te dienen en aan Europa te doen weten, dat Hij het is, die verhoogt en die vernedert, die koningen aanstelt en ontroot. Of het geleerd heeft?

Uit zijn optreden tegenover de pauselijke macht is wel af te leiden, hoe het met Garibaldi's verhouding tegenover de Roomsche kerk stond. Denklijk is hij op zijn wijs een vrije denker, of een vrijdenker geweest, maar dan wel een van de beste soort.

In zijn geboorteplaats werd voor hem een gedenkteeken opgericht. De vraag is of dit monument onder zoovele dergelijke zijn nagedachtenis nog in nationale herinnering zal houden. Het geheugen der bewelddigden is dikwijls zoo zwak.

H. B. v. L.

Brieven uit Amerika.

MERION STATION.

Geschiedenis van Mr. Eduard Bok en van de Ladies' Home Journal. — Kijkjes in een Amerikaansche uitgeverzaak. — Mr. Bok's opinie over zijn aangenomen vaderland. —

Van de oude Kwakerstad Philadelphia leidt mijn weg naar *Merion Station*, een allerlieft buitenstadje, vlak bij Philadelphia gelegen. Door vriendelijke bemiddeling van Mrs. Mason hadden haar vrienden Mr. en Mrs. Eduard Bok, die in *Merion Station* wonen, mij gevraagd, eenige dagen van huiselijke en landelijke rust te komen nemen op hun buitenverblijf, — een vooruitzicht, dat mij zeer toelacht na de drukke weken, die ik achter den rug heb.

Het weder is prachtig. De zon schittert op groote sneeuwvelden, waarop hier en daar plekken bruine aarde warm aandoen. O, de rust van die wijde ruimte, nog rustiger door het sneeuwen kleed, dat het land overdekt. Frisch-groen staan de sparren op de sneeuw, en helderblauw is de hemel, vol zonnlicht. Geen wolkje, geen nevel tot den versten horizont. Een heerlijke winterdag!

Mr. Eduard Bok is, zooals zijn naam doet vermoeden, een Hollander van afkomst. Zijn levensloop is merkwaardig genoeg, om er hier met een enkel woord melding van te maken.

Als jongen van zes jaar kwam hij in benarde omstandigheden met zijn familie in Amerika. Zuinig zijn en hard werken was de boodschap, vooral toen zijn vader stierf en de jeugdige Eduard moest helpen voor het talrijk gezin den kost te verdienen. Dat er een matelooze energie in hem zat, toonde hij reeds als knaap. Alle werk, mits het loon zijn moeder hielp, was hem welkom. Een tijdlang liep hij als courantenjongen langs de straten, later verkocht hij ijs met een ijswagentje, en lapte glazen.

Met onverschrokken moed dook hij in de diepte der Amerikaansche wateren, die hem later zouden opheffen tot de eminente positie, die hij thans bekleedt.

De eerste stap hiertoe was zijn aanstelling als zetter op het bureel van de Ladies' Home Journal, een blad van invloed en beteekenis, maar toentertijd aan 't zinken.

*) Op de Noordkust van 't eiland Sardinië.

Weldra herkende Eduard Bok in deze uitgeverszaak zijn wereld, en als beziëld door nieuwe kracht klom hij met reuzenschreden hooger op. Er zat een uitgever in hem. Een, die niet alleen wist, wát hij aan den man moest brengen en wát niet; maar die ook wist hoe hij 't gekozene aan den man moest brengen, en die bovendien de tijden en gelegenheden wist te onderscheiden, en bij keuring en aanbod ooren had om te hooren, wat de tijdgeest eischte.

Als zetter op de onderste sport van den ladder begonnen, stond hij na jaren van noeste vlijt op de bovenste sport, werd compagnon van den chef, Mr. Curtis, en huwde met diens dochter.

Thans staat de heer Bok zelf aan 't hoofd van de prachtig bloeiende uitgeverszaak.

Het reeds strandende blad heeft hij weer doen vloten door er in te plaatsen een novelle van Mrs. Mason: *A minister of the World*, een dier bekoorlijke, frissche, kleine boekjes, waarin het talent van deze schrijfster zoo bij uitstek tot haar recht komt. *A minister of the World* — dat ettelijke herdrukken beleefde — critiqueert het materialistische, wereldsche en tòch zich Christelijk noemende Amerika. Mrs. Mason heeft in al haar Amerikaansche boeken de gebreken van haar landgenooten aangetast, maar geen gebrek met zooveel kracht als het bovengenoemde.

Het verhaal sloeg in, en het abonneenten-tal sloeg op. Mr. Bok had juist gezien, het zinkende schip was gered niet alleen, maar zou van nu af een zegetocht beginnen, waar niets het tot op dit oogenblik in heeft kunnen stuiten.

Mr. Bok vertelde mij, dat, hoewel hij den abonnements-prijs van 1 dollar op 1 $\frac{1}{4}$ en later op 1 $\frac{1}{2}$ dollar had gebracht, het aantal abonnees, dat reeds 1 miljoen bedroeg, nog met bijna 200.000 vermeerderd was.

In bijna alle beschaafde landen der wereld, wordt de Ladies' Home Journal dan ook gelezen.

Uitgerekend is, dat het aantal exemplaren, dat bij iedere editie verschijnt, op stapel gelegd, een hoogte zou bereiken van $\pm$ 7000 meter of anderhalf maal de hoogte van de Jungfrau.

Behalve de Ladies' Home Journal, die maandelijks verschijnt, geeft mr. Bok nog uit de *Saturday Evening Post* dat zooals de naam aanduidt, wekelijks verschijnt. Iedere maand leveren de drukpersen van Mr. Bok bijna vier miljoen tijdschriften, bijna vijftig miljoen per jaar.

Nog een paar getallen, die van de Amerikaansch-reusachtige uitgebreidheid dezer zaak een denkbeeld geven.

Er zijn 53 persen en 19 vouw- en inbind-machines. 50 spoorwagens zijn noodig om ééne editie van de Ladies' Home Journal te vervoeren. Aan het postkantoor worden 7000 tot 9000 zakken door de postbeambten ingepakt en in verscheiden steden worden op den „Ladies' Home Journal-dag" extra-bedienden aangenomen om de exemplaren rond te brengen.

De ontvangsten in zulk een zaak zijn overweldigend. Maar de uitgaven niet minder. Alleen voor wit papier wordt per jaar meer dan een miljoen dollar uitgegeven. Aan loonen per week 11.000 dollar (f 27.500); aan postzegels meer dan 10 miljoen dollar (f 25.000.000.)

Ook de arbeid, die aan het blad verricht wordt, is ontzaglijk. Eén staaltje hiervan. Er komen meer dan 1 $\frac{1}{2}$ miljoen brieven in per jaar, soms wel 24000 per dag.

Niet alleen op het bureel, ook op het terrein van exploitatie wordt hard gewerkt. Zoo zijn er 32000 agenten gedurig werkzaam om nieuwe abonnees te werven.

Het duizelt den bewoner van het kleine Holland, gewend aan een leven op kleine schaal en met kleinen maatstaf, bij zulke getallen en bij zulken omvang.

En wij bewonderen den man, *) die op nog betrekkelijk jeugdigen leeftijd, kloek en kalm de teugels van dit reusachtig en zich steeds uitbreidend bewind in de hand

*) Terwijl ik de proeven van dezen brief corrigeer, ontvang ik van een mijner Amerikaansche kennissen een bericht in de *Public Ledger*, dat de Paus hem den doctorstitel in de rechten, *Honoris causa* van het Villanova College heeft doen toekomen voor bijzondere verdienste ten opzichte van journalistiek en moreele ethiek.

houdt, en door zijn onkreukbare eerlijkheid, onuitputtelijken ondernemingsgeest en het hoog-moreel en idealistisch peil, waarop zijn blad staat, den alouden roem van Hollands naam in de nieuwe wereld hoog houdt.

H. S. S. K.

P. S. Na een conferentie met den Redacteur blijkt, dat mijn „Brieven uit Amerika" onmogelijk compleet in dezen jaargang kunnen geplaatst worden. Wij zien ons dus tot ons leedwezen genoodzaakt hier en daar gedeelten te laten vervallen. Zoo b.v. nu Philadelphia en later Washington. Dit najaar hoop ik echter mijn reisbeschrijving *in zijn geheel* afzonderlijk uit te geven.

H. S. S. K.

V A R I A.

Vredeliefde.

Piet haat krakeel: „Dat," zegt hij, „past geen Christen." Vraagt gij hem: „Wat was eerst, de kip of 't ei?" Zoo kweelt hij: „Lieve vriend, vast allebei." — Foei, 'k hoor nog tienmaal liever hartig twisten, Dan zulk een lieve jabloers-fopperij.

Een middel.

Van zelfzucht, eierzucht, hebzucht en van meer Al zulke zuchten wilt ge zijn genezen? Ik weet voor u een middel onvolprezen: Zit bij een ziek, zit bij een sterfbed neer; Merk op dan, hoor en zie als nooit voor dezen, En vraag: Lage ik daar, wat zou 't hoogst mij wezen?

Dat middel helpt, vaak reeds den eersten keer.

Zoo gaat het.

Zij hadden honderd uit geredeneerd, Er was heel lang en breed gediscussieerd, Men had geproponoord, geargumentoord — 't Werd laat; toch zag geen mensch het eind nog nadren.

De drift ontstak: men roerde keel, voet, hand; „Ik zeg u, ik!" Haast vloog de zaal in brand!..... In 't eind besloten de beschreven vaden, Om voor de zaak maar . . . . nog eens te vergadren!

Hij en gij.

God stelt Zijn raad ten vast besluit
En voert hem uit,
Schoon heel de wereld lacht en fluit;
Maar zoo ge soms niet wrocht, zal Hij
Eens tot u spreken: Weg van Mij.

20e eeuw.

Als A een nieuwe „waarheid" heeft ontdekt,
Zoekt B daarvoor verklarings-hypothesen.
Wijl C alvast eruit gevolgen trekt,
Zit D met vlijt bewijzen saam te lezen.
Straks komt de ervaring, die al 't moois begett,
En — straks begint het spel weer als voor dezen.

A. J. H.

weer tegen den berg op, en de wervelstorm vervolgt daar nog verder zijn weg. Zulk een *stuiflawine* laat zich niet ophouden door huizen, zelfs niet door rotsblokken op haar weg; menschelijke woningen werpt ze eenvoudig omver; over rotsblokken springt ze heen, als zij ze niet meevoeren kan. Voortdurend vergroot door sneeuw, aarde, boomtakken en al wat zij ontmoet, zoo komt ze donderend in het dal neer. Deze stuiflawines rollen in alle tijden van het jaar, vooral echter in den winter.

In het voorjaar heeft men een andere soort, de *grondlawine*, die niet zoo algemeen is. Een grondlawine bestaat uit een sneeuwveld, dat in zijn geheele uitgestrektheid losraakt, wanneer de ondergrond, hetzij rots of weide, door het doorgesijpelde smeltwater glibberig wordt. Dan kan het gebeuren, b.v. door een dier, dat over de sneeuw loopt, dat het geheele veld begint te glijden eerst, en dan te rollen, holderdebolder over elkaar. Bij deze lawine heeft men geen wolken van stuivende sneeuw; zelfs waar de lawine over een rotspunt breekt, stuift de pakkende sneeuw niet op; zij verdeelt zich slechts, om spoedig zich weer te vereenigen; het blijft een vochtige slijkerige massa, doorkneed met steenen en aarde. Want deze lawine, die over weeken grond gaat, voert alle aarde mee en laat de naakte rots achter. De windontwikkeling is daarbij echter niet groot, en de lawine blijft gewoonlijk precies in haar bedding; slechts als ze grooter is dan gewoonlijk gebeurt het wel, dat ze b.v. op een hoek haar weg verlaat en zich een nieuwe baan kiest, dwars door de dennenwouden heen, waar ze groote gaten in slaat.

Waar de helling van den bodem vlakker wordt, daar gaat het glijden langzamer. Het voorste gedeelte vertraagt het eerst zijn gang, het volgende drukt door zijn snelheid daartegen en de lawine wordt dus samengeperst. Menschen, die met zulk een lawine worden meegesleept, vertellen ons, dat zij gedurende het eerste deel der reis zich te midden van de sneeuw wel konden bewegen; bij het vertragen echter hoorden ze een gekraak en eensklaps voelden ze van alle kanten de vaste sneeuw tegen zich aandrukken; dan stond alles stil en zij zaten vast, zonder een lid te kunnen bewegen. Door hun lichaamswarmte smolt dan langzamerhand de sneeuw om hen heen, dan kregen ze weer gelegenheid tot vrije beweging.

De ernstigste lawines zijn de ijslawines, die gelukkig zeldzaam zijn. Bij de gewone gletschers komen ze hoogst zelden voor; de helling van deze is te flauw. Men treft de ijslawines aan bij de hangende gletschers, waar de helling meer dan 30° bedraagt, en het ijs alleen in rust blijft, zoolang het aan de rots vastgevroren is. Kleine ijslawines komen wel vaker neerrollen van kleine steile rotspunten; zal een groote hangende gletscher naar beneden storten, dan moet ze eerst losdoeien. De vreeslijkste ijslawine, waarvan de latere geschiedenis meldt, daalde den 11^{en} September 1895 neer aan de westzijde van den Altel, een der toppen uit het Berner bergland. Bij die gelegenheid kwam niet minder dan 4½ miljoen M³ ijs naar beneden en bedekte een oppervlakte van bijna 200 H.A. met zijn lawinekegel. Een afstand van 3200 M. werd in ééne minuut afgelegd, zoodat de snelheid meer dan 50 M. per seconde was, driemaal zoo snel als een sneltrein. De zomer van 1895 was warm en duurde tot in October; daardoor kwam het, dat deze hangende gletscher losraakte. Uit oude aantekeningen blijkt, dat ook in 1782, eveneens in September, op die plaats een gletscherveld naar beneden kwam, en tevens meldt de geschiedenis, dat die zomer warm was en lang duurde.

Is er tegen lawines iets te doen? Voorzeker, en men heeft er wat tegen gedaan ook. De beste beschermers zijn de bosschen. De sneeuw in de bosschen gaat niet mee, en het bosch houdt de lawine vast. Waar bosschen ontbreken, wordt de lawine wel „vastgespijkerd;” men slaat nl. in het gebied, waar ze ontstaat, van afstand tot afstand palen in den grond; daardoor wordt de sneeuw verhinderd te glijden. Waar gebouwen bedreigd worden, bouwt men pilaren met een scherpen kant naar boven om de lawine te breken, zoodat zij aan weerskanten van

het gebouw langs gaat. Doch al heeft men zoo enkele lawines gebreideld, de meeste gaan ongehinderd hun gang. En dat is goed ook. Waar zooveel koude sneeuw het hooggebergte verlaat, daar wordt de temperatuur hooger, en daar kunnen weidevelden zijn in plaats van sneeuwvelden. Zonder de lawines zou het klimaat in de hoogte nog ruwer en kouder zijn. A. L.

Brieven uit Amerika.

MERION-STATION.

(Slot van Brief XXII.)

Wij zitten rustig in de zon-beschonen serre met het uitzicht op de witte velden, de groene sparren en den blauwen hemel. Het is Zondag, en mijn gastheer doet geen zaken. „Heel het raderwerk staat stil.”

En al pratende, komt het gesprek al heel gauw op mijn indrukken over Amerika, die, hoe kan het anders, zeer gunstig zijn.

„U ziet het Amerika, waarnaar wij het recht hebben beoordeeld te worden,” zegt mijn gastheer. „De goede kern van ons volk, waar men in Europa nog veel te weinig van af weet.

Weet u hoe dat komt? De goede Amerikanen, de Amerikanen, zooals u ze nu heeft leeren kennen, vallen, als zij in Europa komen, niet in 't oog. Maar als een of andere *Western American*, een rijk geworden smid of slager, die geld te over heeft om met zijn vrouw en dochters naar Europa te gaan, maar geen beschaving heeft en geen intellectueele noch artistieke ontwikkeling — als zoo'n man staat te schreeuwen voor de Notre Dame te Parijs, en zegt, dat dat gebouwtje 't niet haalt bij de *scrapers* van Amerika — dan stooten de Europeërs elkaar aan en zeggen: zie je, dat is een typische Amerikaan.

Wij kennen Europa, omdat wij er voortdurend reizen, maar Europa kent ons niet, of bijna niet, omdat het niet eens komt kijken bij ons. Maar 't wordt al beter, veel beter, (Mr. Bok is een onverstoorbare optimist) en ik zal de kentering in opinie nog wel beleven....

Weet u wel, dat de typische Amerikaan nog niet eens bestaat? — We hebben nog geen tijd gehad hem voort te brengen. We hebben 't tot nu toe veel te druk gehad met geld te verdienen. Ziet u, wij hebben hooge levensidealen; veel hooger dan de Europeër, die zich met veel minder tevreden stelt. Wij willen goed en gelukkig, ruim en gemakkelijk leven — niet knoeien en zeuren, daar houden wij niet van. Maar natuurlijk, — daar is geld voor noodig. Maar nu hebben we 't geld en nu beginnen we 't te gebruiken.... Heeft u ze gezien, onze scholen, musea, kerken, liefdadige inrichtingen?

Maar we beginnen pas. We zijn nog piep-jong. Over 20, 30 jaar zult u eens zien....

Weet u welk type wij voortgebracht hebben? De Amerikaanse vrouw. Dat is een Amerikaansch type. Niet de man. Niet het kind. Maar de vrouw lijkt in niets op de vrouw van eenige andere natie. Zij is een eenig type....

„En een hoogstaand type,” waag ik in het midden te brengen, want niet gaarne onderbreek ik zijn interessanten woordenvloed.

„Dank u. U heeft goed gezien. — De Amerikaanse vrouw is een macht in ons land. Wilt u wel gelooven, dat, als zij stemrecht wenschte, zij het onmiddellijk had? Maar zij begeert het niet. En juist daarom stellen wij, mannen, haar zoo hoog. Een man trouwt hier uit liefde, en werkt dan hard om zijn vrouw het leven gemakkelijk en gelukkig te maken. *We love our homes, and we love to see a lovely wife in our home.*”¹⁾

¹⁾ We houden veel van ons huis, en wij zien graag een lieve vrouw in ons huis.

Bescheidenheid verbiedt mij, het deel van het gesprek, dat nu volgde, weer te geven, te meer daar Mr. Bok, die van mijn plan om deze brieven te schrijven, af wist, mij dringend verzocht met geen enkel woord van zijn huiselijk leven melding te maken.

„Ja, wij houden veel van onze vrouwen. Maar waar wij niet van houden is van *those clubbing women*.”

„Niet?” roep ik verbaasd uit. „Ik heb verscheiden malen clubs bijgewoond, en met club-leden kennis gemaakt, en ik kan u verzekeren, dat mijn indrukken allergeenstigst . . .

„Hoe lang is u in Amerika?”

„Ruim drie maanden.”

„En hoe lang blijft u nog?”

„Minstens nog drie maanden. De vriendelijkheid van uw landgenooten maakt het mij nog maar steeds onmogelijk, den dag van mijn vertrek vast te stellen.”

„Wacht u dan met uw oordeel over die clubs, tot u meer van Amerika gezien heeft. — Kent u Mrs. Cleveland?”

Ik antwoord, dat ik veel van haar gehoord en over haar gelezen heb; en in Princeton, waar ik den volgenden dag hoop heen te gaan, de eer zal hebben aan haar voorgesteld te worden.

„Dát is nu onze ideaal-Amerikaansche vrouw. Haar portret staat niet in de couranten, zij spreekt niet op clubs, neemt niet deel aan 't officiële leven buitenshuis, maar leeft voor haar man en kinderen. *She brings up four good American citizens. That's what we want.*”) Mrs. Roosevelt is net zoo iemand, een *huismoeder*, niet-tegenstaande haar talloze officiële plichten. Alice Roosevelt behoort bij de andere soort Amerikaansche vrouwen. En nu vinden wij Mrs. Roosevelt, van wie niemand iets weet, en over wie niemand spreekt, het type van een Amerikaansche vrouw — terwijl ik zeker weet, dat men b.v. in Holland, afgaande op couranten-berichten, Alice het type van een Amerikaansche vindt. Is 't niet zoo?”

Ik beaamde het ten volle.

„Een andere *feature*”) van ons land, is de eerbied voor succes. Een trek, die ook al in Europa verkeerd begrepen wordt, en daar genoemd wordt: eerbied voor geld. Geen kwestie van! Misschien in het nieuwe, onbeschaafde Westen, maar hier niet . . . Heeft u 't ergens aangetroffen?”

„Neen, nergens.”

„U zult 't ook niet vinden”, zeide Mr. Bok, die mijn reisprogram had ingezien. „Wij bewonderen de kracht, de gave, die tot succes leidt, en aan de vrucht kennen wij den boom. Maar als die vrucht niet bloeit aan edelen stam — laten wij haar links liggen.”

Ik vertel van mijn kennismaking met John D. Rockefeller. „Juist, daar heeft u een voorbeeld. Zoo iemand bewonderen wij *niet*. Het succes moet volkomen eerlijk zijn, anders imponeert het ons niet. De conscientie der natie — let wel, ik zeg niet van de *uitwassen* der natie — is zeer gevoelig op dat punt. Roosevelt — daar heeft u een Amerikaan naar ons hart. Wat geeft die man, wien alle schatten der wereld openliggen, om goed of geld? Zijn doel met Amerika, al zijn streven, is zuiver idealistisch. Dan heeft u zijn vriend Elihu Root, ³⁾ den *Secretary of State*, ⁴⁾ en Taft, den *Secretary of War*, ⁵⁾ mogelijk zult u hen in Washington ontmoeten. Zie dan tot hen op als tot onze grootste Amerikanen. Een prachtige, winstgevende zaak in New-York heeft Elihu Root er aan gegeven, en stelt zich nu tevreden met het betrekkelijk klein salaris, om zijn land te dienen in denzelfden geest en met hetzelfde ideaal voor oogen als Roosevelt. Zij hebben zwaar werk om den schadelijken stroom, — die hoofdzakelijk uit Europa komt, laat Europa dat nooit vergeten, — te keeren. Maar die stroom is *niet* Amerikaansch, net zoo min als de Fransche invasie ruim honderd jaar geleden in uw land „Hollandsch” was.

„Daar heeft u gelijk in,” zei ik. „Het verdreven Huis

¹⁾ Zij voedt vier goede Amerikaansche burgers op. Dát vragen wij van onze vrouwen.

²⁾ Karaktertrek.

³⁾ Spreek uit „Illäihoe Roet.

⁴⁾ Minister van buitenlandsche zaken.

⁵⁾ Minister van Oorlog.

van Oranje en de verbannen Bilderdijk waren *nationaal*, de rest was contrabande. Het is een kwestie van type, niet van aantal.”

„Van namen van Hollandsche groote mannen ben ik niet bijster op de hoogte”, zegt mijn gastheer glimlachend, „maar het doet er ook niet veel toe. Als u mij maar begrijpt . . . Mijn hart is anders Hollandsch genoeg gebleven, en er zijn heel wat Hollanders hier, die ik voortgeholpen heb, maar de meesten door ze terug te sturen.”

„Hoe dat zoo?”

„Wel, sukkel, die dachten, dat hier hun de gebraden duiven in den mond zouden vliegen, alleen omdat ze Hollanders waren en zoo'n beetje Fransch, Duitsch en Engelsch spraken. — Die tijden zijn voorbij, lang voorbij! U begrijpt, wij hebben op al onze groote kantoren tegenwoordig Duitschers en Franschen, die we uit hun land laten overkomen. En de Hollander, die hier komt werken, is meestal een sukkel, die van alles een beetje, en niets grondig kent. Wij vragen niet hier: *hoeveel* weet je, maar wat *wéét* je? En als je, al is 't maar één ding, goed en grondig kent, liefst beter dan een ander, dan gaat de Amerikaansche deur open en kun je binnenstappen. Of je daarna vooruit komt, dat hangt af van je karaktereigenschappen. Och heden — die Hollanders, die ik bij me krijg, soms . . . „Of ik asjeblijft een betrekking voor ze heb.” „All right”, zeg ik, en bezorg ze een of ander baantje. „Maar mijnheer,” zeggen ze dan, „zulk werk kan ik toch niet doen?” — „Waarom niet?” — „Ja, ziet u, als mijn familie in Dordrecht of in Groningen dat eens hoorde . . .” Ziet u, dan weet ik meteen, dat zoo'n jongen voor Amerika niet deugt. Dát is nu een trots, die hier niet bestaat niet alleen, maar op je debet-zijde geschreven wordt. Wie aanpakt, en wát hij doet, *goed* doet, en liefst steeds *beter* doet — die kan vooruitkomen hier, en *die* heeft als Hollander iets voor. Voorrechten van geboorte en nationaliteit worden wel degelijk erkend hier — ook in dit opzicht vergist Europa zich — maar uitsluitend als zij sieraden zijn, die bij deugd en bekwaamheid bij komen. Maar de beide laatste gaan onvoorwaardelijk voorop. De sieraden *opzichzelf* leggen geen greintje gewicht in de schaal. Ik geloof, dat Europa ook in dit opzicht iets van ons leeren kon.”

Ziehier een beeld van Amerika, in vluchtige trekken ontworpen door iemand, die het land kent in zijn onderste lagen en in zijn hoogste, en die, voor hij stond, waar hij nu staat, al de tusschenlagen doorloopen heeft. Die bovendien, door zijn Hollandsch verleden, objectiever tegenover Amerika staat, dan een Amerikaan *pur sang* zou doen.

Of het een getrouw beeld is?

Indien het eens meer schilderij dan fotografie ware, dan nog heeft zulk een schilderij groote waarde, als de schilder bogen mag op zoo uitnemende kennis van het beeld, dat hij weergeeft, en zelf in den besten zin des woords, een man van beteekenis is.

Wat mij betreft, ik heb genoten van schilder en schilderij beide, en meende haar mijn lezers niet te mogen onthouden.

H. S. S. K.

VARIA.

Oorspronkelijk

Oorspronkelijk wilt ge zijn in uw gedachten, Uw kunst, in al 'tgewrocht van gaven als van krachten. Van al die 'twillen, wie volbrengt het? — Geen! Oorspronkelijk is God alleen.

A. J. H.

ERRATA. — In de Varia in 't vorig nummer staat in 't versje *Hij en gij*: „Maar zoo ge *soms* niet wrocht.” Dit moet zijn: „Maar zoo ge *mee* niet wrocht.”

zij dan ook vast naast elkander, schouder aan schouder, en strijden den harden strijd om het bestaan op dit kleine plekje gronds, dat zij liefhebben.

Want zij hebben het lief — dat is zeker waar. In die lange, donkere winternachten, wanneer zij daar ver de Noordzee in voor de kor liggen, denken zij aan hun vrouw, hun kinderen, aan dat kleine eiland, dat de groote wereld van hun liefde bevat. Hun wieg heeft er gestaan, en hun graf zal er eens worden gedolven, tenzij de Heere God naar Zijn ondoorgrondelijken raad besloot, hun een koel graf te geven in den schoot der zee.

Want niet alle Urkers vinden daar achter het ijzeren rasterwerk van het Urker kerkhof hun laatste rustplaats. Het is immers een strijdend volk, dat met den dood kampt, om voor vrouwen en kinderen een sober stuk brood te hebben. In dien strijd vallen de helden. En menig braaf Urker is in dien strijd bezweken! De zee bonkte met haar ijzeren vuist op die trouwe borst, en dat hart stond stil — voor eeuwig stil.

Daarom ligt er een waas van ernst over de gespierde gelaatstreken der Urkers: over de vrouwen, zelfs over de meisjes.

Ziet ge dat niet aan Marretje, die daar in haar Zondagsgewaad heengaaf? Zij zal met een visscher trouwen — natuurlijk! en het moet een jonge, knappe, flinke Urker zijn, met een mooie karpoe op het hoofd en twee blinkende zilverstukken voor het lijf — dat staat óók vast. Maar terwijl zij aan die heuglijke toekomst denkt, is zij niet uitgelaten, zooals haar zusters op het vasteland kunnen zijn. Er ligt een zekere stemmigheit over haar geheele wezen; als zij huisvrouw wordt, dan wordt zij opgenomen in het gilde der strijdende Urkers. En licht heeft zij een vader of een broeder of een bloedverwant op die verraderlijke zee verloren . . . .

Urker betredend, komen we in een vreemde wereld. De oude tijden komen ons tegemoet in de zandstegen, in de eenvoudige woningen. Deze menschen hebben hun bijzondere begrippen; de materialistische levensbeschouwing is hier contrabande. En terwijl het daglicht slechts sober door de kleine ruiten valt, schitteren boven hun hoofden de eeuwige lichten.

De zee, de stormwind en het Godsvertrouwen heeft de Urkers tot een onoverwinnelijk volk gemaakt. Terwijl zij als de nomaden over de zeeën zwerven, nemen zij hun Bijbel en hun psalmboek mede; en meer dan eens is het gebeurd, dat zoo'n botter onderweg in de verschrikkelijke zeeën verdween, en uit dien afgrond des doods het psalmlied oprees:

„Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?"

Indien Michiel de Ruyter tegenwoordig had geleefd, zou hij zich onder deze menschen hebben thuis gevoeld — dat is zonder twijfel. En had hij manschappen noodig gehad voor den keurtroep, waaruit de bemanning van zijn „Zeven Provinciën" bestond, dan zou hij niet in de laatste plaats aan de Urkers hebben gedacht.

De Urkers behooren tot de gezonde kern van onze natie. Goud bezitten ze niet, en zilver evenmin, maar zij zijn gesmeed uit het harde staal, dat geklonken is in den heeten vuuroven van een zwaren levensstrijd.

Ook hebben zij hun vaderland lief — zij zijn de onverbasterde zonen van de helden, die Chattam hebben gezien, en bij Kijkduin de Driekleur vastspijkerden aan den mast.

Kloek,forsch, sober, eenvoudig — dat zijn de Urkers. En omdat God hen liefheeft, houdt Hij de weelde, die zoo veel menschen vermoordt, verre van hun eiland.

L. P.

Brieven uit Amerika.

XXIII.

PRINCETON.

Een der redenen, waarom Europa de Amerikanen aantrekt. — Hoe Europa er uitziet, door den Amerikaanschen verrekijker gezien. — Princeton, mijn „vader"-land. — Lunch met Prof. Benjamin Warfield en Prof. Gerhardus Vos. — Kennismaking met Mrs. Cleveland en met den zoon van Pres. Garfield. — Henry van Dyke. — Carnegie geeft Princeton een meer cadeau. — Nassau-Hall, en waarom de vergissing met de kleuren van de Hood gehandhaafd wordt. — De Negerwijk in.

Priet ver van Merion-Station, ten Noord-Westen van Philadelphia, aan de overzijde der Delaware River, ligt het Universiteits-stadje Princeton. De Delaware River vormt de grens tusschen Pennsylvania, waarin Philadelphia, en New-Jersey, waarin Princeton ligt. Men reist in Amerika van staat naar staat, zooals in Europa van land naar land — met dit groote verschil, dat de eene staat gelijk is aan den anderen. Men zou al een heel eind Zuidwaarts moeten afzakken, of naar het verre Westen moeten trekken, om ander leven te vinden.

En dat dit in Europa zoo heel anders is, is voor de Amerikanen een der grootste aantrekkelijkheden van een „trip to the other side." Zij zijn gewend dagen en nachten aaneen te reizen — en vinden dan overal één taal, één munt, één postzegel, één regeeringsvorm, één kleederdracht, één letterkunde, één kunst, bijna eenzelfde soort menschen. En de Amerikanen vinden het „alleraardigst," dat al die kleine landjes van Europa zoo heelemaal verschillend zijn. Zooals wij 't alleraardigst vinden, dat in Zeeland kleine dorpen vlak bij elkander, ieder een eigen kleederdracht hebben.

Ik heb een Amerikaan, nog nà-schaterend van 't lachen, zoo'n plezier had hij er in gehad, hooren vertellen van zijn gewaarwordingen, toen hij eerst in de „republiek" Zwitserland was geweest, waar de menschen Fransch spraken; en Fransche postzegels had gekocht en geld gewisseld — toen zes uur gespoord (in de schatting van een Amerikaan minder dan één uur van ons) en in 't „keizerrijk" Duitschland gekomen was, „lebe der Kaiser" had moeten roepen, andere postzegels, ander geld, een andere taal en alle menschen dwepend met filosofie en muziek. Toen weer een uur of tien in den trein . . . „t koninkrijk" Holland, hoera roepen voor Queen Wilhelmina, — schilderkunst en geschiedenis, — weer andere postzegels, weer ander geld, weer andere taal. „Ik begrijp niet, hoe de Europeërs tijd hebben voor al die veranderingen," voegde hij er typisch Amerikaansch aan toe. — „Wij kwamen nooit klaar!"

Als men lang in Amerika is, wordt, gezien van uit de Amerikaansche atmosfeer, Europa zoo iets anders. Ten eerste véél minder groot, dan men het, er levende, vindt. Voorts wordt het voor uw blik meer een geheel, zooals de Vereenigde Staten één geheel zijn — en de landen, die, als men in Europa is, zoo heel zelfstandig en groot en ver-van-elkander-verwijderd lijken, worden als 't ware kleine, samenhangende onderdeelen van één geheel. Europa, van uit Amerika gezien, is als Nederland van uit onzen tijd gezien in den graventijd — een klein graafschapje met eigen hofje hier — een klein hertogdommetje met een legertje daar — maar dat voor onzen achterwaartszienden blik toch reeds een geheel vormt.

En men vraagt zich wel eens af, met den Amerikaanschen

verrekijker in de hand, of het proces, dat graafschappen en hertogdommen tot landen aaneensmeedde, dóór zal werken en in der tijden loop koninkrijken en keizerrijken eveneens als onderdeelen van een nog grooter geheel zal openbaren. Ook of in dit opzicht het in Amerika bereikte wijst op wat ons wacht — of wel dat hier een verschil in constructie spreekt, dat, om het plan van de geschiedenis der menschheid, gehandhaafd zal blijven.

Eigenaardig, hoe ook de kaart der verschillende nationaliteiten er anders uitziet in Europa dan in Amerika.

In de Oude Wereld leeft groep naast groep, in de Nieuwe Wereld leeft overal alles door elkander. In Europa ziet de kaart er uit als een Smyrnasch tapijt, een groot blauw vlak samengesteld uit veel gelijk-gekleurde draden — hier een kleiner rood vak van geheel anderen vorm — daarnaast een rand van groen — ginds een klein wereldje apart van saamstaande gele draden — alles scherp onderscheiden door grenzen, waar kleur aan kleur botst. Kent ge ook die andere Smyrnasche tapijten van restanten gemaakt, het zoogenaamde „peper-en-zout,” zonder patroon, waar roode en blauwe en gele en groene draden kris-kras door elkander, en overal saamstaan? Zoo lijkt mij Amerika.

Princeton! — We moeten uitstappen.

Een voor mij hoogst eigenaardig en belangrijk terrein, waar ik nu den voet zet. In Princeton lag voor mijn vader het doel van zijn Amerikaansche reis in 1898. Uitgenoodigd door het Seminarie om de *Stone-Lectures* *) te houden, gaf mijn Vader hier zijn zes *Lectures on Calvinism*, en ontving hij van de Universiteit den doctorstitel in de rechten *honoris causa*.

Meer dan ergens elders in Amerika ben ik hier in mijn „vader”-land. Tal van professoren en studenten aan Seminarie en Hoogeschool hebben mijn vader hooren spreken, en persoonlijk kennis met hem gemaakt.

Mijn gastheer en gastvrouw, Prof. en Mrs. de Witt — als alle dergelijke bewoners van het goede Amerika (ge zult gemerkt hebben, dat ik het andere Amerika niet aandoe) trotsch op hun Hollandschen naam en Hollandsche afkomst, — zijn warme vrienden mijns vaders, en ontvangen mij, om zijnentwil, op een wijze, die zelfs voor Amerika bijzonder hartelijk mag heeten.

Nauw aangekomen, wacht ons de lunch, waar als medegasten aanzitten Prof. Benjamin Warfield, die de voorrede schreef van de Amerikaansche vertaling van mijns vaders Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid — en Prof. Gerhardus Vos, die, nog Hollandsch in hart en nieren, den roem der Gereformeerde Theologie aan Princetons Seminarie helpt hooghouden.

Een klein stukje van Holland en van den eigen intiemen levenskring te vinden aan gene zijde van den Oceaan — welk een genot! De gesprekken vlotten als met vogelvlucht, de onderwerpen verdringen zich als vonken uit een knetter-vlam, — want er is gemeenschap van ideaal, gemeenschap van strijd, en dus gemeenschap van belangstelling in historie en heden. Heerlijke oogenblikken . . . vóór we het weten is de lunch voorbij — lang voorbij, en maant onze bekoorlijke gastvrouw, dat het tijd wordt ons te kleeden voor de „receptie.”

Natuurlijk geven Prof. en Mrs. de Witt een receptie. Het is hier zóó gewoon, en de gevers beschouwen het als zóó iets natuurlijks, dat men zich weer eens goed Europeesch en Hollandsch moet voelen, om te realizeeren, hoe bij uitstek vriendelijk en hoffelijk deze Amerikaansche gewoonte is.

Het stroomt binnen, professoren en studenten met hun dames, zonder tal. Jong en oud, aanzienlijk en gering, rijk en er-net-komend, mooi en leelijk, knap en onbeduidend — een stalencard van 't menschelijk leven . . . . .

Daar gaat de deur open en komt binnen een mooi,

*) Aldus geheeten naar den heer Stone, die een fonds beschikbaar stelde, dat het mogelijk maakt Europeesche geleerden te laten overkomen om lezingen te houden. Een naam, die tot de vergissing aanleiding gaf, in een Amerikaansche courant, die mijn komst meldde en daarbij mededeelde, dat mijn vader indertijd lezingen te Princeton had gehouden over het „steenen tijdperk.”

groot, „jong meisje” zou men zeggen, van vorstelijke gestalte, beelderig gekleed in lichtblauw laken, dat in rijke plooiën nedervalt, met grooten hoed, en afhangeende veeren van dezelfde kleur.

„Dat is Mrs. Cleveland,” fluistert mijn gastvrouw mij in 't oor. Een oogenblik later ben ik voorgesteld aan *la plus jolie et la plus aimable des Américaines*, *) zooals Max Orel haar noemt. En als wij samen praten, heb ik na al wat men mij tot nu toe heeft verteld van haar eenvoud, bekoorlijkheid en jeugdige schoonheid, een gevoel als de Koningin van Scheba na haar kennismaking met Salomo: „De helft was mij niet aangezegd.”

Een andere interessante ontmoeting op deze receptie was die met Prof. Garfield, zoon van den in 1881 vermoorden president Garfield, die nu *professor of politics* is aan Princetons Universiteit.

Den volgenden dag maak ik met mijn gastheer een paar visites. Eerst bij den dichter Henry van Dyke, wiens naam in Amerika op letterkundig gebied een zéér goeden klank heeft. En prof. *de Witt* en Henry van Dyke geraken weer in echt-Amerikaansche geestdrift, omdat zij beide van *Dutch extraction* zijn. Een geestdrift, rijk gekweekt op Amerikaanschen bodem, en die mij altijd weer verkwikt.

Daarna gaan wij naar Mrs. Cleveland. De ex-president is ongesteld en houdt zijn kamer. Het spijt mij zeer de gelegenheid te missen, met hem kennis te maken.

Een heerlijk oord, dat Princeton. Boomen en bosschen en glooiende velden — en hier en daar, rustig-alleen, de van buiten zoo eenvoudige en van binnen soms zoo mooie huizen, waarin de professoren wonen.

Dan zien wij de gebouwen en terreinen van Seminarie en Universiteit.

Carnegie kwam hier eens kijken. „Wat,” riep hij uit, „heeft de Universiteit van Princeton geen meer?” En fluks gaf hij 1/10 miljoen dollar „to build a lake.” **) Voortdurend krijgt Princeton giften, en voortdurend wordt het mooier. Ook hier die geest van „excelsior,” die den Amerikanen in 't bloed zit.

Wij zien *Nassau-hall*, dus genaamd ter gedachtenis aan Willem III. Van 1689—1702 waren Amerika, Engeland en Nederland onder zijn scepter vereenigd. In deze *Nassau-hall* ontving mijn vader in 1898 den doctorstitel in de rechten. De kleuren, die de *hood* — het teeken van den graad, een usantie van Engeland overgenomen — sieren, zijn oranje en zwart. „Deze laatste kleur is verkeerd,” vertelt mijn gastheer, „en moest eigenlijk blauw zijn, Nassau-blauw. Maar door een vergissing is indertijd *zwart* aangenomen, en nu hebben we er al dikwijls over gedacht het te veranderen, maar de „college-songs” hebben nu allemaal al den rijm op *black* (zwart), en daarom laten we 't nu maar zoo.

Ik dacht, dat wij dat in Holland toch wel anders zouden doen, en vóór alle dingen den eisch van historische nauwgezetheid zouden doen gelden, er kome van wat er van wate.

Natuurlijk zien wij ook de aula van het Seminarie, waar mijn vader zijn *Stone-lectures* voorlas.

Met Prof. Vos ga ik dan de neger-wijk in, die Princeton heeft. Een eigenaardig gezicht voor het aan blanke menschen gewende oog, die zwarten en zwartjes op stoep en straat en kijkend uit deur en venster.

De negerbevolking woont hier in lage houten huizen, ieder met een eigen stukje grond er om heen.

We tikken aan bij „Ellen”, een goedig, dik moedertje, die Prof. Vos kent. Ik word voorgesteld als *a lady from Holland*, waarop Ellen mij niets begrijpend aanstaart met haar groote, zwarte oogen. Een nadere aanduiding dat ik kom „from far, far away on the other side of the Ocean”, **) doet haar blijkbaar eenig licht opgaan.

*) De schoonste en beminnelijkste der Amerikaansche vrouwen.

**) Letterlijk: een meer te bouwen.

*) Van ver, ver weg van den anderen kant van den Oceaan.

Het huisje, bestaande uit drie in elkaar loopende kamertjes, ziet er keurig netjes uit.

Ik zeg haar dit en zij grinnikt van plezier.

„Were you parents slaves?”¹⁾ vraag ik dan, als 't gesprek wat vlotten wil.

„O, yes.”

„So you were born a slave?”²⁾

„O, yes.”

„Do you remember the war?”³⁾

„O, yes. My parents went to Philadelphia and a white family took me up, and I had as good an education as ever coloured woman had. They raised me a woman. I married from their house.”⁴⁾

Op mijn vraag kwam ik te weten, dat haar man koetsier was, en verder, dat zij tot de Methodistische kerk behoorde. De negers hebben drie kerken, de Methodistische, de Baptistische en de Presbyteriaansche.

En dan nemen we van Ellen afscheid.

„Will you come soon to see us?” vraagt Prof. Vos.

„O, I's a comin! — I's a comin!”⁵⁾ antwoordt zij vroolijk met haar eigenaardig neger-accent.

H. S. S. K.

¹⁾ Waren uwe ouders slaven?

²⁾ Dus zij zijt geboren als slavin?

³⁾ Herinnert gij u den oorlog?

⁴⁾ O, ja. Mijn ouders gingen naar Philadelphia en een blanke familie nam mij tot zich, en ik had zoo'n goede opvoeding als ooit een gekleurde vrouw gehad heeft. Zij voedden mij op tot vrouw. Ik trouwde uit hun huis.

⁵⁾ Komt ge eens gauw bij ons kijken? — O, ik kom gauw eens.

VRAGENBUS.

X. te E. — *Linaria Vulgaris* is een plant, die wel eens meer eigenaardigheden vertoont. Het door U beschreven geval van abnormale vorming is een zoogenaamde „monstruositeit,” waaronder men een afwijking van den gewonen bouw verstaat, die in zekeren zin als toevallig moet worden beschouwd, en de plant niet tot een bijzondere variëteit stempelt. Hiermee stemt overeen, dat het door u gevonden exemplaar ook gewone bloemen droeg, en zoo goed als zeker zouden we durven zeggen, dat de afwijking niet erfelijk was, maar individueel; een soort vergroeiing of gebrekkige vorming dus. Wel is waar komen in dezelfde familie, waartoe de vlasbek behoort, ook planten voor, zonder spoor en met drie of zelfs twee meeldraden (de blauwe Veronica of eereprijs); maar men moet voorzichtig zijn, en niet te veel en te diepe betekenissen hechten aan afwijkenden bouw, een fout, waarin zelfs de beste natuurvorschers nog al eens zijn vervallen.

Schoon niet direct met Uw vraag verband houdende, interesseert het U wellicht, te vernemen, dat de groote plantenkundige Linnaeus eens een exemplaar van *Linaria vulgaris* gevonden heeft, dat in tegenstelling met de Uwe, bloemen droeg, die er vijf sporen op nahielden, dus elk blad een spoor, want de uit één stuk bestaande bloemkroon van de vlasbek vertegenwoordigt vijf bloemblaadjes. (wat ook nog goed te zien is: 2 boven, 3 onder.) Hij noemde zulk een bloem „peloria,” iets als „wonderlijke vorming;” en sedert is peloria een geijekte term in de botanie geworden voor een bloem, die als afwijking straalsgewijs symmetrisch is gebouwd, terwijl haar zusters tweezijdig symmetrisch zijn, d. i. door slechts één vlak kunnen worden verdeeld in twee helften, die elkaars spiegelbeeld zijn.

J. v. D. B.

VRAGENBUS.

Mej. B. te L. — *Smurken* is zeer zeker een onaangename eigenschap van vele kinderen, maar ook van volwassenen, die niet alleen voor hen zelven nadeelig is, maar ook

anderen, die hetzelfde slaapvertrek met hen moeten deelen, dikwijls genoeg van de noodige nachtrust berooft. Deze onwelluidende muziek ontstaat door het strijken van de lucht langs de huig en het zachte verhemelte bij het slapen met open mond, waardoor deze deelen bij het in- en uitademen in trillende beweging geraken. Het slapen met open mond berust dikwijls op een slechte gewoonte en kan dan door het vermijden van de ligging op den rug en door het binden van een doek om de kin, waardoor de benedenkaak in zijn normalen stand gehouden wordt, verhinderd worden. In de meeste gevallen, en vooral bij kinderen, is de oorzaak van het slapen met open mond gelegen in verandering van de keelholte, zooals bij vergrootte amandelen, of in verstopt zijn van den neus door chronischen neuscatarrh of polypen. Dergelijke ziekte-toestanden vereischen geneeskundige behandeling en kunnen meestal genezen worden. Vooral bij de zoogenaamde „adenoid vegetaties,” d. z.: woekeringen van de keelamandel, die bij kinderen veel voorkomen, mag met een doeltreffende behandeling niet te lang gewacht worden, daar hardhoorigheid en zwakte van het geheugen en het verstand de gevolgen van dezen abnormalen toestand kunnen worden.

Mej. L. C. te 's Gr. — Een afdoend geneesmiddel tegen *hookoorts*, dat in alle gevallen helpt, kunnen wij u niet aangeven. Het werkzaamst is zeker een geheele luchtverandering. Is dit niet mogelijk, dan is vooral bij aanhoudend hevige niezen het homoeopathische middel *Sabadilla* aangewezen, dat zoowel inwendig als uitwendig in den vorm van opsnuivingen wordt aangewend. Nadere bijzonderheden hieromtrent kunt u vinden in het werk: „Homoeopathie in de Praktijk” van schrijver dezes, waarmede tevens uw tweede vraag beantwoord is.

J. R. te K. — Bij *bloedarmoede* is niets verkeerder dan *steeds* het modemiddel ijzer in vorm van staaldroppels, pillen of dergelijke toe te dienen. De gevallen van bloedarmoede zijn zeer verschillend, daar zij tengevolge van verzakkende ziekten, van bloedverlies of verlies van sappen of als begeleiding van tuberculose optreden, of hun oorzaak hebben in ziekten van het bloed zelf. Het is onmogelijk in de beperkte ruimte van deze vragenbus daarover in den breede uit te weiden. Even onmogelijk ook om, zonder verdere bijzonderheden te kennen, het voor uw dochttertje beste homoeopathische geneesmiddel aan te geven. De leefwijze is van groot belang, niet minder de voeding. Omtrent al deze punten kunt u uitvoerige mededeelingen vinden in een brochure van schrijver dezes, getiteld: „Bloedarmoede.” Verkrijgbaar à 45 cts. in elken boekhandel als No. 1 der 2de serie van de „Homoeopathische Bibliotheek.”

KENT GE MIJ NOG?

Een godzalig man had den laatsten strijd volstreden en legde het moede hoofd neder om te sterven. De schaduwen des doods hadden het gebroken oog verduisterd, zoodat hij blind was voor alles, wat rondom hem gebeurde. Toen boog zijn vrouw zich over den stervende heen en vroeg: „Kent gij mij nog?” Zij ontving echter geen antwoord. Daarna vatte de dochter vaders koude hand in de hare, en met den mond aan zijn oor sprak ze: „Kent gij mij nog?” Ook zij ontving het begeerde antwoord niet. De banden, die de ziel aan dit leven bonden, waren reeds gebroken. De ziele wachtte slechts tot de engelen kwamen om haar te dragen tot heur Heer en Heiland. Toen trad een vriend toe en vroeg: „Kent gij Jezus nog?” En eensklaps verhelderde het gelaat des stervenden, en met een hemelschen glimlach om de lippen antwoordde hij: „Ja!”

Even daarna ontvluchtte de ziel het broze lichaam en snelde ze tot Jezus, haar Zaligmaker.

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

Brieven uit Amerika.

XXIV.

BROOKLYN.

Een oase van rust. — De Kerstdagen. — Kerstpreek in versierde kerk. — De dag na Kerstfeest. — De kinder-automobiettjes. — Kennismaking met de Editorial staff van „The Outlook.” — De populariteit van onze Koningin in Amerika. — De positie van een blad als „The Outlook.” — Een Dutch dinner. — De levensgeschiedenis en het souper van Miss K. —

Kersttijd. — Na de drukke weken, die achter den rug liggen, is het een oase van rust en kalmte, weer in het gezellige nestje van mijn bloedverwanten terug te keeren. Veel moet ik vertellen van de menschen, steden en toestanden, die ik leerde kennen, en het Hollandsch-Amerikaansch gezin juicht, als ik zeg, dat ik Amerika een „heerlijk” land vind. De rust zal echter maar tijdelijk zijn, want half Januari vertrek ik naar New-York en daarna naar de hoofdstad Washington.

Aan de drukpers.

Maar is dit December? — 't Lijkt wel mooi Septemberweer, zoo zacht, zoo zonnig is het hier. „Unseasonable weather” zeggen de Amerikanen. Alleen de korte dagen en lange nachten wijzen op de naderende Kerstdagen. Evenals in Engeland is in Amerika het Kerstfeest het nationale feest.

In de huizen heerscht een geheimzinnige drukte. Er wordt gebakken en gekookt, pakjes gemaakt en gefluisterd, en bij kasten en kisten liggen met veranderd handschrift geschreven waarschuwingen hier *niet* in te kijken. Het Kerstfeest nadert.

Ook op straat is 't zichtbaar, dat het Kerstfeest nadert. Voor de meeste ramen der huizen hangen kransen met roode strikken — hier en daar is hulst-versiering aangebracht. 't Ziet er vroolijk en gezellig uit. De winkels zijn nu op hun mooist. — Ook hier die versiering van frisch-groen en helder-rood; langs de gevels tusschen lange guirlandes hulst hangen nagemaakte kerkklokken van rood papier, de *Christmas bells*. In de straten loopen drommen menschen, beladen met pakjes, met koortsachtige haast voort; de winkels zijn niet te beschrijven vol, koop en verkoop gaat eens zoo snel nog als anders. Er is bijna iets angstigs in, iets van een volksploep, waar ieder dringt en wringt om ruimte. Maar geen nood, de Amerikaansche *foule* gedraagt zich ook nu voorbeeldig. De uitnemende organisatie van de

drukke maakte nog meer indruk op mij dan de drukte zelve.

25 December. — Nog altijd is 't weder zoel. Ik hoorde vanmorgen een heerlijke Kerstpreek. Niet over de engelen, niet over de herders, niet over Maria en niet over de kribbe, — maar over het Kindeke, dat daarin lag, een echte Kerstpreek, een preek over *Christus zelve*, over het oneindig-verblijdende, *dat Hij gekomen is*.

De kerk is versierd met roode bellen en slingers van hulst. En het traditioneele blaadje, het „program,” is nu veel mooier en grooter dan anders, en ziet er vriendelijk uit, omlijst door groene randen van hulst-blaadjes.

Op gedenkdagen als deze voelt men in den vreemde het ondergeschikte van alle afstanden. Bethlehem is even ver weg van Amerika als van Europa, wat zeg ik, even dicht bij. Bethlehem is overal, waar Christus' kerk openbaar wordt. Het is het groote Wonder, eenvoudig als al wat groot is, onuitputtelijk heerlijk als al wat Goddelijk is. Waar of wanneer wij het herdenken, altijd straalt het voor ons zielsoog als een helder en liefelijk Licht, schijnend met bovenaardschen glans door de duisternis der eeuwen heen, en waarvan verkwikkende stralen troostend en levenwekkend vallen ook in het donker van ons eigen hart.

26 December. — In huis wordt „opgeruimd,” de geschenken uitgestald en nóg eens bewonderd. Op straat is plotseling de kalmte weergekeerd. De menschen loopen weer op hun gemak (ten minste voor Amerikanen!) en zien er heel anders uit, kalmer en bevredigd. Bijna overal ziet men nieuwe dingen dragen, — nieuwe moffen en bonten zonder tal. Kinderen met nieuwe poppen en poppenwagens. Zelfs een dame zag ik wandelen met een spliksplinternieuw hondje met fonkelnagelnieuw rose lintje. 't Hondje is nog onwennig en onwillig, en de dame moet het pas gekregen beestje meetrekken aan een koordje, dat nog strak en stijf is van nieuwigheid . . .

Maar niets boeit zoozeer mijn aandacht als de kinder-automobiettjes. Echt Amerikaansch kinderspeelgoed. Ze worden voortbewogen door twee pedalen, die onzichtbaar binnen in den bodem zitten, en hebben plaats voor twee kinderen, en voorts een „heusche” toeter en een „heusch” stuur, net als een groote automobiel.

Twee, blijkens hun mooie bonten jasjes en mutsen, rijke jongetjes, rijden in een bijzonder mooi automobielte heen en weer op de *side-walk*. Ik zie een arm jongetje bij een lantaarnpaal begeerig staan te kijken naar dat verrukkelijke en onbereikbare genot . . .

„Hallo!” roept een der jeugdige automobilisten hem toe, terwijl hij met het gebaar van een kenner stopt: „*Would you like a ride?*”¹⁾

Of hij!! — In Amerika zijn ook de arme jongens niet verlegen. De twee bonten jasjes stappen uit, wijzen hem even, hoe hij trappen en sturen moet, wat hij dadelijk en best begrijpt, en met een lustig „*Now go ahead!*” laten ze hem van wal steken.

Ik bleef de straat op en neer loopen, want wat ik zag was te mooi om er van te scheiden. Na iederen rit wilde het joggie, wiens bleek gezichtje getransfigureerd was van geluk, uitstappen. „*Go on, go on!*” riepen de eigenaartjes dan, en voort ging het weer, zoo gauw als de magere beentjes maar trappen konden. En af en toe toeterde het als een jubelkreet door de lucht.

Het duurde wel een half uur, — toen kon het kind niet meer. Toen stapte hij uit, en wist geen betere manier om zijn dankbaarheid te betuigen dan met een klinkenden kus op de beide wangen van zijn weldoeners.

Lezers, houdt ge niet van dit Amerika?

Groote verandering ook in de winkels. Nu beginnen de winter-uitverkoopen, reusachtige uitstallingen van goederen die „weg moeten.” Uit de leeg geworden zakken moet nóg eens wat geld geklopt. *Tout comme chez*

¹⁾ Zou jij eens willen rijden?

nous. Vreemd, luchtig en zomerachtig staan de groote étalages van witte kleedingstukken; vele families gaan na de Kerstdagen naar 't Zuiden, en de Amerikaansche dame draagt des zomers liefst geen andere kleur dan wit, vooral zij, die in staat is de donkere wintermaanden in 't Zuiden te gaan doorbrengen.

Oude Jaar en Nieuwe Jaar gaan voorbij . . . . Het

Nieuwe Jaar bracht mij al spoedig een uitnoodiging voor een lunch van de *editorial staff* ¹⁾ van *The Outlook*, een der best geredigeerde en meest gelezen wekelijkse *magazines* (tijdschriften) van Amerika. Een der redacteurs, William B. Howland had ik kort voor mijn vertrek in Holland leeren kennen, en ook hij had zich met de gewone Amerikaansche hulpvaardigheid beijverd tot het welslagen van mijn Ameri-

kaansche reis bij te dragen. O. a. gaf hij mij een introductie aan Miss Mabel Boardman, een vriendin van Miss Alice Roosevelt, die haar op haar reis om de wereld vergezeld heeft. Doch dit zijn vooruitzichten voor Washington.

De lunch werd gegeven in een dier uitstekend ingerichte *New York Club-houses*,

„waar men niet laten kan de vernuftige vindingrijkheid en de uitnemende zorg te bewonderen, waarmede met de kleinste benooidigheden en vergemakkelijkingen van het leven rekening is gehouden: er schijnt niets meer te wenschen over te zijn” ¹⁾ — ergens hoog in de lucht op de 19de of 20ste verdieping.

Dr. Maibe — eveneens medewerker aan de *Ladies Home Journal* — en Dr. Lyman Abbott, de president, schrijver en theoloog van

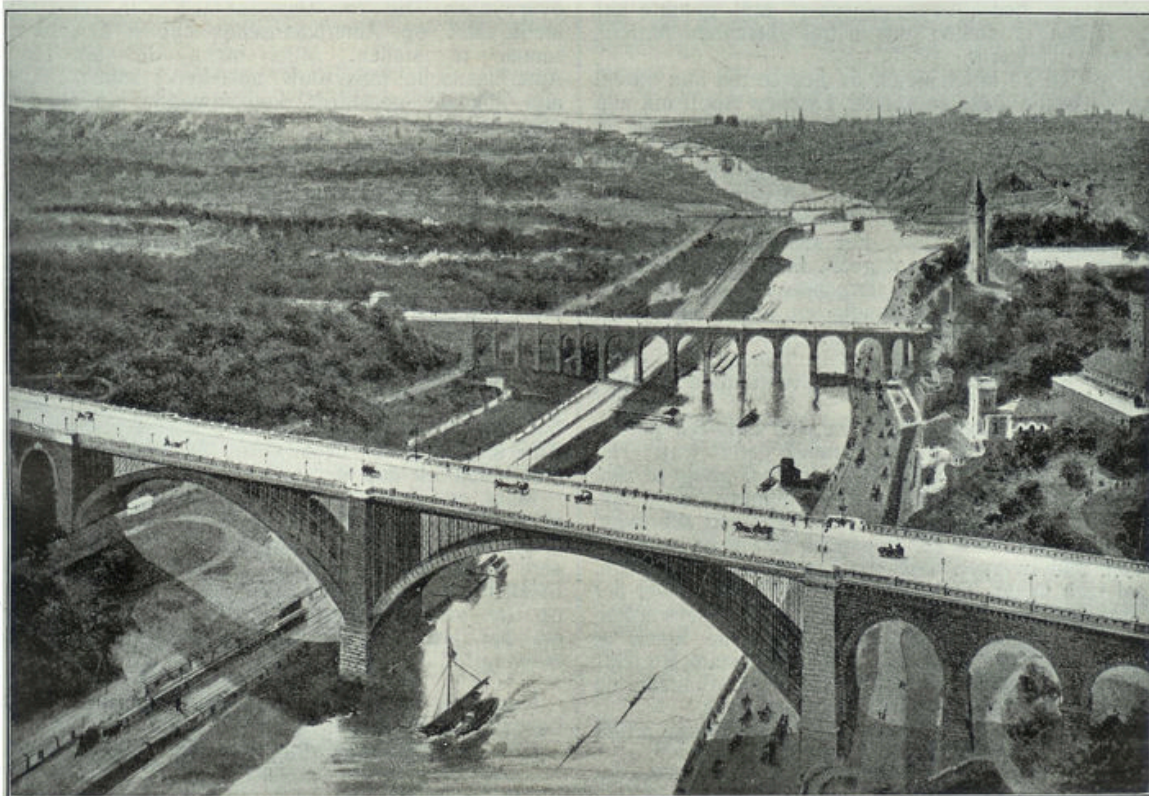
naam, zitten met hun dames mede aan.

¹⁾ Max Orell, Jonathan et son Continent.

Fotografie, door H. M. de Koningin zelve van het Loo genomen, en die als illustratie van mijn artikel in „The Outlook” dienst deed.

¹⁾ Wij zouden zeggen: redactie

Bruggen over de Harlem River.

Brieven uit Amerika.

XXV.

NEW YORK.

De season in vollen gang. — Lezingen. — Kleding der Amerikaansche vrouw. — Lezing van John Graham Brooks. — De Amerikaan leert altijd. — De litteraire receptie bij Mr. Gilder. — Kennismaking met een dochter van Mark Twain en met Miss Carl. — „Verschrikkelijke overschoenen”. — John Graham Brooks. — Lezing over Italiaansche muziek door Mrs. F. — Over letterkundige onderwerpen door Miss Brown. — Diners in Christelijke kringen. — Een moeder onder de Amerikaansche multi-millionnaires. — Kennismaking met Miss Ruth Putnam. — De Stock Exchange. — Lunch met Miss Putnam. — Januari 1907. — Terug in het gastvrije huis van Mrs. M. S.

Januari. — We zijn nu in 't hartje van den winter. Het weer is verrukkelijk; frisch, helder en droog. Een droge winter — welk een weelde voor een Hollandsche, gewend aan kille, natte winters met schaarsche vorst en weinig blauwen hemel, — met veel dooi, modder en grauwe luchten. 't Is of de lucht hier kraakt van droogte. Er hangt niet dien looden druk van vochtige nevels in de atmosfeer, makkelijk, veerkrachtig bewegen zich de voeten over de met asphalt bekleede straten.

't Is druk in New-York. De season is in vollen gang. De hôtels zijn vol rijke Amerikanen, die buiten wonen, en deze vroolijke winterweken in New York komen doorbrengen. Automobiels en equipages snorren voorbij op Fifth Avenue, nu meer dan ooit het centrum van het aanzienlijke New Yorksche leven.

Visites, diners, tentoonstellingen, concerten, lezingen... Lezingen vooral. Niet zooals bij ons, eens in de drie, vier weken, „eres” een lezing door eene of andere bekende of onbekende grootheid, maar lezingen, als onderwijs bedoeld, systematisch gegeven, eigenlijk cursussen. Maandagmorgen geregeld leest Prof. A., over Fransche letterkunde; Dinsdagmorgen Dr. B. over de sociale kwestie; Woensdagmorgen Mrs. C. over Italiaansche kunst, enz. Slechts zelden ziet men op deze cursussen heeren; die zijn, vooral in New York, op dat uur meest op hun kantoren. Het gehoor bestaat schier uitsluitend uit dames, voor het meerendeel uit den gegoeden stand, en, niet-tegenstaande het morgenuur, gekleed met die zekere volmaaktheid, die het resultaat is van voornamen, artistieke smaak, gecombineerd met een welgeslaagd streven naar grooten eenvoud van kleur en lijn. De Amerikaansche vrouw kleedt zich beter dan eenige andere vrouw, die ik ken. Haar kleeding herinnert aan die der Engelsche, maar is minder popperig, minder pronkerig. De Amerikaansche mist de gratie der Francaise, maar eveneens de ijdelheid en behaagzucht, waardoor deze meer nog voor haar toilet dan voor haar persoon, de aandacht vraagt. De Amerikaansche legt in haar kleeding al het gevoel van waarde en vrijheid, dat ook haar houding en wijze van optreden kenmerkt. Zij kleedt zich niet, om „er mooi uit te zien,” maar opdat haar kleeding in harmonie zij met de positie, die zij in de saamleving inneemt.

Een dezer lezingen volg ik een paar maal met mijn gastvrouw. De lezer is John Graham Brooks uit Cambridge, schrijver van „The Social Unrest,” in de Amerikaansche wereld een man van beteekenis, en volgens mijn gastvrouw „a fine type of an American gentleman.”

Het onderwerp is typisch Amerikaansch. *Our foreign critics and what we can learn from them.*¹⁾ In welk land ter wereld is zoo iets denkbaar! Stelt u voor: Engeland,

het zelfgenoegzame, hooghartige Engeland, dat zijn *foreign critics* negeert of uitlacht — denkt u in Londen, in *the season*, zulk een serie lezingen door een Oxford of Cambridge beroemdheid... met graagte bijgewoond door dames uit de Londensche aristocratie... Het is eenvoudig *ondenkbaar*. Ik kan mij zelfs in ons land, hoewel toch waarlijk niet lijdende aan zelf-ingenomenheid, zoo iets niet voorstellen.

Maar Amerika is altijd *leerende*. Voortdurend vergelijkt het — ook al door het vele reizen in Europa — zijn eigen bestaanswijze met die van andere volken, en zoodra er verschil is, rijst de vraag: kunnen wij er ook iets van leeren? De heele natie zit nog op school. Men heeft niet het gevoel, dat men er is, men heeft het gevoel, dat men er *komen moet*, en grijpt dankbaar alle middelen aan, die tot dat doel leiden kunnen. Dit is het geheim van Amerika's vooruitgang.

Het is in dit opzicht met volken als met menschen. Wie het standpunt inneemt: zooals ik het doe, is het goed, en wie het *anders* doet, doet minder goed — ontwikkelt stellig zekere kracht, maar komt niet verder. Het is het standpunt van den *bourgeois satisfait*, den man, die geen aanmerkingen kan velen, die niet meer *leert*, omdat hij zich inbeeldt, niet meer te kunnen leeren. Hij zoekt liefst omgang met hen, die onder hem staan in beteekenis, vooral met hen, die zijn bestaanswijze goedkeuren. Vindt hij dezulken niet, dan wordt hij eenzelve. Zijn onkruid wordt niet gewied, hij strijdt niet, behaalt geen overwinning, leert niets, verwerft niets. Hij verlaat het leven even arm en even bot-sterk als hij het binnengetreden is.

Gansch anders bestaat, wie den kiem van vooruitgang, van ontwikkeling in zich draagt. Ieder verschil in zijn bestaanswijze met die van anderen zal hem tot nadenken, tot zelfonderzoek brengen. Er zit een geest der reformatie in zoo iemand. Zijn tegenwoordig standpunt bevredigt hem niet, hij wil beter worden, vooruitkomen. Hij zal, om dit doel te bereiken, o. a. omgang met meerderen zoeken. Hij is soms onzeker van gang, maakt dikwijls den indruk van zwak te zijn. Hij heeft niet de wijsheid in pacht, zooals de hierboven genoemden, maar hij informeert veel. Hij strijdt gedurig, struikelt soms, maar behaalt overwinningen. Ziet ge hem terug na een afwezigheid van enkele jaren, dan zult ge hem altijd vooruitgegaan vinden. Hij wordt gaandeweg wijzer, rijker, maar wat nooit verandert, is zijn zin voor reformatie, en de middelen, die hij er toe aanwendt.

Wij kennen allen deze twee soorten menschen in onze omgeving. In Europa heerscht veel meer de eerste geest, — Engeland vooral, ook ten deele Frankrijk en Duitschland. In Amerika geeft de tweede geest den toon aan.

Our foreign critics and what we can learn from them. Ik hoorde John Graham Brooks lezen over: *The change of tone in our English critics.*¹⁾ Hij begon met te resumeeren (van voorgaande lezingen blijkbaar,) dat er een groote evolutie plaats greep in Europa's opinie over Amerika. Dat wie de Europeesche litteratuur over Amerika van een dertig, veertig jaar geleden vergeleek met de litteratuur van nu, zijn oogen bijna niet zou kunnen gelooven. „Wij hebben nooit geloofd,” zeide hij karakteristiek, „dat wij zoo slecht waren als Europa ons eerst vond; wij zullen ons wachten te gelooven, dat wij zoo goed zijn, als Europa ons nu belieft te vinden. Het eerste zou ons de kracht benomen hebben om te beginnen, het tweede zou ons de kracht benemen om voort te gaan. Wij willen nuchter zijn en blijven inzien, dat wij net even goed begonnen zijn.”

Later citeerde hij uit een Engelsch schrijver diens afkeurend oordeel over Abraham Lincoln. De schrijver (wiens naam ik vergeten ben) had o. a. gezegd: *Abraham Lincoln lacked distinction.*

Nu is Abraham Lincoln, de president, die den negers hun vrijheid schonk (1 Jan. 1863), een groote lieveling van het Amerikaansche publiek.

¹⁾ Onze buitenlandsche critici en wat wij van hen kunnen leeren.

¹⁾ De verandering in toon van onze Engelsche critici.

Treffend was de wijze, waarop John Graham Brooks den Engelschen criticus weerlegde.

Hij geraakte niet in vuur van verontwaardiging en zeide niet met een vuistslag op den lessenaar: *He had distinction and I'll prove it!* Hij ging zijn tegenstander niet te lijf met ongunstige kwalificaties, noch stelde hem aan de kaak, door hem belachelijk te maken.

Niets van dat alles.

Na den zin geciteerd te hebben, wachtte hij even. Toen herhaalde hij op een toon van droevige verwondering, heel zacht en langzaam:

Abraham Lincoln . . . no distinction!

En wachtte weer even.

Plotseling van toon en houding veranderend, begon hij een voorval uit Abraham Lincolns leven te vertellen. Een voorval, waarbij „commentaar overbodig" was, en Abraham Lincoln geschetst stond in al den zielead en de grootheid, die dezen held kenmerkte.

En toen wachtte de spreker weer even.

En zeide toen op denzelfden toon als zoeeven, alleen met meer verwondering:

Abraham Lincoln . . . no distinction!

En na een wijle wachters, vertelde hij een andere gebeurtenis uit zijn leven, een nobele daad van grootmoedige zelfopoffering en vaderlandsliefde.

En hoe hooger Abraham Lincoln rees voor onzen blik, des te onzinniger klonk 's Engelschmans bewering. En toen John Graham Brooks voor de laatste maal herhaalde: *Abraham Lincoln . . . no distinction!* scheen de beschuldiging ons bijna misdadig.

Een effect bereikt, zonder dat spreker ook maar één woord tegen den criticus geuit had.

Hóógstaande polemiek. En zoo volkomen tred houdend met dat hóógstaande Amerikaansche leven, waarmede ik, vooral hier in New York, voortdurend in aanraking kom.

(Slot van dezen brief in No. 45.)

H. S. S. K.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

De geweldige luchtzee, op welks bodem je in een huisje zit te lezen, evenals ik hier zit te schrijven op den bodem van die zee — die luchtzee is altijd in beweging en die beweging noemen wij *wind*. Hoe zou de wind ontstaan? Wel, schaapherder, zet je schaapskooi eens zóó vol met schapen, dat ze geen poot kunnen verroeren. En als je de kooi vol kunt krijgen met schooljongens, dan zul je het nog beter zien. Zet maar eens plotseling de deur wijd open, en daar gaat het, holderdebolder vliegen ze over elkaar, de deur uit, de ruimte in, tot er geen een in de kooi overblijft. Doe dat zelfde nu eens met luchtmoleculen. Sluit ze op; ze kunnen niet weg, maar ze hebben — dat is hun aard — de neiging om zich zoo ver mogelijk te verstrooien, want juffrouw Cohesie heeft weinig over hen te zeggen. Doe je dus een deurtje open, dan gaan ze en verspreiden zich zoo snel als ze maar kunnen.

Je vraagt echter, waar die luchtdeeltjes een ledige ruimte vinden. Nu, ledig is de ruimte nergens, maar het kan toch best gebeuren, dat op zekeren dag de luchtdeeltjes hier bij ons in Den Haag dicht in elkaar gedrongen zijn en bij jou op de hei niet; daar is de lucht ijler. Maar als daar meer ruimte is, dan snellen de luchtdeeltjes weg van hier naar je hei; dan heb je dus wind, die bij ons vandaan komt. Hoe het echter komt, dat op de eene plaats de lucht ijler is en op de andere dicht? Wel, dat doen weer de groote toevenaressen, de zonnestrallen. Als die ergens vrij spel hebben, dan jagen ze de lucht-moleculen uit elkaar, en dan wordt daar de lucht ijler. Dat kun je nergens zoo mooi opmerken als dicht bij de zee. Verleden jaar in Juni heb ik er verscheiden dagen aaneen op gelet, dat de wind des morgens vroeg Oost was en in den namiddag West. Dat is niet toevallig; het moest eigenlijk altijd zoo wezen. Stel je maar eens voor. Op

den dag wordt het land door de zon beschenen en het wordt warm; de lucht boven het land zet uit en wordt ijler. De zee wordt ook verwarmd, doch de warmte kan er diep in doordringen, en ze wordt dus niet zoo spoedig warm; de lucht blijft er kouder en dichter. Aan den kant van het land is echter een uitweg voor de opeengeperste luchtdeeltjes, ze kunnen daar ontkomen; we krijgen dus een wind van de zee naar het land, een zeewind. In den nacht wordt het andersom. Het land, dat spoedig warm wordt, verliest de warmte even spoedig; het wordt koud, terwijl de zee nog lang warm blijft. Nu hebben we dus boven het land de dichtere en boven de zee de ijlere lucht, en we krijgen een landwind. Zoo zie je, dat de zonnestrallen den wind veroorzaken.

Land- en zeewind zijn gemakkelijk te verstaan, maar neem nu eens een grooten bal, een voetbal bijv. Trek daar een lijn rondom heen, die de linie zal voorstellen, en zet op de beide uiteinden, zoover mogelijk van de linie af, een paar witte punten, de polen. Onder en nabij de linie is de aarde het warmst, daar worden dus de luchtdeeltjes het meest uit elkaar gejaagd. Verder naar de Noordpool is de lucht kouder en dus dichter, je begrijpt, dat die dichte lucht zich een uitweg zoekt en naar de linie trekt. Van de Zuidpool gebeurt natuurlijk hetzelfde. Je krijgt dus op het Noordelijk halfrond een Noordenwind, op het Zuidelijk halfrond een Zuidenwind. Dit is klaar als de dag. Maar, de aarde staat niet stil. Ze draait van het Westen naar het Oosten eenmaal rond in de vier en twintig uren.

Steek nu eens het hoofd buiten den trein, dan krijg je den wind van voren, dat weet je wel, al is het ook volkomen stil weer. En als de aarde zoo snel naar het Oosten draait, dan gaat de lucht wel meedraaien, maar daar ze zoo bewegelijk is, blijft ze toch een beetje achter en schijnt ze de aarde in het gezicht te slaan, met andere woorden: uit het Oosten te komen.

Dus, de zonnestrallen veroorzaken ten N. van de linie een Noordenwind, de draaiing der aarde veroorzaakt een Oostenwind, dat maakt samen een Noord-Oostenwind. En evenzoo ontstaat ten Z. van de linie een Zuid-Oostenwind. Die twee waaien op vele plaatsen in de heete luchtstreek jaar uit jaar in ongehinderd en ongestoord. Men noemt ze *passaatwinden*. Die naam is Spaansch, moet je weten. De Spanjaarden hebben die winden ontdekt op den Atlantischen Oceaan, en gebruikten ze voortaan voor de *passage*, de overvaart naar Amerika.

In de heete luchtstreek krijgt men dus al meer lucht, door den voortdurenden toevoer van Noord en Zuid. In de bovenlucht echter keert de stroom terug naar Noord en Zuid, welke stroom door de draaiing der aarde ook weer scheef gezet wordt. In de hooge streken krijgt men dus op ons halfrond Z. W. en op het Zuidelijk halfrond N. W. winden. Die Z. W. winden dalen bij het kouder worden lager en lager, en in onze streken zijn ze meestal aan de oppervlakte der aarde. In de gematigde luchtstreek hebben we op het Noordelijk halfrond veel Z. W. wind. Over 't algemeen kan men zeggen, dat de wind hier of N. O. (passaatwind) of Z. W. is (anti-passaat.) We hebben wel andere winden ook, doch dat zijn wijzigingen van deze twee hoofdrichtingen.

Om die wijzigingen na te gaan, wordt hier in West-Europa op vele plaatsen de stand van den barometer elken dag eenige malen opgenomen, en bericht daarvan over en weer gezonden. Zoo weet men dus bijv. te Utrecht, of eigenlijk te De Bilt, hoe zwaar de lucht drukt aan de kusten van Frankrijk, Schotland, Noorwegen, te München en Leipzig, enz. En dan kan men dus ook nagaan, hoe de wind zal worden. Is de barometer b.v. hoog in Frankrijk en laag in Noorwegen, dan zal de luchtstroom van het Z. naar het Noorden gaan. Door het draaien van de aarde wordt die Zuidenwind echter een Zuid-Wester.

Zoo veroorzaakt de zon dus sterke stroomingen in den lucht-oceaan en de geregelde stroomingen van de lucht verwekken weer stroomen in de waterzee.

A. L.

Treffend was de wijze, waarop John Graham Brooks den Engelschen criticus weerlegde.

Hij geraakte niet in vuur van verontwaardiging en zeide niet met een vuistslag op den lessenaar: *He had distinction and I'll prove it!* Hij ging zijn tegenstander niet te lijf met ongunstige kwalificaties, noch stelde hem aan de kaak, door hem belachelijk te maken.

Niets van dat alles.

Na den zin geciteerd te hebben, wachtte hij even. Toen herhaalde hij op een toon van droevige verwondering, heel zacht en langzaam:

Abraham Lincoln . . . no distinction!

En wachtte weer even.

Plotseling van toon en houding veranderend, begon hij een voorval uit Abraham Lincolns leven te vertellen. Een voorval, waarbij „commentaar overbodig" was, en Abraham Lincoln geschetst stond in al den zielead en de grootheid, die dezen held kenmerkte.

En toen wachtte de spreker weer even.

En zeide toen op denzelfden toon als zooveen, alleen met meer verwondering:

Abraham Lincoln . . . no distinction!

En na een wijle wachters, vertelde hij een andere gebeurtenis uit zijn leven, een nobele daad van grootmoedige zelfopoffering en vaderlandsliefde.

En hoe hooger Abraham Lincoln rees voor onzen blik, des te onzinniger klonk 's Engelschmans bewering. En toen John Graham Brooks voor de laatste maal herhaalde: *Abraham Lincoln . . . no distinction!* scheen de beschuldiging ons bijna misdadig.

Een effect bereikt, zonder dat spreker ook maar één woord tegen den criticus geuit had.

Hóógstaande polemieek. En zoo volkomen tred houdend met dat hóógstaande Amerikaansche leven, waarmee ik, vooral hier in New York, voortdurend in aanraking kom.

(Slot van dezen brief in No. 45.)

H. S. S. K.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

De geweldige luchtzee, op welks bodem je in een huisje zit te lezen, evenals ik hier zit te schrijven op den bodem van die zee — die luchtzee is altijd in beweging en die beweging noemen wij *wind*. Hoe zou de wind ontstaan? Wel, schaapherder, zet je schaapskooi eens zóó vol met schapen, dat ze geen poot kunnen verroeren. En als je de kooi vol kunt krijgen met schooljongens, dan zul je het nog beter zien. Zet maar eens plotseling de deur wijd open, en daar gaat het, holderdebolder vliegen ze over elkaar, de deur uit, de ruimte in, tot er geen een in de kooi overblijft. Doe dat zelfde nu eens met luchtmoleculen. Sluit ze op; ze kunnen niet weg, maar ze hebben — dat is hun aard — de neiging om zich zoo ver mogelijk te verstrooien, want juffrouw Cohesie heeft weinig over hen te zeggen. Doe je dus een deurtje open, dan gaan ze en verspreiden zich zoo snel als ze maar kunnen.

Je vraagt echter, waar die luchtdeeltjes een ledige ruimte vinden. Nu, ledig is de ruimte nergens, maar het kan toch best gebeuren, dat op zekeren dag de luchtdeeltjes hier bij ons in Den Haag dicht in elkaar gedrongen zijn en bij jou op de hei niet; daar is de lucht ijler. Maar als daar meer ruimte is, dan snellen de luchtdeeltjes weg van hier naar je hei; dan heb je dus wind, die bij ons vandaan komt. Hoe het echter komt, dat op de eene plaats de lucht ijler is en op de andere dicht? Wel, dat doen weer de groote tovenaresses, de zonnestrallen. Als die ergens vrij spel hebben, dan jagen ze de lucht-moleculen uit elkaar, en dan wordt daar de lucht ijler. Dat kun je nergens zoo mooi opmerken als dicht bij de zee. Verleden jaar in Juni heb ik er verscheiden dagen aaneen op gelet, dat de wind des morgens vroeg Oost was en in den namiddag West. Dat is niet toevallig; het moest eigenlijk altijd zoo wezen. Stel je maar eens voor. Op

den dag wordt het land door de zon beschenen en het wordt warm; de lucht boven het land zet uit en wordt ijler. De zee wordt ook verwarmd, doch de warmte kan er diep in doordringen, en ze wordt dus niet zoo spoedig warm; de lucht blijft er kouder en dichter. Aan den kant van het land is echter een uitweg voor de opeengeperste luchtdeeltjes, ze kunnen daar ontkomen; we krijgen dus een wind van de zee naar het land, een zeewind. In den nacht wordt het andersom. Het land, dat spoedig warm wordt, verliest de warmte even spoedig; het wordt koud, terwijl de zee nog lang warm blijft. Nu hebben we dus boven het land de dichtere en boven de zee de ijlere lucht, en we krijgen een landwind. Zoo zie je, dat de zonnestrallen den wind veroorzaken.

Land- en zeewind zijn gemakkelijk te verstaan, maar neem nu eens een grooten bal, een voetbal bijv. Trek daar een lijn rondom heen, die de linie zal voorstellen, en zet op de beide uiteinden, zoover mogelijk van de linie af, een paar witte punten, de polen. Onder en nabij de linie is de aarde het warmst, daar worden dus de luchtdeeltjes het meest uit elkaar gejaagd. Verder naar de Noordpool is de lucht kouder en dus dichter, je begrijpt, dat die dichte lucht zich een uitweg zoekt en naar de linie trekt. Van de Zuidpool gebeurt natuurlijk hetzelfde. Je krijgt dus op het Noordelijk halfrond een Noordenwind, op het Zuidelijk halfrond een Zuidenwind. Dit is klaar als de dag. Maar, de aarde staat niet stil. Ze draait van het Westen naar het Oosten eenmaal rond in de vier en twintig uren.

Steek nu eens het hoofd buiten den trein, dan krijg je den wind van voren, dat weet je wel, al is het ook volkomen stil weer. En als de aarde zoo snel naar het Oosten draait, dan gaat de lucht wel meedraaien, maar daar ze zoo bewegelijk is, blijft ze toch een beetje achter en schijnt ze de aarde in het gezicht te slaan, met andere woorden: uit het Oosten te komen.

Dus, de zonnestrallen veroorzaken ten N. van de linie een Noordenwind, de draaiing der aarde veroorzaakt een Oostenwind, dat maakt samen een Noord-Oostenwind. En evenzoo ontstaat ten Z. van de linie een Zuid-Oostenwind. Die twee waaien op vele plaatsen in de heete luchtstreek jaar uit jaar in ongehinderd en ongestoord. Men noemt ze *passaatwinden*. Die naam is Spaansch, moet je weten. De Spanjaarden hebben die winden ontdekt op den Atlantischen Oceaan, en gebruikten ze voortaan voor de *passage*, de overvaart naar Amerika.

In de heete luchtstreek krijgt men dus al meer lucht, door den voortdurenden toevoer van Noord en Zuid. In de bovenlucht echter keert de stroom terug naar Noord en Zuid, welke stroom door de draaiing der aarde ook weer scheef gezet wordt. In de hooge streken krijgt men dus op ons halfrond Z. W. en op het Zuidelijk halfrond N. W. winden. Die Z. W. winden dalen bij het kouder worden lager en lager, en in onze streken zijn ze meestal aan de oppervlakte der aarde. In de gematigde luchtstreek hebben we op het Noordelijk halfrond veel Z. W. wind. Over 't algemeen kan men zeggen, dat de wind hier of N. O. (passaatwind) of Z. W. is (anti-passaat.) We hebben wel andere winden ook, doch dat zijn wijzigingen van deze twee hoofdrichtingen.

Om die wijzigingen na te gaan, wordt hier in West-Europa op vele plaatsen de stand van den barometer elken dag eenige malen opgenomen, en bericht daarvan over en weer gezonden. Zoo weet men dus bijv. te Utrecht, of eigenlijk te De Bilt, hoe zwaar de lucht drukt aan de kusten van Frankrijk, Schotland, Noorwegen, te München en Leipzig, enz. En dan kan men dus ook nagaan, hoe de wind zal worden. Is de barometer b.v. hoog in Frankrijk en laag in Noorwegen, dan zal de luchtstroom van het Z. naar het Noorden gaan. Door het draaien van de aarde wordt die Zuidenwind echter een Zuid-Wester.

Zoo veroorzaakt de zon dus sterke stroomingen in den lucht-oceaan en de geregelde stroomingen van de lucht verwekken weer stroomen in de waterzee.

A. L.

bergen grondstof tot de vorming der rivieren, en koestert door deze de oevers tot vruchtbaarheid en welvaart. Zij strekt haar invloed op het klimaat uit zoover gebergten haar niet tegenhouden of de wind haar dampen niet terugblaast. En het land, dat haar invloed ontberen moet, wordt een dorre woestijn, naakt en ledig, onbewoonbaar, dood. De zee geeft leven. Alle leven, zoo zeiden reeds de oude Grieken, heeft zijn oorsprong in de zee.

Rijk ook is haar invloed op de vorming van het karakter der menschen, die met haar in aanraking komen. De herdersvolken worden denkers, door de rust van hun omgeving; de landbouwende volken leeren kalm zijn en afwachten, dat de vrucht rijpt en de oogst den arbeid vergoedt; maar wie de zee bevaren ter koopvaart of ter vischvangst, worden door gelijke rust geleid tot gelijke stille overpeinzing, worden door gelijken langen duur van des arbeids resultaat geoefend in gelijke kalmheid en afwachtende volharding; doch daarenboven staalt de zee door onafgebroken strijd, door onafgebroken bedreiging met levensgevaar het karakter tot koenheid, tot vastberadenheid, tot geestestegenwoordigheid, tot heldenmoed, gelijk de jachtgevaaren in het hooggebergte en in de wildernis den jager vormen tot den held, die in de oergeschiedenis der menscheid reuzenvormen aanneemt. Wat herdersleven, landbouw en jacht ieder afzonderlijk vormen, dat doet de zee alleen; daarom heeft de zeeman zulk een sterk uitgesproken type, zoodat ge en lichamenlijk en geestelijk hem onmiddellijk van ieder ander onderscheidt. Daarom heeft ook een zeevarend volk altijd een eigen plaats ingenomen onder de volken, een eigen levenstaak gehad.

Maar rijk is ook de macht, die de zee uitoefent op haar beschouwer. Beeld u maar in, dat ze u onverschillig is, die eentonige zee. Zeg maar, dat een stadsplein met fraaie gebouwen, dat een laan met schoon geboomte, dat een landschap met aangename vergezichten meer indruk op u maakt, meer tot u spreekt dan de zee! Maar als ge haar eenmaal hebt leeren kennen, dan roept ze u altijd weer terug, en wil ze niet weten van uw geringachting, van uw versmading. Ze lokt u, ze trekt u tot zich; ge richt toch uw schreden weer naar haar stranden; en dan laat ze uw gewilligheid niet onvergolden. Zij geeft u te genieten een oneindige verscheidenheid, meer dan het stadsplein, meer dan de boomenlaan, meer dan het landschap u geven kan. Nu eens ziet ge haar oppervlakte vredig en kalm met zachte deining, die u noodigt tot een spelevaart; dan dartelen de golven en huppelen en bruisen, zoodat ge lust krijgt aan een groote reis naar onbekende streken; en dan verheffen zich de baren en rollen majestueus voort en breken in groote kammen van schuim, en volgen elkander onophoudelijk, onophoudelijk, dat ge vraagt, vanwaar ze komen, uit welke onuitputtelijke voorraadschuur. Heden welft zich over de zee het effen hemeldak, wolkenloos en windeloos, en de blauwe hemel kaatst groen terug in het kalme water; morgen is de hemel grauw en de zee wordt geelgroen, dat ge huivert bij den aanblik. En dan weer spiegelen zich wolkgevaarten in het water, wolkgevaarten van fantastische vormen, zooals ge ze diep landwaarts in niet aantreft. Heden schijnt de hemel de zee te verlichten, en morgen straalt van de zee het licht naar boven tegen de wolken. Heden breken haar golfjes aan uw voet, morgen ziet ge ze breken op eenigen afstand van de kust. En dat gaat zoo voort, altijd anders, nooit gelijk. De zee houdt zich eentonig voor wie zich niet oefent in het opmerken van haar rijkdom; wie haar leert kennen, bewondert haar elken dag opnieuw, elken dag meer. De zee kennen is haar liefhebben, en wie haar liefheeft, dien doet ze genieten van haar rijkdom.

A. L.

Brieven uit Amerika.

(Slot van Brief XXV.)

Enige dagen later had ik het voorrecht John Graham Brooks persoonlijk te ontmoeten op de letterkundige receptie, die Vrijdagsavonds ten huize van Mr. Joseph B. Gilder, een bekende figuur in de Amerikaansche letterkundige wereld, gegeven wordt. Mr. Gilder is editor van *The Century*, een letterkundig tijdschrift van den eersten rang, waarin o.a. Mrs. Humphry Ward's laatste roman *Fenwick's Career* werd gepubliceerd. Een der interessantste mannen, die ik gedurende mijn verblijf in Amerika ontmoet heb. Ik haastte mij deze opmerking aan Mrs. M. S., die mij vergezelde, mee te deelen, want zij kon het mij maar niet vergeven, dat ik de Amerikaansche vrouwen over 't algemeen interessanter vond dan de Amerikaansche mannen. Ja, er bij had gevoegd, dat ik de Amerikaansche vrouw hooger stelde dan de Europeesche, maar den Europeeschen man hooger dan den Amerikaanschen. Ik was dus blij met iedere nieuw-ontdekte uitzondering op dezen regel, die ik haar mededeelen kon.

De dichter Henry van Dyke — een oude kennis uit Princeton — was ook onder de gasten. Een dochter van Mark Twain zong. Ook ontmoette ik de schilderes Miss Carl, die het portret van de keizerin-weduwe van China gemaakt heeft. Wat zij over haar ervaringen in dat land en aan dat hof gepubliceerd heeft, heeft ook in de Nederlandsche bladen de ronde gedaan. Een andere dame, met wie ik kennis maakte, was in Holland geweest, vertelde, dat zij nog een paar woorden Hollandsch kende, en zeide, om dit te bewijzen, iets, waaruit ik met den besten wil ter wereld niets anders kon opmaken dan: „verschrikkelijke overschoenen.” Toen ik haar dit in 't Engelsch vertaalde, begon zij te lachen en zeide, dat het dat onmogelijk zijn kon. Het had iets te maken met de begrafenis van een generaal. En het woord had in alle couranten gestaan. Zijn „verschrikkelijke overschoenen” (of wat zij dan zeide) waren ook begraven. Nu was het mijn beurt te lachen, en te zeggen, dat het dat onmogelijk zijn kon! 't Werd een moeilijk geval, en geen van tweeën wilden wij het opgeven. Er kwam een groepje belangstellenden om ons heen staan, allen even benieuwd naar den afloop. Eindelijk ging mij het licht op. Het Hollandsch, dat de Amerikaansche onthouden had, was: „stoffelijk overschot.”

Later op den avond maakte ik met John Graham Brooks kennis. Ik sprak hem onmiddellijk over de Nederlandsche schrijvers over Amerika: Tutein Nolthenius, Muller, Knobel, mijn vader, en vertelde hem, hoe eenstemmig zij waren in hun gunstige indrukken van zijn vaderland. Hij kende geen Hollandsch, maar schreef de namen en titels der boeken op. Hij deelde mij zijn plan mee, om ook de talen van kleinere landen te leeren, ten einde zijn studie over Amerika's critici in Europa te kunnen voltooien, en hij drukte zijn leedwezen uit, dat geen der Nederlandsche boeken over Amerika vertaald waren.

Deze avond was een der aangenaamste, die ik in New-York heb doorgebracht. „Ik geloof niet,” zegt Max Orell, sprekende over de Amerikaansche letterkundige en kunstkringen, „dat men een wellevender, vriendelijker, gastvrijer, geestiger en schitterender gezelschap kan vinden, of ook zich maar kan voorstellen.”

Een andere typische New-York-season-lezing, die ik bijwoonde was die, welke Woensdagmiddags door Mrs. F. gegeven werd in het huis van Mrs. Hoagland, gezegd te zijn het mooiste huis in New-York. Mrs. F. heeft haar fortuin verloren, wat in Amerika nooit zoo erg is, als men maar de vereischte Amerikaansche eigenschappen heeft

om er weer bovenop te komen. Mrs. F. heeft die blijkbaar. In een der fraaie salons van Mrs. Hoagland spreekt zij voor een uitgelezen publiek eerst een half uur over een of anderen Italiaanschen componist, vertelt van zijn tijd, zijn leven, het karakter van zijn kunst, geeft dan een kleine pauze, en speelt het tweede half uur composities van den behandelde kunstenaar. Zij heft hiervoor een entrée van 2 \$ de persoon. Ik schat het gehoor stellig op 200 personen. Zij verdient dus op één middag ongeveer 400 \$, (= f 1000) een som, die niet behoeft verminderd te worden door „aftrek der onkosten,” daar zij den salon van haar beschermvrouwe natuurlijk gratis in gebruik heeft.

Naar het applaus en het oordeel om mij heen te oordeelen is Mrs. F. werkelijk een kunstenaar. New York staat muzikaal hoog; volgens onzen landgenoot Mengelberg vindt men er muzikaal het best opgevoede publiek ter wereld. Wat geen wonder is, als men bedenkt, dat New York sinds jaren de beste kunstenaars der geheele wereld laat overkomen. Het is de Phil-harmonic Society of New York, die door haar concerten in Carnegie Hall, waar plaats is voor 5000 menschen, in dit opzicht de kroon spant, en o.a. ook onzen Mengelberg uitnodigde haar orkest te dirigeren.

De lezingen, die mij in aangenaamste herinnering zijn gebleven, waren die van Miss Helen Brown, een schrijfster over letterkundige onderwerpen. Mrs. Frank Hastings heeft aan haar huis een lecture-hall bijgebouwd, in gothischen stijl, met kerkorgel en gekleurde ramen. Hier leest Miss Brown een morgen in de week. Ik hoorde haar eens lezen over „The House of Mirth,” den Amerikaanschen roman van den dag, een meesterwerk van conceptie en bewerking, maar spelende in een kring van menschen, waarboven men als opschrift zou willen plaatsen: „Wie hier binnentreedt, late alle hoop varen.” De aan den overvloed van hun rijkdom en weelde stervende New Yorker geld-aristocratie. Na lezing van het boek ben ik dankbaarder dan ooit, dat ik nooit met deze kringen in aanraking ben geweest. Een tweede maal hoorde ik Miss Brown lezen over Ruskins correspondentie met Emerson. Met welk een hartelijke instemming hoorde ik uit een zijner brieven citeeren den zin: „How good and kind you Americans are, when you are!”¹⁾

Ook de diners zijn nu in vollen gang. Daar ik mij uitsluitend beweeg in den kring van kennissen, waartoe mijn gastvrouw behoort, kom ik in geen andere dan Christelijke kringen. De luxe is hier buitengemeen, de huizen zijn paleizen, maar zonder het ongezellige en koude, dat een paleis gewoonlijk kenmerkt; de dames kleeden zich als prinsessen, maar bewegen zich met een gemakelijkheid en eenvoud, die er u onmiddellijk aan herinnert, dat ge met menschen van gelijke beweging te doen hebt als gij. Het zijn bijna alle leden van Mr. M. S' kerk, en dus besliste Christenen. Aan tafel wordt hardop gebeden, en worden de belangen van Gods Koninkrijk openlijk besproken.

Na een dezer diners huiswaarts keurend — het vermogen van den gastheer wordt op 15 miljoen dollar (37½ miljoen gulden) geschat — vertelde Mrs. M. S. mij, dat het echtpaar drie volwassen zoons had, die allen studeerden. Zij hadden toestemming om 's avonds laat thuis te komen, maar mochten niet naar hun kamers gaan, voor zij hun moeder, die altijd wakker bleef tot zij thuis waren, goeden nacht hadden *gekust*. De moeder was overtuigd, dat geen middel, dat zij kon aanwenden, hen zóó goed tegen de gevaren van hun leeftijd en omgeving zou behoeden als dit.

Mijn tweede bezoek aan New-York bracht mij ook eindelijk de lang begeerde kennismaking met Miss Ruth Putnam.

Miss Ruth Putnam heeft behalve hare biographie van Willem den Zwijger, (in het Nederlandsch vertaald door

Dr. Nijhoff) die twee drukken beleefde, een vertaling bewerkt van Bloks Geschiedenis van het Nederlandsche Volk, en een boek over Jacoba van Beieren uitgegeven. In het voorwoord van zijn vertaling van Willem de Zwijgers levensbeschrijving zegt Dr. Nijhoff: „Voor dien arbeid, zoo grootsch opgevat en zoo getrouw volvoerd, komt haar alle lof toe. Wat geen Nederlander zelf tot nu toe waagde, daar heeft een vrouw, een Amerikaansche, den moed toe gehad.”

Deze hoog-begaafde vrouw is, zooals alle Amerikanen van dit soort, de eenvoud in persoon. Men weet hier niet wat stijfheid, verlegenheid of hoogheid is. Op de vriendelijkste wijze werd ik door haar ontvangen. Ternaauwer-nood heb ik tijd haar te zeggen, welk een goeden klank haar naam in ons vaderland heeft, en hoe wij ons allen verplicht aan haar voelen voor het schoone werk, dat zij verricht heeft. Want Miss Putnam wil alles van Holland weten. Van de Koningin en den Prins en de Koningin-Moeder — hoe het met politiek en partijen staat, welke kwesties ons volk bezig houden, onze letterkunde en schilderschool — kortom Miss Putnam blijkt geheel met Holland mee te leven en uitstekend op de hoogte van onze toestanden. Zij spreekt ook Hollandsch, en vertelde mij een grappig voorval uit den tijd, toen zij in Holland woonde. Toen zij voldoende Hollandsch kende, om te wagen het te spreken, wandelde zij eens buiten Leiden, (waar zij om haar studies verblijf hield,) en sprak een kind aan, dat in de deur van een eenvoudige woning zat te spelen. Het kind staarde haar eenige oogenblikken verschrikt aan en holde toen naar binnen, en Miss Putnam hoorde haar roepen: „Moeder, moeder, kom eens kijken, daar staat een groote vrouw aan de deur en die praat net als een klein kind.” Daarbuiten ging een illusie naar de maan!

„Wie heeft u toch op 't idee gebracht, een levensbeschrijving van Willem den Zwijger te geven? Heeft u veel aan historische studiën gedaan?” vraag ik.

„Ik heb een broeder, die uitgever is. Hij gaf jaren geleden een serie uit: *Heroes* (Helden) en vroeg mij voor die serie een levensbeschrijving van Willem den Zwijger te geven. Ik had mij nooit bijzonder met historische studiën bezig gehouden, en de opdracht leek mij zeer moeilijk. Maar het onderwerp had een onweerstaanbare aantrekkingskracht voor mij, en ik besloot het te wagen.”

„Zag u er niet tegen op eerst een vreemde taal te moeten aanleeren?”

„Ja, wel eenigszins. Maar behalve Hollandsch heb ik ook Spaansch geleerd voor mijn studiën te Madrid.”

Zij vertelde dit alles, alsof 't niets was.

„Hoeveel jaren heeft u dan wel noodig gehad, voor u uw boek kon schrijven?”

„Zeven jaren.”

Ook dit, of 't niets was.

Later gaf Miss Putnam een receptie voor mij, waar ik ook haar broeder den uitgever ontmoette. Een andere broeder van haar is bibliothecaris van de beroemde Library of Congres in Washington, en hoorende van mijn plannen om daarheen te gaan, geeft zij mij een introductie aan hem, waar ik, begrijpelijkerwijze, zeer dankbaar voor ben.

Op haar vraag, of ik de *Stock Exchange* (Beurs) van New York al gezien heb, en die ik ontkennend beantwoord, biedt zij mij aan, met mij mede te gaan. Een neef van haar, de advocaat Harrington Putnam, zal ons op de Beurs brengen.

Op den afgesproken dag gaan wij in een „car” *down-town*. Eerst naar Wall Street, waar de financiële slagader van Amerika klopt. In een zijstraat van Wallstreet, Broadstreet geheeten, staat de mooie, wit-marmeren Beurs. De bezoekers mogen op een galerij het schouwspel beneden in het gebouw gadeslaan. Er is een zenuwachtige drukte, een geschreeuw en heen-en-weer-geloop dat ge duizelig wordt. 't Zou aan een mierenhoop doen denken, als, vergeleken met wat ge hier te zien

¹⁾ Hoe goed en vriendelijk zijt gij Amerikanen, als ge het zijt!

krijgt, de mieren niet zoo kalm en waardig dooreenliepen. Ge ziet een koortsachtige actie en hoort een oorverdoovend lawaai, maar begrijpt als leek niets van wat er gebeurt. Dagelijks wordt hier voor bijna 100 millioen gulden verhandeld. Er zijn ongeveer 1200 leden. Aardig is het in het tumult de *bell-boys* in hun grijze uniform te volgen, die boodschappen doen voor de aanwezigen, en heen en weer loopen met een vlugheid en gemak, die denken doen aan kranige zwemmertjes in een bruisenden oceaan.

Het was ons goed, dit tooneel, dat men in New York „moet gezien hebben,” te verlaten en te gaan lunchen in een heeren-club, die ook dames introduceert. Wij aten o.a. het echt-Amerikaansche gerecht: *terrapine*, (een soort land-schildpad) voor de Amerikanen een uitgezochte lekkernij, doch dat mij maar niet bekoren kan.

Het is een genot met Miss Putnam te praten, haar mijn indrukken van Amerika mede te deelen, ze te toetsen aan haar door levenservaring en studie gerijpt oordeel, voor mij te belangrijker, daar zij door haar verblijf in en kennis van mijn vaderland, het subjectieve element in mijn beoordeeling van haar vaderland zoo goed begrijpt. En dan spreken we weer over haar werk, maar als ik zeg, dat wij haar werk hooger stellen dan dat van Motley, schudt zij het hoofd. „Motley heeft ons de oogen geopend,” zegt zij, „zonder Motley zou ik nooit hebben kunnen doen, wat ik deed.”

„Als Motley's werk de kleurige dageraad is geweest, dan is uw werk het middaglicht, zuiver en helder, zonder bij-kleuren,” waagde ik op te merken.

„De dageraad is poëtisch, de overwinning op den nacht heroïsch. De middag is het een noch het ander. Motley was een dichter en een baanbreker. Ik heb van verre zijn voetspoor mogen volgen,” antwoordt Miss Putnam opstaande, „en we spreken er verder niet meer over.”

Er is in deze groote vrouw geen zweem van ijdelheid. Het is haar een voorrecht, iets voor de geschiedenis der menschheid in 't algemeen, en voor die van Holland in 't bijzonder, te hebben mogen doen.

H. S. S. K.

BRIEVEN UIT WONDERLAND.

Zeg, als je nu maar eens oogen hadt, om de lucht te zien! Dan zag je de vlugge moleculen zuurstof drijven in de loggere moleculen stikstof; je zag overal, bij ieder ademend wezen, bij elke vlam en elken gloed, ja bij een roestigen spijker, die zuurstofdeeltjes een verbintenis aangaan met deeltjes van andere stoffen, meestal van de zwarte koolstof. Man en vrouw is één, zegt het spreekwoord, maar als de zuurstof met de koolstof trouwt, dan worden ze zoo één, dat je geen van beide meer herkent; ze zijn inderdaad een nieuwe stof. En die nieuwe stof, koolzuur, zie je nu overal in de lucht rondwalen, totdat ze valt binnen het bereik van de groene bladeren der planten. Dan volgt echtscheiding. De koolstof blijft in de plant en de zuurstof moet maar weer alleen uit wandelen gaan en zoekt maar gauw weer andere deeltjes koolstof op. En bij al die werking is de wonderkracht *chemische verwantschap*, scheikundige aantrekking, aan 't werk; die zit er achter en doet de zuurstofdeeltjes begeeren door de koolstof, en de koolstofdeeltjes weer door het bladergroen. En als je al dat gescharrel en gedraai nu ziet in den luchtocceaan, dan zie je tevens stroomingen. Je ziet de zonnestralen aankomen met boodschappen uit de wijde verte, en ze drijven hier en daar de luchtdeeltjes uit elkaar, zoodat het daar ijler en lichter wordt. Maar een menigte deeltjes op een andere plaats heeft het te benauwd en maakt gauw van de gelegenheid gebruik om in die ijlere ruimte te dringen. Soms trekt dat leger van luchtdeeltjes voort op schuifelende voetjes; soms

gaat het in den stormpas, en dan werpen ze, hoe klein ze zijn, omver wat hun in den weg komt. Groote boomen buigen eerbiedig voor hen het hoofd, en dakpannen en schoorsteenen gaan wel gaarne een eindje mee. Maar tegelijk brengen die luchtstroomen hun koolzuur of hun zuurstof mee voor planten en voor dieren en menschen, en zijn ze dus voor het leven op aarde wat het bloed is voor het lichaam. En ze voeren de waterdampen tegelijk mee en geven regen en sneeuw aan ieder die ze hebben moet. Prachtig, zoo'n werking als er is in de onzichtbare lucht! Kijk, voor zulke dingen is het heerlijk, dat we zoo'n beetje verbeeldingskracht hebben en ons de dingen kunnen voorstellen, zooals ze inderdaad zijn.

En als je de oogen van je verbeeldingskracht open zet, dan zie je nog veel meer moois. Ik zit hier te schrijven bij betrokken lucht; de zonnestralen, die immers altijd een rechten weg volgen, kunnen hier niet komen van wege de wolken; bovendien al was het helder, dan zat ik hier toch aan den schaduwkant. Evenwel heb ik voldoende licht. Hoe komen die aethergolven dan hier op mijn papier en mijn pen? Daartoe dienen de zonnestofjes, de kleinste dingen die je ooit gezien hebt. Ik zie ze nu niet; maar als de zon door een reet in mijn kamer schijnt, dan zie ik ze dansen en wuiven in den glans. Ze zijn er nu ook, maar ze zijn zoo klein, dat ze voor ons alleen zichtbaar zijn in het volste zonlicht. En die nietige zonnestofjes hebben ook een doel voor hun bestaan. Ieder van die stofjes vangt zonnestraaltjes op en werpt ze in 't rond; de een kaatst ze terug naar de ander en dat spelletje duurt voort, tot het licht letterlijk in alle richtingen verstrooid en verdeeld is. Waren die dansende zonnestofjes er niet, dan zou ik hier in het pikkeduister zitten, en er zou alleen licht zijn, waar de zonnestralen rechtstreeks komen. Stel je zoo'n toestand eens voor. Je komt uit je donkere huis; je gaat op straat, waar je aan de schaduwzijde loopt in zwarten nacht en aan de andere zij in het volste licht. Gaat je een rijtuig voorbij, dan sta je eensklaps in zulk een zwarte schaduw, dat je je zelf niet kunt zien. Heb je er wel eens op gelet, dat je bij maanlicht eenigszins dien toestand hebt? Wat zijn bij maanlicht de schaduwen donker; wat kan je bij maanlicht prachtig met je tweeën een donker laantje vinden! Het schijnt wel, dat de zonnestofjes het maanlicht niet zoo goed kunnen verstrooien als het zonlicht. Ons kunstlicht ook niet, dat geeft ook zwartere schaduwen. Geen mooier licht daarom dan het daglicht. Dat licht is *diffuus*, zooals men dat noemt, verstrooid door de kleinste zichtbare wezens, de zonnestofjes. Of die ook hun reden van bestaan hebben!

Op de maan, die immers ook haar licht van de zon ontvangt, bestaat geen lucht en daar drijven geen zonnestofjes. Daar heb je, als het „maan-dag” is, een van tweeën, helder licht of zwarte schaduw. Met een kijker is dat van hier goed te zien. De bergen op de maan werpen scherp begrensde zwarte schaduwen, zoo helder en scherp, dat men uit die schaduwen de hoogte der bergen berekent, minstens even nauwkeurig als men de hoogte weet van den Mont-Blanc of den Gaurisankar. Zonder de zon zou er geen licht en geen warmte op aarde zijn, zonder de lucht met haar stofjes zou er naast onuitstaanbaar fel licht zwarte duisternis zijn, en onuitsprekelijke koude naast ondragelijke hitte. Het mannetje in de maan zou onze aarde meer schitterend zien dan hij ze nu ziet, evenals wij de maan, maar voor ons menschen zou de aarde nog niet bewoonbaar wezen.

En toch, ook met de prachtigste lucht zouden de zonnestralen hier niet veel leven kunnen wekken en koesteren, als er niet nog een derde bondgenoot was, het water.

Alle goede dingen bestaan in drieën, zeggen de menschen, maar dat geldt hier ook. De zonnestraal, de luchtmolecule en de waterdruppel, door dat driemanschap onderhoudt God het leven op aarde. In mijn volgende brief willen we eens praten over dien waterdruppel.

A. L.

dezen heiligen lusthof niet zouden trachten te verwoesten!

Maar als daar geen zonde scheiding maakt tusschen u en uw God, dan moogt ge, dan kunt ge niet anders, dan geheel uw hart met zijn jeugd en zijn vreugd, met zijn hopen en vreezen, met zijn zweven en stijgen opheffen als een wicrookoffer tot Hem, die u aldus gemaakt heeft en het zal uw Vader in Christus een lieflijke geur zijn.

Zie, als ge daar samen, hand in hand, in uw „Ja, voor eeuwig!” ook bedoeld hebt:

Niet waar, wij zullen op ons pad
Gedurig samen nederknien
En brengen 't offer onzer zielen
Hem, die ons 't eerst heeft liefgehad!

dan kan het wel niet anders, of ge legt ook dat heilige der heiligen van uw harten, uwe jeugd, mede voor Hem open, al zoudt ge daartoe ook geen mensch toegang willen of kunnen verleenen, en 't zal u juist een heerlijk voorrecht zijn, met Hem te mogen spreken over datgene, waarover ge met geen menschen spreken kunt of wilt.

Zie, als ik het even waagde te bespieden, dan schijnt het mij toe, of alles om u en in u in rust is, in schoone harmonie met dien blauwen hemel, die stralende zon, dat flouren en geuren boven en om u, dat werk uwer nijvere handen, alsof het alles in vrede is met uw God, ook de kalmte, die zich op uw lief gelaat teekent. Zoo zij het, zoo blijve het, ook als die hemel zich verduistert, als die zon achter droeve wolken schuil gaat, als er geen schaduw zal zijn tegen de hitte van 's levens middag, als de bloesems geur en fleur missen, als ze verdord en ontblaard zijn afgevallen. Al dat schoon is er, opdat het hun helpen zou vrucht te zetten. Als dan uw werk maar blijft, en uw vrede, mijn kind!

Ik heb u toch niet gestoord, hoop ik?

Ik verlaat mijn schuilhoekje met een stillen groet uit de verte voor u en voor allen, waarheen uw gedachten reizen, en een goeden wensch voor het werk uwer handen, voor nu en straks!

P. J. K.

PRIJSVRAAG.

HOOFD „TIMOTHEÛS.”

Het Geïllustreerd weekblad „Timotheüs” vraagt een ontwerp voor een nieuw hoofd, breed 19 en hoog 5 cM., dus lager dan het tegenwoordige. De uitgever stelt zich vóór een zee-, land- of boschgezicht, met de woorden **Timotheüs, Geïllustreerd Weekblad**, er met smalle, maar forsche letter doorheen gewerkt; de naam van het Blad natuurlijk het grootst. Andere ontwerpen komen echter ook in aanmerking. De ontwerpen kunnen wel op grootere schaal worden ingezonden, zoo de verhouding, 19 tot 5, slechts dezelfde blijft. Alleen abonné's op „Timotheüs” kunnen mededingen. De ontwerpen gelieve men in te zenden onder een zinspreuk met schrijfmachine of vreemde hand geschreven, tegelijk met een evenzoo geschreven gesloten briefje met dezelfde zinspreuk, waarin de naam van den inzender vermeld is. Inzendingen worden ingewacht vóór 10 September a.s. aan het Bureau. De uitgever behoudt zich het recht voor, het bekroond ontwerp, dat gebruikt wordt, nog te laten wijzigen door den inzender. Een commissie van deskundigen zal de ontwerpen beoordeelen.

Een prijs wordt uitgelooft van f 40 — voor het ontwerp, dat gebruikt wordt. Is er zulk een ontwerp niet bij, dan wordt aan de beste inzending een premie toegekend.

Brieven uit Amerika.

XXVI.

NEW YORK.

Tiffany and Co. — Een grijze winkel. — Wat wij over bouwstijl en constructie te weten kwamen. — Stalen liften. — De koopkamertjes. — Een paar prijzen. — Tiffany onder den grond. — Brandkasten en inbrekers. — Tiffany-glas. — Kennismaking met Miss. Ripley. — Bezoek aan Tiffany's studio's — Mrs. Babcock.

Vertelde ik u een vorig maal, wat door het oor genoten wordt aan lezingen en muziek, ditmaal wil ik u meenemen naar een kunst, die der oogen lust is. Naar *Tiffany and Co.*, de trots der Amerikanen, omdat zij daar werkelijk geslaagd zijn, op kunstgebied iets origineel Amerikaansch te leveren — en een kunst, die zéér hoog staat.

Op den hoek van 37th street en Fifth Avenue staat de winkel van Tiffany. In niets lijkt deze winkel op wat gij gewoon zijt een winkel, een mooien winkel zelfs, te noemen. De eenige overeenkomst is, dat in Tiffany's winkel *verkoch*t wordt. Maar dat is ook al.

Het was een regen-dag, toen ik er heenging, weer onder geleide van Miss. L..., die mij tijdens mijn eerste verblijf in New York ook zooveel vriendelijkheden had bewezen.

We houden stil voor wat den indruk maakt van een in caquisen stijl gebouwd kunst-museum. Voor we nog den tijd hebben één indruk te verwerken, staat er een bediende met groote paraplu aan ons rijtuig, om ons bij het uitstappen behulpzaam te zijn en voor regen gevrijwaard naar den ingang van den winkel te brengen.

De eerste indruk is die van ontzaglijke ruimte en hoogte, de tweede die van groote rust en kalmte. In bouwstijl noch versiering iets van het bonte en drukke en reclame-achtige, waardoor winkels gewoonlijk de attentie pogen te trekken.

Miss L... heeft aanstonds iemand opgezocht, die zich bereid verklaart, ons het gebouw te laten zien en een en ander van de constructie uit te leggen.

De kleur van het gebouw inwendig en uitwendig is grijs, en wel in een zoodanige tint, die na lang overleg en zoeken door de kunstenaars, die het gebouw gewrocht hebben, het best is geoordeeld als achtergrond voor de goud- en zilverwerken en andere kunstvoorwerpen, die hier verkocht worden.

De gevel, die zoozeer onze aandacht trok, is gebouwd naar het *Palazzo Grimani* te Venetië, het prachtige gebouw aan het Canale Grande, en dat nu als postkantoor gebruikt wordt. Hoewel de gevel slechts drie verdiepingen toont, zijn er in werkelijkheid zeven.

Studie, onderzoekingen noch geld zijn gespaard om de kostbare bouwmaterialen in dezelfde tint te houden.

De Corinthische zuilen aan den gevel, en die welke de prachtig bewerkte zoldering der eerste verdieping schragen, zijn van grijs marmer uit Formosa, met metalen kapiteelen van dof-zilveren glans. Ook de zoldering heeft deze metaalkleur.

De groote moeite was toen een houtsoort te vinden, (voor vloer, toonbanken, deuren enz.) die met deze tinten overeenstemde. Gevonden en aangewend is hard, grijs teakhout van de Philippijnen, ingelegd met randen gepolijst staal. De stoelen, waarop de bezoekers plaats nemen, zijn van hetzelfde hout, met grijs fluweelen zittingen. Het licht schijnt uit zilveren kandelabres.

Op de liften wordt bijzonder onze aandacht gevestigd. Zij zijn van staal, en de deuren meesterstukken van smeedwerk.

De breede hoofdtrap is van grijs Formosa-marmer evenals de zuilen.

Een geheele rij kleine kamertjes, alle in grijzen toon gehouden, kunnen door de koopers gebruikt worden, om een keuze te doen. „Niet waar,” zegt onze geleider, „’t is niet prettig, als ge iets koopen wilt en ge zit aan de toonbank, en een kennis van u komt binnen, en ziet uw kiezen en keuren, en hoort den prijs, dien gij al of niet besteden wilt. Wij laten dit alles, zoo het gewenscht wordt, gebeuren tusschen vier gesloten muren.”

Dit is de omgeving, en nu de kostbaarheden, die er te koop zijn. Want ik had den indruk, dat er uitsluitend kostbaarheden te koop waren, en dat Tiffany zijn klanten wel hoofdzakelijk onder de Amerikaanse multi-millionairs zal hebben. Ik zag een vaasje, dat § 300 (f 750.—) kostte; een groote vaas, wit met goud doorschoten, die een waarde had van § 3000. (f 7500.—) Zoo zagen wij serviezen waarvan de borden § 1800 (f 4500.—) het dozijn kostten . . .

Het deed mij goed in dezen weelde-tempel ook Delftsch blauw en bont, en Hollandsch zilverwerk te zien.

Amerika bouwt niet alleen torenhoog boven den grond, maar ook onder den grond. En gewoonlijk is de ondergrondse bouw niet minder merkwaardig dan de bovenbouw. Ten minste bij Tiffany. In een groote blanke stalen lift dalen wij pijlsnel, geruischloos naar beneden. Tiffany heeft onder den grond brandkasten, waar het publiek kostbaarheden bewaren kan. De geheele ruimte, hiervoor bestemd, is omlijst door massieve, verzilverde ijzeren balken, de wanden zijn bekleed met marmer van Pavonazza.

De extra-secure brandkasten staan in een ruimte, geheel gepantserd met kanonnen-metaal. Zij strekt zich uit onder de *side-walk* van Fifth Avenue.

Het schijnt hier inderdaad een ongenaakbaar oord voor inbrekers! Wij zien de sluitingen, de dikte der stalen deuren, de voorzorgsmaatregelen, o.a. verborgen elektrische geleidingen, die bijna iederen stap, ieder gebaar van den inbreker, onmiddellijk kond doen aan het naastbijgelegen bureau van politie en aan de bewakers van het huis.

„Is er ooit een poging tot inbreken gedaan?” vraag ik. „Neen, daar zijn onze inbrekers veel te slim voor!” is het antwoord. „Zij weten het zoo goed als wij, dat er hier voor hen niets te halen zou zijn dan een paar jaar gevangenisstraf. En wij van onzen kant hebben gezorgd, dat geen inbreker ’t in zijn hoofd zal halen, een voet over onzen drempel te zetten. Dat is de beste oplossing.”

Nog iets vernemen wij over dezen arbeid van *Tiffany en Co.* De middelen van moderne techniek en machinewezen, die hun ten dienste staan, zijn *first-rate*. Ongeveer 500 kundige arbeiders vinden hier een bestaan. De laatste jaren staat de fabriek sterk onder den invloed van Japansche kunst, en worden Japansche motieven voor moderne gebruiks- en kunstvoorwerpen aangewend. Een specialiteit zijn nabootsingen der op Cyprus gevonden oude goudsieradiën. De tegenwoordige eigenaar, zoon van den stichter, is een kunstenaar, die zich op decoratieve kunst heeft toegelegd, en het „Tiffany-glas” in den handel heeft gebracht. Het procédé, waardoor dit glas ontstaat, is hoogst merkwaardig, vertelt onze geleider. De nog heete glas-massa wordt doortrokken van metaal-dampen, terwijl de bewerker zorg heeft te dragen, dat de aldus ontstaande kleuren en lijnen in overeenstemming zijn met vorm en bestemming van het wordende voorwerp. Geen enkele versiering wordt meer aangebracht, als het voorwerp gereed is. Alle versiering wordt in de heete massa aangebracht, die soms tot *twintig* malen toe wordt verhit en opgeblazen.

De prijzen lijken mij nu niet zoo fabelachtig meer.

Later was ik in de gelegenheid, de Tiffany-arbeiders aan het werk te zien.

Op de tentoonstelling eener verkoop van oudheden rondwandele in de afdeling: Oostersche tapijten, had ik het geluk te ontmoeten Miss Mary Churchill Ripley, het hoofd van Tiffany's *Rug Department* en schrijfster van *The Oriental Rug Book*. Met de gewone Amerikaansche behoefte, om van dienst te zijn, vertelde zij ons allerlei merkwaardigs van de Perzische, Chineesche en Japansche

kleden, die rondom ons hingen. Hoe men het volk, dat ze gewrocht had, herkennen kon. Uit welke eeuw ze waren. De beteekenis van de symboliek der figuren. Symboliek van aantal en plaatsing. Ieder kleed werd een plaat, een rebus, die de kundige Amerikaansche ons vertolkte.

Ik deelde haar mijn bewondering mede voor wat ik gezien en gehoord had in Tiffany's.

„Als u morgenmiddag om drie uur aan het *Rug Department* wilt komen, zal ik u nog meer van onze *rugs* vertellen, en u tevens laten zien, hoe wij onze gekleurde vensters maken.”

De beide NewYorkschen, die met mij waren, zeiden, dat dit een bijzonder voorrecht was, en ons verheugende op den dag van morgen, namen wij Miss Ripley's vriendelijk voorstel dankbaar aan.

Miss Ripley is nu weer zulk een type van een *selfmade American woman*. Zij leeft voor de studie van *Oriental rugs*. Het is haar niet voldoende, de patronen te kopiëren en toezicht te houden op het werk, maar zij heeft de geschiedenis en de symboliek der Oostersche tapijten willen kennen. Van overall heeft zij kennis opgedaan. Van zendingen, die uit de betrokken streken kwamen. Van Oosterlingen, die zij ontmoette. Dikwijls domme menschen, die haar niet baatten. Dikwijls kreeg zij de meest tegenstrijdige berichten, maar Miss Ripley had den echt-Amerikaanschen geest van volharding, die niet van ontmoediging weet. Na jaren zoekens en speurens weet zij genoeg, om haar boek „*The Oriental Rug*” de wereld in te zenden.

„En ik weet nu al weer zoo veel meer dan toen,” zegt zij, als wij het boek doorbladeren. „Ik hoop weldra een tweede deel te kunnen schrijven.”

Inmiddels gaat zij ons voor naar de *studio*. Eerst zien we langs de muren vakken, waarin brokken glas liggen. Het glas, zooals het uit de glasblazerij komt. Al dit glas is gevlamd, gestreept, in alle mogelijke kleuren en nuances. Van het teerste wit en paarlgrijs tot het schelste rood en felste blauw.

„Dit is nu de ruwe materie,” vertelt Miss Ripley, „maar toch zit er reeds gedachte in. Al deze vakken hier b.v. hebben kleuren en lijnen voor een zonsopgang. Hier is blauw en blauwgroen voor water” — zij toont ons een paar stukken — „hier blauw voor lucht, — hier groen voor boomen — hier voor gras — daar wit en grijs voor wolken . . . Ziet u, daar moeten de blazers rekening mee houden, maar verder is het ruw, gedachteloos, toevallig werk. Dan worden alle tinten en nuances van tinten soort bij soort gelegd.”

Tot zoover de materie. Dan komt de geest, om die materie te ordenen en tot *afbeelding* te verheffen.

We gaan eerst naar de zaal der teekenaars en teekenaarsters. Zij ontwerpen en schilderen de figuren voor de geschilderde vensters. Anderen zien wij bezig deze modellen op bordpapier na te teekenen en in vakken te verdeelen. Deels is deze verdeling natuurlijk, loopend langs de grens van bloem en blad, van kleederzoom en halssieraad; deels moet zij kunstmatig zijn. Dan wordt deze aldus verdeelde teekening, die er uitziet als een legkaart, op karton nagetrokken, en ieder vakje zoowel op 't oorspronkelijke als op de copie genummerd. Dan komen we in de zaal, waar we het glas terugzien. Een dame knipt de genummerde vakjes uit het bordpapier met een schaar, die tevens een fijn reepje langs den rand wegnipt. Het uitgeknipte bordpapier vakje is dus iets kleiner dan het vakje op de teekening. En dit moet ook, want de glazen vakjes, die geknipt worden naar het bordpapier vakje, moeten omlijst worden door lood. En dan zien wij ten slotte den eind-arbeid, het invoegen der glazen vlakjes in het raam, dat recht op staat, zoodat het licht er door schijnt. Ook hier werkt weer een dame. Zij heeft de oorspronkelijke schildering als voorbeeld, met de in genummerde vakjes verdeelde teekening. Haar helpster overhandigt haar telkens een bordpapier vakje. Door de nummers weet zij onmiddellijk, welke deeltjes

van de schilderij zij door het glas heeft na te bootsen. En uit de stapels gevamd en gestreept glas, die zij reeds van te voren heeft uitgekozen, moet zij nu het stuk, en uit dat stuk, door het tegen het licht te houden, het juiste plekje kiezen, dat in het venster afbeelden zal het overeenkomstige plekje op de oorspronkelijke schilderij. Vindt zij dit, dan legt zij het stukje bordpapier er op, trekt den omtrek na op het stuk glas, overhandigt het aan haar helpster, die het glazen vakje voor haar uitsnijdt, waarop de kunstenaar — want dat moet zij wezen — het in het raam bij de andere glazen vakjes voegt.

Soms wordt een geheele zonsongang, een stroom, een schemering, een lichtbundel uit één stuk glas gevonden. We zagen letterlijk wonderen in dit opzicht in sommige glazen vensters. Want wel is waar worden de tinten opzettelijk in het glasblazen ingemengd, maar hoe de lijnen en vlammen in elkaar vloeien, is puur toeval.

Het was ons, als hadden we *schepping* gezien. Eerst een chaos van materie, waarin de geest des kunstenaars orde, vorm, gestalte en uitdrukking legt.

Op 't zelfde oogenblik hadden wij dezelfde gedachte, Mrs. Babcock en ik. Ik heb u nog niet over haar gesproken. Zij is een der merkwaardigste vrouwen, die ik gedurende mijn verblijf in New York heb leeren kennen. Zij is weduwe. Haar man, een predikant, was in New York beroepen, en juist van plan, daarheen te gaan, waar zij beiden zich de hoogste idealen van nieuwen arbeid in Gods koninkrijk voorstelden, toen onverwachts de zware slag viel. Na zijn dood heeft Mrs. Babcock een keur zijner gesproken en geschreven woorden uitgegeven onder den titel van *Thoughts for every day living*,¹⁾ welk allersympathiekst boekje ik van de verzamelaarster met eigenhandige opdracht ontvangen mocht.

Zelden heb ik een vrouw ontmoet, wier geheele verschijning zulk een diepe levenssmart en tevens zulk een verheven, geheiligde lijdzaamheid predikte, als Mrs. Babcock. Haar te ontmoeten, was te weten, dat haar leven gebroken was, maar ook dat zij in de hóogste klasse van Gods lijdensschool leefde. Wij hebben veel over lijden en verdriet gesproken; nóóit over het hare, maar wel over het wonder van vertroosting en leering en heiliging, dat God door het lijden ons toebrengt. En ieder woord uit de Schrift of uit eigen ervaring, dat haar licht over 't lijden gaf, kon men haar zien indrinken, zooals een dorstige zich verkwikt aan levend water. Hieruit, maar nooit uit haar klagen, bleek telkens, welk een leed zij te lijden, welk een strijd zij te strijden had.

Keeren wij terug naar Tiffany's studio's. Mrs. Babcock vraagt mij, of ik het *Memorial Window*²⁾ wil zien, dat zij hier laat maken voor de Brick Presbyterian Church, waar haar man, na voorgenomen terugkeer uit Europa, zijn vurig begeerd dienstwerk zou hebben aangevangen.

Ik doe niets liever. En wij komen in een groote — o, die heerlijke *ruimte* overal heen — aan het eind donkere zaal, waar, van helder licht doorschenen, een kerkraam staat van reusachtige afmeting.

De gedachte, die Mrs. Babcock er in vertolken wilde, is die van Paulus' woorden aan koning Agrippa in Hand. 26 vs. 19: „Daarom, o koning Agrippa! ben ik dat hemelsch gezicht niet ongehoorzaam geweest.”

Het hemelsch gezicht niet ongehoorzaam.

Van boven, in een schittering van lichtbundels en bovenaardsche kleuren, als onbereikbaar ver weg, straalt goudlicht uit een opening in de wolken. Beneden is de aarde met boomen en gras, en op den grond, zich half-opheffend, ligt een man, die zijn aangezicht keert naar dat licht, en wiens geheele houding schijnt uit te drukken: „Heere, wat wilt gij dat ik doen zal?”

Een overgegeven gehoorzaamheid — en vooral de on-eindige voortreffelijkheden van het hemelsche boven het aardsche, — dat is de indruk, dien het prachtige raam maakt.

Ik zie Mrs. Babcock's gelaat opgeheven naar het

¹⁾ Gedachten voor het leven van iederen dag.

²⁾ Gedenkraam.

glorieuze bovengedeelte, en nog nooit heb ik haar fijn-besneden gelaat zoo schoon gevonden, als nu, met de weerkantsing, in letterlijken en in figuurlijken zin, van dat „hemelsche visioen.”

„Vindt u 't goed?” vraagt zij eensklaps, mijn hand drukkend.

„Ja, heel goed,” zeg ik.

En toen, plotseling opstaande, als uit vrees, dat haar gevoel haar overmeesteren zou: „Ja, 'tis goed. Zóó is 't goed.”

H. S. S. K. T.

VRAGENBUS.

Reuter-telegrammen.

Te Londen bestaat een inrichting, Reuter's Telegram Company, die alle groote bladen van Engeland en van de Engelsche koloniën voorziet van de nieuwste berichten op het gebied van de politiek, den handel en de geldmarkt. Daartoe bestaan agentschappen in Manchester en Glasgow en op verschillende plaatsen in Egypte, Zuid-Afrika, Indië, China, Japan en Noord-Amerika, en voorts correspondenten in de voornaamste plaatsen der geheele aarde, die voortdurend alle belangrijke berichten naar Londen seinen. Verder zendt Reuters bureau dagelijks een „Algemeene correspondentie” naar de voornaamste bladen van het vasteland betreffende hetgeen in het Britsche rijk voorvalt.

Dit bureau is gesticht in 1849 te Aken en in 1851 verplaatst naar Londen door Paul Julius Reuter, een Duitscher. In 1865 werd het een naamlooze vennootschap.

Dergelijke telegrammenbureau's zijn er meer. In Parijs bijv. bestaat de Agence Havas, sedert 1840, welke in den eersten tijd postduiven gebruikte voor het overbrengen der berichten; voorts bestaan er te Berlijn, St. Petersburg, Stockholm, Hamburg, Rome, Sofia, die alle op dezelfde wijze werken.

Branders.

Branders deden in den ouden zee-strijd ongeveer denzelfden dienst als de hedendaagsche torpedo's en zeemijnen. Het waren schepen, gevuld met brandbare en ontplofbare stoffen. Een lont werd aangestoken, waarvan de lengte in evenredigheid was met den weg, dien het schip af te leggen had. Dan werd het schip overgegeven aan den stroom of aan een gunstigen wind, en dreef zonder bemanning naar de vijandelijke schepen. Deze konden, daar ze zeilschepen waren, niet altijd voor den brander de wijk nemen, en werden dus dikwijls, tegelijk met den brander natuurlijk, vernield. Reeds de Tyriërs gebruikten branders tegen Alexander den Grooten, de Karthagers tegen de Romeinen. De branders van Gianibelli, die Parma's brug over de Schelde bij Antwerpen vernielden in 1685, zijn beroemd geworden. Nog in het jaar 1809 vernielden de Engelschen met twintig branders een Fransche vloot bij Isle d'Aix. De grootste van deze branders bevatte 1500 vaten buskruit. De Grieken gebruikten nog branders in hun bevrijdingsoorlog tegen de Turken, (1821—1829.) doch sedert de invoering der stoomschepen hebben de branders hun waarde verloren. Stoomschepen kunnen te allen tijde ontwijken.

Een gedeelte van New York, dat aan Oud-Holland herinnert.

Brieven uit Amerika.

XXVII.

NEW YORK.

De Fifth-Avenue. — Bezoek aan de Columbia-Universiteit. — Het Hollandsch gelegen college van Prof. Carpenter. — „Het krabbetje en de gerechtigheid.” — Receptie aan de Columbia-Universiteit. — Receptie voor Mr. en Mrs. Choate. — Kennismaking met Dr. Wetmore.

De bereidwilligheid der Amerikanen, om een vreemdeling, die belang in hun leven stelt, hun land te laten zien, is onuitputtelijk. Een mijner Amerikaanse kennissen, die wist, dat ik belangstelde in al wat den band tusschen Holland en Amerika betrof, of, zooals hij 'tschertsend noemde, in de „Holland-America Line,” vroeg mij, of ik lust zou hebben kennis te maken met Prof. Carpenter van de Columbia-Universiteit, die daar een college in 't Hollandsch gaf, en dat college bij te wonen...

De vraag stellen was haar beantwoorden. Het voorstel leek mij een der aangenaamste en interessantste, die mij gedurende mijn verblijf in Amerika gedaan waren.

Op den gezetten dag en het bestemde uur trokken wij Columbia-Universiteit-waarts.

Zij is heerlijk gelegen in groote uitgestrektheid (denk hierbij aan „Amerikaansch groot,” niet aan „Hollandsch groot”) op den hoogen Hudson-oever, deze oudste, grootste en belangrijkste onderwijs-inrichting van New York.

De eereplaats, en een eeretaandeel in de architectonische schoonheid der gebouwen heeft de prachtige bibliotheek, in Grieksch stijl, door Mr. Seth Low, een der presidenten der Universiteit, gebouwd ter nagedachtenis aan zijn vader. Het gebouw heeft 1 millioen dollar (2½ millioen gulden) gekost. Met onbelemmerd uitzicht op de Hudson ligt het op hoog terras, waartoe breede trappen toegang geven.

Enorme afmetingen — enorme ruimte, zoo goed passend bij het grootsche karakter van den Hudson, — dat is de eerste en allesbeheerschende indruk, die zich van u meester maakt.

Maar men kàn hier ook grootsch bouwen. Er is ruimte naar alle zijden, en onderwijs-inrichtingen zijn evenals liefdadige inrichtingen de verwende kinderen, die door de Amerikaanse multi-millionnaires met weldaden overladen worden. De Columbia-Universiteit heeft aan geschenken en gaven ontvangen 20 millioen dollar, (50 millioen gulden) en de waarde harer gebouwen en verzamelingen bedraagt 18 millioen dollar. (45 millioen gulden.) Het duizelt een Europeesch brein bij zulke getallen.

Doch dit alles slechts in vogelvlucht. Het is niet de

Columbia-Universiteit en *gros*, die ons ditmaal interesseert, maar *en détail*, en wel dat kleine onderdeelje, dat in onze Hollandsche oogen wel 't allerbelangrijkste is.

Eerst dan de kennismaking met Prof. Carpenter. Hier zijn wij onmiddellijk weer op de *Holland-America Line!* Prof. Carpenter kent onze taal, ons land, onze geschiedenis, onze letterkunde, onze beroemde mannen en vrouwen. Hij heeft ook mijn vader ontmoet tijdens diens verblijf in Amerika, en dankt zelfs zijn aanstelling tot professor in de Hollandsche taal aan diens bemiddeling. Mijn vader heeft nl. in 1898 in New York een vergadering belegd met het doel een afdeling van het Algemeen Nederlandsch Verbond te stichten, wat gelukt is. Het optreden van Prof. Carpenter als hoogleeraar in de Hollandsche taal aan de Columbia-Universiteit is een gevolg van deze vergadering.

In aangename conversatie — te aangenamer naarmate de dag van vertrek uit Holland en die van vertrek uit Amerika zich steeds verder van elkander verwijderen — verloopt een kwartier, en dan is het tijd naar de collegezaal te gaan.

Een klein dozijn studenten zijn hier bijeen, o. a. twee dames.

Aan de beurt is de lezing en vertaling uit „Een pic-nic in proza” van „Het krabbetje en de gerechtigheid” van Frederik van Eeden.

Als de studenten, die van allerlei nationaliteit blijken te zijn, aan 't lezen tigen, en met allerlei eigenaardigen bijklank van diversen tongval lezen van het „khrabbiethsjen en de cherechtingheid,” betreur ik, dat geen landgenoot met mij kan medegenieten van dit eenigszins vermakelijk college. Maar het overwegende gevoel is zeker een van groote blijdschap en rechtmatigen trots, dat onze Nederlandsche taal en letterkunde op zulk een afstand van het vaderland, met zooveel blijkbaar kennis en bewondering voor haar schoonheid, beoefend worden.

Als het hoofdstuk uit is, dank ik voor het gehoorde en wil vertrekken. Maar Prof. Carpenter denkt er anders over, en verzoekt mij een paar bladzijden voor te lezen; het gebeurt zoo zelden, dat hij en zijn studenten eens Hollandsch hooren lezen door iemand, wiens eigen taal het is. Gaarne voldoe ik aan het verzoek, en zie onderwijl Prof. Carpenter allerlei aantekeningen maken en blikken wisselen met zijn studenten.

Den volgenden dag kom ik op een receptie aan de Columbia-Universiteit de reden hiervan te weten. Op deze receptie ontmoet ik een paar studenten van 't Hollandsch college, die mij vertelden, dat Prof. Carpenter na mijn vertrek den studenten had gezegd, dat hij uit mijn voorlezen had bemerkte, dat hij hen op één punt verkeerd ingelicht had. Hij had hun nl. gezegd, dat de Hollandsche *ij* als de Duitse *ei* wordt uitgesproken, dus *wij zijn blijde* als *wai zain blaide*. En nu had hij bemerkte, dat het een geheel andere klank moest zijn, iets tusschen *ee* en *ai* in, en hadden hoogleeraar en studenten zich, na

mijn vertrek, beijverd om den juisten klank na te bootsen.

Het deed mij goed, bij deze studenten warme bewondering voor onze taal te vinden. Er zijn zoo weinig vreemdelingen, die haar kennen. En wat zij vooral zoo mooi vonden, was haar rijkdom aan beelden en het tekenachtige harer tallooze beeldsprakige uitdrukkingen. „Uw volk redeneert niet in zijn taal, het omschrijft niet, maar het vergelijkt, en typeert, wat het uit wil drukken, door het aan te duiden in beeldspraak.” Wij brachten dit in verband met onze schilderschool, en de in 't algemeen afbeeldende kunstneiging van ons volk.

Op deze receptie ontmoette ik o.a. een zoon van Mr. Tutein Nolthenius, schrijver van het meermalen door mij geciteerde „Nieuwe Wereld,” — die aan de Columbia-Universiteit studeert.

Ook maakte ik kennis met een dame, wier naam ik vergeten ben, (ik hoop, dat zij, als zij ooit deze regelen onder de oogen krijgt, mij deze euveldaad, die schijnbaar van weinig dankbaarheid tegenover haar vriendelijkheid getuigt, vergeven wil!) die vroeg of ik ook lust zou hebben den volgenden dag te komen op een receptie, die gegeven zou worden ter eere van Mr. and Mrs. Choate. Ik was door lezing der Amerikaansche couranten genoeg op de hoogte van de onderwerpen van den dag, om te weten, dat Mr. Choate een Amerikaansch staatsman van beteekenis en groote populariteit was, die laatstelijk nog als gezant in Engeland zich een uitstekenden naam had verworven. Dankbaar nam ik de gelegenheid aan om persoonlijk kennis met hem te maken, en de Amerikaansche belofde mij, aan den ingang van het club-gebouw te zullen staan, waar de receptie gegeven werd.

Maar den volgenden dag zocht ik tevergeefs naar haar, en, naar ik later hoorde, zij naar mij. Ik vrees, dat wij wederkeerig vergeten waren, hoe wij er uitzagen! Onder-tusschen bevond ik mij, in de receptie-zalen rondlopende

en zoekende, in de onaangename positie van iemand, die niemand kent, en door niemand gekend wordt. In de Hollandsche atmosfeer zou zulk een positie, ook door de manier, waarop de menschen u zouden aankijken, weldra ondragelijk worden, en u zoo spoedig mogelijk het hazenpad doen kiezen. Maar in de Amerikaansche atmosfeer is zoo iets zelf-vertrouwen-inboezemends, zoo iets inspireerends van „houd maar vol, geef den moed niet op,” en die geest begint na een verblijf van vier maanden zich dusdanig van u meester te maken, dat ik besloot niet heen te gaan, maar te blijven.

Ik zag een vriendelijke oude dame staan, zonder hoed of mantel, dus blijkbaar iemand, die mee recepiëerde. Ik besloot haar om hulp te vragen. Nauw hoorde zij aan mijn uitspraak, dat ik een vreemdelinge was, of zij wendde zich op de vriendelijkste wijze tot mij, hoewel zij geen enkel licht in mijn duisternis ontsteken kon, en toen ik haar mijn kaartje toonde, zeide zij:

„O! Is u soms Miss K. — voor wie mijn vriendin Miss Putman morgen een receptie geeft? — Maar dan weet ik alles van u af, en zal ik u dadelijk aan Mr. en Mrs. Choate, die hier vlak naast staan, voorstellen.”

De vriendelijke, oude dame was Mrs. Wetmore, en haar echtgenoot, met wien ik weldra kennis maakte, de bekende Dr. Wetmore, president van de University-Club te New York.

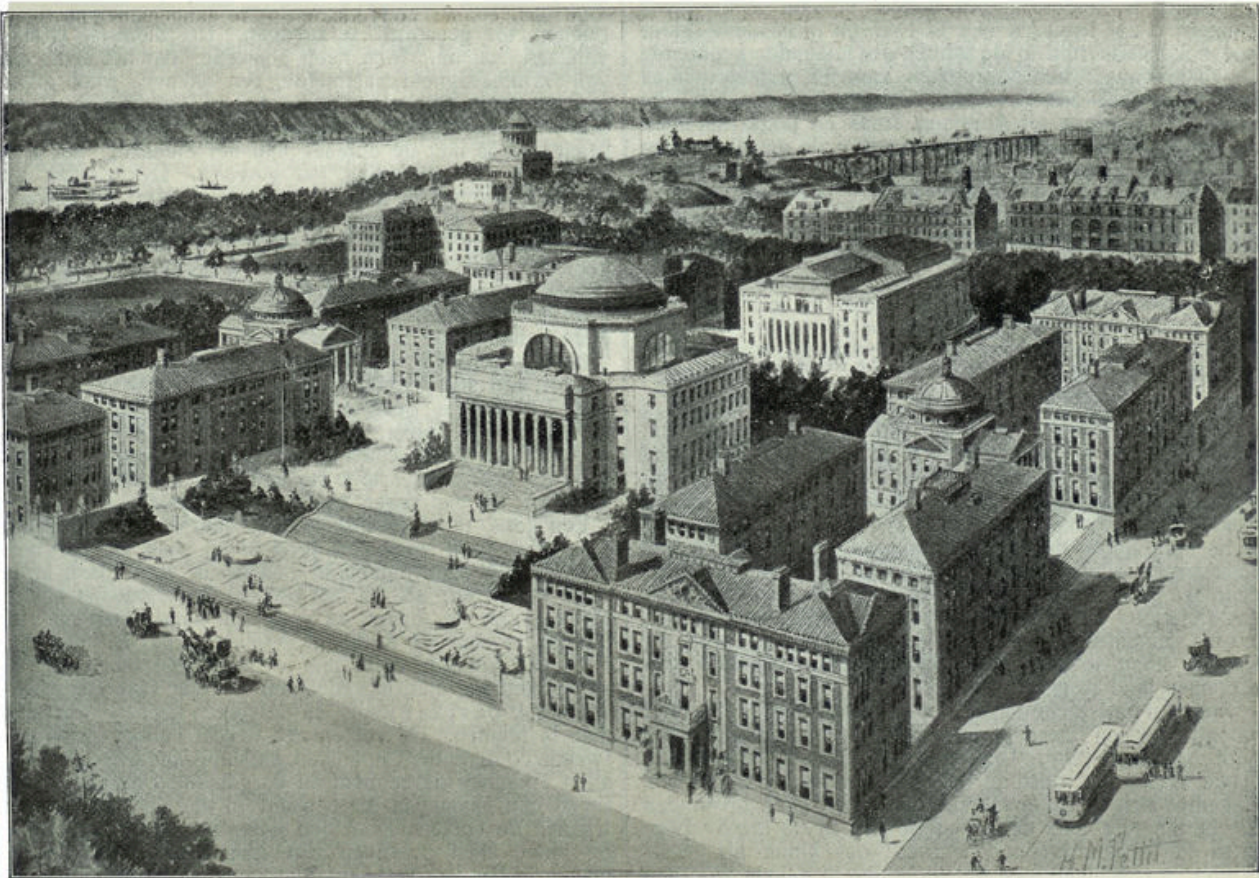
Zij hebben mij later in New York allerlei vriendelijkheden bewezen, en voor Washington een aanbeveling medegegeven aan Mr. Elihu Root, den *Secretary of State*, of, zooals wij zouden zeggen, minister van Buitenlandsche Zaken.

Vooral om deze laatste introductie, die natuurlijk „goud waard” was, heb ik u dit incidentje van mijn Amerikaansche reis verteld.

(Niet door de schrijfster gecorrigeerd.)

(Slot van dezen brief in No. 48.)

H. S. S. K.

De Columbia-Universiteit.

een gratie zij onder 't roeien allen tegelijk het lichaam van den eenen op den anderen voet werpen, zonder ook maar een oogenblik het evenwicht te verliezen. Dan komt eindelijk de koninklijke gondel, gewoon zwart gelijk de andere. De koningin, een vrouw van zuidelijke schoonheid heeft zwarte schitterende oogen, die vriendelijk groetend rondzien. Victor Emanuël zit naast haar, hij is kleiner dan de koningin. Daar varen ze ons voorbij onder hartelijk handgeklap. De vorstelijke gondel is omgeven door de veelkleurige gondels der *Regatta*, die roode, gele, rose en blauwe, welker kleurenpracht het water paarlemoer doet schijnen, en den grootsten luister aan den morgen bijzetten.

Wij zien van uit de verte, hoe de stoet de gondels verlaat en het station binnentreedt. Eenige kanonschoten doen de lucht trillen.

Wij zoeken onze gondel weer op om naar huis te gaan. Het groote kanaal is weer bevaarbaar. 't Is ongelooflijk, de ontelbare bootjes en gondels, die nu uit alle hoeken en gaten te voorschijn komen. Wij bevinden ons in de „foule," maar te water. 't Is bewonderenswaardig zooals de gondeliers de kunst verstaan om met hun ééne roei-riem tusschen al die bootjes door te varen, soms niet meer dan een millimeter afstand houdende, en toch zonder botsen. Ik zie ook de gondel met de achttien roeiers, maar zelfs dit onhandige vaarttuig draait op de meest handige wijze tusschen al de andere door.

Hoe verwonderde mij het gemis aan enthousiasme bij het volk, toen het koningspaar ons voorbij voer, en dat in het geestdriftige Italië!

Hoe gansch anders als bij ons! Maar hoe anders is ook de geschiedenis van dezen bodem, eveneens uit de zee geboren, en haar tegenwoordig vorstenhuis, als die van ons dierbaar Nederland en Oranje. Niets van die liefde tusschen volk en vorstenhuis, teer en hecht als de band des huwelijks, waarin levenslang lief en leed samen gedeeld wordt. Neen, 't schijnt of nog heden Venetië heimwee heeft naar die dagen toen haar macht groot was, toen haar haven vol lag met schepen uit alle gewesten, de Bucentoro ieder jaar uittoog, om een ring in 't blauwer water der Adriatische zee te werpen tot symbool van Venetië's huwelijk met de bron van haar glorie. Maar sinds 1797 werd Venetië als een speelbal der volken, behoorde aan Oostenrijk, Lombardije, weer aan Oostenrijk, tot Napoleon III het in 1866 aan Victor Emanuël afstond.

De band tusschen Venetië en haar koningshuis is niet historisch — en daarbij komt nog, dat Venetië veel te clericaal is om haar vorst met geestdrift te begroeten. De oude veete tusschen Vaticaan en Quirinaal werkt hier nog immer voort.

EUNICE.

Brieven uit Amerika.

XXVIII.

NEW YORK.

Het zilveren feest van Tuskegee Institute in Carnegie Hall. — De negerkwestie in Amerika. — Booker Washington's poging om haar tot oplossing te brengen. — Hoe hij begon en hoe hij geslaagd is. — De sprekers van den avond. — Mr. Choate. — Mark Twain. — Zijn humor. — Booker T. Washington. — Robert C. Ogden. — Nog eens de negerkwestie. — Een lezing over de evolutie van het kled.

De merkwaardigste avond, dien ik gedurende mijn tweede verblijf in New York bijwoonde, was zeker de avond, waarop in Carnegie hall het vijf-en-twintig-jarig bestaan van *Tuskegee Institute* gevierd werd door een rede van zijn president Booker Washington.

Deze namen verplaatsen ons midden in de negerkwestie, een der belangrijkste en moeilijkste vraagstukken van Amerika. De stichting van Tuskegee Institute door Booker Was-

ington is, niemand die het betwist, een voortreffelijk geslaagde poging om deze kwestie tot oplossing te brengen.

Amerika telt bij alle natiën uit alle oorden der wereld, die het in zijn ruimen boezem bergt, ook 10 miljoen negers, afstammelingen van de slaven, die, drie eeuwen geleden, als koopwaar uit Afrika naar de plantages van Zuid-Amerika werden overgebracht.

Zeventig jaar nadat Amerika vrij werd van Engelsche overheersching, werden de negers, na den burgeroorlog tusschen de Noordelijke en Zuidelijke staten (1861—1865.) vrij van Amerikaansche overheersching.

Vrijheid is een heerlijk goed, mits in kundige, beschaafde handen. Vrijheid is een diploma, dat eerst in de hoogste klasse van 't leven kan worden uitgereikt. In lagere klassen kan de vrijheid „een parel, voor de zwijnen geworpen", zelfs gevaarlijk worden. Wij hebben het pas nog gezien in Rusland, waar het volk, vóór het nog door opvoeding voor vrijheid rijp was, haar in de ruimste mate ontving, en er op de ergerlijkste wijze misbruik van heeft gemaakt.

De Amerikaansche neger was vrij, maar na eeuwen van verdrukking was hij onbeschaafd, dierlijk dikwijls, kon lezen noch schrijven, miste in één woord alle eigenschappen om als zelfstandig lid eener beschaafde maatschappij te kunnen optreden.

Was dus het geven van die vrijheid een fout? Neen, zeide Booker Washington, de neger, *mits opgevoed*, is die vrijheid volkomen waard.

Booker Washington's moeder was een slavine; zijn vader, dien hij nooit gekend heeft, een blanke. Waar of wanneer hij geboren is, weet hij niet precies. Hij is geboren zooals duizenden van zijn ongelukkige stamgenooten geboren zijn.

En toen is hij gaan worstelen om uit dien stikdonkeren nacht, waarin zijn ras een allergebrekigst bestaan voort-sleepte, te komen tot het licht, dat, menschelijkerwijs gesproken, voor hem onbereikbaar was.

Zoo heeft hij, met ongeloofelijke energie — en met zijn familie-omstandigheden, zijn armoede, zijn algeheele onwetendheid, de geweldige vooroordeelen tegen zijn ras, tégen zich, schrijven en lezen geleerd, en is van die eerste sport op de ladder voortgeklimmen tot hij den doctorstitel behaald had aan de Universiteit van Harvard.

„En dit alles, met het doel om de negerbevolking zedelijk en maatschappelijk vrij te maken, haar te verheffen tot het standpunt der blanken — waardoor hij zich den eerbied en de bewondering van geheel Amerika gewonnen heeft.")

Voor dit doel is hij begonnen te werken, toen hij 21 jaar was en geen cent op zak had.

Hoe hij dit doel bereikt heeft, blijkt wel het best uit den tegenwoordigen toestand van Tuskegee Institute. Het is in den ruimsten zin des woords een opvoedingsgesticht voor negers en negerinnen. Zij kunnen hier leeren voor werkman en keukenmeid (in Amerika nog zulke kwade baantjes niet, een werkman kan 2 à 3 \$ per dag verdienen, een keukenmeid 30 à 40 \$ in de maand!) maar ook voor onderwijzer, leeraar, predikant kunstenaar op allerlei gebied.

De inrichting telt nu ruim negentig gebouwen, 1300 leerlingen, 150 onderwijzers. En in die vijf-en-twintig jaar zijn zes duizend goed opgevoede en beschaafde negers en negerinnen het land ingegaan, (waarvan 2000 zich wijden aan het onderwijs en 500 aan evangelisatiewerk,) terwijl de inrichting, de „onderwijs-stad" zou men kunnen zeggen, door den steun van mannen als Rockefeller en Carnegie en duizenden anderen, ruimschoots in staat is gesteld haar grootsch werk te kunnen volbrengen.)

Heden avond zal in Carnegie Hall het vijf-en-twintig-jarig bestaan van Tuskegee Institute herdacht worden door Booker Washington, terwijl bovendien Mr. Choate) Robert

) Huret. *En Amérique*.

) Booker Washington's autobiography „Up from slavery" is in 't Hollandsch vertaald door J. L. Pierson, predikant te Hengeloo (Geld.) onder den titel van „Uit slavernij in Vrijheid." (P. M. Wintz — Gorinchem — 1902.)

) Mr. Choate vertoef thans in Den Haag als afgevaardigde ter Vredesconferentie.

C. Ogden en Mark Twain, die groote lieveling van 't Amerikaansche publiek, als sprekers op 't program vermeld staan. Ziedaar een avond van onwederstandelijke aantrekkingskracht voor het Amerikaansche publiek!

De groote Carnegie-hall is gevuld tot den nok, en de mooie toiletten der dames bewijzen genoeg, dat het New Yorksche publiek hier ook in zijn eerste rangen vertegenwoordigd is.

Miss L. (die niettegenstaande — of juist tengevolge? — van haar drukke leven steeds tijd voor alles heeft) en ik hebben goede plaatsen vooraan.

Naast mij zitten twee menschen, die een openbaring voor mij zijn. Het zijn twee negerinnen, hoewel misschien niet van zuiver ras — maar tevens ziet men, dat het beide vrouwen van hooge beschaving zijn. In kleeding, houding en het enkele gebaar, werkelijk voornaamheid, die, in mijn oog althans, zulk een wonderlijke tegenstelling vormt met kleur en lijnen van het gelaat.

Ik deel mijn indruk aan Miss L. mede.

„Misschien is een dier twee wel Mrs. Booker Washington,” zegt zij zoo zacht mogelijk.

En het zou kunnen zijn, want mijn beide buurvrouwen beantwoorden geheel aan de beschrijving, welke Huret, die Mrs. Booker Washington in Tuskegee ontmoette, van haar geeft: „.... een groote, flinkgebouwde mulattin, bijna blank van vel, met mooie, goed onderhouden tanden, van vriendelijk en voornaam voorkomen.”

De eerste, die opstaat om te spreken, is Mr. Choate.

Een daverend, — en Amerikaansch daverend is geducht daverend! — applaus begroet hem.

Hij staat eenige minuten stil te wachten, met een ingehouden glimlach op zijn ondeugend gelaat. Natuurlijk het beste voedsel voor het applaus. Maar eindelijk sterft het dan toch uit.

„Dames en heeren,” zegt Mr. Choate, „als ge dit reeds voor mij doet, wat zult ge dan doen voor mannen als Mark Twain en Booker Washington!”

Met verdubbelde kracht barst het applaus weer los. Zulke zetten pakken het Amerikaansche publiek meer dan iets anders.

Mr. Choate's rede tintelt van geest, en het Amerikaansche publiek is goedlachs....

Meestal moet Miss L. mij uitleggen, wat de *pointe* is, want de Amerikanen zijn vroolijk en geestig van aard, en hun conversatie is gewoonlijk doorspekt van toespelingen en grappen, die voor den oningewijde niet altijd te begripen zijn.

Zoo hoorde ik Mr. Choate zeggen, sprekende over het huis, dat hij als gezant in Engeland bewoonde: „*My own hired house*,”¹⁾ waarop hartelijk gelach en uitbundige toejuichingen volgden.

Ik boog mij over naar Miss L. om inlichtingen.

„Onze gezanten, en wij ook, vinden het zoo vervelend, dat de Amerikaansche regeering geen eigen huizen heeft voor onze legatie's zooals andere groote landen, b. v. Engeland, Duitschland en Frankrijk die hebben. En nu mopperen we er allemaal tegen, begrijpt u, daarom zei Mr. Choate dat....”

Mr. Choate debiteerde alweer een andere geestigheid....

De staande anecdote, die van hem de ronde doet, is deze. Men vroeg hem eens, wie hij zou willen zijn, als hij Mr. Choate niet was. „Mrs. Choate's husband,”²⁾ was het antwoord. Een karakteristiek Amerikaansch antwoord. Men komt er voor uit, dat men gelukkig getrouwd is. Ik heb dit mannen en vrouwen hooren zeggen, die reeds volwassen kinderen hadden. In dit opzicht zijn de Amerikanen zéér kinderlijk en zéér gelukkig.

Ik verheugde mij 't meest, dat ik Mark Twain zou hooren spreken.

Kon ik u maar een beschrijving geven van de geestdrift, waarmede deze zeventigjarige lieveling van 't Amerikaan-

sche publiek begroet werd, toen hij optrad! Mr. Choate had gelijk gehad.

Het is waarlijk niet zonder reden, dat Mark Twain¹⁾ zich deze populariteit in Amerika verworven heeft. Ten eerste is hij, evenals Booker Washington, een *self-made man*, die, na een hoogst avontuurlijke en dikwijls kommervolle jeugd, (die de stof geleverd heeft voor zijn *Tom Sawyer* en voor „Avonturen en tochten van Huckleberry Finn,”) in een courantje in Virginia eenige humoristische schetsen schreef, die hem plotseling als man van een buitengewoon en hoogst origineel talent deden kennen. Later, gehoor gevende aan een uitnoodiging, om zijn humoristische schetsen eens in 't publiek voor te dragen, bleek hij een even groot redenaar als penvoerder te zijn, en was zijn carrière verzekerd.

Hij spaart in zijn humor noch de gebreken van 't menschelijk geslacht in 't algemeen, noch die zijner landgenooten in 't bijzonder. Maar hij voelt zóó het *pro* en *contra*, is zóó onpartijdig, en stelt schuldeischer en schuldenaar beiden zóó gelijk en tevens zóó geestig aan de kaak, dat zij aan 't eind met een gullen lach om hun wederzijdsche dwaasheid, elkander hartelijk de hand schudden.

Van dit slaan van twee vliegen in één klap, is zijn beroemd „Innocents abroad” een goed voorbeeld. Hij steekt in dit boek den draak zoowel met de Amerikaansche reisgezelschappen, die zonder veel kennis, in naïeve verbazing, Europa „doorhollen,” als met de gidsen en bewoners van veelbezochte streken, die op die naïviteit speculeeren, en bij het aanprijzen van hun bezienswaardigheden in de zotste overdrijving vervallen.

Met dit boek verdiende Mark Twain 75.000 \$ = f 187.500. Een staaltje van wat een populair boek van een gevierd schrijver in de enorme Engelsch-lezende wereld opbrengt.

Natuurlijk was Mark Twain's rede dien avond humoristisch. Het publiek verwacht niet anders en Mark Twain kan niet anders.

Hij maakt den indruk, als hij spreekt, zijn invallen op 't oogenblik te krijgen. Als een grap gedebiteerd is, en het schaterlachen van 't publiek bedaart, loopt hij even heen en weer, en beweegt zijn armen alsof hij iets uit de lucht moet halen, en dan kijkt hij het publiek weer aan en begint weer als met nieuwe inspiratie....

Het was eigenlijk één aanhoudend gelach, nu eens zwakker, dan weer sterker. En het lachen inspireert Mark Twain, die zich door dien stroom van sympathische electriciteit laat meeslepen en opheffen, en de vonken van zijn geest doet schitteren als knetterend vuurwerk.

Na hem treedt Booker Washington op. Een groote stille vervult nu de zaal, alle gezichten krijgen een ander plooi. Booker Washington is een ernstig man en een geweldig man. Hij is een man die met het overmachtige leven geworsteld en — overwonnen heeft. Hij heeft zich als jongmensch gegeven aan één groot ideaal, daaraan heeft hij gewijd al de kracht van zijn energieke natuur, al de gaven van zijn machtigen geest, al de liefde van zijn hartstochtelijk gemoed — vijf-en-twintig jaren lang. En dat ideaal heeft hij bereikt, volkomen; en zijn stout beweren, belachelijk bijna toen de neger niet anders was dan een gedegeneerde slaaf, is nu zonneklare waarheid.

Hij spreekt met al de waardigheid, met al de kracht van een man, die zulk een leven achter den rug heeft. Daar is in zijn optreden zoowel de onwrikbaarheid en massaliteit van de rots, als het machtig bewegen van den stormwind. Zijn stem klinkt als een bazuin, zijn gebaar is het gebaar van den held, die zich gróóte overwinningen bewust is.

Hij spreekt van zijn werk, van zijn ideaal, van de resultaten, die hij bereikt heeft, en als geweldige golven rollen zijn zinnen aan en bruisen met donderend geweld neder over de hoofden der luisterende schare vóór hem.

¹⁾ Zijn eigenlijke naam is Samuel Langhorne Clemens. Zijn pseudoniem *Mark Twain* is een herinnering aan den tijd, toen hij als loods op den Mississippi voer. *Mark Twain* roept de loods aldaar, als hij twee voet water met het dieplod vindt.

²⁾ Mijn eigen gehoord huis.

³⁾ De man van mevrouw Choate.

„Het is een *leugen*,” zegt hij, „dat de negers een gedegeneerd ras zouden zijn. Een verwaarloosd ras, ja, — een gezonken ras, ja, — maar een ras, om diep medelijden mee te hebben, en bovenal een ras, de moeite waard om uit zijn vernedering op te heffen. Gij hebt eeuwen van beschaving achter den rug,” roept hij den Amerikanen toe; „wij eeuwen van verdrukking, waarin zelfs de dorpel van den tempel der beschaving ons ontzegt was. Wij den neger zijn ellende niet, waarin het lot van zijn ras hem gestort heeft. Tuskegee Institute is het onomstootelijk bewijs, dat de neger, mits opgevoed, vatbaar is voor hooge beschaving, voor wetenschappelijke ontwikkeling, voor vaardigheid op allerlei gebied. Als gij wilt weten, wát de neger eigenlijk is, zie dan niet naar den onopgevoede, waar ge, begrijpelijkerwijze, voor terugdeinst. Maar ik vraag u, welke toestanden hebt gij in uw achterbuurten, waar ge het uitschot van uw eigen volk en dat der Europeesche natiën herbergt? Zoudt gij de waarde van uw ras naar die menschen beoordeelen? Vindt ge dáár soms wellevendheid — ontwikkeling — hoogstaande moraal? De gedegeneerde blanke is er even ellendig aan toe als de gedegeneerde zwarte. En ik voeg er bij, hij is *even* hulpbehoevend. Gij erbarmt u over uw ellendige rasgenooten; mannen en vrouwen geven zich met voorbeeldige toewijding om ze op te heffen uit den poel, waarin zij verzonken zijn. Precies datzelfde doet Tuskegee Institute voor het zwarte ras. En als de neger niet de kiem in zich droeg van hogere ontwikkeling, zou Tuskegee Institute een *failure* geweest zijn, nu is het een der grootste *successes* van onzen tijd, ja, van de geheele wereld.

Wat Tuskegee Institute werkt, komt niet alleen het neger-ras ten goede. Het is een *nationale* instelling. Want is het voor Amerika niet onberekenbaar beter 10 miljoen welopgevoede, ontwikkelde, nijvere en kundige negers te hebben, dan 10 miljoen ellendige wezens, die een schandvlek zijn voor het land, waartoe zij behooren? En dáárom vraag ik uw belangstelling en uw steun voor Tuskegee Institute, omdat het geldt een nationaal, een bij uitstek Amerikaansch belang.”

Zoo spreekt Booker Washington onder ademlooze stilte voort, zijn woorden en zinnen zeggend met onwederstandelijke overredingskracht, als zoovele waarheden, die geen tegenspraak dulden. Zijn eigen leven, zijn Tuskegee Institute zijn de machtige getuigen, hem bij ieder moment zijner rede een onuitputtelijk materiaal van bewijzen ten dienste stellend.

Het publiek is merkbaar onder den indruk, en de groote ernst van de zaak en de bewonderende hulde aan den man, die haar voorstaat, klinken duidelijk samen in den klank van het applaus, dat hem dankt voor wat hij sprak, voor wat hij deed, voor wat hij is.

Robert C. Ogden, die thans het woord neemt, zou ik juist geen redenaar noemen. Maar zijn leven spreekt meer dan de welsprekendste woorden zouden kunnen doen.

Hij is een *business-man* van beteekenis te New York. „Hoewel zeer in beslag genomen door zijn uitgebreiden werkkring, vindt hij nog altijd tijd voor maatschappelijk werk. Hij is een van die vele Amerikanen, die de roem zijn van hun land. Zaken drijven legt hun volgens hun overtuiging groote sociale verplichtingen op. Worden zij er rijk door, dan is die rijkdom in hun handen een krachtig middel om goed te doen. De heer Robert C. Ogden bemoeit zich veel met de negers, vooral met de Hampdenschool, een inrichting die gesticht en vroeger bestuurd werd door generaal Armstrong, den geestelijken vader van Booker T. Washington . . . Niet alleen krijgt men de overtuiging, dat hij (Robert C. Ogden) als president van 't bestuur der Hampdenschool persoonlijk veel belang in de inrichting stelt, maar ook dat aan die belangstelling warme genegenheid ten grondslag ligt. Als hij over de kleurlingen spreekt, worden zijn oogen vchtig, en toch is hij een sterke man, bijzonder groot en frisch, en koelbloedig van aard.”¹⁾

¹⁾ Chr. Wagner. *Naar Amerika*. (Vertaling van L. de Jager Meezenbroek — van Beverwijk.)

Eenige dagen later had ik het genoegen, aan een diner, Robert C. Ogden als tafelbuur te hebben.

Carnegie-hall verlatende en naar huis trammende, praten Miss L. en ik over de negerkwesitie.

„Ja, ja,” zegt zij, „u heeft van avond den mooien kant gezien. En er is een mooie kant aan . . . Wij beschouwen Booker T. Washington als een onzer grootste mannen. Maar 't is geen kwesitie van sentiment en medelijden alléén, u moest maar eens spreken met menschen uit 't Zuiden, die voor de realiteit staan! Er is een dierlijk element in hen, dat nog door 't mooiste vernis van beschaving heen kan breken. Zij zijn op dat punt niet te vertrouwen.”

„Maar dat zal toch gedurig beter worden, als zij opvoeding krijgen!”

„O, ja, stellig. Ik weet niet, hoe ze over honderd jaar zullen zijn. Maar wij staan tegenover het ras van nu. En ik verzeker u, dat er reden is voor den scheidingsmuur, dien wij tusschen blank en zwart hebben opgetrokken. En dat moet nog zoo blijven voorloopig.”

„Totdat Booker Washington's ideaal zal zijn bereikt?”

„Totdat Booker Washington's ideaal zal zijn bereikt. Maar dat kan nog lang duren. En voor dat zij *geheel* veranderd zijn, kunnen en mogen wij onze houding tegenover hen niet veranderen.”

Als curiosum moet ik nog vermelden een lezing over „De Evolutie van het kleet,” die ik bijwoonde in de *National Art Club*, waartoe ik, door vriendelijke bemiddeling van William B. Howland, voor den tijd van mijn verblijf in New York vrijen toegang had.

Het onderwerp interesseerde mij, en daar ik mij den laatsten tijd schier onafgebroken bewogen had in het goede en hoog staande deel van Amerika, was mijn verwachting voor dezen avond hoog gespannen.

Zij werd niet teleurgesteld wat betreft de mooie verzameling lichtbeelden, die de spreekster vertoonde.

Maar de rest . . . Ten eerste was haar eigen gewaad een voortdurende stilzwijgende vermaning hoe men zich *niet* kleeden moet. Dan scheen zij voortdurend in de war met de nummers der platen.

Tenminste, zij kondigde aan: „Nu zal ik u drie boeren uit Roemenië laten zien.” En te voorschijn kwamen een koor van engelen van een Italiaanschen schilder.

Of ook: „De bruidsjaon van Marie Antoinette,” en op 't doek verscheen een zwaar geharnast ridder uit de middeleeuwen. Maar 't ergste was nog, toen zij ons zou laten zien, hoe wonderbaarlijk de Hollanders zich toetakelden in den tijd van hun vrij worden van Spanje.

„Ik schrijf die zonderlinge kleeding toe aan hun overmatige blijdschap, aan een behoefte om in hun kleeding te toonen, hoe gelukkig zij waren eindelijk van 't gehate juk ontslagen te zijn,” decreteert de spreekster met veel gewicht.

Ik ben benieuwd, wat wij nu te zien zullen krijgen . . . De vader van Rembrandt door Gerard Dou, uit het museum te Cassel!

De vader van Rembrandt, met de muts met hoogopstaande veer, uit het Rijks-museum te Amsterdam!

Het portret van Sobieski uit de Ermitage te St. Petersburg! En meer dergelijke portretten meest van Rembrandt, wien het een lust was de menschen, die hij uitschilderde, te sieren met de kostbare stoffen, sieraden en veeren, die hij in zijn atelier in voorraad had. Maar eind goed, al goed. Niet onaardig was het slot dezer voordracht, toen de spreekster, zonder commentaar, ons liet zien modeplaten van een tien, vijftien, twintig jaar geleden, kleederen, die wij dus zelf gedragen, mooi gevonden en als „laatste mode” nagejaagd hadden. Nu, zóó dwaas en potsierlijk, dat zij zotte, overdreven caricaturen leken en iedere plaat met een uitbundig gelach begroet werd.

En wanneer hadden we gelijk? Toen of nu?

Wij denken altijd, dat we „nu” gelijk hebben.

H. S. S. K.

Hooger den blik, mijn kind, al hooger, door den hemel der engelen heen, totdat ge Hem ziet, die u alle levensraadselen ontknoopt in die ééne bede: „Mijne dochter, geef Mij uw hart!”

Lezer, lezeres! Hoe ik het wagen durfde, uw aandacht, die gij misschien voor hoogere en meer gewichtige zaken besparen woudt, zoolang voor een lief kinderkopje in beslag te nemen? 't Kan u goed en noodig zijn. Ik weet het, toen gij een kind waart, spraakt gij als een kind, waart gij gezind als een kind, overleidet gij als een kind, maar nu gij, jonge mannen en vrouwen geworden zijt . . .

De wereld spreekt: wees toch geen kind,
Maar God geeft mij 't gebod te lezen,
Een kind te zijn; en ik bevind,
Dat ik 't moet zijn, om 't niet te wezen! *)

Zóó volgt dan de roepstem der wereld niet na! Laat mij u een les voorlezen, ook goed voor hen, die afgelegd hebben, hetgeen eens kinds was:

„Te dierzelver ure kwamen de discipelen tot Jezus, zeggende: wie is toch de meeste in het Koninkrijk der hemelen? „En Jezus, een kindeke tot Zich geroepen hebbende, stelde dat in het midden van hen,

„En zeide: Voorwaar, zeg Ik u: indien gij u niet verandert en wordt gelijk de kinderkens, zoo zult gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins ingaan.

„Zoo wie dan zichzelven zal vernederen, gelijk dit kindeke, deze is de meeste in het Koninkrijk der hemelen.”

Kom, zien we nog eenmaal onze plaat aan!

En nu, laat ons voorlezen:

„En zoo wie zoodanig een kindeke ontvangt in Mijnen naam, die ontvangt Mij!”

P. J. K.

*) N. Beets.

Brieven uit Amerika.

XXIX.

NEW YORK.

De Dutch Reformed Church in New York. — De receptie van de Dutch Reformed vrouwen-zendingvereeniging. — Hollandsche familienamen in de kerk. — Hollandsche overblijfselen in de kerk. — Oorsprong en geschiedenis der kerk. — De ziekenbezoekers en Ds. Michaelius. — De kerk in het fort. — Strijd tusschen de Hollandsche kerk en de Engelsche regeering. — Het charter van Willem III. — Hoe wat Holland deed, door Amerika gewaardeerd wordt. — Rev. Mijers toont mij het charter en het oude Kerkeraadboek. — Het wapen der kerk. — Afscheid van New York.

ot nu toe was ik steeds ter kerke gegaan bij de Presbyterian Church, waarvan mijn gastheer, Dr. M. S., predikant was. Maar den laatsten Zondag van mijn tweede verblijf in New York, besloot ik te gaan naar de Collegiate (Dutch) Reformed Church.

Ik had reeds met eenige leden kennis gemaakt. Zoolks ik vroeger gelegenheid had op te merken, gaan de leden der verschillende kerken hier zeer vriendschappelijk met elkander om. Al wat den naam van Christen draagt, trekt naar elkaar, en er zijn niet, zooals in ons land, zoo vele kloven en muren, wier geweldig scheidingsvermogen in de meeste gevallen nog sterker werkt dan de kracht der aantrekking.

Het wapen der Dutch Reformed Church.

Ook had ik gevolg gegeven aan een uitnodiging voor de jaarlijksche receptie, door de Dutch Reformed vrouwen-zendingvereeniging in haar eigen gebouw gegeven. Het oude Hollandsche wapen der kerk, waarover straks, prijkte met Amerikaansche en Hollandsche vlaggen versierd aan den muur, en de dames droegen een „oranje-“ (maar het was geel, zooals dit trouwens in het lieve Vaderland ook dikwijls gebeurt) insigne, en bij de thee werden „cookies“ (koekjes) gepresenteerd, naar Oud-Hollandsch recept klaargemaakt.

Tot deze kerk behooren nog vele afstammelingen der oude Hollandsche kolonisten. Namen als Remensnijder, van Nest, Ten Eyk, Bussing, Van Wageningen, Beekman, Brouwer, Van Steenbergh, Frelinghuysen, Boekstaver, Suyddam en Van Vechten hebben een goeden klank in het kerkelijk leven, en geven u een huiselijk gevoel, alsof ge u op Vaderlandschen bodem bevindt.

Vele Oud-Hollandsche familiën, die meerendeels tot de eerste kringen van New York behooren, hebben echter de kerk harer vaders verlaten om zich aan te sluiten bij de „Episcopal Church,” die, evenals in Engeland, met haar fijn uitgewerkten, weelderigen eeredienst, waarbij kosten noch talent zijn gespaard om oor en oog te streelen, vooral de rijke aristocratie trekt. Het wordt dan eisch van „voornaamheid,” tot die kerk te behooren, en hiertoe reikt de kerk zichzelf en die haar zoeken een leelijk brevet van dwaling uit.

De Dutch Reformed Church, de oudste kerk in de Vereenigde Staten, draagt nog tal van sporen van haar Hollandsche afkomst. Zij gebruikt nog gedeelten van onze liturgie bij Doop en Avondmaal, heeft nog verscheiden onzer gebeden, zingt nog psalmen op de ons bekende wijzen en heeft nog de drie Formulieren van Eenigheid, — de Geloofsbelijdenis van Guido de Brès, den Heidelberg-schen Catechismus en de Canones van Dordt.

Ook heeft zij een kerkeraad, waarin ouderlingen en diakenen naast den predikant zitting hebben. Zij is feitelijk de eenige kerk in Amerika, waar het diakonaat nog als afzonderlijk ambt in de kerk optreedt.

Aanvankelijk handhaafde zij nog alle gebruiken der moederkerk. Toen in 1878 met luisterrijke plechtigheid het 250-jarig bestaan der Dutch Reformed Church te New York herdacht werd, vertelde een der feestredenaars, dat hij zich nog herinnerde, hoe in zijn jeugd de ouderlingen rechts van den preekstoel zaten en de diakenen links. „Na afloop van den dienst, als de predikant van den preekstoel afkwam, stonden zij gereed om hem te ontvangen, en ieder drukte hem de rechterhand der gemeenschap en der goedkeuring. De voorlezer, in zijn lezenaar onder den preekstoel, opende den morgendienst door het lezen van de tien geboden, en gaf den psalm op. Onder het gezang kwam de predikant binnen, stond dan eenige oogenblikken aan den voet van de preekstoel in stil gebed verzonken, en klom dan naar boven om den dienst te leiden . . . In de oude kerken hingen borden op de muren, waarop de psalmen stonden vermeld, die gezongen zouden worden.”

Oorspronkelijk is de Dutch Reformed Church zuiver

Hollandsch, en naar belijdenis en organisatie zuiver Gereformeerd geweest. Die oorsprong ligt in de tijden, toen de Hollanders zich, na Hudsons ontdekking in 1609, op Manhattan kwamen vestigen. Aan wakkeren ondernemingsgeest, aan lust en moed om zaken te doen in verre streken, paarden onze vaders godsvrucht en liefde voor hun kerk. Overal waar Oud-Holland zich destijds vestigde om materiele belangen, vindt men de overblijfselen van dezen geestelijken trek. St. Petersburg, Moskou en Ceylon getuigen het evenals New York.

In 1626 kwamen met Gouverneur Peter Minuit, ¹⁾ den eersten, dien de West-Indische Compagnie uitzond om over het nieuw verworven gebied het bestuur te voeren, twee Christelijke onderwijzers mede, door de Classis van Amsterdam uitgezonden, en die in opdracht hadden, des Zondags een godsdienstoefening te leiden door het lezen van een gedeelte der Schrift, de geloofsbelijdenis en een preek. Ook hadden zij in hun kwaliteit van ziekenbezoekers of ziekentroosters — een ambt, blijkens de Post-Acta der Synode van Dordt ingesteld tot hulp van predikanten met uitgebreid werkterrein of voor plaatsen, waar nog geen predikant was, — in opdracht de zieken te bezoeken. Zij zijn nog in de geschiedenis van New York bekend met hun Hollandschen naam van *Krankenbezoekers*. Hunne namen waren Sebastiaan Jansen Krol en Jan Huyck.

Twee jaar later, in 1628, zond de Classis van Amsterdam Ds. Jonas Michaelius, die, blijkens een brief, dien hij datzelfde jaar aan Ds. Adrianus Smoutius te Amsterdam zond, tot de institueering eener Nederduitsche Gereformeerde kerk overging. Gouverneur Peter Minuit en Jan Huyck waren de eerste twee ouderlingen.

De eerste samenkomsten der Gemeente werden gehouden boven in een houten molen, het eigendom van een der kolonisten.

Later, als de Gemeente aanwast, wordt onder leiding van Ds. Bogardus een eenvoudig houten gebouw gezet. En onder Gouverneur Wilhelmus Kieft vrijst met financiële hulp der West-Indische Compagnie in 1642 de z.g. „kerk in het fort,” eigenlijk geheeten St.-Nicolaas kerk, naar Amsterdams vriendelijken beschermheilige.

In den gevel was een steen gemetseld met dit opschrift:

An. Dom. MDCXLII

W. KIEFT Dir. Gen. Heeft de Gemeente
dese Tempel doen bouwen.

Dat deze kerk in het fort werd gebouwd, bewijst genoeg, hoe onveilig de streek toen nog was door de invallen der Indianen.

Als Nieuw-Amsterdam in 1664 New York wordt, en het beheer over de kolonie van de West-Indische Compagnie overgaat aan de Engelsche kroon, Hollandsche gouverneurs door Engelsche worden opgevolgd, en de Engelsche taal in het nieuwe werelddeel al meer de overhand neemt, moet ook in de Dutch Reformed Church de Hollandsche taal de vlag strijken. Eerst worden Hollandsche en Engelsche diensten gehouden, ten slotte vervallen de Hollandsche diensten, en worden Engelsche predikanten be-roepen. Maar de naam en de kerkvorm blijft Dutch-Reformed, ten spijt van Engelsche invloeden en Engelsche inmenging, die tot voortdurende moeilijkheden aanleiding gaven.

O. a. wilden de Engelschen op instigatie hunner regeering in de nieuw verworven kolonie een staatskerk: de *Church of England* stichten, hoewel Episcopalen in eigenlijken zin met een lantaarntje te zoeken waren. De groote meerderheid der kolonisten waren Hollandsche Gereformeerden, voorts waren er veel Engelsche Dissenters. Met kracht verzetten zich de Hollanders hiertegen, met het

gevolg, dat er voortdurend moeilijkheden waren tusschen de Hollandsche predikanten en de Engelsche gouverneurs, maar dat toch de Engelsche regeering er niet in geslaagd is haar zin door te drijven.

Uit die moeilijkheden heeft Willem III, die dertien jaren lang Engeland, Amerika en Holland onder één scepter heeft vereenigd — de kerk, waarvoor hij zonder twijfel èn om haar nationaliteit èn om haar belijdenis groote liefde koesterde, gered door haar in 1696 het *Charter* te geven, dat haar vrij maakte, en haar het recht verleende haar eigen aangelegenheden naar eigen beginsel te regelen.

„Met de Revolutie” ¹⁾ zegt Rev. Dr. Coe in zijn rede, gehouden op het tweehonderdjarig gedenkfeest van het verlenen van dit *Charter* — waaraan ik eenige der hierboven vermelde bijzonderheden ontleend heb, — „verdwijnt alle gevaar voor de stichting eener staatskerk in ons land; maar de geschiedenis van de welgeslaagde pogingen der Hollanders in New York om te verkrijgen wat zij als hun recht beschouwden is een belangrijk hoofdstuk in de geschiedenis van den strijd om de vrijheid in ons vaderland.”

En later:

„De Hollanders verzetten zich tegen de vestiging van de Church of England als staatskerk en de hieruit voortvloeiende behandeling van andere Protestantsche kerken als *Dissenters*. Zij hebben hun doel bereikt. . . . En in dezen langdurigen strijd tegen de vestiging met officieel karakter van de kerk, waartoe slechts een onaanzienlijke minderheid des volks behoorde, komen de beste eigenschappen der Hollanders te voorschijn: hun moed, hun volharding, hun gematigdheid, hun eerbied voor gezag en wet, hun onwankelbare toewijding aan de vrijheid des gewetens. Het was niets in vergelijking met de ontzaglijke worsteling, die hun landgenooten in het vaderland als een overwinning hadden beslecht, maar het geeft hun recht op de hulde en dankbaarheid van allen, die het groote beginsel huldigen, dat even echt Hollandsch als echt Amerikaansch is, het beginsel van een vrije kerk in een vrijen staat.”

Dit *charter* van Willem III wordt evenals het oude Kerkeradsboek bewaard in het archief der Dutch Reformed Church in Fulton Street.

Het was nu de tijd, om Rev. Mijers — zooals mijn lezers zich zullen herinneren, de predikant, met wien ik aan boord van de „Potsdam” kennis had gemaakt — aan zijn belofte, mij deze merkwaardige oudheden zijner kerk te laten zien, te herinneren.

In de vriendelijkste bewoordingen meldde hij mij datum en uur, waarop hij mij in het archief ontvangen kon, en reeds van verre herkende ik den vriendelijken grijsaard, die mij buiten de deur stond op te wachten.

„Ik was bang, dat u misschien naar het huis zou zoeken, en het is koud vandaag,” zeide hij.

Men heeft in Amerika een bijzondere hoffelijkheid tegenover vreemdelingen, en het is waarlijk niet de eerste maal, dat ik er door getroffen word.

Wij gingen naar boven, waar de brandkast stond met de kostbare documenten.

Eerst werd mij getoond het kerkeradsboek, als dat van Moskou, oud en geel met verbleekten inkt. Met welk een aandoening leest het Hollandsche oog die namen en die jaartallen. Weinig dachten die eenvoudige lieden, die, ver van huis en vaderland, in dit onherbergzame en onveilige oord, dit „kerkeradsboek” aanlegden, hoe zij onder Gods bestuur door het feit van hun zijn en handelen, door hun Hollandsch karakter en Calvinistische belijdenis, de diepe en hechte grondslagen legden, waarop eens het machtige gebouw van de Republiek der Vereenigde Staten verrijzen zou. Weinig konden zij vermoeden, dat datzelfde kerkeradsboek onder de kostbaarste kleinooden zou worden bewaard in de rijke wereldstad, die groeien zou uit het

¹⁾ Diaken bij de Waalsche kerk in Wezel.

¹⁾ Bedoeld is natuurlijk de Amerikaansche Revolutie.

dorp, dat zij bouwden om voor zich en hun gezinnen een plaats ter woning te hebben.

God schrijft geschiedenis, niet wij. Hij weet, welke de belangrijke bladzijden zijn, die beslissen zullen over het leven der volkeren, bladzijden, die wij soms geen blik waardig keuren. Wat in ons oog gering is, is soms in Gods oog van zoo nameloos belang. En wat wij belangrijk vinden en gewichtig, telt dikwijls voor Hem niet mee.

Vervolgens wordt mij het Charter getoond. De gift van Willem III, als Koning van Engeland, aan zijn Hollandsche onderdanen in Amerika.

Het is oud en geel als het Kerkeradsboek.

Het begint met de woorden (in 't Engelsch): „Willem III, door de gratie Gods Koning van Engeland, Schotland en Ierland, Verdediger des Geloofs,” en verleent dan aan „onze (voornoemde en) getrouwe onderdanen en hun nakomelingen de vrijheid om God te dienen overeenkomstig de wetten en voorschriften der Gereformeerde kerken in Holland, goedgekeurd en vastgesteld door de Nationale Synode van Dort.” En stelt voorts alle bezittingen der kerk in hare eigene handen.

Later hebben ook de andere Dutch Reformed kerken, die zich inmiddels in de Staten New York en New Jersey gevestigd hadden, soortgelijke charters gekregen.

Ook het wapen der Dutch Reformed Church is nog een stuk Hollandsche historie in Amerika.

Het is het wapen van Willem den Zwijger. De pilaren met de sterren, die ten hemel wijzen, zijn waarschijnlijk als kerkelijk symbool toegevoegd. Ook het Latijnsche motto *Nisi Dominus Frustra* (een afkorting van de eerste woorden van Psalm 124: „Ten ware de HEERE, Die bij ons geweest is, zegge nu Israël; Ten ware de HEERE, Die bij ons geweest is, als de menschen tegen ons opstonden,”) benevens het devies der geünieerde provinciën *Eendracht maakt macht*, zijn door de kerk in Amerika toegevoegd. De *Christian Intelligencer*, het orgaan der Dutch Reformed Church voert sinds 1830 het wapen aan het hoofd harer kolommen, en sinds is het gebruik van het wapen op programs van kerken en Zondagsscholen algemeen in zwang gekomen.

Misschien is ook voor Hollandsche lezers van belang, wat in een keurig gedrukt boekje, met het wapen in kleuren als titelblad, mij door den schrijver, ouderling Bussing, gegeven, omtrent het wapen aan Amerikaansche lezers wordt medegedeeld.

„Het eerste kwartier van het *grootte schild* toont het wapen van Nassau, waarvan de hoofdstad Willem des Zwijgers geboorteplaats was. Het heeft een gouden leeuw *rampant*, op een blauw veld, omringd door zeventien gouden blokjes, voorstellende, naar men zegt, de vereeniging

van de tien staten der Zuidelijke Nederlanden met de zeven staten der Noordelijke Nederlanden. Het tweede kwartier is het wapen van Katzenelnbogen, een leeuw van keel *rampant*, *gardant*, gekroond, op een goudveld. Het derde kwartier stelt Vianen voor en heeft een rood veld met zilveren band. Het vierde kwartier heeft twee gouden leeuwen *passant gardant* op rood veld, en is het wapen van Dietz.

Het kleine schild is eveneens in vieren verdeeld.

Het eerste en vierde kwartier met de diagonale gouden banden op rood veld, vertegenwoordigen de heerlijkheden van Châlons. Het tweede en derde kwartier met den jachthoorn met rood lint opgehangen op gouden veld, is het wapen van Oranje. Deze krijgshoornen zijn symbool van het kloek bevelhebberschap van hem, die de wapenen voerde tegen Mooren en Saracenen.

Het kleinste schild is het wapen van Jeanne van Genève, die met een der Prinsen van Oranje in het huwelijk trad. Het is verdeeld in negen paneeltjes, vijf met goud, en vier met blauw veld.

De kroon bovenop het wapen is de keizerskroon van Karel den Grooten, die toen hij soeverein der Nederlanden was, hun keizerlijke voorrechten toestond, o.a. het recht om de keizerskroon boven hun wapen te voeren.

Op een munt, geslagen in Gent in 1582, staat het motto *Nisi Dominus Frustra*. „Zonder den Heere is alles vergeefs.” De Hollanders moesten strijden voor hun huis en voor hun kerk, en de spreuk geeft uiting aan hun diepe godsdienstige overtuiging en hun onwankelbaar vertrouwen in God.”

Het doet het Hollandsch hart goed, zulke banden aan het Vaderland aan gene zijde van den Atlantischen Oceaan te vinden. Een uitlooper der „Vaderlandsche” kerk, wel is waar Amerikaansch opgegroeid, maar die toch zijn wortel heeft diep in den bodem der geschiedenis, waar het kleine Holland op het groote Amerika zulk een onberekenbaren invloed ten goede heeft uitgeoefend.

Noode scheid ik van de Dutch Reformed Church met al wat zij aan historische herinneringen aan Holland bewaart.

Noode scheid ik ook van New York, waar ik op zooveel belangrijke punten mijn Vaderland terugvond, en waar ik weer zooveel meer van het merkwaardige Amerikaansche leven, waarin ik mij nu vijf maanden beweeg, heb leeren kennen en begrijpen.

H. S. S. K.

De vijanden der oude Hollandsche kerk in Amerika.

en den ernst van het leven niet? En schamen ze zich niet genoeg om dat aan de kinderen over te laten? Laat ze met hun kinderen of kleinkinderen spelen, zoo goed als ik: dan hebben ze feest genoeg en behoeven er geen andere te maken. 'k Hou tòch niet van die gemaakte feesten, zeg ik maar. Daar moet aanleiding toe zijn, die 'n mensch feestelijk stemt, en dan eerst God gedankt, vóór je plezier gaat zoeken. Zóó behoort het!

Maar om nu bijvoorbeeld ter eere van de nagedachtenis van onzen grooten Michiel Adriaensz. de Ruyter op zoo'n karikatuur van 'n oorlogsschip te gaan dansen, — zie je, meneer, ik noem maar één ding uit zooveel, — dat lijkt mij kinderwerk. Dan help ik liever dit kleine wicht mijn zeil ophalen!

En wat zegt u daar nu van?

P. J. K.

Brieven uit Amerika.

XXX.

Aan Boord van de *Majestic*. — Terugblik. ¹⁾

Voor de tweede maal vertoef ik een week op den Atlantischen Oceaen, die de oude wereld van de nieuwe scheidt.

Iedere minuut brengt de boot mij die oude wereld, mijn wereld, nader, — verwijderd zij mij verder van de nieuwe wereld, en doet haar meer en meer de plaats hernemen, die zij voor het Europeesch besef inneemt.

Een half jaar lang heeft zij mij met hare indrukken overstelpt, bijna al dien tijd heb ik mij als een harer gevoeld, en dikwijls met Amerikaansche oogen Hollandsche toestanden uit de verte gezien, soms betreurd.

Nu de nieuwe wereld al dieper wegzinkt achter mij, de oude wereld gestaag aan oprijst vóór mij, en de naderende atmosfeer reeds haar rechten doet gelden, begin ik mij zelve af te vragen: „Wat is ten slotte de eind-indruk, dien Amerika op mij gemaakt heeft?”

Voor de herinneringen en overpeinzingen, die een antwoord op deze vraag zullen helpen vormen, is een bootreis als deze bij uitstek geschikt. Een groote, grootsche, deftige boot — zij draagt haar naam *Majestic* met eere — en een zeer klein aantal passagiers. Op twee dagen afstands volgt ons nl. de *Celtic*, die tweemaal zoo groot is en tweemaal zoo weelderig ingericht. Deze rijke reus doet onze boot een geduchte concurrentie aan, en de *Majestic* stoomt in majestueuze eenzaamheid en stilte onder den Maartschen hemel over den Maartschen Oceaen.

Kleurloos zijn die. — Zwaar van dikke wolken en grauw is de lucht — zwaar van volle golven en grauw is de zee. Kil en tochtig is het buiten op het dek, gedurig regent en waait het, zonnige uren zijn zeldzaam.

Zoo geheel anders dan de vroolijke, zonnige reis op de „Potsdam,” vol passagiers, waaronder zulke belangrijke.

In de eetkamer op de *Majestic* zijn maar twee en een halve tafel gedekt — overal is leegte, de boot ziet er uit als een hôtél na 't seizoen, wanneer de meeste gasten vertrokken zijn, en een paar overgeblevenen het stervend leven van 't hôtél nog een dag of wat rekken. Maar aan alles bespeurt men: het leven is er uit.

Misschien draagt hier ook het zijne toe bij het *Engelsch* karakter dezer boot. Het leven is er stijf, de bediening

¹⁾ Evenals „Philadelphia” moet ook „Washington” uitvallen. De redactie laat gaarne deze reisbeschrijving nog in dezen jaargang eindigen. Ik herinner er nog eens aan, dat mijn reisbeschrijving in haar geheel onder den titel: „Een half jaar in Amerika” weldra het licht zal zien bij den heer D a a m e n te Rotterdam.

eveneens, en koud-onderdanig. Een heel verschil met de „Potsdam,” die ook in dit opzicht zijn Hollandsch karakter niet verloochende, en waar een veel gezelliger, vrijer toon heerschte. De bediening *bediende* niet alleen, maar *verzorgde* de passagiers, wat den afstand tusschen beide veel kleiner maakte, dan op de *Majestic* het geval is.

Ik kan, nu ik de Amerikanen ken, zoo goed begrijpen, dat zij graag met de Hollandsche booten reizen. De geest aan boord strookt veel meer met hun eigen levensopvattingen dan de geest, die op de Engelsche booten heerscht.

Er valt weinig te genieten buiten — weinig te genieten binnen, en in de eenzaamheid komt telkens de vraag weer op: „Wat is ten slotte de eindindruk, dien Amerika op mij gemaakt heeft?”

In de eerste plaats heb ik een gevoel als een tweede Columbus, die van een ontdekkingsreis huiswaarts keert.

Ik had, zooals wij allen doen, onwillekeurig overnemende de in ons land algemeen heerschende vooroordeelen tegen Amerika, een geheel ander Amerika verwacht dan ik gevonden heb. Een Amerika, dat nu ja, op materiëel gebied ons vooruit is, meer automobiels, sneller liften en beter treinen heeft, maar voorts een land, dat bij ons in beschaving, ontwikkeling en kunstzin niet halen kan, een land, dat zijn barbaarsheid dáárin toont, dat het slechts één maatstaf kent ter beoordeeling van wat groot, mooi en machtig is, nl. den *dollar*; m. a. w., dat rijkdom geldt voor eer, duurte voor kunstwaarde, zoodat geld — eerlijk of oneerlijk verkregen, dat doet er niet toe — het *shibboleth* is, dat voor den Amerikaan de poorten van het paradijs ontsluit.

Ik wist nu wel, dat Mrs. Mason anders was, en evenzoo mijn nicht in Brooklyn, — maar een vooroordeel, al neemt het uitzonderingen aan, blijft vooroordeel. En zie, wat ik uitzondering waande, heb ik in een half jaar lang overal gevonden — en wat ik regel waande, bijna nergens.

Ik heb nooit over geld hooren spreken, nooit iets hooren schatten naar de duurte, nooit iets bemerkt van eenig materialisme, noch van neerzien op arm, noch van opzien tot rijk. Ik heb de menschen gevonden van een heerlijke beschaving — niet die van vormen en vormelijkheid, waar zij bij ons nog zoo dikwijls mee vereenzelvigd wordt — maar van die natuurlijke en vriendelijke beschaving, die uiting is van grooten eenvoud, welwillende gedachten, hartelijke hulpvaardigheid. Ik heb gevonden menschen met ontwikkeld kunstgevoel, zich uitend, wat hun persoonlijk leven aangaat, zoo in hun kleeding en in de inrichting en versiering hunner huizen, als in hun kennis en waardeering van kunst en kunstenaars tot in de verstaafgelegen landen.

Ja, wat meer zegt, in al deze dingen heb ik hen *im groszen Ganzen* de meerderen gevonden van de bewoners van mijn vaderland. Aan wat deze in de Amerikanen laken, gaan zij zelve in veel erger mate mank. De oude geschiedenis van den splinter en den balk. In plaats van te veroordeelen, konden zij leeren.

En hoewel ik er niet aan twijfel, dat Amerikanen, die Holland kennen, Hollands inferioriteit op dit gebied hebben bemerkt, hebben zij mij dit toch nooit, direct of zijdelings, laten voelen. Alleen in gesprekken, die zeer intiem waren, schemerde er wel eens iets van door. Maar de buitengemeene hoffelijkheid tegenover den vreemdeling, waaraan Europa, en met name Engeland, menige les kan nemen, is een van die elementen in de Amerikaansche beschaving, waarover ik het zoo straks had. Wees niet bang, als ge in Engeland zijt, dat men een der (Engelsche) vormen van etiquette jegens u schenden zal. Ge krijgt precies het lepelje en het bordje, dat logisch past bij het gerecht, dat ge verorbert. Maar men behandelt u met een zekere beschermende neerbuigendheid, die er u bijna ieder oogeblik aan herinnert, dat ge „maar” een vreemdeling zijt, d. w. z. in Engelsche oogen, een wezen van lager orde — met hoe weinig graadverschil dan ook.

Un préjugé est une raison qui s'ignore. ¹⁾ Of, op z'n Hollandsch, geen koe zoo bont of er is een vlekje aan. Het vooroordeel tegen Amerika is niet uit de lucht komen vallen. Voor een deel is het *made in England*, dat Amerika nog nooit vergeven heeft, dat het zich van Englands onderdrukking heeft weten te bevrijden, zooals Max Orell beweert. (Terwijl Amerika Engeland al lang vergeven heeft, dat het het onderdrukt heeft, voegt hij er in denzelfden zin bij.) Dit deel van het vooroordeel komt uit Engeland. Een ander deel, de jaloezie op dat jonge volk, dat vroeger zijn mindere was, en het nu op meer dan één punt al voorbijstreeft, komt zoowel uit Engeland als uit Europa. Europa was en is nog in veel opzichten het werelddeel, de koningin der aarde, toongevende en leidende, die tot nu toe onbetwist haar voorrang boven de andere werelddeelen gehandhaafd heeft. Ook Europa kan niet goed zetten, dat die jonge republiek aan de overzijde van den Oceaan haar eigen weg begint te gaan, en een geduchte mededingster dreigt te worden, die reeds Europa naar de kroon steekt. Maar ook voor een deel moet dit vooroordeel zijn oorzaak in Amerika zelf hebben. Er moet zulk een Amerika bestaan. Ik weet niet waar het ligt, noch waar het te vinden is, noch heb ik er de inwoners van leeren kennen. Wel heb ik dat andere Amerika streng hooren gispnen en als 't pas gaf, belachelijk maken in de kringen, waar ik het voorrecht heb gehad mij te bewegen.

Vanwaar dat groote verschil tusschen het Amerika, dat ik heb leeren kennen en dat andere — zoo vraag ik mij nu af.

Het bestaan van dat tweeërlei Amerika is nog zoo vreemd niet, als wij de geschiedenis van het land nagaan.

Amerika is van uit Europa bevolkt. De Europeërs, die er in de 17^e eeuw heentrokken, waren dikwijls de besten van hun volk. Bij duizenden vluchtten zij naar het land der vrijheid, om aan de woede der vervolging te ontkomen en God naar den eisch van hun geweten te dienen. Hugonoten, Kwakers, Dissenters, Hollanders en Engelschen van vurig geloof en streng-puriteinschen levenswandel, staken destijds den Atlantischen Oceaan over voor het hoogste ideaal. Wel is waar gingen er ook kooplieden heen, zooals de Hollanders in dienst der West-Indische Compagnie, doch dat waren meest godvreeszende, kloeke mannen, vol van moed en ondernemingsgeest, die de lange, gevaarlijke zeereis aandorsten, om zaken te gaan doen in het toen nog onontgonnen en zéér verre Westen.

Vrijheid was het ideaal dezer oude kolonisten. En zij konden het, om het puriteinsch karakter, waarmee zij hun koloniën stichtten, met de vrijheid wagen. Niet „gebod op gebod, regel op regel," geen tucht van boven neer, maar tucht van binnen uit. Zij vreesden God en hielden Zijn geboden — vrijheid kon heerschen in hun land. Een hoog-idealistische levensopvatting, die alleen dan bestaanbaar is, als de conscientie gebonden isaan Gods Woord.

Dat is de gedachte, waaruit het oorspronkelijke Amerika geboren is.

Niet lang na deze begonnen de beloften des tegenwoordigen levens, die de godzaligheid immers ook heeft, in vervulling te treden.

De kolonisten hadden als Salomo, vóór alle dingen, om een wijs hart gevraagd; zij kregen hun wensch vervuld, maar rijkdom schonk God hun ook.

Voor al na den onafhankelijkheids-krijg begon de welvaart haar intrede te doen. In Amerika ontstond door allerlei oorzaken, een mogelijkheid voor geld verdienen, waar men in Europa niet aan denken kon.

En nu gingen er wederom Europeanen naar Amerika. En ditmaal niet met een idealistisch doel, maar met een materialistisch doel. Menschen, die in hun land niet vooruitkwamen, die failliet waren gegaan en geen kans zagen in eigen land de schade te herstellen. Voorts menschen, die

zich misdragen hadden, en hier hun carrière gesloten zagen. Dit soort menschen, uit alle landen, uit alle standen, vormde jaar in jaar uit verreweg de grootste meerderheid van hen, die naar Amerika gingen, het land met zijn slappe wetten en zijn *dollar*. En nog altijd werkt de baggermolen door, en in altijd grootere hoeveelheden wordt de Europeesche modder op Amerikaanschen bodem uitgestort.

Deze Europeanen hebben nóg eens een „Amerika" gevormd, en ik geloof, dat, op deze kringen toegepast, het Europeesch vooroordeel alle kans heeft een juist oordeel te zijn.

Maar dan zou ik toch willen vragen: heeft Europa, dat zelf, door zijn geestelijk en moreel minderwaardigen er heen te zenden, dit deel van Amerika heeft helpen vormen, het recht het geheele land deswege te veroordeelen? En is het niet farizeesch als dezelfde menschen, die het als de natuurlijkste zaak ter wereld beschouwen, dat hun bloedverwant of vriend, die zich misdragen heeft, „naar Amerika" gaat, het hoofd schudden over de diefstallen, moorden en echtscheidingen, die in Amerika plaats grijpen? Is het een wonder, dat *deze* menschen in die heerlijke vrijheidsatmosfeer tot misdaden vervallen? De Amerikaanse vrijheid is in 't leven geroepen door en bestemd voor puriteinen, wel-gedisciplineerde, hoogstaande menschen — niet voor sukkel en schurken. Heeft men in Rusland, toen de Czaar plotseling zijn ongedisciplineerd en achterlijk volk volle vrijheid schonk, niet hetzelfde verschijnsel gezien? Het minderwaardige Russische volk heeft, plotseling overgeplaatst in de West-Europeesche vrijheid, van die vrijheid een schromelijk misbruik gemaakt. En precies zoo maken de minderwaardige Europeërs, plotseling overgeplaatst in de Amerikaanse vrijheid, van *deze* vrijheid een schromelijk misbruik.

Om dit op een concreet punt toe te lichten. Er is geen vrouw ter wereld, die zooveel vrijheid en zelfstandigheid bezit als de Amerikaanse. Die vrijheid van beweging gaat in het Amerika, dat ik zag, gepaard met een zelf handhaven van haar vrouwelijke waardigheid, en met een zéér reine atmosfeer, waar het vrouwelijk gevoel door niets of niemand gekwetst wordt. In de handen van deze vrouwen is de Amerikaanse vrijheid iets heerlijks. Maar plaats haar nu in handen van een ander soort vrouwen, in een niet reine atmosfeer, — dan wordt diezelfde vrijheid immers iets afschuwelijks?

Hoe het zij, ik heb niet in dit andere Amerika vertoefd. Ik heb het goede Amerika gezien. Ik heb verkeerd met de afstammelingen der oude kolonisten, in wier kringen een sterk idealistische en een op alle gebied hoogstaande levensstoon heerscht. En dit Amerika lijkt zooveel op het andere, als . . . de dag op den nacht.

Tot mijn verrassing vind ik, dat *Jules Huret* ongeveer tot dezelfde conclusie komt.

„Evenals er twee wel onderscheiden partijen in Amerika zijn, evenzoo zijn er twee groote klassen menschen, die in de oogen der Europeanen niet dezelfde sympathie wekken. Ik wil hier spreken over den ouden Amerikaan en den jongen Amerikaan. De „oude Amerikaan" is de intelligente Yankee, voorzichtig, redeneerend, afstemming van de eerste pioniers, die naar Amerika gekomen zijn met een ideaal van vrijheid en vooruitgang, en die er op uit zijn van hun volk niet alleen een rijk en welvarend volk te maken, maar ook een groot en edel volk. De andere, die ik den „jongen Amerikaan" zal noemen, om slechts het verschil aan te duiden, gekomen lang na den eersten, heeft slechts in 't vizier: zaken doen, materiële uitbreiding, veroveringen . . . Hij is slechts net genoeg vroom gebleven, om zich niet te schande te maken. Hij heeft geen ander doel dan altijd rijker worden en de verovering der wereld." ¹⁾

Een tweede eind-indruk vormt zich niet minder duidelijk uit den chaos van herinneringen en indrukken.

Amerika is een kinder-land.

¹⁾ Een vooroordeel is een reden, die zich zelf niet kent.

¹⁾ En Amérique II. 105.

Wie het beoordeelen wil, moet het beoordeelen, zooals men een kind, een jong leven beoordeelt.

Het heeft al het aantrekkelijke en al de gebreken van zijn leeftijd.

Amerika is oppervlakkig, veranderlijk, onrustig, luidruchtig, heeft, in vergelijking met Europa, gemis aan waardigheid. Is dat niet karakteristiek voor een kind? Wie kalme waardigheid, diepte van karakter, gerijpheid van oordeel zoekt, die gaat bij grootmoeder in haar antieke salon — niet op de lichte, zonnige kinderkamer, waar de kinders joelen.

Europa is die grootmoeder, Amerika leeft nog in de kinderkamer.

Typisch voor het kinderlijk karakter der Amerikanen, is het altijd willen leeren, het altijd vragen, dat men hen toespreekt. „Toe, vertelt u eens wat,” zooals kinderen zeggen. Tot in hun drukke reusachtige advertenties zie ik den kinderlijken zin voor prentenboeken en poppekastvertooningen. Evenals in hun gewoonte om te overdrijven, en alles het „beste” en het „mooiste” in de wereld te vinden.

(Slot van dezen brief in No. 51.)

H. S. S. K.

LAAT DEN HEILAND IN!

W. R. H. H.—D. J.

Sopraan. Alt. Tenor. Bas.

1. Hoor dien Vreem-d'ling aan de deur! Laat den Hei-land in! Laat den Hei-land in! Hoor, hoe vriend' - lijk klopt Hij u! Laat den Hei-land in! Laat den Hei-land in! Je - zus is 't, die bui - ten staat; O - pen, eer Hij ver - der gaat! Laat Hem in! 't is ras te laat! Laat den Hei-land in! Laat den Hei-land in!

2.

Hoort gij Zijne roepstem niet?
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!
Hoor, hoe vriend'lijk noodt Hij u,
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!
Zijn genâ kent perk noch paal;
Hij houdt met u avondmaal.
Ziele, hoor Zijn schoone taal!
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!

3.

Zie, nog wacht Hij aan uw hart,
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!
't Is de Redder, 's Vaders Zoon.
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!
Laat Hem in, dien hoogen Gast;
Hij neemt weg uw zondelast:
Klem u dan aan Jezus vast!
Laat den Heiland in! Laat den Heiland in!

en door alle lagen der menschheid heen, nu hoog, dan laag, want wat onderscheid is er voor Hem tusschen de hooggezeten vorstin in haar paleis en de simpele arbeidersvrouw; voor Hem, die zóó onmetelijk hoog zit en zóó eindeloos laag ziet!

Neen, zeg niet, dat wij fantaseerden, omdat wij een bladzijde van lijden en hopen teekenden uit het leven eener *arme* weduwe, omdat wij zoo diep tasten moesten, zoo diep in haar ziel, om het motief te vinden. Waarde lezer, ik weet het wel, machtige bewegingen in het leven der natuur en der menschheid kunnen ook, wat diep verholten en verscholen ligt, naar boven werken en zelfs in het oog doen glinsteren, wat de ziel verbergt; doch bij deze soort van menschen vooral glanst de vreugd, die het hart doet tintelen, niet zoo plots in den blik of den opslag van het oog, noch ook laten zij toe, dat wat zij daarbinnen verbergen, hun lijden en hun pijn, die hun de ziel doortvlijmen, een blijspel of een tragedie, geen drama zelfs voor den oppervlakkigen beschouwer wordt. Bij hen is het van buiten niet al te zien, wat er van binnen te koop is. Dat is hun eigen domein, en, naarmate zij minder eigen domein bezitten, zijn zij er te kariger op. Laat hen dat behouden, 't is hun brevet van Goddelijken adeldom. Goddelijk, ja, want ook Hij bergt Zijn diamanten diep in de aarde, ook Hij strooit Zijn parelen diep in de zee, en slechts wie volhardend delven blijft, wie diep te duiken verstaat, zamelt ze op. Waan niet, dat het lijden minder gevoeld, de vreugd minder genoten wordt, waar geen tranen geschreid worden, geen wangen bleeken en blozen, geen blikken glanzen of verduisteren kunnen! Daar geniet, maar daar lijdt de ziel vaak dubbel, zooals de stroom sterker brandt tegen de sluisdeuren, die haar geen opening, geen lucht bieden om zich te ontlasten.

P. J. K.

TWIJFEL NIET.

Is 't onbegrijpelijke u soms wedervaren,
Pakken de wolken zich dreigende saam,
Blijft ge op de raadslin des levens nog staren
Zijt ge tot lossing daarvan onbekwaam?
O! 't zij gij licht of wel duisternis ziet,
Betwijfel het al, maar Gods Vadertrouw niet.

Zij hier het pad al met doornen omgeven,
Bloedend verwondend den wanklenden voet;
Gingt gij al zuchtend en klagend door 't leven,
Kreegt gij het bitter en nimmer het zoet.
O, als de levensweg lijden u biedt,
Betwijfel het al, maar Gods liefde toch niet.

Mocht u het schijnschoon der wereld bekoren,
Biedt zij haar klatergoud kwistig u aan,
Deed zij haar lokstem u vleierende hooren,
Wou ze u met eere en met roem overlaân,
O, dat ge dan haar sirenenzang vliedt;
Betwijfel haar woorden, maar Gods woord toch niet.

C. K.

Brieven uit Amerika.

(Slot van brief XXX.)

In Amerika tiert en bloeit jong leven. Het is er nog lente. Vandaar die snelle groei, die vroolijkheid, die kleurigheid en fleurigheid van het leven. Zelfs de sky-scrapers lijken mij, als ik Amerika zoo bezie, geheel natuurlijk: tot de muren van de huizen schieten mee omhoog.

Kalmte, rust en rijpe vrucht — wacht tot de herfst komt. Wij, Europeërs, leven in den herfst, weerprofeten zeggen zelfs, dat de winter voor de deur staat. Maar wij herfst-menschen kunnen de Amerikanen niet begrijpen, tenzij wij zien willen, dat zij nog lente-kinderen zijn.

Het leven in Amerika is als een rivier, die nog in haar bovenloop is. Wild en dartel bruist de jonge stroom voort naar zijn toekomst.

Haast, onrust, luidruchtigheid, ondiepte — ook hier. De diepe, klare, kalme stroom, waar het leven „bezonken” is — vindt ge in Europa, niet in Amerika.

In Amerika schuurt en wringt de levensstroom nog om de steenen, die zijn loop belemmeren, en die toch, zal de stem der natuur verstaan worden, in de geweldige bruising zullen moeten vermurwd en vermalen worden, tot ze één met het water, als smedig slijb den bodem zullen helpen vruchtbaar maken.

Amerika's gebreken zijn gebreken van zijn leeftijd. Om nog even terug te komen op de Amerikaansche kinderkamer. Er bestaat weinig bekoorlijkers, dan vrijmoedige, onafhankelijke kinderen, — mits wel opgevoed. Hetzelfde soort kind, slecht opgevoed en ongemanierd, is iets alleronaangenaamst.

Hetzelfde contrast moet ook bestaan tusschen het Amerika, dat ik zag, en het Amerika, dat ik niet zag.

Een derde indruk, die mij Amerika helpt verklaren. De groep menschen, overgeplant op dezen nieuwen bodem met een nieuw leven voor zich, schijnen zich afgevraagd te hebben: „Hoe kunnen wij in vrijheid *gelukkig te zamen* leven?” Te zinnen: „hoe kan *ik* gelukkig leven?” is uiting van een niet eens zeer hoog staand, geheel natuurlijk instinct. Maar het zoeken naar *gemeenschappelijk* geluk staat daarom zooveel hooger, omdat het liefde voor en belangstelling in *anderen* onderstelt, meer nog omdat de persoonlijke belangen er soms aan ten offer moeten gebracht worden.

De grondtoon van het Amerikaansche leven is: niet *ik*, maar *wij*. Precies 't omgekeerde van den Hollandschen levenston, die in den regel is: niet *wij*, maar *ik*.

Uit dit streven naar gemeenschappelijk leven is in Amerika geboren de groote voorliefde voor vereenigingen en clubs. In den naam van het land, *United States*, vinden we denzelfden trek terug. Niet hier een staat, en daar een staat ieder op zichzelf, met eigen belangen en elkaar concurrentie aandoend, maar een *vereeniging* van staten, met een President als voorzitter — te zamen strevend naar één ideaal, te zamen behartigend één belang, dat aller belang is.

Voor samenleving en samenwerking met anderen moet men bepaalde karaktereigenschappen hebben. Zelfzucht, vitlust, jalouzie, hoogheid, ruwheid zijn paddestoelen, die weelderig tieren in kleine, ongeluchte ruimten, waar men de ramen niet durft openzetten uit vrees voor openbaarmakend licht, maar waar men zoo veilig en makkelijk „op zichzelf” woont. Terwijl die ondeugden verdwijnen, of, tot een minimum gereduceerd, als contrabande een kwijnend bestaan voortsleepen in groote lichte, lichte ruimten, waar zon en wind vrijen toegang hebben,

en woorden en daden door deskundigen onmiddellijk gekeurd worden. Wat hier groeit en bloeit, is vriendelijkheid, hoffelijkheid, zachtheid in den omgang, fijn gevoel, hulpvaardigheid, eenvoud — want alleen wie deze eigenschappen bezit, kan *samenwerken* tot een gemeenschappelijk doel. Hier moet vermeden worden wat afstoot, hindert, kwetst — gekweekt, wat saambindt, steun geeft, aanmoedigt.

Geen wonder, dat het vereenigingsleven bloeit in Amerika als nergens elders. En ik geloof, dat dit vereenigingsleven slechts een natuurlijke uiting is van het nationale leven.

De Amerikanen vormen geen „natie,” in den zin, waarin wij in Europa „natiën” kennen. Zij zijn een bonte verzameling uit allerlei natiën, en in zooverre kennen zij geen historisch nationaal gevoel. Maar de geest, die hen bezielt, het streven, dat hen saambindt — is wat ik hierboven noemde. En het aankweken en bevorderen van de eigenschappen, noodig om het gemeenschapsleven tot steeds hooger bloei te brengen, is het echte „Amerikanisme.”

De meest karakteristieke Amerikaansche eigenschap is het talent voor organisatie. Dit talent is niet een gave, die los op ieder karakter kan geplukt worden. Het veronderstelt groote eigenschappen van karakter naast helder inzicht in het perspectief van het vereenigingsleven. De leden eener vereeniging moeten leven voor het doel der vereeniging, niet voor zich zelf. Zij moeten de plaats zoeken en vinden, niet die *hun* de meeste eer aanbrengt, maar die het doel der vereeniging 't best bevordert. En aangezien dit doel hun éérste streven is, zal het slagen van dit doel hen gelukkig maken. Zoowel wie voor zich zelf leeft, als wie saamwerkt met anderen, zoekt en bereikt geluk. Maar de *Einspänner* doet het ten koste van anderen — het lid eener vereeniging ten bate van anderen, dat is het verschil.

Hieruit verklaart zich ook dat aardige Amerikaansche verschijnsel, dat ik dikwijls gelegenheid had op te merken — dat, wie in een zekere verhouding de mindere is, zich als mindere gedraagt en als mindere behandeld wordt, een volgend oogenblik, als die verhouding vervalt, de gelijke is, zich als gelijke gedraagt en als gelijke behandeld wordt door wie zoo even nog zijn meerdere was.

Iedereen kent de verhalen van studenten, die geen geld hebbend om te studeeren, hun medestudenten als kelners aan tafel bedienen. Noch de aanzittenden, noch de dienenden vinden hier iets bijzonders in, en na den maaltijd zijn zij weer broederlijk bijeen.

De gulden eigenschappen, noodig voor het leven in een gemeenschappelijke organisatie, zijn dan ook in Amerika kenmerk voor een *lady* en een *gentleman*; eisch van beschaving. En het is deze levenstoon, deze geest van welwillendheid, van aangenaamheid in den omgang, van het zeer hoog stellen van rechten en plichten der vriendschap, — dat er op uit zijn, om door woord en daad elkander genoeg te doen — dat „verzekeren van het hoogste percent levensgeluk aan het hoogste percent der bevolking.”¹⁾ — dat de atmosfeer, waar ik een half jaar in vertoefde, zóó zonnig, zoo verkwikkend zonnig maakt, dat men de blijheid en de warmte van die atmosfeer als 't ware met zich meeneemt, nog dagen en weken na 't afscheid er zich door voelt omhuld, en met iets als een huivering de kille en dikwijls verdrietelijke atmosfeer voelt naderen, waarin wij Hollanders het goed vinden te leven...

Op deze zeereis lees ik uit de bibliotheek aan boord: *La vie des abeilles* van Maeterlinck, een heerlijk boekje, zoo men alleen de beschrijving van het leven der bijen geniet, en de filosofische beschouwingen van den schrijver, die wel met de natuurverschijnselen, die hij ziet, maar niet met God noch met wat Hij geopenbaard heeft, rekent, laat voor wat ze zijn: in dit geval zeer begrijpelijke mistastingen. Telkens is het mij, als Maeterlincks meesterlijke pen de bijen beschrijft in hun wonderlijk doen en laten, of ik het Amerikaansche leven voor mij zie.

¹⁾ Dr. A. Kuijper, *Varia Americana*.

Hetzelfde instinct voor organisatie — hetzelfde onmiddellijk en vanzelf zich schikken op de plaats, die door de belangen van het geheel wordt aangewezen — dezelfde rusteloze werkzaamheid — hetzelfde zonnige zomerleven — hetzelfde leven en zorgen voor de toekomst en dus voor het nageslacht, en in noodzakelijk verband hiermede de vereering voor haar, die de moeder van het nageslacht is of zijn zal. Ja, tot in het bestaan der maagdelijke werksters, die zich geheel wijden aan het welzijn en de belangen van den korf, meen ik die schare van ongehuwde Amerikaansche vrouwen te herkennen, die, volkomen voldaan met haar leven, het, duchtig arbeidend, besteden voor het welzijn van haar volk.

Ja, tot in het sterk op den voorgrond treden van het vrouwelijk element herken ik een Amerikaanschen trek! Hoe dikwijls heb ik er mijn Amerikaansche kennissen niet mee geplaagd, dat ik alle Amerikaansche vrouwen *queens* en alle mannen *prince-consorts* vond. En dat mochten zij dan nooit kwalijk nemen, natuurlijk, want daar bedoelde ik als Hollandsche immers iets héél moois mee?

Alles saamgenomen kom ik tot deze slotsom, Amerika heeft een veel rijker aandeel in de gemeene gratie¹⁾ dan Europa.

Men leeft er *gelukkiger*. Er is meer geluk voor *allen*. Men is er rijker, niet alleen in geld en goed, maar ook in die eigenschappen van hart en hoofd, waardoor men gedurig tot elkanders geluk bijdraagt.

Maar hoe staat het nu met het terrein, waarop de particuliere genade tot openbaring komt, met het terrein van het Christelijk geloof? Het is een natuurwet, dat welvaart en een gemakkelijk, gelukkig leven niet bevorderlijk zijn aan de ontwikkeling van het geloofsleven. Christus heeft gezegd, dat een rijke bezwaarlijk ingaat in het koninkrijk der hemelen. En de geschiedenis der volken zoowel als die der menschen heeft telkens weer de waarheid van dit Goddelijk woord bewezen. En wie zijn eigen leven inzielt, zal de sporen van dit verschijnsel op meer dan één plaats terugvinden.

Ook Amerika staat in dit opzicht voor een moeilijk probleem, dat steeds moeilijker wordt.

Maar niet alleen het gelukkige en gemakkelijke leven, ook de zucht tot samenwerking en vereeniging werkt hier schadelijk.

Want ook op Christelijk terrein zoekt men vóór alles *gemeenschappelijk werk*, ook met andersdenkenden. Nu is deze neiging te loven — tot op zekere hoogte. Overschrijdt zij de grens, die het beginsel stelt, dan wordt het beginsel ten offer gebracht aan den arbeid en aan de vereeniging, en moeten die beide dus op den duur ook schade lijden.

Verdraagzaamheid is een heerlijke eigenschap, maar zij ontaardt in beginselloosheid, als zij leeft ten koste van de kracht en de zuiverheid der belijdenis.

En dit is metterdaad, uitzonderingen nu daargelaten, in Amerika het geval. De geheele levensopvatting draagt hiertoe bij.

Wie vóór alle dingen met anderen *vereenigd* wil leven en werken, en er vóór alle dingen op uit is, dien anderen nooit iets te zeggen of aan te doen, dat hun onaangenaam zou kunnen stemmen — staat op een terrein, hoe heerlijk ook voor het natuurlijk leven, dat voor het geloofsleven ernstige gevaren met zich brengt.

Want dan vraagt men niet in de eerste plaats: hoe houden wij onze belijdenis zuiver? — maar: hoe maken of beschouwen wij die belijdenis zóó, dat zoo weinig mogelijk andersdenkende Christenen er aanstoot aan nemen, en wij dus met een zoo groot mogelijk aantal in vrede samen kunnen leven?

¹⁾ Voor niet-Gereformeerden onder mijn lezers is het misschien noodig te verklaren, dat wij, Gereformeerden, onder „gemeene gratie” verstaan, de (niet zaligmakende) genade, waardoor God de gevolgen der zonde tempert en in het verwoeste menschelijk leven nog schoonheid en geluk mogelijk maakt.

Zoo kan, wat op natuurlijk gebied voortreffelijk is, op geestelijk gebied zondig zijn.

Letten wij op de teekenen der tijden, dan zien wij in dezen toestand het verder gevorderd stadium van een proces, dat ook in Europa reeds is aangevangen. Ook in dit opzicht is Amerika ons „vooruit.” Het leven wordt al gemakkelijker, de wetenschap knecht steeds meer de materie, legt al meer vijanden van 't menschelijk geslacht aan banden. Dit beter bediend worden en minder gevaar loopen, maakt den mensch vrijer, zelfstandiger, machtiger in eigen oogen. En in al deze dingen is op zichzelf niets verkeerd. Het zijn Gods gaven.

Maar . . . dat steeds wassend gevoel van vrijheid en macht staat vijandig tegenover het gevoel van afhankelijkheid en zwakheid, waarin de ziel haar toevlucht neemt tot en alles verwacht van de genade Gods.

En zoo verstaan wij Christus' profetie: „De Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde?”

Zullen wij daarom vreezen na te volgen, wat in Amerika is gewrocht? Niemand, die iets verstaat van de roeping van 't menschelijk geslacht in dit opzicht, die er aan denkt. Maar wèl zullen we, met Amerika's voorbeeld voor oogen, ziende waar het heengaat, met dubbele waakzaamheid, het pand, ons toevertrouwd, bewaren tot den dag Zijner toekomst.

H. S. S. K.

Wetenswaardigheden.

Uitvoer van Amerika.

Uit de Vereenigde Staten van Amerika worden tegenwoordig voor ongeveer duizend millioen gulden koopwaren per jaar uitgevoerd naar andere landen. Daarvan krijgt Europa 52 %, dus meer dan de helft; de andere landen van Noord-Amerika 23 % of bijna een vierde deel. Voorts ontvangt Azië ruim 8 %, Australië 7 %, Zuid-Amerika 6 % en Afrika 3 %. Wat Europa in de eerste plaats ontvangt, is ijzer en staal, voor meer dan 110 millioen gulden; voorts koper voor 100 millioen gulden, voor een gelijk bedrag aan petroleum, leer voor 50 millioen.

De toenemende bebouwing en bewerking van het groote grondgebied der Vereenigde Staten blijkt wel hieruit, dat de uitvoer in 1850 bedroeg 40 millioen gulden; in 1860 100 millioen, in 1870 170 millioen; in 1877 300 millioen; in 1896 550 millioen; in 1899 800 millioen, en na 1900 telkens boven de 1000 millioen gulden.

Een deurlicht.

Een Amerikaan, die last kreeg van hoofdpijn tengevolge van de telefoon, die ieder oogenblik met zijn brutaal gebel zich hooren liet temidden van zijn drukke zaken, is op de gedachte gekomen, die booze bel te vervangen door een electrisch licht. Natuurlijk kan de stroom, die door de juffrouw op het telefoonbureau gesloten wordt, even goed een electrisch gloeilicht voor een oogenblik ontsteken als een bel doen rinkelen. De Amerikaan nam een goed sterk gloeilicht, waarvan de glans krachtig genoeg was om de aandacht te trekken. Was hij dus met iemand in gesprek op zijn kantoor, dan bemerkte hij de telefoon alleen aan een lichtflikkering van eenige seconden; de bediende, die de telefoonberichten moest ontvangen, bemerkte dat even goed, en ging naar zijn post. Inderdaad was door deze eenvoudige inrichting het kantoor weer zoo rustig geworden als dertig jaar geleden, toen er nog geen telefoon was.

Onze Amerikaan was zóó voldaan over zijn uitvinding, dat hij Kaatje, de oude trouwe dienstbode, er ook mee

geplezierd heeft. De goede ziel klaagde ook zoo dikwijls over de vinnigheid van de electrische huisbel. Thans heeft ze daar geen last meer van. Als er op de stoep iemand op de electrische bel drukt, dan wordt het licht in Kaatjes keuken, en dat licht doet haar niet zoo opschrikken als het gebel van voorheen. En mevrouw vond dat electrische deurlicht vooral uitnemend als er eens iemand ziek was in huis, die het bellen niet hebben kon.

* LETTERKUNDE. *

V R A G E N B U S.

Hoe is de uitdrukking ontstaan: „Hij heeft kind noch kraai. Waarom juist een kraai?”

T.

Er zijn in onze taal een aantal uitdrukkingen, waarbij zoogenaamd „aanrijm” (assimilatie) voorkomt, d. i., dat twee of meer woorden in de uitdrukking met dezelfde letter beginnen. Zoo bv.:

huis en hof,
huid en haar,
kerk en kluis,
vranc en vrij,
vroom en vroed,
bont en blauw,
man en muis.

't Zelfde nu vindt men ook in „kind noch kraai.” Doch alleen met de aanvangletter is het gezegde niet te verklaren. Er is, gelijk men boven ziet, ook altijd zeker verband tusschen de woorden door de beteekenis. Zoo ook hier.

Kraai is hier het bij voorkeur gebezigd woord, om de reden hier boven vermeld, maar beduidt niet juist wat wij een kraai noemen, maar elke kraaiende (d. i. eigenlijk schreeuwende) vogel en allereerst den kraaienden haan. Die wordt voornamelijk bedoeld.

Wie kind noch kraai heeft, heeft niet alleen geen afstammelingen, maar zelfs geen haan, dus geen kippen op zijn erf. Hij staat om zoo te zeggen alleen in de wereld; heeft zelfs geen huisdier. Daarbij bedenke men, dat het woord „kind” oorspronkelijk klaarlijklijk de meer uitgebreide beteekenis had van „aanverwant,” „lid van het geslacht.”

Bovendien wordt de gegeven beteekenis nog duidelijker als men bedenkt, dat de uitdrukking ook wel, schoon zeldzamer, luidt:

Kind noch kuiken.

Waarom — zoo vraagt dezelfde — noemt men de bekende plant met fraaie gele en roode bloemen „Oosterse kers.” Er is toch geen de minste gelijkenis met kersen aan te ontdekken.

Neen zeker niet, en dit „kers” heeft dan ook met het andere niets te maken.

Er is in de taal iets, dat men omzetting (metathetis) noemt. 't Bestaat in het verplaatsen van letters in de uitspraak. Zoo hoort men soms *weps* voor *wesp*, *geps* voor *gesp*. Zoo moest *pers* eigenlijk zijn *pres*, is versch fris, en staat „vrucht” van „godsvrucht” voor „furcht.”

Nu heette de plant, die wij *kers* noemen, (zoals ook de tuinkers) oorspronkelijk hier *kress*, gelijk nog in het Engelsch *cress*. Doch reeds voor vele honderden jaren sprak men ook uit kerse en in 't Deensch nog karse. Het andere kers is verbasterd van het Latijnsche *cerasus*, Fransch *cerise*.

A. J. H.